

ДИМИТРИЈЕ В. ЉОТИЋ
САБРАНА ДЕЛА

1939-1940.

КЊИГА 8
Београд 2001

Димитрије В. Љотић

САБРАНА ДЕЛА

Књига 8

1939-1940.

Београд, 2001.

Димитрије Љотић
Сабрана дела
Књига 8.

Приредио:
др Драган Суботић
Београд, 2001.

Уређивачки одбор:
Ђорђе Ј. Јанић,
др Драган Суботић,
Слободан Ивошевић,
Владица Гавриловић

Унос текста и прелом:
Слава Милановић
Петар Милановић

Издавач:
Задруга, Нови Сад

Штампа:
Art Print, Нови Сад

Тираж:
1.000 примерака

САДРЖАЈ

НЕМАЧКА И СОВЈЕТИЈА	5
ЗАКЉУЧАК	9
РАЗМИШЉАЊА О ЈЕДНОМ НЕСРЕТНОМ СЛУЧАЈУ	10
СПОРАЗУМ	12
„ПОГРЕШАН РАЧУН Г. ХИТЛЕРА”	14
ИТАЛИЈА	17
МИ И СОВЈЕТИЈА	21
ЗАКЉУЧАК	25
ЗАКЉУЧАК	27
РАТ	28
НЕМАЧКИ ИЗГЛЕДИ	29
СОВЈЕТСКА ЗАГОНЕТКА	34
СОВЈЕТСКЕ НАМЕРЕ	39
„НИСМО МИСЛИЛИ”	40
ЈЕДАН МИНИСТАР КОЈИ МНОГО ОБЕЋАВА	45
ЗАКЉУЧАК	48
ЗАКЉУЧАК	51
БЕЗГЛАВОСТ	53
ЗАКЉУЧАК	56
ГОВОР МОЛОТОВА	56
ЗАКЉУЧАК	60
СОВЈЕТИЈА	61
НЕМАЧКИ ПЛАНОВИ	63
ЈЕДАН ДОКАЗ ИСПРАВНОСТИ НАШЕГ ГЛЕДИШТА	68
ДРАМА САВРЕМЕНОГ ЧОВЕЧАНСТВА	70
ЗАКЉУЧАК	72
СРПСКИ ГЛАС	72
СКУПОЋА	76
ПО ПРИМЕРУ ЗАГРЕБА.....	78
ДОГАЂАЈИ НА БЕОГРАДСКОМ УНИВЕРЗИТЕТУ	79
ОПАСНО БАЛКАНСКО ПРОЛЕЋЕ	81
ФИНСКА ЕПИЗОДА	87
СОВЈЕТИЈА	91
ЗАКЉУЧАК	93
„КЛЕВЕТА”	93
ТРАГИКОМЕДИЈА У ДРАМИ	97
УНИВЕРЗИТЕТ И ЊЕГОВА АУТОНОМИЈА	101
ЗАКЉУЧАК	105
СЛАБИ ИЗГЛЕДИ ЗА МИР	106
СКИДАЊЕ МАСКЕ И ПАДАЊЕ ВЕЗА С ОЧИЈУ	108
ЈЕВРЕЈСКИ ТРУД ДА СОВЈЕТИЈИ СПАСУ ЛИЦЕ	110
У ПОЉСКОЈ ПОД СОВЈЕТИМА	113
ЗАКЉУЧАК	115
ИЗБОРИ - КИСЕЛО ГРОЖЋЕ	115

„ЛАЈБЕК ЈЕ ЗАКОПЧАН”	118
ЈУГОСЛОВЕНСКА МИСАО Г. СЛ. ЈОВАНОВИЋА	121
СЛУЧАЈ ЛИСТА „НАПРЕД”	124
НОВЕ ОПАСНОСТИ	129
ЗАКЉУЧАК	132
ПУТ Њ. КР. ВИСОЧАНСТВА У ЗАГРЕБ	133
„СРПСКА ЈЕДИНИЦА” И ИЗБОРИ	136
„ЈУТАРЊЕМ ЛИСТУ” И СЛИЧНИМА ШТО СУ ОД ПРЕ НЕКИ ДАН ПОЧЕЛИ МИСЛИТИ НА ДРЖАВУ	139
ИШ, НЕ ПРАШИ!	143
ОКО ИЗБОРА	144
ЗАКЉУЧАК	145
ОПШТИ ПОГЛЕД НА РАТ	145
БАЛКАНСКА КОНФЕРЕНЦИЈА У БЕОГРАДУ	150
ЈЕДНО ЧУДНО МИШЉЕЊЕ	151
ПОМЕТЊА	152
НОВИ ОБЛАЦИ НА ИСТОКУ	154
ШТА СЕ ДОГАЂА У ОКУПИРАНОЈ ОД СОВЈЕТА УКРАЈИНИ (ГАЛИЦИЈА)	160
НА ЈЕДНУ ЗАМЕРКУ	162
ЗАКЉУЧАК	163
ВЕЗАН ЧОВЕК НА ПРУЗИ	167
ПРИЛИКЕ У БАНОВИНИ ХРВАТСКОЈ	170
ЗАКЉУЧАК	175
ИТАЛИЈАНСКА ЗАГОНЕТКА	178
ЧЕМУ СЕ ИТАЛИЈА НАДА?	179
КАКВЕ КОРИСТИ ИТАЛИЈА ОЧЕКУЈЕ?	179
ФИНСКА ЕПОПЕЈА	180
НЕМАЧКО СОВЈЕТСКА САРАДЊА И ЊИХОВИ ПЛАНОВИ	181
РУСКА ИСТИНА	183
ЗАКЉУЧАК	187
УНУТРАШЊИ ПРЕГЛЕД	189
ГОВОР ДР КОРОШЦА	192
БОРБА ЋУТАЊЕМ	192
ЗАКЉУЧАК	194
ОПАСНА МЕСТА	195
ГОВОР МОЛОТОВА	197
ПРИЛИКЕ У СОВЈЕТИЈИ	201
ЗАКЉУЧАК	203
РЕЧ, ДВЕ СРБИМА	205
САБЛАЗАН	207
ЗАКЉУЧАК	209

НЕМАЧКА И СОВЈЕТИЈА ¹

У бр. 26 Билтена објавили смо чланак „Један нов глас о позадини совјетско-немачког пакта”. У том чланку се вели да тај пакт није само пакт о не-нападању, већ савез, којим је извршене подела сфера у свету, а уперен је против Енглеске.

Ми смо изнели верно тај глас, али смо у свом коментару рекли ово:

„Совјетија сад у европском рату не гледа прилику да поврати Бесарабију, Буковину, Украјину и Белорусију (уколико су под Пољском), већ да изазове светску револуцију која је круна бољшевичке марксистичке доктрине.

Кад би овај глас био истинит, онда би Совјетија истина успела да прошири своју власт над крајевима који су некад припадали Русији, али би на место Француске и Енглеске, добила Немачку и Италију. Али не би добила социјалну револуцију. А то је за Совјетију главно и пресудно. Пропустити прилику која се сад даје, то би значило за љубав тренутне територијалне користи одрећи се ваљда сад једино достижног крајњег циља. стр.

Отуда, ако је и било речи, па чак и споразум такав постигнут, да су Совјети то учинили не искрено, већ само у жељи да Немачку навуку у рат.

С друге стране није мање искрена ни Немачка. Она врло добро зна да би у том случају њено расно демографско начело, које је основа њене доктрине, па и спољне политике, било враћено натраг. Њој требају простране и плодне, и слабије насељене територије у Европи. Овим споразумом она не само да то не добија, већ јој на границу долази увећана и оснажена Совјетија, која се с једне стране не може одрећи своје светске револуције, а с друге је довољно снажна да се Немачкој одупре, ако би ова свој сан о територију хтела кадгод остварити.

Другим речима: Хитлер и Стаљин се не могу искрено погодити о подели сфера у свету.”

Али, ето, црвена војска је упала у Пољску. А Берлин показује да му то није криво.

1) Врло добро обавештени Немци, колико јуче, после упада совјетског, тврдили су да Немачка не жели заједничке границе са Совјетима. Свакако то Немачка не жели док претходно у Европи не буде решила спор са Енглеском. То је давнашњи оправдани страх Хитлеров и основица његове спољне политике, да Немачка у исто време не може ратовати и са Енглеском и са Русијом. Отуда је та жеља Немачке да избегне заједничке границе са Совјетима разумљива. Али после упада Совјетије у Пољску та жеља је неостварљива, јер се заједничке границе између Совјетије и Немачке не могу избећи, ако Совјетија треба да добије белоруски и украјински крај. Добијањем првих Совјети ће се граничити с Немачком према северној Пруској, а добијањем других Совјети ће се граничити с Немачком према протекторатима чешко-моравском и словачком. Ако је дакле истина да

¹ Билтен бр. 28; 21. септембар 1939; стр. 1-3.

Немачка не жели заједничке границе, онда ће Немце упад совјетски онерасположити.

2) Пре неки дан Немци су износили своју радост због заузимања петролеумских поља Пољске. Ово међутим отпада ако Совјети треба да добију белоруско-украјинске крајеве, у њихов домен. Према томе радост Немачке мора бити поремећена овим упадом.

3) Последњи став совјетске ноте којом је обавестила сва страна представништва у Москви о наређеном упаду у Пољску нескривено подвлачи да Совјетска влада нема само намера да узме напред означене области, већ да хоће да изведе „пољски народ из садашњег катастрофалног рата и да му она пружи прилику да започне живот у миру”. Ова растегљива формула показује на несумњив начин жељу Совјета да утичу на будући пољски живот. А и то Немачкој не може бити по вољи.

4) Присуство Совјета на граници Чешкој и Словачкој, која се никако пријатно не могу осећати под немачким протекторатом из националних разлога, послужиће Совјетима врло погодно за агитацију против Немачке па чак као могућност за комунистичку агитацију преко Чеха нарочито, у самој Немачкој и Аустрији. А свакако и то Немачкој не може бити пријатно.

5) Немачка је покушавала да направи мир с Енглеском. То је Хитлер чинио неколико пута. Да је у том успео, он би сад имао рат са Совјетијом - због оних потреба напред истакнутих (заузимање територије у источној Европи). Енглеска је остала упорна и није тај мир прихватила, једно због традиционалне европске политике (да се не да ниједној сили у Европи да буде надмоћна над осталима), а друго због утицаја Јевреја и разних идеолошких пуританаца. - Отуда је Хитлер учинио огроман обрт и направио споразум са Совјетијом. Тиме је Хитлер успео да истовремено нема два противника: Совјетију и Енглеску. С те стране би изгледало да је Хитлер повољно решио ствар. Тако би могло изгледати ко не зна дубоке разлоге због којих је Хитлер прво покушавао на разне начине споразум с Енглеском, а не са Совјетијом. Ти разлози нису само идеолошки, они су управо подлога саме идеологије. У „Мајн Кампф” он испитује две разне могућности развића германства: прва је колонијално-индустријско-трговачка, и у том случају Немачка се у Европи може задовољити својом садашњом државном територијом, на континенту треба да гаји пријатељство поглавито са Русијом и Италијом, да развија углавном своју индустрију и трговину, да гради снажну и велику флоту ради борбе против Енглеске и преузимања њеног положаја у свету, али тада мора да се одрекне територијалних повећања у Европи, да се помири са распршивањем расе германске по свету, са умањењем великих основних расно-биолошких особина немачких; друга је, пољопривредно-војничка с наслонем на индустрију, и у том случају Немачка ће баш на истоку Европе добити огромне територије плодне и слабије насељене где ће раса немачка широко моћи да се развија, а тек потом може да мисли, ако јој треба, на своју колонијалну експанзију у свету, а тада ће јој главни противник бити Русија, а савезник Енглеска и Италија. При оцени тих могућности, Хитлер је поставио несумњиво своју политику на расно-демографске основе, доказујући да су простране тери-

торије потребне раси за њено не само ширење, већ и квалитетно неопаданье и рашћење.

Неуспех у преговорима са Енглеском, приморао га је да направи споразум са Совјетима.

Овај пак споразум, тактички, у сукобу с Енглезима, може очигледно да послужи Немачкој - и послужиће, али на другој страни, у непосредној је супротности са основама и идеологијом државне и народне политике национал-социјализма.

Отуда се увлачи питање да тај споразум не треба да послужи Немачкој као страшило за Енглеску, страшило које би је приморало да ипак с Хитлером споразум направи. Овог пута против Совјетије.

б) Совјетија је очигледно споразумно с Немачком, без рата и борбе дошла до извесних територија.

За њу ове нису важне, јер ће се наћи пред тешким унутрашњим проблемима.

Она је спровела у индустрији, трговини, саобраћају и банкарству државни капитализам, а у пољопривреди колективизацију, т.ј. комунизам. Отуда су извесни успеси забележени у индустрији, али саобраћај и трговина и нарочито пољопривреда дају далеко слабије резултате него пољопривреда, саобраћај и трговина у капиталистичким земљама.

Услед свега тога економски положај подсовјетског народа је далеко лошији од оног у коме живе просечно остали народи Европе. (Видети Билтен бр. 17, 24 и 27).

Али благодарећи заглушујућој пропаганди како је у осталим земљама Европе далеко горе него код њих, а и другим психолошким разлозима (види Билтен бр. 24 стр. 1), подсовјетски народ право стање ствари не схвата. Прелаз црвене војске у Пољску, пролаз кроз пољске градове и насеља, чак и у ратно време, само спољним изгледом мора открити милионима совјетских грађана да је совјетски рај пакао према буржоаском друштву у економском погледу. Нека на 1.000 клм. фронта буде само милион совјетских војника што ће ући у додир са животом у осталој Европи, додир тих милиона људи са стварношћу која је до сад била сакривена од њих деловаће поражавајуће на свест болшевичког грађанина. Нарочито опасно биће сазнање да у капиталистичкој Европи, по правилу просечан сељак и радник живе ипак угодније и слободније од сељака и радника у режиму радничко-сељачке диктатуре.

При том ваља рачунати с тим да ће ових милиони људи причати кад се врате, те ће истина о економском експерименту болшевичком морати ипак да продре у свест совјетских грађана, који осећају тешкоће и терор режима, али како нису обавештени о истини, а будући стално варани, подносе не знајући да може бити и боље.

7) Друга тешкоћа Совјета је у поседању територије на којој је до јуче био капиталистички поредак, у томе који економски поредак сад они ту да заведу: оставе ли стари, имаће у својим границама живи пример за своје досадање грађане да поредак под којим они живе даје горе резултате а тражи више жртава; уведу ли свој економски поредак, имаће десет милиона све-

дока пред осталим грађанима својим, да су они до јуче боље живели у режиму капиталистичке експлоатације него у режиму социјалистичко-комунистичког друштва.

Али оставе ли онај досадашњи поредак имаће нарочито незгодног живог сведока да је цео марксизам заблуда а да је капитализам, у који се они званично, спремају да пређу, још већи; а уведу ли свој нови у освојене крајеве, онда ће то бити најбољи доказ (јер се не може изводити без нових насиља и зверстава) за политичке слепце и лажне словенофиле да Совјетија није Русија, да се Совјетија није одрекла свог сна о комунистичком друштву, ни крвавог лудила које је до сад употребљавала према несретној руској нам браћи за ових двадесет и две године.

8) Добијањем источних делова Пољске, Совјети војно-политички притискују балтичке државе на једној и средњу Европу на другој страни. Само у тесној сарадњи са Совјетима убудуће, Немачка може да притискује ове крајеве. До сад је она била сама и свемоћна сила. Сад има једног пријатеља, у чију лојалност она сама најбоље зна колико се сме ослонити.

9) Упад Совјетије на тло Пољске по свој прилици са знањем Немачке имаће вероватно за последицу прскање осовине Рим-Берлин. Тако јасан доказ практичне сарадње Берлина са богоборачком Москвом против католичке Пољске, у тренутку кад је њена несретна, без команде, војска давала величанствен отпор једном огромном непријатељу, мора тешко одјекнути у Риму. А притисак Москве на Средњу Европу и Црноморске крајеве ће бити за Италију вероватно знак да је њена досадашња неутралност више него паметна, а поред тога опомена да о својим будућим односима још пажљивије и с више резерве просуђује.

10) Али Совјетији треба дуги рат. Да јој се не деси да баш њен упад у Пољску не помогне Немачкој да рат скрати. У том случају је радила против својих крајњих циљева.

11) Према свему овоме, никако нам не изгледа могућ чврст, дуг и солидан однос пријатељске сарадње између Совјетије и Немачке.

Интерес Совјетије у знацима пријатељства датим до сад Немачкој је у навођењу, храбрењу ове да загази у рат и да се што мирније томе преда.

Интерес Немачке у знацима пријатељства датим до сад Совјетији је да у оваквом рату што више користи извуче, обезбеђена са те стране и колико је могуће и снабдевена отуда.

Али, по нашем мишљењу, главни интерес Немачке је у импресији на Енглеску, да се она заплаши, те да не само закључи мир сад, већ да схвати да мора с Немачком закључити споразум, којим би овој била остављена могућност и слобода акције на истоку Европе.

Јер тежње територијалне Немачке на истоку Европе су основе целокупне њено расно-биолошке политике, од које кад би се III Рајх одрекао, морао би се одрећи свега што чини битност његову.

Изјаве Хитлерове да он неће Украјину, које је дао у синоћном данцишком говору, морао би човек примити само онда кад не би знао добро објашњењу у „Мајн Кампфу” основу његове политике. Овако их мора схватити

„динамчки”, тј. онако исто као и оне које је после Минхена дао да нема више територијалних тежњи у Европи.

ЗАКЉУЧАК ²

1) Пошто је успела да запали Европу бацивши Немачку на Пољску, а Англо-Французе на Немачку, Совјетија је почела непотребну маску с лица да скида.

И бестидно, она где ни имовина ни живот нису заштићени, бацила се као хијена на измрцварену Пољску, да заштити „имовину и животе Украјинаца и Белоруса”.

Она се тиме поставила у Средњу Европу. И одатле ће вероватно, уколико ратови буду трајали правити повремене скокове на оне који у датом тренутку буду без одбране, да тако војничким поседањем, без борбе, очекујући светску револуцију, проширују бољшевички поредак који је тако усрећео раднике и сељаке Русије.

2) Немачка би очигледно хтела сад мир.

Тиме би избегла капитулацију која би вероватно дошла, ако Енглеска и Француска буду у стању да издрже дотле и саме рат.

Изгледи на закључење тог мира постоје. Али они нису тако сигурни. Нарочито због тога што Западне силе не верују да би Хитлер после тога испустио оне методе које је применио на Чехословачку и Пољску.

С друге стране, има колико се може предвидети, мало изгледа да би Енглеска и Француска могле победу за кратко време извојевати.

А дуг рат доноси победу Совјетима и њиховој бољшевичкој револуцији.

3) Италија засад изгледа да се дефинитивно испетљава из везе с Немачком.

Њен народ је дубоко противан рату.

Она све више тежи очувању неутралности, уверене да је то за њу најбољи пут правој победи.

Тај пут ће јој одиста и донети, остане ли му верна, велики углед, благостање и пријатељство с многим народима и државама.

Могуће је да је код ствари постави на чело свију неутралних држава Европе.

4) Све се више показује да је прави пут само онај који смо одавно, још у априлу месецу, указали: наш интерес је да средимо балканске односе. Без тога нисмо слободни. Како се то може радити познато је нашим читаоцима.

Сад кад се у Средњу Европу увлачи Совјетија, опасност је и већа, па је отуда и наша дужност да радимо на томе већа.

Мора се радити истовремено и на сређивању односа с Мађарском. И она мора да се наслони тесно на Балкан.

² Билтен бр. 28; 21. септембар 1939; стр. 11-12.

5) Чују се гласови о неким дипломатским везама наше земље са Совјетијом.

Ми такве односе не треба и не смемо успоставити. Ми тај цареубилачки режим признати не можемо из благодарности према Цару Николи II који је за нас свој дом и своју земљу, у крв и револуцију бацио и из љубави према напаћеном руском народу у чијим жртвама под бољшевичким режимом нико броја знати не може.

А не знамо ни циљ тих односа. Осим да њихово посланство буде централа за бољшевичку агитацију у нашој земљи.

Показало се у случају Енглеске и Француске, а биће времена да то види и Немачка, да ко са Совјетима има посла тај се излаже увек опасности да буде преварен, пошто бољшевички режим псеудонима (лажних имена), где је сваки високи функционер и данас под лажним именом, готов као сваки богоборац, на сваку лаж у својим излагањима, док његов партнер у разговорима који зна за светиње, то није.

Знамо ми да је било, а и сад има људи који су на томе покушавали да праве своје каријере, на вези са „словенском Русијом”. Али последњи догађаји су најбоље показали сву лажност Совјетије. Никад словенска Русија такву бестидну лажљивост, нити икоја друга хришћанска земља не би могла показати. Наша земља треба дакле да сачува (и та ће јој верност Русији једног дана бити богато враћена, мада смо ми већ само дужници, те никакво добро не чинимо, већ само свој дуг плаћамо) свој досадашњи став. У толико пре што тиме брани себе и изнутра.

Иначе Воја Ђорђевић је покушао да оде до Москве али је у Букурешту задржан и враћен у Београд. Сад је путем спољне политике ваљда мислио да спаси свој давно на тоњење осуђени брод.

РАЗМИШЉАЊА О ЈЕДНОМ НЕСРЕТНОМ СЛУЧАЈУ ³

Новине су нам донели вест да је погинуо механичар Градског поглаварства Младен Становић. Нисмо га познавали. Побудио је дубоко саучешће. Погинуо је на својој скромној дужности. Подвукао се под аутобус и деблокирао укочене кочице. Аутобус откачен тада пошао и смрскао га својим точковима.

Ма колико да је смрт сваког човека велика ствар, а особито кад се десила на дужности, ма то била и сасвим проста и обична, овај случај нас је нагнао да, поводом наше унутрашње ситуације, мислимо на оне који су откочили кочице на нашим државним колима и пустили да ова сад иду стрмо низ брдо.

Несретни Младен Становић је несмотрено откачио кочице, а При том је изгубио из вида да се аутобус налази на стрмини и да откачених кочица, а тежак, мора поћи низ брдо. Али зато је Становић био само он прегажен.

³ Билтен бр. 28; 21. септембар 1939; стр. 13-14.

Они који су чепркали око кочница на нашим државним колима, морали су далеко пажљивији бити од Становића. Није довољно оправдање, ако откачена кола и сама њих прегазе, јер та кола могу читав народ унесрећити, и то не само она поколења што су сад у колима, већ и још већи број, бескрајни низ читав, оних који тек имају доћи. стр.

Ако кочнице не раде, дужност је оних који су, као несретни Становић, сишли под кола, да претходно ставе под точкове велико камење, или другу какву препреку, која ће задржавати кола сигурно, а кад се кочнице деблокирају док се оправа да правилно раде. А не као овај несретни радник, кола на стрмини, а он испод кола откачује, а никакву препреку није спремио да откачена тешка кола на стрмини заустави.

Читав низ људи се од краја 1934. г. трудио да на нашим државним колима откачи кочнице, под изговором да рђаво функционишу, да су блокиране. И ми нисмо њиховим функционисањем били очарани. Али никад нисмо били од оних који су сматрали да кочнице на колима треба откачити, а ништа не бринути да ове ефикасно замени док се тако не справе да добро раде.

Одмах после смрти Краљеве отпочела је немудра политика, због које је у горњем случају погинуо несретни Становић. Радило се систематски да се деблокирају кочнице државне. Ко није све ту помагао? Људи који су до јуче, за живота Краљева, били они који су држали волан и кочнице у руци, чак и такве који су тврдили да кочнице нису довољно чврсте, као и они други, што су, не обзирајући се на стрмину, на тежину кола, урлали само за „откочивањем”.

И сад су кола откачена. И већ иду низ брдо. Истина нису још прегазила те колеге несретног Становића. Али зато иду сигурно низ брдо, а газе и мрве читаве крајеве и читав народ.

Не мислите да претерујемо. Читајте даље само па ћете видети како изгледа стање на коме су сложено радили сви режими од краја 1934. год. заједно са опозицијом, била уједињена или разједињена.

У несретној трагедији Становића, осим дубоког саучешћа у његовој и његове породице несрећи, ми немамо шта да му пребацимо: његова претерана ревност и необазривост одмах и непосредно њега је самог свом тежином згњечила.

Али у овој другој, та господа што су баратала испод кола, и даље мисле да нешто знају, и даље непокајано сматрају да треба њихове савете овај народ и земља да слуша, и даље, они који су се сваког часа варали и показивали одсуство смисла за политику поред одсуства карактера, и даље мисле да они треба да судбином ове земље управљају.

И за све ово што ће доћи, они имају једно оправдање: нисмо криви ми што смо хтели да деблокирамо, већ они, што су блокирали кочнице, што су кола укочили.

Може бити да су и они криви. Најбоље би било да су кочнице такве да колима не сметају, већ да помажу кад треба да се кочи. Али, стрмина је била, кола су пошла њоме, а и отишла би низбрдо, да кочнице нису закочиле. Поправити кочнице је потребан и користан посао, али пре него што

оне буду тако поправљене, откачити тако да кола појуре низ стрмину, значи одиста не поправљати раније грешке, већ припремати последњу и највећу: катастрофу.

СПОРАЗУМ ⁴

Све оно што смо о Споразуму изнели одмах после његовог објављивања, као и поводом доношења уредбе која га је озаконила, потврђује се из дана у дан.

Најмање што се могло очекивати то је да ће преузимајући власт у бановини Хрватској, као и у самој држави, др Мачек отпочети борбу са франковлуком да би на тај начин унео смирење у наш унутрашњи живот, бар у овим тренуцима свеопште неизвесности.

Али не само да та борба противу франковлука - против хрватског греха - није отпочела, него напротив из самог вођства хрватског покрета, чак од самог г. Мачека, а затим и од његовог првог потпредседника г. инж. Кошуте, отпочела је једна необуздана франковачка пропаганда, за коју није тешко рећи где може одвести земљу.

Ми смо у броју 26 донели говоре ове двојице најеминентнијих представника хрватског покрета, објављене у целокупној хрватској штампи, а намерно прећутане у београдској. Донели смо их без коментара, сматрајући да су они толико јасни и тако категорични да им наш коментар није потребан.

Сматрали смо да ће са стране оних који су са др Мачеком правили овај споразум бити упућени приговори г. Мачеку за ово и овакво нелојално држање. Али сада видимо јасно да то није учињено, јер се са том франковачком пропагандом не само није стало, већ се она данас, заштићена државном влашћу, проводи све енергичније и већ почиње да даје своје плодове. Држава је у пуном отказу чак и у оно мало функција које је задржала за себе, а бановинска власт препуштена је улици, разузданој партијској гомили која је врши по своме нахођењу тако да данас безбедност грађана у бановини Хрватској зависи од милости те гомиле коју на злочине подстрекавају не само франковци и комунисте, већ и поједини истакнути чланови ХСС.

Када би та гомила прогањала оне који су заиста криви за многа, можда и тешка недела извршене у хрватским крајевима, ми би и поред тога што сматрамо да све то треба изнети пред редовне судове, ипак се некако могли да помиримо.

Али жртве те обесне и нахушкане гомиле нису они који су заиста господарили земљом или тим крајевима за време прошлих режима. Они су се први склонили у редове мачековаца да и даље продуже свој посао или су се поклонили величини г. Мачека и данас са њима господаре не само банови-

⁴ Билтен бр. 28; 21. септембар 1939; стр. 14-16.

ном Хрватском, већ и читавом земљом, или очекују од г. Мачека да и са њима подели једном власт.

Страдају мали чиновници и службеници који ништа друго нису чинили, него извршавали наредбе својих претпостављених, од којих су неки и данас на најистакнутијим положајима у земљи и спадају међу сараднике др Мачека.

И док је тако остављен на милост и немилост побеснелој и нахушканој гомили сав онај позитивни елемент у хрватским крајевима, ма како он бројно био мален, и то само ради погрешака ранијих режима, јер су се споразуми политичког Београда са хрватским сепаратистима увек спроводили на рачун тих елемената, док данас широм бановине Хрватске плаћају својим животима људи предани Краљу и Југославији дотле се све оно што је свом снагом франковачке мржње плувало на ову земљу, борило се противу ње и посезало чак и на највеће светиње њене данас у тим крајевима велича као народни мученик и баш зато довлаче често на најважнија и најодговорнија места.

Да је дошло до искреног покајања тих људи, до признавања сопствене заблуде - разумели би све то. Али напротив они се награђују баш зато што су били такви, и још више што су таквим остали.

Јер ту заблуду не увиђају ни њихови вођи.

Зар није најкарактеристичније за настројење које данас влада у редовима вођства ХОС чињеница да се рецимо телеграм хрватског бана г. Шубашића упућен поводом рођендана Њ. В. Краљу кога београдски листови објављују масним словима у званичном органу ХОС „Хрватском дневнику” не објављује, исто као ни вест да је молепствију поводом рођендана Њ. В. Краља у београдској католичкој цркви присуствовао и г. др Мачек, потпредседник Краљеве владе. Још карактеристичније је да изјаву коју је јуче, 20 т.м. бан Хрватске г. др Шубашић дао у Београду и коју данашњи београдски листови доносе, не објављује опет у „Хрватском дневнику” органу ХОС, а у тој изјави каже се изрично:

„Народна радост и хвала спонтано избија из скромних домова народних највећем и најјачем прегаоцу на овом општем народном послу и јачању државе, према Круни и најодговорнијем носиоцу Краљевске власти Његовом Краљевском Височанству Кнезу Намеснику Павлу”.

Ако је заиста тако и ако су:

„Сви покушаји приказивања стања у бановини Хрватској противно овоме што сам Вам сада рекао, само су жеље оних који су гледали себе и своје интересе, а не изградњу народних снага и величину заједничке нам државе и њен задатак у овом делу Европе”.

Ако је то заиста тако како вели г. др Шубашић, зашто се ти телеграми, те манифестације и те изјаве скривају од оних из чијих „скромних домова избија спонтана радост и хвала према најјачем прегаоцу на овом народном послу и јачању државе”.

Можда ће нам се рећи да је то тактизирање. Али према коме?

Или није истина оно што тврди г. др Шубашић о спонтаној народној радости и хвали, или су неискрене побуде бана Хрватске и његових другова из ХСС.

Нећемо да сумњамо ми у њега, ни у г. др Мачека.

Али морамо им рећи да онда њихов пут није добар и да се на неистини не може приступити „изградњи народних снага и величини заједничке нам државе”.

Стање у бановини Хрватској далеко је од доброг. Дух који веје кроз хрватске народне масе, дух који су годинама стварали другови г. др Шубашића, дух ради кога се и телеграми и изјаве бана Хрватске морају да скривају од маса није такав да би могао да послужи за основицу „изградњи народних снага и величину заједничке нам државе”.

Догађаји који се одигравају широм целе бановнине Хрватске показују да је тај дух данас далеко од градилачког, већ напротив да је сав надахнут једним рушилачким бесом који се прећуткивањем не може лечити.

Хрватске народне масе су далеко од народне „радости и хвале која спонтано избија из домова народних”. Напротив те народне масе су дубоко разочаране и огорчене у огромној својој већини јер су им другови г. др Шубашића, ношени хрватским грехом, обећавали далеко више и уверавали их у немогућности.

И уместо покајања, које је једини лек за сваки грех, г. др Шубашић мисли да се скривањем истине и од једне и од друге стране може приступити „изградњи народних снага и величине заједничке нам државе”.

Вођи хрватски долазе данас у низ нелогичности зато што су решења хрватског питања поставили на погрешну базу и што се није приступило основном решењу југословенског проблема борби противу два греха: српског моралног и хрватског франковачког.

Овако истрошиће, се у неистини и пасти исто онако као што су и други пре њих.

Јер Христос је рекао:

„Истина ће нас ослободити”.

„ПОГРЕШАН РАЧУН Г. ХИТЛЕРА”⁵

То су речи којима је председник јапанске владе Абе у кратко дефинисао садашњи европски рат.

Ми смо много пута одавали поштовање Хитлеру и указивали на његову генијалност, на његову личну апостолску ревност и чистоту, на његову херојску вољу.

Али, то нам није сметало да укажемо још у септембру прошле године да се свакој његовој речи не може веровати, да није истина да неће узети Чешку и Словачку, да је „протрчао поред сигнала”. А од почетка ове сада-

⁵ Билтен бр. 29; 24. септембар 1939; стр. 1-3.

шње кризе ми смо и Хитлера и Мусолинија (под претпоставком да доведу до рата) назвали „несвесним агентима Совјетије и јеврејства”.

Од тог времена ствари су се промениле на горе, Хитлер не само да је ушао у рат и тиме увео (због Коридора и Данцига, па и Шлесије) не само своју земљу у рат с Пољском, Енглеском и Француском, већ да би себи осигурао леђа, дао могућности Совјетији да окупира две трећине пољске територије, и тако Пољску у ствари уништио.

Данас је сигурно јасно и Хитлеру да је сарадња са Совјетијом почела да доноси своје горке и рђаве плодове и самој Немачкој.

Међутим, одиста генијалан (само незналице или глупаци могу Хитлеру то порицати), Хитлер није погрешно интелектом. Његова погрешка је духовне природе. Ми смо то осетили читањем „Мајн Кампф-а”, а у његовом спољно-политичком деловању обележили смо моменат где се то обелоданило, речима „протрчао је поред сигнала”.

У прошлом Билтену смо рекли да је за вођење спољне политике потребно познавање географије, историје, статистике и стратегије. Али смо одмах додали да све то још није довољно. Рекли смо да постоје немерљиве и небројиве чињенице (импондерабилиа), као прах од чињеница, које ниједна од горњих дисциплина не обухвата нити их иједна наука људска човеку може открити. Потреба је интензиван духовни живот нарочитог квалитета. Тај живот даје човеку нарочито моћно осветљење и оних немерљивих и небројивих, али често пресудних. Присуство чињеница само ово осветљење је у стању открити и указати на праве путеве.

Сигурно је дакле да су и погрешке Хитлеровог рачуна, о којима говори Абе, потекле из непознавања ових импондерабилиа - немерљивих, а пресудних ствари.

Ситуација у коју је свет уведен тим непознавањем немерљивих - немерљива је по колосалности, по огромности последица.

Нигде се дакле није показало како бескрајно мале, материјално немерљиве ствари могу изазвати бескрајно велике последица као у овом случају.

Општа карактеристика ситуације је - крајња неизвесност. Све је немогуће скоро остварљиво и све што је изгледало људима могуће постаје неостварљиво.

Не изгледају људи нимало господари догађаја. А политика је вештина управљати догађајима у људском друштву. Према томе с политичке тачке гледишта је злочин свако дело које људима одузима могућност управљања догађајима.

Ако би данас хтели да погледамо Велике силе европске по иницијативи коју су још сачувале у садашњој ситуацији, онда би листа изгледала овако: 1) Италија, 2) Совјети, 3) Француска, 4) Енглеска, 5) Немачка.

Највише је дакле господар догађаја Италија, најмање Немачка. С политичке тачке гледишта је Хитлер учинио претешки грех што је изгубио господарење над догађајима. Он данас мора да чини очајне војничке и политичке покушаје да то поврати.

До 1. септембра Хитлер је био господар догађаја у Европи. Од тог дана, он може чинити чуда, може покорити једно за другим још две, три или пет

држава. Али он је ухваћен у мрежу коју је својом руком изаткао. На тој мрежи може покидати ту и тамо по коју нит. Па ипак све то заједно је слабо да поправи непоправљиво.

Разуме се може доћи увек и ту разна импедерабилија Немачкој у помоћ. Али за сад су изгледи, са горњег гледишта, рђави.

Што нам је служило за мерило да онакву листу саставимо? Као што смо горе истакли: мерило нам је било колико је која Велика сила још сачувала слободе одлука, или боље: колико је која Велика сила политички слободнија у акцији.

Очигледно је да је Немачка најмање слободна. Примила је сарадњу Совјетије и ту сарадњу мора трпети под условима који буду Совјетији годили. Улетела је у рат, али сад би врло радо да се рат сврши. Али то зависи од Француске и Енглеске. Има пријатељство Италије, али очигледно је да то зависи од добре воље Италије и процене искључиво њених интереса.

Енглеска је слободнија од Немачке, а мање слободна од Француске већ по томе што Италија није у рату, што се бије политичка блокада за ранг и положај Британије у свету, што је Француска ушла са Енглеском у рат, и што је политички Француска самим тим у рату мање угрожена.

Совјетија је слободнија од Француске, а мање слободна од Италије, јер није у рату, већ је само војнички поход и поседање извршила, - али је већ у некој врсти војничке сарадње с Немачком. Она додуше исто тако сутра може бити у неком војничком походу, а не рату (где буде било меко) и против Немачке, ако се прилика укаже, те би то изгледало да је сачувала иницијативу поступно у рукама. Али с друге стране сама мобилизација, концентрација и операције војничке скопчане са овим походом већ су и само Совјетију гурнуле извесним правцем који јој је политичке могућности за рад смањило.

Италија је својом неутралношћу у најбољем политичком положају. Она има највише конаца у својој руци. Што их нема потпуно разлог је у некадашњој Осовини, коју истина данас више не помињу ни Хитлер, ни Мусолини, али која ипак смета Италији да одигра у Европи спасоносну улогу, јер њена неутралност није још права неутралност, јер није и непристрасна, или још боље није довољно непристрасна.

Кад ово имамо у виду, онда ће нам бити јасно:

Зашто је и поред с аутентичне стране изјављене жеље Немачке да не може дозволити да има заједничке границе са Совјетијом, ипак од тога морало одустати;

Зашто је морала пустити у балтичким крајевима - за које су се Немци необично интересовали и сматрали их својим животним простором, одрешене руке Совјетији;

Зашто је изгубила заједничку границу с Румунијом, на коју је свакако рачунала да ће доћи било непосредно, било преко једне пољске државе која би била словачког карактера;

Зашто је дозволила да Совјети избију на Карпате и тиме угрозе и самој Мађарској;

Зашто је изгубила симпатије код антибољшевичких кругова Европе, а омогућила у самој Немачкој рад комуниста;
Зашто је тиме још више од себе одгурнула Италију, Шпанију и Јапан;
Зашто је ослабила своје сопствене интересе на Балкану;
Зашто сад очигледно показује да јој је мир најпреча потреба, мада истина, што је вероватно, да ратовати може дуже, само у том рату неће бити победилаца, што значи да то неће бити ни она;
Бацити своју земљу у рат да би се то све имало после непуних месец дана представља заиста рђав рачун.

ИТАЛИЈА ⁶

За Италију је место остављено уз Берлин и Москву, а пут грофа Ћана у Берлин има да одлучи хоће ли га Италија прихватити.
Ако слуша савет здравог разума, Италија неће тај позив прихватити тј. она може желети престанак рата, па чак и позивати Енглеску и Француску да се помире са створеним стањем. Али не треба да прихвати тезу Берлина и Москве са свима последицама, пошто иначе престаје бити неутрална.
Њен положај као најјаче европске истински неутралне државе на челу једног блока средњих и малих неутралних држава дао би јој и морално, и политички и војнички велику улогу у спасавању европске цивилизације.
Али, да ли ће Италија послушати тај глас разума?
Или ће послушати сиренске гласове оних који су јој из Москве донели вести о великим користима што јој је споразум Берлин - Москва наменио ако им приђе отворено политички и војнички?
Мусолини је 30. септембра говорио пред ђеновском фашистичком милицијом па је рекао: „ми ћемо се борити за наше интересе, за наше идеале и за наша историјска права”. Ова реченица тешко да се може тумачити у данашње време у прилог оног става строге и праве неутралности.
Мусолини је говорио прошле недеље 24. септембра, пред старешинама Х фашистичке легије из Болоње, која се поноси што носи исти број као и Х римска легија, која 2.000 година раније била са исте територије, а Цезару је била понос храбрости и верности. Он је говорио после четворомесечног ћутања, јер је последњи његов говор био 20. маја у Пијемонту, у Чени. Говор Мусолинијев није крио унутрашње тешкоће и опозицију сваком подухвату који би Италију одвео да активно стане уз Немачку. Он је у свом говору рекао претећи, да ће он, ако затреба „поново очистити углиће” где се они што гунђају против фашизма скупљају. А нагласио је, и поред истакнуте одлуке о чувању неутралности, да ако буде са балкона палате Венеција говорио да ће то бити зато да објави велике историјске одлуке, а не да само изложи ситуацију.

⁶ Билтен бр. 29; 24. септембар 1939; стр. 9-12.

Очигледно је да иако у овом говору Мусолини стаје на немачку тезу, да је време да се рат заврши, да он своме говору о држању Италије намерно неће да да јасност. Он хоће да задржи слободу акције.

Ми смо прошли пут изнели своје гледиште о томе да бољшевичка интервенција у Пољској мора - ако се о природи ствари води рачуна - Италију удаљити од Немачке. Рекосмо, ако се води рачуна о природи ствари. Јер Мусолини може о томе не водити рачуна и радити противно природи ствари. За њега као бившег марксисту је и лакша сарадња са Москвом од Хитлера који то никад није био, - али за католичку Италију сарадња са богоборачком Москвом и христорачким Хитлером представља једну немогућност, поред оне друге дубоке аверзије Италије према сваком рату који би је озбиљно изложио сукобу са Енглеском и Француском.

Отуда се за сад може само једно рећи: и ако неутрална, Италија и њено држање могу причинити велика изненађења.

Највећу корист би, међутим, имала ако би свој садашњи став препустила и проширила и схватила да је њен највећи интерес да буде чувар мира.

Међутим ма како изгледало да Италија има двосмислено држање, има чињеница, које смо толико пута већ истицали и које Италију предодређују неутралност.

Те чињенице су следеће:

1) Апсолутно одсуство сваког психолошког разлога за рат код италијанских маса.

Ни масе других народа нису за рат. Али ипак масе енглеске осећају да се ради о постојању садашњег поретка у свету чији су главни корисници баш они. Маса француске мисле да се боре против сталног угрожавања мира од стране Хитлеровске Немачке. Маса немачке иду у рат верујући Хитлеру. Маса пољске бране своју земљу и њене интересе. Али масе италијанске немају разлога да уђу у рат, најмање уз Немачку од које имају инстинктивно страховање.

2) Веровање италијанских маса да би у случају да Италија уђе у рат уз Хитлера, главну тежину удара противничких, по природи светског географског положаја, баш Италија имала да сноси.

Свако дете у Италији зна да би од првог дана рата Италија била одвојена од својих прекоморских посета и све снаге Италије с оне стране мора биле остављене саме себи (4 дивизије у Албанији, 12 дивизија у Либији, 3 дивизије у Додеканезу, 6 дивизија у Абисинији).

Поред тога била изложене блокади (што за поморску земљу значи највећу несрећу), а исто тако нападима из ваздуха и с мора.

3) Немогуће је примити да би совјетска сарадња с Немачком била пријатна Италији.

Пре неки дан је часопис *Ralationi Diplomatiche* - донео чланак у коме је свом жестином истакнут антикомунистички став фашизма. Разуме се да је одмах додано да је у политичком погледу пакт о ненападању германско-

совјетски и сарадња у Пољској нешто друго - једна политичка нужда. Али политика се и састоји у томе да се избегавају што више стања нужде, већ да што више слободе акције човек себи обезбеди. Отуда бранити сарадњу Немачке са Совјетима нуждом, значи одиста осудити с политичког гледишта такав рад или бар немоћи га похвалити.

Та сарадња није пријатна ни идеолошки а ни политички. Та сарадња може довести до изласка болшевизма на Средоземно море, а то тек Италија којој је Средоземно море „животни простор” неће моћи да подноси.

4) Папа и Краљ у Италију су велики фактори, а они су против увлачења Италије у рат уз Немачку.

5) Напослетку, зар Хитлер предузима офанзиву за мир, а Италија тада да улази у рат?

6) На крају Италија мора да увиђа да јој сам став неутралности може и политички, па чак и територијално више и сигурније користи донети него ли ратовање.

Отуда, ако Италија само ове разлоге, које назва смо саветима здравог разума, буде слушала, она не само да неће моћи напустити неутралност, већ ће и политички постати непристраснија, а тако доћи на чело једног блока неутралних држава.

Али, ако се Мусолини на ове разлоге не буде освртао, већ поведен својим пријатељством с Хитлером, буде остао непристрасан, а тиме био увучен и да престане бити неутралан, онда се можемо са сигурношћу надати да ће тешко и на Балкану моћи да се мир очува.

Путовање грофа Ђана ће нам показати даље путеве Италије, који су и за нас врло важни.

Међутим, по садашњем стању ствари, на напуштање неутралности од стране Италије, независно од њене иницијативе, утицало би свака територијална или спољно-политичка промена стања на Балкану и у Мађарској.

Тако швајцарски лист *Weltwoche* од 22. септембра доноси чланак „Бриге Италије за Балкан” и ту између осталог пише:

„Италија се и даље нада, да ће овом делу Европе и света моћи да сачува мир. Ова надања заснивају се пре свега на чињеници, да су државе југоисточне Европе - Мађарска, Румунија и Турска заузеле једнако мирно и паметно држање као и Италија. Опште линије Мађарске вањске политике изражене су на уста мађарско премијера грофе Телекија и министра вањских послова грофа Чакија речима: „остаје иста и непромењена”. Румунија не само што је изразила своју неутралност у свим облицима него је Краљ Карол осим тога хитно послао свога поверљивог министра двора Чигурду у Берлин фелдмаршалу Герингу и овоме поново дао исту гаранцију. А што се тиче Турске, то је њен премијер пре неколико дана исто тако недвоумно изјавио, да за Турску не постоје никакви разлози, који би диктовали њен улазак у садањи европски рат. Сви ови гласови деловали су без сумње у Италији, умирујуће. Али ови гласови нису упркос тога могли потпуно да увере реалистичке Италијане, да су опасности ширења европског пожара на Балкан, Блиски Исток и Средоземно море само привремено уклоњена.

У садашњем моменту, када је рат у Пољској привидно ступио у одлучни стадиј, мисле Италијани пре свега, да се критична тачка положаја на Југоистоку Европе налази сада у Румунији. Ова чињеница, да је Румунија дала јасну и недвоумну изјаву о неутралности, запажена је у Риму врло добро. Исто тако верује се у политику и чврсту вољу Краља Карола за неутралношћу. Стога се надају у Риму да је румунска нација потпуно свесна опасности, којој би се извргла учешћем у рату. Ипак, пита се, неби ли могле наступити околности, које би Румунију и без обзира на став Краља и народа могле да умешају у централно-европски рат?

По мишљењу италијанских листова очито је, да енглески Интелигенс Сервис врши сада у Румунији интензивну делатност.

Друга критична нервна тачке јесте и остаје - по римском схватању - Турска.

Ипак што се тиче Турске, нису могли сви умирујући елементи, изнешени последњих дана, да распрше потпуно извесне природне бојазни обзиром на могуће компликације, које могу сваког часа да искрсну.

У вољу Турске, да остане неутрална, Италија не сумња. Али исто Турска, каже се у Риму, налази се и сама у изванредно деликатном положају. У лето о.г. са Енглеском парафирани пакт о пријатељству и асистенцији није никако перфекционисан. Али утицај Енглеске у Турској, исто тако као и француски, још је увек знатан и сигурно ће се и даље осећати. Треба се сетити само на жртву, коју је учинила овом пријатељству Француска одступањем санџака Александрете. Осим тога генерал Веган не борави већ недељама бадава у Анкари.

Кад би рат, кога Енглеска и Француска воде против Немачке, примио за ову облик једне очајничке борбе, тада би - мисли се у Риму Енглеска и Француска могле да покушају са упливисањем на извесне неутралне државе и да свима ставе захтеве, који не би били у опречности са суверенитетом самосталних држава, шта више присиле би их директно на одрицање њихове неутралности. Упркос ставу ишчекивања, који је Италија заузела у садашњем конфликту, постоји у Риму још увек велико неповерење према Енглеској и Француској. Италија са великом пажњом посматра активност британске и француске дипломатије на Балкану и Блиском Истоку и не сматра, да је дошао моменат, за који би се могло рећи да је проширење европског пожара и на ово подручје коначно осујећено."

Мора се признати да је Италија са два акта: споразумом с Грчком о повлачењу перспективних снага са албанско-грчке границе и повлачењем вишка снага са Додеканеза показала своју жељу да Грчкој и Турској одузме сваку подлогу за неповерење према Италији, а самим тим и жељу да се и активно наслоне не Енглеску и Француску, па на тај начин евентуално повреде неутралност.

Сви дакле разлози и индиције, изузевши по неку реченицу Мусолинијеву, говоре о присној жељи Италије да мир очува - у чему је одиста својски треба помоћи, јер је то интерес свију земаља које нису у рату.

МИ И СОВЈЕТИЈА ⁷

Све чешће чују се гласови о томе како треба признати Совјетију и успоставити са њом дипломатске односе. Кроз земљу круже гласови о одашиљању званичних делегата у Москву, који имају да обаве претходне послове, па се чак и помињу њихова имена. Наравно да све то није истина и да сви ти људи седе у Београду, али комунистички агенти праве на овај начин психозу, којој наседају многи, па чак и неки високи државни функционери.

Како пропаганда за признање „словенске Русије” узима све већег маха, извешћемо у овом чланку „биланс поравнања” да би наши читаоци имали пред собом јасну слику шта добијамо, а шта губимо ако послушамо овај савет политичких слепаца и комунистичких агената.

1. РАЗЛОЗИ У КОРИСТ ПРИЗНАЊА

1) Не смемо да не признамо владу највеће словенске земље. то је у ствари Русија. Она чак и није више комунистичка. Она иде национализму.

То није Русија. Она се не зове руским именом. Она се зове СССР (Савез совјетских социјалистичких република). Нигде у њеном имену нема речи „руски”. То није случајно. Истина један њен део зове се Руска социјалистичка република, али исто тако постоје и Украјинска, Туркменска, Спољно Монголска итд.

Заиста, званични језик руски, али то је услед тога што највећи број људи говори руски, па је чиста економија времена и жртава налагала да се руски задржи као званични језик.

Али карактер једне владе не одређује језик њене земље, већ њена природа, циљеви и методе. Званично Совјетија је организација једне државе социјалистичке природе, интернационалне, комунистичког циља и нехришћанских метода. То се види из имена државе, из устава и осталих њених закона, из свакодневних говора, списка и поступака оних који су је створили, као и који данас њоме управљају.

Истина је да су у последње време учињени велики уступци руској класичној националној књижевности, па чак и руској историји.

Али, зар бољшевици нису чинили уступке још под Лењином путем НЕП-а (Нове економске политике) кад су дозвољавали и обраду земље под режимом приватне својине, па чак и слободну трговину? Они су то учинили зато што су својим првим доктринарским и тактичким експериментима (пustoшењем, рушењем, уништавањем приватне својине и трговине, одузимање приноса сељаку и остављањем само стриктног животног минимума) догурали до невиђене катастрофалне глади. Али, чим је прва непосредна опасност прошла, они су погазили све принципе НЕП-а и пришли најстрожијој и најсуровијој колективизацији да чим дођу до нове појаве глади по-

⁷ Билтен бр. 29; 24. септембар 1939; стр. 17-20.

пуста и под Стаљином (1936.) да сад поново, из чисто доктринарног разлога, декретом од 28. маја 1939. г. учине нов јуриш на село, ново раскулачивање села, односно његово ново поробљавање. (Види у овом Билтену чланак „Совјетско немачки споразум” страна 6).

Тако се морају схватити и уступци руској националној класичној књижевности и руској националној историји. Попуштање пред руском народном стварношћу и пред хаосом који је у духовном стваралаштву и животу изазвало доктринарство. А затим отварање вентила сигурности на котлу у коме збијена пара прети експлозијом. Али тим никако нису измењени ни њен социјалистички карактер, ни њен интернационално-комунистички циљ, а још мање њене антихришћанске методе. А ово је битно, све остало неважно и споредно.

Зато је обично лаж ординарних комунистичких агената и политичких слепаца тврђење: да су се Совјети одрекли комунизма, а још мање светске комунистичке револуције. Као што смо већ рекли од XVIII конгреса БКПб (Свесавезне комунистичке партије бољшевика) одржаног у марту 1939. г. лозинка у Совјетији је: „Прелаз из социјализма у комунизам”. Ту лозинку налазимо у говорима свих њихових великана (Стаљина, Андрејева, Жданова, Молотова, Димитрова и др.) у уводним чланцима њихових органа („Правде”, „Известија”, „Красноје знаме”, „Краснаја Звезда”, „Комсомолскаја Правда” итд.), у списима који служе за уџбенике њихових кадрова („Историјски материјализам”, „Короткиј курс историји БКПб”) у поступцима њихове владе. (Зар ово што сад раде у спољној политици не води револуцији и увођењу комунизма у остале делове Европе?)

Уосталом, шта видимо при уласку њихових трупа у Пољску? Забрану празновања недеље, забрану паљења свећа у богомољама и звоњење звона, увођење совјета као административно-законодавних органа, стрељање и интернирање поседника, индустријалаца и официра, очекујући да дође ред на раднике и сељаке, као што је случај у Совјетији.

Али зар треба бољег доказа од следећег. Зар није први помоћник наркоминдела (министра спољних послова) Паћомкин, по кривици Пловицке, жене генерала Скоблина утврђено да је умешан у отмицу и одвођење или убиство генерала Милера? А зар није други помоћник Молотова Самуел Абрамовић Дриздо, сада товаришч Лазовски, бивши организатор борбених штрајкова и радничких нереда у Енглеској, Француској и Пољској у периоду од 1919-1936. год.? Није ли он први дао писмена упутства за штрајкове у вези са окупацијом фабрика?

Може ли се после тога веровати да спољна политика Совјетије може да буде политика једне велике словенске и хришћанске земље?

а) Она је огромна и моћна. Она ће нас заштити.

Неоспорна огромност територије вреди само ако је пред слабијим противником који се не може бранити.

Ми смо напред, у чланку „Совјетско-немачки споразум” цитирали мишљење „Тајмса” о снази и значају совјетске војничке снаге.

Али и унутрашње стање Совјета је врло тешко. Мобилизација, држање великог броја људи у војсци и ратне операције повећаће све то невоље.

Саобраћај је и до сад био очајан. Сад ће то само да се потенцира.

Саботажа, напади на постројења и разни облици унутрашњег роварења манифестоваће се ускоро све више.

Глад је поново на прагу. Мере од 28. маја т.г. о којима смо већ говорили имале су већ утицаја на смањење приноса и „уборку” (прибирање) истог.

Радништво се налази под изузетним мерама, декретом од 28. децембра 1938. год. које су примљене као очит знак досадашњег неуспеха у добијању комунистичким методама ни у количини, ни у каквоћи производње, о оно што се добија у режиму приватне својине и приватне иницијативе.

Беда животна, оскудица, недостатак слободе и терором изнуђени докази о привржености режиму, све то чини совјетски режим врло лабилним.

Ми смо већ цитирали онај извештај из Москве који показује право стање совјетског раја. Политичке последице таквог стања сигурно неће изостати. А то је већ довољно да се унапред и одавде оцени права снага Совјетије.

Да ли ће Совјетија хтети да нас, или који наш интерес уопште заштити? На ово питање могу потврдно одговорити само бољшевички агенти или политички слепци.

Шта би Совјетија штитила код нас кад је смртни непријатељ вере, монархије и нашег народног схватања друштвеног поретка и људске слободе, као и самих основних појмова о саставу народном?

Све што наш народ чини народом Совјетија му је заклету непријатељ. Она је само пријатељ народне масе обезглављене и неуобличене, да би ову могла месити као што већ двадесет година меси руски народ што је руски народ платио животима тридесетак милиона својих синова побијених, умрлих од глади и по концентрационим логорима.

Совјетија нити може, нити хоће, нити јој треба да брани и штити нас, јер овакви какви смо драги јој нисмо. Она би само могла имати претензија да нас приграби под своју власт, пре но да нас препусти коме другом, да би над нашом земљом могла да прошири свој комунистички експеримент. Али ако то она буде могла, она ће и учинити, признали ми или не признали.

Зар Чехословачка није са Совјетијом имала војнички савез, па ју ова није штитила? Зар Пољска није са њом имала редовне дипломатске односе, па чак и уговор о ненападању? Зар ми можемо мислити да би смо боље прошли од Пољске, само ако се Совјетији пружи прилика? И ваљда би Совјети ту прилику одбацили зато што би их тронуло њихово признање од стране Југославије и што би наш тамошњи посланик седео у томе тренутку у Москви и неколико сата пре тога био код Молотова и ту добио повољна обећања или чак успешно преговарао о новом трговинском уговору. Спрдали су се они и са Енглеском и Француском, као што ће сутра и са Немачком, једном речју са сваким ко је показао да не познаје природу, циљеве и методе Совјетије.

б) Ми можемо трговати са Совјетијом.

Са стране совјетске долази у обзир извоз сировина које углавном и сами имамо. Сировине које ми сами немамо, нема ни Совјетија за извоз, осим минералних уља, али ми то увозимо из Румуније. Продукција лаке алиментарне индустрије није у стању да задовољи сопствене потребе. Фабрике тешке индустрије немају квалитет који одговара ономе на који је наша земља навикла наслоном на немачку и енглеску тешку индустрију.

Ми би смо с наше стране заиста могли да увеземо све што имамо за извоз (људска и сточна храна, стока, меснати производи, вино, текстил, дуван) али не верујемо да су данас тешкоће у пијацама.

Из тога излази да трговина није у сваком случају пресудан аргуменат за успостављање наших дипломатских односа са Совјетијом.

2) РАЗЛОЗИ ПРОТИВ ПРИЗНАЊА

а) Губитак јединственог моралног капитала пред сутрашњом националном Русијом, који нам је донео наш досадашњи отворени став према Совјетији.

Национална и народна Русија мора доћи. Стаљин се плашио да неће бити довољно замешеног у свету ако и Совјетија не интервенише. И она се појавила. Али то ће бити велики фактор који ће појести совјетски режим.

Сви недостаци садашњег подсовјетског стања, у време кад она чини велике напоре, морају се показати још у већој светлости.

И зато совјетска власт мора попустити.

С друге стране, као што смо већ рекли у прошлом Билтену, војници ће имати прилике да виде крајеве о којима је совјетска пропаганда говорила да су пакао капиталистичке експлоатације, који стоје далеко боље од оних које је огласила за социјалистички рај радника и сељака.

Резултат ће бити поразан за режим. Ако је Стаљин пре годину и две морао стрељати маршале и генерале, сад ће неки „комбриг Сидорчук” успети да наметне своју власт. Али та власт неће бити ни социјалистичка, а још мање комунистичка, већ национална и хришћанска.

Не признамо ли Совјетију, ми ћемо у овој националној Русији имати своју мајку и заштитницу, јер јој нико са више права од нас неће моћи прићи.

б) Признање Совјетије и успостављање дипломатских односа са њом даће снагу бољшевичкој акцији код нас.

Ми смо већ довољно бољшевизирани. Сад нам још треба да Југославија напусти свој упорни двадесетогодишњи став. То би било као бујица. Кад би сад Југославија признала Совјетију то би био знак капитулације садашњег поретка пред бољшевизмом.

А онда, совјетско посланство овде би било средиште рада на бољшевичкој револуцији. Ко би то могао спречити? Зар кад се једна држава призна пред страхом, сме неко у тој земљи да стане на пут посланству те државе?

Рекли смо већ о случају отмице генерала Милера и суђењу Плевицке поводом тога. Није ли тачно успостављено да је ген. Милер или његов леш камионом совјетске амбасаде пребачен на совјетски брод? Зар у све то није био умешан амбасадор Совјетије, садашњи помоћник Молотова, Паћемкин? А онда случај саветника совјетског посланства у Атини.

Не показује ли то све јасно чему све служе совјетска дипломатска представништва у другим земљама. И зар би код нас било друкчије, кад знамо да данашњу спољну политику Совјетије представљају три човека, од којих ниједан не носи своје сопствено име, Молотов, Паћомкин и Лазовски, о којима смо већ и раније писали.

Код оваквог стања ствари извлачење закључака је врло лако:

Никакве користи нећемо имати од признања Совјета и успостављања дипломатских односа са њима. Евентуалне трговинске користи нису данас такве да би могле контрабалансирати штету од успостављања односа.

Штета је огромна, а опасност још већа. То је подстицај бољшевичком таласу да свом снагом груне на остатак препреке што чувају поредак.

Не смемо гледати на земље које већ двадесет година имају односе са Совјетијом. Ми их нисмо имали. Ми смо огорчени начелни њихови противници. Признање би била читава револуција.

ЗАКЉУЧАК⁸

1) Офанзива мира је зато и прешла под директиву Москве да се мир не би закључио.

У том циљу се не слажу сарадници Стаљин и Хитлер. Овај би искрено хтео мир. А Стаљину треба рат, хаос, анархија, револуција. Од тога баш Хитлер хоће да побегне.

Отуда Хитлеров положај изгледа само побољшан, док је он ратом с једне стране и пријатељством с Москвом с друге стране изгубио слободу акције.

2) Ми смо у бр. 27 (пре ступања Москве) заступали гледиште о потреби закључење мира. Један од разлога био је осећај да ће Пољска доживети слом војнички и политички и од саме Немачке, а да ће вероватно ово изазвати упад Совјета? Сада се ситуација компликује и мир тако потребан свету, не изгледа могућ.

Већ у 28. броју смо морали одустати од даљег заступања те тезе, јер је очигледно да се ситуација променила тако како смо страховали.

Данас је кормило револуције у сигурним рукама. Као што се одиста лепо вели у телеграму који Радио станица Коминтерне објавила на дан упада Совјетије у Пољску, 17. септембра у 21,30: „Ми топло поздрављамо великог кормилара друга Стаљина, што чврстом руком води државни брод коначном циљу: победи светског комунизма”. Кормилар зна циљ и томе води. Није његова заслуга што има за противнике будале и магарце политичке, те му посао добро иде.

⁸ Билтен бр. 29; 24. септембар 1939; стр. 20-21.

3) Не изгледа ни мало вероватно да ће Лондон и Париз примити онакву понуду за мир - ма ко се појавио за посредника.

4) Не изгледа могуће да ће Москва, после тога, војнички ступити уз бок Немачке, чак ако дође и до прекида односа с Англо-Французима, па и до објаве рата.

Али ће зато агенти Москве отпочети велику офанзиву за мир код свију зарађених у њиховим војскама, ради изазивања расула, анархије и револуције.

5) Насупрот томе, њени агенти у неутралним земљама (Као код нас што су хтели пролетос да се наша држава определи уз Англо-Французе. Замислите како би данас то изгледало. И ти људи и данас имају образа и храбрости да поново износе своје гледиште, кад је сад бар јасно да би их за оваква непокајана гледишта требало као издајнике стрељати!) на све могуће начине гледаће да помажу ширење пожара.

6) Не изгледа вероватно да ће Италија променити своје садашње држање неутралности.

Одржавањем поретка садашњег на Балкану, односно мира, утиче се на неутралност Италије, као и обрнуто: неутралност Италије помаже одржању балканског мира.

7) Сређивање балканских односа данас изгледа лакше него што је било пре две недеље. Све балканске државе имају (а ту рачунамо и Мађарску) озбиљних разлога да на Балкану буде мир.

Али потребно је енергично деловање у том правцу. Треба у разумним границама свести сва трвења балканска на најмању меру. То је потребно. То је могуће. Према томе, разумни људи морају сами закључити: то мора и бити.

8) Југославија нема потребе да мења свој став према Совјетији.

Непријатељи су јој они који јој саветују ту промену.

9) Југославија на Балкану има политику у начелу одличну, али млаку, без енергије и живота. Она трпи догађаје, не предвиђа их, не руководи их.

А до јуче је имала све конце у својим рукама.

Ово је потребно што пре да се схвати! ради се о миру балканском, дакле и о нашем. Дакле о спасењу нашем од пропасти.

Изгледа као да се то довољно не види. Не схвата се да се мора радити брзо и енергично, већ се поступа тако млитава као да се налазимо у ведро и тихо време какво је наша младост запамтила и какво више никад дочекати нећемо.

Ми овим свако излагање спољних прилика завршујемо, и увек тако, не би ли се чуло, схватило и испунило.

Не бисмо желели да наше писање историја једног дана за сведока узме противу оних који руководе нашом земљом данас.

ЗАКЉУЧАК⁹

Више него икад показује се колико смо имали право кад смо годинама већ указивали да ће доћи ово наше садашње време.

Иако је питање одговорности за то врло важно, за тренутак ћемо га оставити по страни.

Важно је да се зло исправи, да се земља спасе, да се народ упутити правим путем.

Ево шта по нашем мишљењу треба чинити данас:

1) Наши левичари-комунисти дигли су главу. Заборављају да је Стаљин још далеко и да је ово краљевина Југославија, Монархија, хришћанска држава.

Апсолутно је потребно да држава покаже тим заведеним људима или завођачима да је „опасно ван се нагнути“.

2) Потребно је и сви остали грађани некомунисти, а бога ми, њих је 99 одсто, да тресну по носу ту господу Стаљинове службенике и не дозвољавају да у њиховом присуству говоре како иде Стаљин, а поред тога, сваки такав случај треба доставити властима писмено, а ако власт не чини своје, онда и ту власт оптужити.

3) У Хрватској, кад се споразум навио, онда треба тражити и захтевати да бан преко својих органа заведе ред, и бесомучне заштитнике што нападају и убијају с леђа, кукавички грађане, распусти, разоружа и све кривце пронађе и судовима преда.

Никакве се даље компетенције не могу преносити док се претходно не покаже да у Хрватској бановини влада елементарни ред.

4) Иначе, кад се то обезбеди, држати се споразума, али ни за длаку преко споразума.

Каква засебна жандармерија!

5) Обуставити расписане сенатске изборе да не служимо свету за поспрду. Зар у данашње време спроводити изборе?

6) Избори се уопште не могу вршити све док се не умири народ због спољних прилика и док се обвезници не пусте с војне вежбе својим кућама.

Баш са демократског гледишта ваљда је право да се грађани који су на најплеменитијој служби државној врати кући прво, па тек онда да се може говорити о гласању.

То мора да схвати и др Мачек. А не може ваљда све бити ни оно што он захтева. А нарочити ваља га питати шта је хтео рећи оним речима: „Та да је мени доћи до изборног реда за Хрватски сабор, а после нека враг носи и њих и њихову скупштину.“

7) Натерати министре, да не мисле на партију већ на државу!

Јест, али како, кад су кроз партију горе и избили?

Лако, кад се хоће. Само им треба подвикнути: да ће изгубити место ако не престане мерити све партијским метром и тада ће одмах све бити у реду.

⁹ Билтен бр. 29; 24. септембар 1939; стр. 29-30.

РАТ¹⁰

Данашње ратовање показало је на западном фронту изненађујућу чињеницу:

- Обим и јачина ратне операција су тако смањени, да се, противно очекивањима, после четрдесет дана од објаве рата, тек сад говори да ће рат да почне.

Верни свом методу да заронимо испод спољних изгледа ствари и да тамо тражимо праве истините узроке спољних изгледа, и овде нисмо могли бити задовољни објашњењима која се обично дају.

Нисмо могли примити као разлог слабост Немачку због пољског фронта, јер знамо да су Немци и до сад дефанзивно били врло јаки с једне, а с друге стране снага немачке авијације је била довољна од првог дана сукоба, да издржи и задаје ударе на оба фронта.

Нисмо могли примити као разлог овом ни очекивање да се мир и без праве битке закључи, јер то очекивање потиче из немачког рачуна (муњевит рат на истоку, дефанзива на западу, затим закључивање мира), а с тим рачуном нису у рат могли ући ни Французи ни Енглези.

Нисмо могли примити као разлог ни француску и енглеску концентрацију трупа, јер је и концентracија првих трупа већ пре двадесет дана довршена, а енглеско пребацивање Немци ни из политичких ни војничких разлога нису могли ни смели трпети.

Сви ти разлози имају извесну вредност, али ни сви заједно не могу објаснити досадашњи начин ратовања на Западном фронту.

Много исправнији разлог изгледа други један на који се у овој ствари није много мислило. Наиме: добро опремљене војске (енглеско-француска и немачка) изгледају као групе сила које су се до гуше наоружале материјално, и по количини и по квалитету, али као одједном душевне снаге недостаје да се све то разноврсно и снажно наоружање пусти у пуно дејство. Изгледа, другим речима, као да је снага материјалног оружја развијена у тој мери да су заповедници одједном видели да је снага људског материјала психом слабија.

Тиме нећемо рећи да до пуне употребе материјалног оружја неће доћи. Само досадашње колебање и застајкивање објашњавамо страхом да душевна снага народа и војске не изда кад рат у пуној мери распламти.

Не може се претпоставити да су се ратујуће снаге споразумеле изрично да четрдесет дана рата једна другу штеде. Али сигурно је да је свака од њих знала да ће пуна употреба њених средстава довести до пуне употребе средстава противника. А одмах је морала доћи мисао о људској душевној издржљивости таквог потпуног рата.

Од свију живих створова човек изгледа да ипак располаже највећом издржљивошћу те врсте. Али не изгледа да просечни људски материјал из

¹⁰ Билтен бр. 30; 16. октобар 1939; стр. 1-2.

1939. године упоређен са оним из 1914. год. може издржати потпуно распламтели рат четири године ни с једне стране.

Отуда штедња људског материјала.

Слушамо тако синоћ радио предавање једне Францускиње која даје упутства како ће жене које су морале напустити свој дотадањи стан и живети у другом крају земље, како треба да бране свој дух и своју вољу, да некло-ну, да се не подаду очајању и слабости. Францускиња их учи да често рђав мирис, непроветрене кућа, неочишћен одводни канал, неопајана оде-љења, необојен под утиче на снагу духа - и саветује их да иако су у туђој кући, жртвују нешто, учине напор, размрдају се, окрече, опају, орибају, украсе - да „на тај начин војују против напада подмуклог непријатеља” на њихову душу, на њихову вољу, на њихову снагу.

Ово дирљиво предавање донело нам је онај исти страх за снагу душевну народа у позадини, као што колебање и застојкивање у ратним операција-ма показује страх за душевну снагу народа на фронту.

Ми се одиста не сећамо да је 1914. године такав страх за душевну снагу народа постојао, ни оног напред, а још мање оног у позадини.

Кад би било изгледа да се брзим, ма и скупим и тешким жртвама, добије победа, онда би се рат одмах распламтео. Али такав изглед на западном фронту не постоји. И кад се то зна, онда баш перспектива дугог рата задр-жава његово распламтавање, јер се осећа да ће материјал издржати, али човек неће.

Ово би нас навело да закључимо: да код садашњег наоружања није могућ дуг тоталитаран рат.

Зар није званични орган немачке војске „*Militärwochenblatt*” ту скоро, овако приказао дело једног немачког официра, под насловом „Морална отпорност за време рата”: „Ово дело је изванредно важно јер привлачи па-жњу на један од главних проблема у време рата народа Заиста се неће борити људи у рату кога сматрају непотребним. Трошење моралне отпор-ности брзо напредује, ако се не покаже на убедљив начин, штедећи муку и крв људи, да се иде за ограниченим и неопходним ратним циљевима.”

НЕМАЧКИ ИЗГЛЕДИ ¹¹

Али ако савезници овако хладнокрвно могу рачунати с дугим ратом (ма да њихов рачун с дугим ратом у њихову корист може бити погрешан), Не-мачка мора друкчије посматрати ствари.

При том не само блокада да је узрок томе што Немачка мора тежити бр-жем решењу, већ и нарочито чудни однос са још чуднијим новим пријате-љом Совјетијом.

Нема изгледа да Англо-Французи успеју наћи на југоистоку Европе данас ма коју земљу да им ова позајми своје територије ради исходавања повољ-не ратне одлуке. Јер је свакоме јасно, кад не би било других разлога, да је

¹¹ Билтен бр. 30; 16. октобар 1940; стр. 4-8.

средишњи положај Немачке према свима земљама југоистока и истока Европе такав, да би Немци пре успели уништити или тешко оштетити војну снагу дотичних земаља, док би Англо-Французи успели да им дођу озбиљно у помоћ. Само невероватне грешке Немачке, или други који данас незнани разлог, могао би учинити да се која земља, у нужди приволи да приђе Англо-Французима. За сад тако што није ни на помолу.

Не изгледа вероватно да Немци мисле да војничко решење исхода на Западном фронту. Исти разлози које је навео генерал Дивал за Англо-Французе стоје и за Немце. Само велика лудост би могла очекивати да се рат војнички добије тамо где је свака стопа утврђена, где су линије преоптерећене материјалом и људским резервама. Маневрисање преко Белгије и Швајцарске са истих разлога, излаже их великом одијуму света, а мало војничке користи доноси.

Да се тако да закључити и из досадашњих операција види се по сасвим недовољној извиђачкој активности немачке авијације у позадини фронта. Док је извиђачка активност Англо-Француза знатна, па чак и велика, дотле пада у очи слична активност њихових противника. Припремити данас офанзиву без врло јаке извиђачке активности ваздухопловне немогуће је.

Њихова подморничка делатност је изгледа дала слабе резултате према трговачкој морнарици. Нешто боље су резултати према великим бојним бродовима, где су Енглези изгубили за 40 дана носач бродова од 5 и 1 бојни брод (Роауал ОК) од 15 колико је свега имала. Али сигурно, је да је то стало Немачку скупо: изгледа да је до сад изгубила заиста око 15 великих подморница с великим обимом дејства, а то је скоро половина од укупног броја колико их има. Не, изгледа дакле да ће подморнички рат донети блокаду Енглеске и тиме омогућити победу Немачке.

Али с друге стране, питање снабдевања Немачке за време рата, погоршано блокадом, тера ову да рат заврши што пре.

Ми смо се већ раније с великом сумњом изразили о могућности снабдевања Немачке од стране Совјетије, мада је последњи споразум Молотов-Рибентроп, судећи само по слову свом, изванредно повољан. Ми смо истакли у бр. 29 (стр. 8) те разлоге, а они се своде углавном на немогућност Совјета, због свог система и саобраћаја да снабдевају и своје потребе у потпуности да задовољавају, а камо ли да су то у стању Немачку.

По овом споразуму међусобна размена је требала да достигне највећи досадашњи ниво. Тај ниво највиши је био 1931. г., кад је износио 1.100 милиона марака. Од тог времена размена је падала тако да је за првих 9 месеци 1939. г. изнела једва 100 милиона марака. Али 1931. г. није Совјетија продавала Немачкој, већ је Немачка од горње цифре продала Совјетији 762 милиона марака, док је Немачка купила од Совјетије, само 306 милиона марака. Па и ово је било могућа само продајом на кредит од стране Немачке пошто Совјетија није имала довољно готових продуката да Немачкој купљено плати. Уосталом на друго место доносимо податке о општем ставу Совјетије, па се и отуда ово може утврдити.

Једно од главних недостатака Немачке као индустријске земље је гвоздена руда. Немачка је 1938. год. из својих сопствених извора само 38 одсто гво-

здене рудаче, а само 22 одсто чистог гвожђа могла добити. Више од 3/4 њене потребе у гвожђу она је задовољавала увозом из Француске, Алжира, Белгије и Луксембурга а нарочито из Шведске, која је сама близу половину немачких потреба за гвожђем (49 одсто) задовољавала. За сад снабдевање из Шведске није прекинуто блокадом. Али ако развој прилика у Балтику буде ишао и даље овако, те тамо дође до рата, ово преважно немачко питање биће решено на штету Немачке.

Очигледно је опет, да је ступање Совјетије донело Немачкој нове и велике тешкоће. Тако незгодан и непоуздан сусед као што је Совјетија - која сматра прекид са сваким моралним основама свога морала - сваког часа може да направи велику штету и пакост с најневинијим изразом на лицу. Већ досадашњи поступци са три балтичке државе учинили су да Совјетија у Балтичком мору добије 700 километара обале према мало више од 500 километара што их има немачки Рајх. Али стварна војничка окупација, којој ће следовати и бољшевизација ових држава, учинила их је арогантним према Рајху, те тако Литва као да помиње тек изгубљени Мемел, а Естонија не одобрава продужење рока за иселјавање Немаца - оптаната из Естоније. Али то је тек колико за почетак.

Јер ако с Финском Совјети продуже игру коју су започели с балтичким државама, онда ће по свој прилици скандинавске државе морати да се ставе уз њу, а ако с обзиром на однос Немачке и Совјета, пријатељски, скоро савезнички, одвешће престанку неутралности скандинавских држава. Ако би се то десило, онда би се то равнало једној изгубљеној бици за Немачку. Јер чим би Шведска ступила уз Финску, онда би то одвело Шведску да престане бити неутрална, јер би била упућена на помоћ Енглеске. Ово пак би значило губитак скоро половине количине гвожђа које годишње увози Немачка, поред добијања за Енглеску нових база и нових перспектива које се отуда у операцијама према Немачкој указују. Како би Енглеска у конкретном случају, понудила помоћ Шведској са својим досадашњим нератним ставом према Совјетији, и како би Шведска помирила своју жељу да остане с Немачком у коректним односима, примајући помоћ Енглеске, а дајући јој зато своје гвожђе, то за сад не можемо замислити. Али ко би пре 17. септембра могао замислити да ће Совјетија и кад заузме 2/3 Пољске, савезнице Енглеске, остати у коректним односима са Енглеском, па чак и трговински уговор с њом, после тога закључити? Зар ми нисмо рекли, после тога, да су сад све немогућности постале могуће; а све могућности немогуће?

Сигурно је да је ситуација Немачке и унутрашња и спољна, после 17. септембра постала претешка. Од тог времена, објективно просуђујући ствари, Немачка је и споља и изнутра добила многе тешкоће које дотле није имала, а које јој је невољна сарадња и војничко пријатељство са Совјетијом наметнуло. Продужити ту ситуацију даље, у једном дугом рату само проджавати тако нејасно и непотребно стање, које с осталим тешкоћама које већ има, може да изазове нове тешкоће, Немачка заиста нема рачуна.

Отуда њени покушаји да дође до мира. Али, њена жеља не наилази на одзив на другој страни. Не види се чак ни међу неутралнима, па чак ни код

Италије, жеља да се приме за посредника у тој унапред осуђеној на неуспех ствари.

Сад мора бити очигледно за Немачку да се мора бацити на војничко поље да ту каквим потезом дође до бољег положаја војничког који би принудио Енглеску да ипак закључи мир.

Шта би дакле сад Немачка могла да учини да убрза повољно решење по себе. Она не може као Англо-Французи да сматра да и остајањем на месту они раде на победи. Немачка ако жели победу, мора да је извојује.

Некад смо изнели (бр. 27 стр. 4-6) ова немачка мишљења о рату. Они су сматрали да ће Енглеска морати да закључи мир. Ако до тога не дође, дошла би евентуално интервенција Италије, а и Немачка би извршила окупацију Мађарске и Румуније. То нам нису рекли неки Немци без вероватности, јер се на таква гледишта не би освртали. А данас кад се сетимо тих речи, онда видимо да је интервенцију Италије данас немогуће очекивати. Више него икад Италија мисли да остане по страни, а најмање је вољна да сад после совјетске активизације, улази у какву год ратну авантуру. С друге стране, совјетско присуство на Карпатима уозбиљило је тако Мађарску и Румунију, да је наша идеја о балканском савезу заједно с Мађарском, у циљу одбране своје самосталности и свог мира, данас већ наишла на разумевање и код наше владе, и код Мађарске и код Румуније. Нема дакле изгледа да би Немачка ово данас хтела урадити, уверена с једне стране да би то довело до непријатељског држања свију балканских држава противу таквог њеног става, док би с друге стране то донело до поновног ненадног и нежељног спуштања Совјетије, која, као у пољском случају, гледа без борбе да се користи немачким ратним потезима, а с треће стране сигурно је да би то дефинитивно одвојило од Немачке, и бацило на супротну страну, може бити Италију.

Код таквог стања ствари гласови који говоре о предстојећој немачкој офанзиви изванредних размера на Енглеску, ваздушно-поморској, заслужују најозбиљнију пажњу. Неутрални посматрачи из Немачке јављају о огромним припремањима које се у том погледу врше. По њима судећи, Немци иду за тим да изврше истовремено изненадни напад ваздухопловни са лакшим поморским снагама, па чак и са ваздухопловном пешадијом, у циљу рушења саобраћајних средстава и стварања пометње.

Из ових вести није могуће створити јасну слику ни о обиму, ни вредности ове немачке намере.

Сигурно је да имају лакши пут, да би Немци тим путем и пошли, и отуда, што би офанзива на западном фронту за Немачку била свакако далеко скупља жртвама које захтева, а не би дала осетне резултате - а што Немачка нема другог излаза, него је приморана војничким операцијама да исходи одлуку да мир закључи код противника, ваља, озбиљно узети у оцену ове вести.

Сигурно је да Немачка располаже с непобитно јаком авијацијом, јачом и данас него што су уједињене Англо-Француске снаге, бар по броју апарата. По квалитету, изгледа да енглески апарати сигурно а може бити и француски имају извесну лаку надмоћност. Исто тако квалитет људства

треба да буде бољи мало, бар у погледу техничке обуке, од оног у Немачкој, која је због огромног броја смањила и трајање и обим обуке за пилоте. По вестима из Рима, Немци су израчунали да ако жртвују 200 бомбардера, они могу увек по један енглески велики бојни брод, носач авиона или тешку крстарицу да потопе или тешко оштете. Материјална вредност 200 бомбардера као и посаде њихове прелази вредност оштећених бродова и њихове посаде. Али Немци полазе од овог тачног рачуна: они могу сваког месеца изградити преко 1.000 бомбардера, а Енглези не могу за две године изградити један потопљени брод.

Али тај рачун с друге стране рамље: Енглези имају 14 бојних бродова, 60 крстарица и 7 носача авиона, према Немачкој која има 5 бојних бродова и 6 крстарица, - да се изравна с Немачком (а остављајући по страни Француску која има 7 бојних бродова, 24 крстарице и 1 носач авиона, те је увек јача од Немачке), по овом рачуну Немачка би требала да изгуби преко 5200 авиона па да опет има према себи исто толику снагу коју и сама има, плус недирнуту француску снагу поморску, плус осам пута већу британску снагу у разарачима него што сама Немачка има. Очигледно је дакле да овај рачун не иде у прилог Немачкој.

Али Немачка ипак нешто мора предузети. Из лудог положаја нема паметних излаза, тј. нема излаза који за собом имају памет и разлоге. Положај Немачке је тежак, и пошто Англо-Французи неће мир она мора нешто радити да их на мир натера. А напад на Мажиновљеву линију је сигурно скупа и с огромним жртвама скопчана акција, која не само да неће Англо-Французе на мир нагнати, већ ће их баш убедити да ће Немачка искрваљена о утврђену, француску линију, и исцрпљена блокадом, као и 1918. године, што веће нападе буде чинила, тим пре морати да капитулира.

Отуда ми мислимо да су вести о намераваној офанзиви поморско-ваздушној на Енглеску сасвим вероватне, а ево и ближих разлога за то:

1. Ова акција има да утиче на Енглеску. Треба да сломије њену вољу за даљим ратом. Акција на Француску то неће успети. Видело се да кад је 1914. и 1918. године и сам Париз био у опасности да падне, Француска продужила рат. Чак да пробију и Мажиновљеву линију и да уђу дубоко у Француску Немци знају да рат неће свршити. Али ако Енглеску импресионирају нечим ненаданим, нечим огромним, нечим што ће Енглеска да прикаже да и њихов положај у свету више него угрожен, очигледно је да имају далеко више вероватноће да их на мир приволе, а тим и Французе.

2. Ова акција би требала да покаже Савезницима да њихова блокада, у којој се толико уздају, баш да Немци и не успеју да је пробију потпуно; баш и да тај покушај скупо плате, ако би се покушаји понављали, и ако би били боље технички опремљени (а с тим увек треба рачунати код Немаца), није тако чврста, ни тако сигурна.

3. Ова акција у сваком случају мање може стати Немачку, него офанзива на западном фронту.

4. У случају неуспеха, реперкусије моралне у Немачкој су далеко мање него од неуспеха у вези с огромним губицима од сувоземне офанзиве. Јер овакву акцију спроводи релативно мали број техничких трупа (авијатича-

ра и маринаца), па њихови велики губици не утичу тако на народ као стотине хиљада мртвих и рањених од сувоземне офанзиве.

И напад који једна енглеска ескадра 26. септембра између Шкотске и Норвешке, око 3 сата по подне, претрпела од стране многобројних немачких авиона ваља узети као предигру овакве акције. Немци су јавили да је један њихов авион тешко оштетио носач авиона. Енглези су то демантовали. (Интересантно је забележити да је у неутралним круговима, у пркос уверавања немачког па, чак и производа једног каплара у чин потпоручника јер он треба да је оштетио тешко овај брод, више се верује изјавама енглеским, а то са разлога јер су Енглези први јавили за губитак других својих бродова, чак и онда кад Немци нису за то знали). Немачки авиони су имали нешто губитака.

Ово је први озбиљни случај борбе авијације против поморске оружане снаге. Тај случај није оправдао рачун оних који су сматрали ваздухопловство јачим од добро наоружаних и брзих поморских ратних бродова. Разуме се да се из овог једног случаја не могу извлачити потпуно сигурни закључци. Али следећи разлози би ипак говорили у прилог ратних бродова: а) наоружање, - велике лађе, (бојни бродови, оклопљене крстарице, носачи авиона су нарочито наоружани за одбрану од авиона: митраљеви од 15-20 мм. за гађања до 1000 м. топови од 40-120 мм. за висину преко ове, тако да је сваки брод имао изнад себе управо тешко пролазан ваздушни заштитни зид. Разуме се да један велики брод може у 1 минуту да опали 10.000 митраљеских и близу 1.000 топовских зрна; б) та заштитна ватра је везана с бродом; в) покретљивост мете у свима правцима, пошто брод није везан на пучини ниједним правцем; г) утицај ветра: ветар који дува брзином од 5 м. на секунду, скреће бомбу бачену са 1.200 м. висине на 25 м. од циља, а овакви ветрови су сасвим обична ствар на широком мору, сами пак највећи бродови немају већу ширину од 39 м.

Разуме се, да се при том мора узети у обзир и случај који је у толико лакше замислити што и ипак храбар човек жели и за њим иде.

Ми разуме се, не знамо шта ће бити. Само разматрамо разне могућности. А за овакву ситуацију говоре као што се види, многи разлози. Отуда је могуће да ће се то баш и десити.

СОВЈЕТСКА ЗАГОНЕТКА ¹²

Интервенција Совјетије 17. септембра је поставила цео свет пред низ питања, чије решење зависи од те велике непознате земље што је Совјетија.

Не само да не знају тачно шта је она и шта управо хоће они који су по изгледу у супротном табору (Енглеска и Француска, Скандинавске државе) или неутралне, већ и Немачка, која треба да је у меденом месецу свог пријатељства с њом, сигурно је да мора према том чудном другу с великим неповерењем да се одржи.

¹² Билтен бр. 30; 16. октобар 1939; стр. 10-14.

Можемо сигурно сматрати да међу разлозима журбе Хитлерове да што пре закључи мир, игра не малу улогу и пријатељство Немачке са Совјетијом.

Ми смо много пута већ писали о Совјетији, али показује се више него икад потребно средити кратко све чињенице које могу објаснити ту сфингу.

а) Њена снага је потенцијална, теоријска, - стварно од те могуће снаге мало се у датом тренутку може имати.

Војнички је то лепо речено у оном чланку „Тајмса” од 11. августа (у време кад су Енглези преговарали с Москвом) у којем је огласио црвену војску као способну да изненадним нападом изненади и јаког противника, или способну да према слабом непријатељу предузме офанзивне покрете ограниченог степена.

Економски, иако располаже огромним могућностима због 24 милиона квадратних километара своје јединствене просторије богатог природом обдарене, и тако је до сад огромне инвестиције за две пјатиљетке учинила на стварању сопствене индустрије, Совјетија није успела ни близу да задовољи најобичније потребе свог народа, тако да и поред ниског стандарда животног својих маса, и испод скромног изгледа целокупног видљивог живота, постоји стална глад за робом - која је кад је има скупа и рђавог квалитета.

Политички је то диктатура партије, свемоћне, иако малобројне. Рачуна се једва прелази 1 одсто од укупног становништва број чланова (рачунајући ту и жене и омладину) комунистичке странке. Управо су смешне цифре о броју организација по појединим рејонима које су пре неку недељу објавили совјетски листови жалећи се на неактивност својих партијских кадрова. Правно могу изборе постављати кандидације и професионалне организације, а не само комунистичка странка. Стварно су избори спроведени искључиво у корист комунистичке странке. У ствари пошто је у самој странци спроведена диктатура Стаљина, то је у ствари цела земља искључиво под диктатуром његовом. За разлику од Хитлера, који је правни шеф државе и Мусолинија, који је председник владе, Стаљин правно није ништа, али је за то фактички све. Устав није предвиђао функцију коју он врши: Калињин је председник Врховног Савета СССР, Молотов је председник Савета народних комесара и народни комесар иностраних дела, Стаљин није ништа по уставу, у ствари је све. То показује и његову хипокризију (притворство), а и вредност писаног устава.

Режим се ослања на партијске активисте, слој људи разног порекла, васпитања и позива, без скрупула, без идеала и без начела. Партијски кортеши су у осталом широм света познати. Сад треба само замислити такве партијске кортеше, у земљи у којој је партија свемоћни законодавац, судија, извршилац, војник, властодавац и послодавац, над којим нема ни Бога, ни морала, ни Краља, и која несметано 22 године вршља по огромној територији, вршећи своје експерименте, учећи се на телу руског народа пословица које су други учили као мали људи у редовном животу, при чему је свемоћна Чека побила милионе људи, док је десетине милиона послала у

концентрационе логоре (што је у 50 одсто случајева опет смрт) или Сибир. Такав је режим успео до данас да обезглави руски народ, да ретко заосталу или нову интелигенцију направи опортунистичко-каријеристичком, („Ту кнезови нису ради кавзи” што рекла наша народна песма). Данас су режиму озбиљни противници само стихијска снага руског сељака и руског радника, који воде против режима борбу на свој начин, подмукло, више пасивном резистенцијом него активном борбом.

Отада је година 1939. сва у борби против радника (декрет од 28. децембра 1939. год. о новој организацији рада) и против сељака (декрет од 28. маја 1939. год.) као што смо то у ранијим билтенима износили.

Што је, поред таквог унутрашњег стања у међународном погледу, последњих дана СССР добила маха и снаге разлог лежи у њеној паметној спољној политици (односно лудој политици европских држава) која је успела да годинама припрема и припреми садашњи светски рат, да до последњег тренутка уверава Англо-Французе у своје симпатије, па и могућност политичког и војничког савеза, па у последњем тренутку да склопи пакт од 23. августа о.г. о ненападању храбрећи Немачку да може упасти у Пољску и тако изазвати европски рат. Најбољи доказ о њеној слабости јесте одсуство њено као важног спољно-политичког фактора све док није дошло до рата између Англо-Француза и Немаца. Сутра да сви направе мир, Совјетија би поново постало исто политички чинилац колики је била и до 1. септембра 1939. године.

б) Њен циљ многи сматрају да се Совјетија враћа традиционалној политици спољној царске Русије.

Ту лежи главни разлог тајанствености и загонетности Совјетије. Ту загонетку силом праве они који хоће Совјетију да сматрају Русијом (а она сама се тако не зове, већ и званично и приватно само Сојуз совјетских социјалистичких републиков (СССР), који упркос тако громадних чињеница неће да виде да она и по својој доктрини (бољшевичко марксистичко), и по својој историји (лењинско-стаљинској), и по својој организацији (совјетско-колективистичкој), и по изјавама свију својих најмеродавнијих чинилаца (Лењина, Стаљина, Молотова, Жданова и Андрејева) не само да се није одрекла свога комунистичко-бољшевичког циља у својим доктринама, и да тек сад (од XVIII конгреса у мају 1939. године) мисли да пређе од социјализма на комунизам, већ најозбиљније ради и уверена је да се налази у цик зоре бољшевичке револуције у Европи и свету.

И да сама себе зове Русијом (а не зове се тако), и да нема тако крвавих доказа о немилосрдном двадесетогодишњем крварењу народне руске душе, руског народа, руске историје - ови циљеви за паметног и честитог јасно је, нити су руски, нити словенски, нити таквима могу бити.

Па какав је морал Совјетије? Онај који је Лењин, оптужен од Плеханова што је примао новац као социјалиста и револуционар од царске тајне полиције, одговорио, признавши на запрепашћење свог тужиоца и осталих другова, да је он револуционар, а револуционар одбацује потпуно морал друштва које хоће да сруши, у целини, потпуно. А кад су му ови примети-

ли да ипак мора имати неки морал, он је одговорио: „мој је морал револуција.” - То је земља без морала.

Као што Јевреји (Талмуд) знају само за обавезе поштења само према једнокрвној и једноверној браћи, а према осталима су у праву да лажу, варају, као што немачки националсоцијализам не признаје општу истину, већ само немачку истину (отуда је свакако и дошла, као што смо тврдили септембра 1938. године садашња и немачка и светска трагедија), тако и Совјети стоје на гледишту не општег људског морала, већ нечасног морала, истина и правда се дугује једној класи (радничкој), а све остале човек може лагати до миле воље, а није дужан никакву правду да им указује. Отуда Совјетија нема морала. Јер садашња борба противу радника и сељака у Совјетији показује како њихов основни став на крају води порицању истине и правде и према самој радној класи, у име чије су и за рачун које су припремили и извели своју револуцију, и у име које и за рачун које владају преко двадесет година огромном руском земљом и у име и за рачун које припремају светску болшевичку револуцију.

Њена слабост лежи у њеном систему, економском, политичком и моралном.

Ту скоро је говорио човек који је скоро двадесет година био активан комуниста: не сматрам да ико више има прва да се бори за тај идеал који је Москва упрљала и издала.

Слично је говорио и писао пролетерски песник Панајот Истрати по повратку из Совјетије.

Слабост међутим овог резонувања у томе је што ни Истрати, ни онај наш пријатељ не виде да није крива Москва, већ немогући, природи људској не одговарајући систем, који су они тамо покушали и непрестано покушавају да остваре.

Отуда смо тврдили да се Совјетија мора чувати рата као живе ватре, јер у том случају револуција неће избити нигде другде већ у њеним недрима. Пошто су државне организације дају увек довољно јаке да своје слабости прикрију или кондензирају за време мира, али за време рата, па чак и за време мобилизације, то већ нису у стању.

Слабост њеног режима огледала се за време мира у „чишћењу” које је вршила у војсци, управи државној и партији. Нико се не може заваравати да су та „чишћења” очистила све противнике режима. Она су учинила да се ови само пажљиво прикрију. И данас их има. И у врховима војске и државне управе.

Пише нам пријатељ из једне азијске земље: „Овде цео свет зна да је посланик совјетски само фигура. Главна личност је други један чиновник Н. Али за њега знам поуздано да није болшевик. Напротив.

Жена посланикова исто тако није болшевик. Врло је побожна. Иде у цркве. Приређује парастос. Помаже сиротињу, нарочито избеглице руске, - само се чува да се не сазна”.

Исти је случај са женом посланика у једној другој престоници (Овде име изостављамо као свуда), чији је муж Јеврејин, али она није болшевички ни мало расположена: права Русиња.

Прича Пољак индустријалац, који је сад у напој земљи:

„Пробудио сам се ујутру у 5 часова. Пробудио ме је улазак у двориште једног бољшевичког тенковског одреда.

„У стан су ушла двојица црвених официра - Командир и помоћник.

„Чинили су утисак људи из народа - из радничке средине. Псовали су скоро после сваке речи, у присуству директорове жене.

„Били су то врло добродушни људи. Сели смо да доручкујемо, али они нису хтели кафу и претпоставили су вотку.

„После разговора и пића питао сам шта је за мене боље: да идем или да останем?

„Командир је одговорио да ми они неће ништа учинити, али за њима иде ЧОН (час особово назначенија - специјални одреди) и тешко је рећи шта ће они учинити: да ли ће ме убити одмах, или ће ме једно две године прошетати по концентрационим логорима и потом убити.

„Када су почели да пију, гости су у почетку наздравили Стаљину „Слава Стаљину”, али затим, кад су се мало загрејали вотком, почели су да грде власт „која не да народу да живи”.

„Затим ми је командир рекао, да „они ништа не виде”, сео је на диван и зажмурио.

„Ја сам узео куфере, покупио драгоцености и изишао изван домака совјетских претходница, прошао Румунију, и ево ме сада међ вама.”

Други случај је сличан, некадашњи руски белогвардејски официр, ступио у пољску војску. Био у једном одреду који је покушао да се одупре совјетској војсци. Том приликом контузован. Кад се расвестио види да су совјетске трупе већ ту. Покуша да се увуче међу остале заробљенике да не би познали да је Рус, али му то није помогло. Један официр ступи с њим у разговор и примети да је Рус. Немајући куд белогвардејац призна.

Сад долази најлепше!

- „Знате ли ви шта је ЧОН? Упита га совјетски официр. Ето их иду за нама. Његов задатак да бољшевизацију спроводе. Сазнаће ко сте и убиће вас. Бежите одмах!”

И тај совјетски официр поможе белогвардејском официру да побегне.

И први и други случај испричали су нашим пријатељима пољски индустријалац и белогвардејски официр, од којих ово имамо. Оба случаја као и онај напред изнети о приликама у совјетској дипломатији, показују слабост Совјета: једна релативно мала котерија фанатика комунистичких терором држи огромну руску земљу и руски народ у својим челичним шапама, али у самој војсци, у масама, у дипломатији, поред свег чишћења, бољшевизма нема. Они морају слушати бољшевице, али где год могу показују своје право лице.

Отуда наша оправдана нада да ће овај излазак из досадашњег пасивног стања згромити бољшевички режим.

За стање мировања бољшевички апарат је био довољно снажан да држи у канцама многомилонити народ руски и огромну земљу руску.

За кретање у које се ставио, бољшевички режим неће имати снаге да сву живу народну руску стварност одржи, у досадашњој покорности баш и да и не уђе у рат, већ само да држи огромну војну снагу на окупу.

Нисмо ми узалуд 15. марта 1939. год. на дан заузећа Прага од стране Хитлера, писали чланак „Иза тамних облака сија златно сунце!” и ту тврдили да је рђаво прорачунати Хитлеров гест почетак стварања Славије од Тихог океана до Балтичког мора и од Северног леденог до наша три мора.

Само та Славија нити може, нити треба да буде она коју би бољшевици и њихови агенти и пријатељи код нас хтели, Славија бољшевичка, јер бољшевизам није словенство, нити какве год везе има с њим, није словенски, јер није човечански, већ јеврејско семе никло и однеговано на трулежи материјалистичког и атеистичког запада, а насилно наметнуто и одржавано над руским народном.

СОВЈЕТСКЕ НАМЕРЕ ¹³

Совјетија жели да своју бољшевичку идеологију рашири по осталом свету. То је написано на свакој страни њене двадесетогодишње историје. То је говорио Лењин. Тако мисли Стаљин.

Разлика између Троцког и њих је у томе што је Троцки сматрао да то треба учинити праволинијски, никад не кријући своју мисао, увек је истичући, никад не ступајући ни у какве компромисе. (Мало чудо за човека који је с Лењином заједно, да би извршио револуцију у Петрограду, примио новац од највећих јеврејских банкара Јакоба Шифа из Њујорка, а у Русију је могао доћи само на основу компромиса са царем Виљемом, који је дозволио њихов прелаз преко Немачке, у блумбираном вагону.) Стаљин је сматрао, полазећи од Лењиновог гледишта да је морал револуције кидање везе револуционара са сваким моралом, да је сваки пут да се до револуције дође добар, па и пут компромиса, лажи и преваре.

Зато што то знамо ми смо тврдили да неће Совјетије направити споразум с Енглеском и Француском, кад је цео свет код нас, и у Европи, нарочити наша велика „информативна штампа” навијала, веровала и тврдила да ће до тог закључења доћи.

При том је јасно да је европски рат Совјетији потребан као вода риби, под условом да она у њему не учествује. И она ће се тога држати све док јој не буде јасно да су револуционе клице код ратујућих држава тако развијене, да је потребно још само мало интервенција са стране Совјета па да дође до слома.

Да нису Немци онако брзо сломили Пољску, мобилизација и упад Совјета у Пољску не би дошао тако брзо. Тај упад је непријатно изненадио Хитлера (речи из његовог данцишког говора то сведоче), али свакако је дошао много раније него што је Стаљин мислио. А та чињеница је пресудна. Јер излаже Совјете невољи да држе под оружјем, и под ратном психозом ве-

¹³ Билтен бр. 30; 16. октобар 1939; стр. 14.

лики број војника и целу земљу - дуго до тренутка кад буде револуција код ратујућих страна на помолу. И лако може да се Стаљину деси оно што се десило лисици кад је гладна ишла за овном уверена да ће извесан део овнова тела сваки час да отпадне, те она да се насити. Наиме може му се десити да разни узроци који делују унутра и споља на његову војску и народне масе доведу пре до слома његовог комунистичког режима, него до револуције у Европи.

Засад је успела Совјетија да са три уговора, у ствари војнички освоји три мале балтичке државе. Користи војничке смо по Совјетију напред истакли. Политичке и социјалне невоље настаће кад њени органи буду потпуно почели радити на бољшевизацији тих земаља с једне, и кад њени војници буду видели у целини живот своје земље са животом балтичких држава. У том погледу карактеристична је вест да ће 70000 војничка бити у овим државама, који су требали у Естонију већ да уђу. Јутрос је јављено да је први ешалон од 300 војника стигао. Значи да се бирају најпоузданији да се шаљу тамо.

Намере с Финском су јасне: да добије бољи стратегијски положај у Балтичком мору. Али искључено је да ће, ако се Финска, потпомогнута Шведском, успротиви, Совјетија кренути на Финску. Ако се то ипак деси, онда би то била са њихове совјетске тачке гледишта тешка и судбоносна грешка.

Не изгледа вероватно да ће Совјети на југу према Црном мору и Дарданелима ма шта радити, док немају чисту ситуацију на северу. Тиме треба тумачити досадашње разговоре Сараџоглуа у Москви. Совјети турског министра спољних послова држе у Москви и примају га између два уговора. Молотов-Рибентроп, Совјети-Естонија, Совјети-Летонија и Совјети-Литванија, Совјети-Финска кад су успели за двадесет дана да створе четири политичка и војничка споразума са четири разне државе, па и с петом да отпочну, да су хтели могли су и с Турском. Ова оставља кад претходно друго све посвршавају. Тиме показују да ће се њихове праве намере видети тек после разговора Совјета на северу.

„НИСМО МИСЛИЛИ”¹⁴

Ту скоро смо имали разговор са једним разумним човеком, судијом, који је досад увек гласао за др Мачека, јер је био присталица УО.

На његово питање шта има ново, одговорисмо да „нема ништа”, осим неких врло гадних вести из Хрватске - убиства, напада, отказа послушности, па чак и побуне.

Ми смо то причали сасвим обичним гласом, намерно не гледајући свог саговорника. Кад одједном чусмо.

- Знате, господине, ми смо били за споразум, али нисмо мислили да тако буде.

¹⁴ Билтен бр. 30; 16. октобар 1939; стр. 17-20.

Прекидамо свог саговорника:

- Опростите господине судија. Вама се сигурно дешавало да судите човека што је држао пушку у руци, па убио човека нехотице. Кад сте га питали зашто је то учинио, добили сте одговор: „Нисам мислио да тако буде...” Ви сте на то донели пресуду и казнили сте човека што сте могли строжије, јер није мислио.

Зар мислите да је држава мање опасна ствар од пушке? Од једне пушке може да погине због нехата, један, ретко два или више људи. Кад се не мислећи барата око државе, може да страдају стотине хиљада или милиони људи.

Не замерите ми, али морам да кажем да не мислити или не мислити тачно (што је једно исто) није оправдање.

Ово нам је пало на ум кад смо прочитали проглас др Мачека у коме он позива „грађане Загреба и све Хрвате” да буду на помоћи „хрватској грађанској заштити и нашим властима” да се престане са „заплотњачким напади-ма” и убиствима.

Ми овде видимо:

Да и г. Мачек није знао и није мислио шта ће бити кад он почне успевати са својом „двадесетогодишњом политичком борбом”.

Да он и данас не зна шта је држава и како се државом управља: не прича-ма и прогласима, јер они утичу само на оне који те ствари и не чине, а ни-како не утичу на људе који су се на такве ствари решили.

Да је мора бити и њему догорело до ноката, кад се решио ипак да овако јавно удари на своје „присташе”, признајући на тај начин да му се војска из шака отела.

Треба знати како је дошло до уласка српских трупа у Хрватску. Да нису у Хрватској наступили прави бољшевички нереди и расуло, не би српска војска ушла 1918. г. у Хрватску јер Врховна команда није хтела без позива тамо трупе да шаље, а Народно вијеће је то учинило тек после потпуног расула странке Народног вијећа.

Код Хрвата уопште има једна клица склона томе. Тако нам је у памети не-ки жупник из Крижишћа (срез Црквеница). Оптуже га команданту бата-љона у Краљевици неки становници његовог села да је у цркви говорио против нове државе. То је било 1918. г. Командант батаљона га замоли да дође у Краљевицу и жупник дође. Утврди се наине да је жупник говорио против зеленокадровског духа, којим су се војници из Хрватске специјал-но поносили да су успели срушити Аустрију. Жупник је тада говорио да је тај понос неуместан. Говорио је да он добро познаје своју паству и да „не-ма државе у којој они неће бити зелени кадар”. Али додао је, „тима се не-мојте поносити, то је штета и срамота”. Ми не велимо да је то општа црта, али клица постоји на много места, ХСС се на тој клици обрађивала и на њој своју снагу заснивала.

Др Мачек прекорева своје присталице што убијају људе „заплотњачки”, из заседе. А додаје у свом прогласу да не би било чудо да су ти људи уби-јени онда кад су могли да учине насиље (јер су тобож побијени такви љу-ди). Заиста је свако убиство подло и гадно, али убиство из заседе и с леђа

су најгадније. А сва ова убиства су извршене с леђа, ноћу из заседе. Али чуђењу др Мачека нема места. На жалост, низ напада убиства извршених на исти начин говори о једној психи, која никоме част не би чинила.

А ваља знати и то да је прва франковачка демонстрација у Хрватској дошла не од 6. I '29. до 9. X '34. па чак не ни од 9. X '34. 10. XII '34. већ тек оног дана кад је др Мачек помилован и пуштен из Ср. Митровице. И што се др Мачек онда као чуди што му „присташе” убијају сад кад су „наше власти” и „Хрватска заштита” толико и др Мачек мора познавати своје људе па знати да то није никакав изузетак, већ правило код његових присташа: регистрирају онда кад осете слабост, а и убијају кад имају пред собом беспомоћне људе, па и то „заплотњачки”.

Изузетак је правио Керестинац, где је руља од хиљаду и више људи побила у по дана, неколико голоруких људи, осакативши их и унаказивши их мртве како „мора да осуди сваки човек који има хришћанску душу” - што рекао проглас др Мачека.

Најлепше је у овом прогласу што др Мачек тражи од својих да буду на помоћи „Хрватској заштити”! Па то је први елеменат нереда. Зар бан Шубашић има у руци целу управну власт, сву организацију, жандармеријску бригаду бановине па поред свег тога, треба „Хрватска заштита”? Од ког и кога да штите? Присташе др Мачека нико не напада у бановини Хрватској, већ су тамо нападнути само они Хрвати, који су југословенски оријентисани, и Срби. Очигледно је према томе да први акт реда треба да буде растурање „Хрватске заштите”. Тако је и по духу и слову „споразума” министар унутрашњих дела одговоран за јавну безбедност у бановини Хрватској. Каква „Хрватска заштита”? Ко је и кад њу дозволио? Који је њен циљ? Ко одговара за њен рад? Остане ли се при овој хрватској заштити, и остали грађани бановине Хрватске морају стварати своје заштите. Јер г. Мачек мора знати да у бановини Хрватској осим њених присташа има још сигурно преко 1.500.000 које Срба, које Хрвата, које Муслимана који нису његове присташе, и које сигурно „Хрватска заштита” неће штити.

Место тога др Мачек у апелу каже, да су досадањи атентати били освета над људима који су мучили Хрвате.

То је апсолутна неистина. Ми питамо г. др Мачека, да нам одговори било којим путем: Да ли је, и када је мучио Хрвате Драгутин Крамер, коме је у часу кад је погинуо било свега 24 године уопште и могао да неког мучи и туче, када је за време диктатуре био малолетни младић? Поред тога он се никад није истицао у политици. Био је маленог раста, па и то га је ко „мучитеља” онемогућавало... Осим свог рада у Соколу нигде није био активан. Зашто дакле прљати успомену тог доброг и скромног младића инсинуацијама које су подле?

Када је и како, кога мучио Иван Домитровић, пекарски обртник, који је преко зиме сиротињи делио бадава хлеб? Нека се наведу случајеви његовог мучничког деловања. Када др Мачек нешто каже, мора као частан човек да повуче консеквенце и да докаже тврдњу, којом се срамоти један мртав човек!

Када, како и кога је мучио убијени стражар Роксандић?

Др Мачек важи за поштеног човека. Нека не бежи од истине ни у јавном животу - ни у бановини Хрватској.

Место свију апела, др Мачек би требао да тражи извештај од бана др Шубашића:

Да ли се ко год налази у притвору за до сада помињана убиства?

Да ли је власт добила пријаве за претње, нападе, покушаје убиства и убиства, и да ли је што год против означених лица, и колико и како радила?

Одговор ће бити негативан.

Зато др Мачек неће питати др Шубашића, - а „Хрватска заштита” ће и даље убијати мирне грађане.

Али онда др Мачек нека бар не пише фарисејске апеле. Јер такве апеле може да пише само човек који није на власти, а човек који је на власти мора да дела, да власт употреби, да ред заведе.

То међутим др Мачек нити може нити хоће.

И таман да закључимо овај чланак кад нам дође до руку резолуција Главног одбора Демократске странке.

За ову резолуцију имамо да кажемо да спада потпуно под овај исти чланак „Нисмо мислили...”

Неистина је да је споразум од 8. X '37. бољи од овога. Ми смо тада држали предавања и писали и доказивали да је то неспоразум, а не споразум. Неспоразум: јер је УО тиме хтела да дође на власт сматрајући да она представља Србе, - а др Мачек је хтео да постигне ово исто што и сад овим споразумом, само једном компликованијом процедуром која би довела земљу у исто, ако не и горе стање.

Ми одиста сматрамо да се погрешило што споразум с др Мачеком није извела УО, место влада ЈРЗ. Али смо дубоко уверени да би тада ствари биле исто овакве као и сада што су.

Сад Главни одбор Демократске странке, као и она ЈНС узима добро познату нашу дефиницију југословенства: као судбинске повезаности Срба, Хрвата и Словенаца. Нисмо љубоморни да то чувамо за себе. Ми смо то зато и изнели да се тим цели народ користи. Али тим поводом само једну малу примедбу да учинимо.

И ми смо покушавали споразум с др Мачеком, али не на састанцима, већ јавно на зборовима. И то зборовима у Загребу и чисто хрватским крајевима. Наш предлог за споразум је био кратак, не кријући од свију нека Мачек каже јавно да је Југославија његова земља цела целцата. После тога, кад то каже, не треба нам никакав споразум. Ми ћемо се успети свом снагом да др Мачек завлада Југославијом, па нека уређује сва питања, па и хрватско. Место одговора, дошла је једна изјава његова у „Времену”, у којој вели да поред осталих, ни са „Збором” он нема шта да разговара.

А на то смо ми договорили: „С нама др Мачек нити може, нити треба да разговара. Док не каже да је Југославија одиста отаџбина не треба да прави споразум.”

Кад сад Главни одбор Демократске странке говори о народној везаности Срба, Хрвата и Словенаца као судбинској - зашто није тражио од др Мачека да и он да такву изјаву јавно и одрешито. Може бити да је тражио, али

је није добио, као ни ми. А онда, кад је видео да за др Мачека Југославија није оно што је за Главни одбор Демократске странке, зашто је правио с њим споразум? Зашто му је давао, као и остале групе 5. V '35. и 11. XII '38. стотине хиљада српских гласова (и не само српских) и помагао га?

Кад су од нашег председника пре годину дана, док се он крио да не буде ухапшен пре одлуке о начину изласка на изборе, групе УО тражиле да и он дође на листу др Мачека, он је изјавио: да на листу коју носи др Мачек неће ићи, јер др Мачек својим именом и програмом представља један програм, који је дијаметрално супротан од оног који већина народна у земљи има. Тада је представницима у УО наш председник рекао још и то да ће се др Мачек, после избора, споразумети с ЈРЗ. И зашто онда, „Збор” који се бори против зла које представља ЈРЗ да даје снагу др Мачеку, чији национални програм представља смрт Југославије, а тај др Мачек после избора има да се споразуме са ЈРЗ.

Кад је то знао Председник „Збора” морао је знати и Главни одбор Демократске странке, нарочито после саопштења учињеног представницима УО и ЈНС.

Кад је Председник „Збора” знао да се гласајући за др Мачека помаже један не само антијугословенски већ србофобски покрет, - морао је знати и Главни одбор Демократске странке.

Кад је „Збор” више волео да за начела своја иде по два пут сам на изборе, (а избори су показали да би и он добио толико посланика колико Демократска странка), али неће да помаже др Мачекову антијугословенску и србофобску политику, сигурно је да је могла тако учинити и Демократска странка.

Али није учинила, јер „није мислила да тако буде”.

Е па ко се стално вара, и стално мисли друкчије него што се дешава, ко се сад чуди што се у Шумадији организује „Народни одбори за спровођење идеје споразума” а кад смо ми говорили да су се у УО увукли комунисти или њима слични, тај тешко да ће и од сад моћи да погоди праве путеве. Верујемо да би они путовођи и чичерони, за које се покаже, да путницима увек нетачне путеве показују, морају умрети од глади или други посао неки узети, да се хлебом хране.

Разуме се да је у „народној политици” друкчије. То је једини домен људског живота, у којој је довољно, за своје оправдање, рећи: „нисам мислио да ће тако бити” - па да одмах све погрешке буду заборављене.

Главни одбор Демократске странке, и после горког искуства, са својим досадашњим ставом, остаје веран „идеји народног споразума”. Доста је већ то па да се види да њима ни сад још није довољно пукло пред очима. Или је и пукло, али немају храбрости да кажу.

Па, господо демократи: која је то европска држава дошла, створена и одржава се народним споразумом? Молимо само један пример, реда ради.

Причају да је то Швајцарска. Али иако њу Турци нису пленили и палили, те им архиве стоје, нема тог уговора и споразума. Али историја Швајцарске зна за други аутентичан случај: кад су пре једно 300 година неки швајцарски кантони хтели да се оцепе од Конфедерације, скочили су остали на

ноге, па оне сепаратисте тако потукли, да се од тог времена одиста може рећи за Швајцарску да је права и чврста држава.

Али рецимо и споразум! Па кад Хрватски сабор 28. X 1918. г. као легитимни представник Хрватске донео одлуку о стварању јединствене државе Словенаца, Хрвата и Срба, и кад после тога ти представници дођу у Београд и уједини се с Краљевинама Србијом и Црном Гором у јединствену Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца! Зар то није споразум?

Е али ко ће с Главним одбором Демократске странке и осталима из УО? Зар нису они споразуми од 8. X '37. јавно признали и потписали да је цео рад од 1. XII '18. до 8. X '37. дошле и онај у коме су и сами учествовали, па и онај у коме је сам његов председник био председник владе, погрешан и без икакве вредности?

Нека нам се верује да нам није нимало задовољство да у овој општој невољи пакосно заједамо Главни одбор Демократске странке, а нарочито не њиховог честитог поштованог председника, коме бисмо свом душом хтели да у старим данима ничим не нанесемо nelaгодности и бола. Али дужни смо истини и правди овако да говоримо. Јер не видимо да ће боље бити ако пустимо да Главни одбор Демократске странке и даље у заблуду живи и сам и друге још заводи.

ЈЕДАН МИНИСТАР КОЈИ МНОГО ОБЕЋАВА ¹⁵

Реч је о Бранку Чубриловићу, земљорадничком посланику, а сада министру пољопривреде.

Доносимо следећи извештај о овом господину:

„У недељу 1. октобра т.г. отишао је у амбуланту др Чубриловића, Марко Новковић, заменик државног тужиоца из Бање Луке, поводом вести у погледу премештаја свога из Бање Луке коју је лично др Чубриловић донео у наш град, 28. IX и истог дана је саопштио Новковићем шефу. „Чим је др Чубриловић Новковића видео у чекаоници своје амбуланте рекао му је: „Ти си премештен. Био си премештен у Приштину, али сам ја за то сазнао и рекао сам да је Приштина маларично место, а ти си слаб човек, па си место Приштине добио Бихаћ.”

„Новковић је одговорио: „Чуо сам за све то и хвала ти што је место Приштине дошао Бихаћ, али ја сам дошао да сазнам - ако је могуће - ради чега сам премештен уопште, и да кварим - ако је могуће - и тај премештај у Бихаћ.

„На ово је министар, повишеним гласом, рекао: „премештен си зато, јер си ти духовни виђа Љотићеваца у Бањој Луци, ти их скупљаш тамо (показујући прстом према просторијама „Збора”) и организујеш их” - (и још јачим гласом). А Љотић је издајник. Он прима паре од Хитлера из иностранства.” (Затим је изнео једну гнусну лаж и клевету у вези са именом које закони не сматрају да треба да се повлачи по јавности, а још мање по су-

¹⁵ Билтен бр. 30; 16. октобар 1939; стр. 20-23.

довима, те то изостављамо...) и ми ћемо га заједно с вама прогонити, и ако треба и убијати, а нећемо дозволити да Љотић издајник и Хитлеров плаћеник предрибља ову земљу, као што је Хитлер предрибљао немачки народ, нећемо и нећемо, гинућемо, а то не дамо.

„На ово је Новковић упитао: „Да ли је то све проверено што ви говорите, господине министре, јер су то претешке ријечи”.

Чубриловић: „(Још јачим гласом) Министар их проверава, ја ово теби говорим у својој кући, а ти си судија, правник: тужи, прави што год хоћеш.”

На ово Новковић: „Онда можете и главе сећи, г. министре!”

Др. Чубриловић: „И сећићемо их. И ако буде бирати између Берлина и Москве ми ћемо прије изабрати Москву него Берлин и издајника Љотића. Ми нећемо Хаха, ми не требамо Хаха!”

На то се Новковић измакне неколико корака и одговори: „Жао ми је да сам уопште дошао г. министре. Господо (осталим присутним) збогом.” Министар је остао и даље и врло јаким гласом о тој истој ствари продужио говорити.”

Толико тај извештај: А ево нашег одговора:

1) Ми смо се много обрадовали што је Чубриловић постао министар а још више што је преко њега Земљорадничка странка дошла на власт. То су људи окупљени мржњом и злбом, па је потребно да изиђу из опозиције, у којој све живо подриваше (што им с обзиром на многе заслуге владајућих режима и није тешко). Зато је баш било потребно да се њихова делатност испоји у активној политици. Лако је у опозицији све живо једом и злбом поплувати. Али за владање су потребни и услови које бесомучна мржња нити има, нити може имати. Зато знајући све то, а знајући да ти безначаљни и злбом испуњени људи, канали сваке разорне и негативне акције, кад дођу на власт, морају одмах све то показати, и тако оне заблуделе људе што су се заведени демагогијом, скупили око њих.

Довољно је само прочитати овај скоро монолог др Чубриловића па га измерити потпуније.

2) Иначе овај државник сматра да су овој земљи дани слободе и независности одбројани, па поставља питања ко ће јој бити госа: Хитлер или Стаљин - и оптира на овог последњег.

„Збор” никад ту дилему нити је хтео, нити смео постављати. Ми нећемо ни једног, ни другог за господара, и ако Бог да и успећемо кроз буру, то и да остваримо. Ни као мисао не дозвољавамо да ова земља постане плен било једних, других или трећих. Само ми смо увек сматрали да није довољно не штети ни Хитлера, ни Стаљина за господаре: треба радити тако да земља буде и остане самостална; за ово пак изгледа да је пре свега потребно да има мало теже по памети министра него што се дешава да има, поред тога што морају имати мане злобе и пакости, а више честитости и чврстине карактера.

3) У погледу клевета које је нам председник Чубриловић изнео имамо да приметимо да је поднета кривична тужба против клеветника Чубриловића надлежно суду у Бањој Луци, па ће Бранко Чубриловић бити осуђен за

клевету, те ће тако видети да ако је и министар не сме да лаже, а још мање сме прљати људе, који су се целог века чували и од мањег зла.

Ово у толико пре, што др Чубриловић свесно неистину износи, јер није могао никакав оправдани повод имати који би га у заблуду могао довести.

4) У погледу претњи о гоњењу, примећујемо да „Збор” није организација која ма коме прети, а исто тако није организација која би се од каквих претњи уплашила, чак ни од оних који говоре о убијању и скидању главе. То је до сад, довољно доказано.

Међутим сматрамо да је важно да се види колика је вредност, карактер и памет у човека, који као активан министар сматра да треба, сме и може овакве претње да упућује.

А ово је важно да се запамти нарочито због тога да ако сутра будемо морали да се бранимо - да Чубриловић и њему подобни не почну, по свом обичају, да се туже на нас као нападаче.

5) Кад је г. Новковића упитао један наш друг шта мисли о овом случају он је одговорио:

„Никад се нијесам осјетио слободнијим духом до онда кад је на мене г. Чубриловић, као активни министар грдио и претио скидањем глава.

У исто време морам рећи да сам се изненадио да положај министарски није успео нимало да уздигне г. Чубриловића. Напротив, ваљда зато што сам то очекивао, г. Чубриловић ми се учинио нешто мањим него што сам га дотле знао.

То је учинило да закључим на ону стару: да нема високог положаја који може дати свом носиоцу оно чега овај нема. Али зато овакав висок положај може носилац снизити и срозати кад за то место није дорастао.”

6) Иначе господин Чубриловић, као изразити поборник права „малог човека” откако је постао посланик, а и сад откад је министар, прима, и ако не ради, 3.790 дин. пензије на благајни Округног уреда за осигурање радника.

По некаквом пропису, без моралних основа, његова лекарска служба за време док је посланик, односно министар, његова служба мирује, тј. он тамо не ради, али зато његова госпођа прима сваког месеца овај износ.

Знамо унапред шта ће на ово рећи људи слични г. Чубриловићу. Они ће негде на земљорадничком збору изнети како сваког месеца примају скоро вагон кукуруза на име пензије и како их због тога боли душа, - али тако је систем рђав и они морају то да примају, није право да то остане, јер ће други узети, али зато као људи износе то сељацима да знају и да се боре против.

Злоба и цинизам иду руку под руку!

Иначе, земљорадник Чубриловић спроводи партизанство навелико.

Распустио је тако већ пољопривредне коморе у Бањој Луци и за комесара њеног поставио свога трабанта Душана Бранковића, иначе слабо и писменог сељака.

Ми верујемо да писменост не даје памет, али не верујемо да неписменост даје право да се заузму водећи положаји, где треба паметне иницијативе, за коју се ипак мора имати шири видокруг.

У недостатку овог Бранковић је довољно грлати и безобзиран паризан. Тако је летос, пред полазак Чубриловићев на власт, дошао у В. Крсну, у сме-деревски крај да држи збор, па мислио да је тамошњи сељак жељан бољшевичких манира и метода. Ту на збору је процедио неке келвете кроз зу-бе и на адресу нашег председника. Али је на крају саветовао сељацима да кад их позову у војску па тамо иду, али да не даду после тога оружје из руку док им се власт не да.

Разуме се да су у домаћинској Шумадији, а тамо су и сасвим сиромашни сељаци домаћинског образа, па и на државу, чак кад имају исувише разло-га да се жале, тако гледају, ови разлози изазвали запрепашћење те је ис-кључено да је Бранковић једног јединог сељака успео овим разлозима да повуче, - али може се мислити каква је мера у људи који тако могу и смеју говорити, као и код оних који их после тога постављају за комесаре распу-штених пољопривредних комора.

Сазнајемо да се Чубриловић спрема да распусти и веће занатске коморе и трговинско-индустријске коморе у Бањој Луци, те да и тамо уведе комеса-ријате, - Комесари ће свакако бити по мери Бранковићевој.

8) Што је овако сунуо на нашег председника Чубриловић тумачи се и је-врејским утицајем коме је он својом женидбом подложен.

Љотић није никад Јевреје индивидуално нападао. И никад никакав инди-видуални антијеврејски акт није ни препоручио ни дозволио. Али, по ду-жности мора о истини да сведочи, и добро и зло. И како је Јеврејство ква-сац сваког разорног рада у нашем, па и сваком другом народу, он није мо-гао, поред свег што има у Јевреја, да то зло не истиче.

То разуме се, овима није пријатно. А преко њих и Чубриловићу. И то раз-умемо. Али ни ту нема кривице до нас, нити ма шта можемо с наше стра-не учинити да бисмо се са др Чубриловићем нашли на једној линији.

9) Али сад тек не разумемо једну ствар. Кад је постао министар и дошао у Бања Луку, онако задовољан и вољан да свакоме покаже своју добру во-љу, он је једном омладинцу нашем рекао ове речи: „Сад још ово покуша-ћемо, а ако не успе, онда нема него с Љотићем.”

Ми смо тај извештај примили, и оставили у архиву. Сад смо се сетили то-га кад смо чули како тај исти Чубриловић сипа љаге и клевете на тог истог Љотића, за кога је као новопечени министар мислио „да нема него с Љоти-ћем”.

Али ко ће људима његовог кова наћи смисао свакој изјави или радњи?

ЗАКЉУЧАК ¹⁶

Ево шта треба радити данас, одмах. То није измислио „Збор”, већ сама на-родна стварност.

¹⁶ Билтен бр. 30; 16. октобар 1939; стр. 31-33.

1) Држава мора имати свој минимални програм. А прва тачка у том програму мора бити: постојим, дакле хоћу да постојим, тешко свему што се с тим помирити не може.

2) Влада не треба да је партизанска. Побогу, браћо партизани, па зар партије умукоше и у великим и у малим демократијама, а ви још не видите колико је сати.

Чим влада престане бити партизанска, постаће одмах паметнија и поште-нија чак и оваква каква је.

„Збор” се бори годинама за једно: против партизанске владавине, а за општеномодно мерило при владању. И никога на свету нема ко би могао одбранили партизанство. Жале се на њега државе и народи, шуме и руде, голети, кршеви и баруштине, истина и правда, младост и старост - све се жали на партизанство, али оно ипак влада стално: само мења имена или људе, а партија остаје главно мерило у земљи. И свеједно је како се партија зове.

3) Трећа тачка у том програму мора бити: да држава почива на правди и сили. Ко зна и мари за правду, правду му је држава дужна дати. Ко не зна и не мари за правду, тај ће на себи осетити силу државе.

Ко не види да је држава зато и постављена међу људима, што се сви људи не боје Бога, већ мисли да разним мудровањем, апеловањем, позивањем неразумних и несавесних да се уразуме, место да као „онај коме је дата власт” безбожнике, неваљалце, убице, паликуће, издајнике, насилнике неумитном државном влашћу у ред и покорност доведе или уништи и у пепео претвори, а не да упропасти, баратајући око државе, невичан и неспособан, па да зато милиони људи страдају, а и читав народ.

4) Никакве изборе, у данашњем међународном и нашем унутрашњем положају не вршити.

Избори ће повећати анархију, а анархија ће довести прави грађански рат, који се може под данашњим условима и друкчији да заврши, а не онако као у независној Шпанији.

5) У војску борачке јединице звати само обвезнике Србе и Муслимане и оне Хрвате и Словенце који слободно докажу да је Југославија њихова отаџбина.

Хрвате, којима су др Мачек и остали говорили двадесет година да ће добити слободну Хрватску, кад дођу „нови грчеви Европе” што рекао инж. Кошутић, и кад им се даду пушке у руке, и које би сад др Мачек хтео да направи државотворним пошто је то њему тренутно потребно да би добио „изборни ред за Хрватски сабор” - не звати у војску - док се садашње стање не промени.

Мађаре и Немце употребити само у засебним радничким батаљонима.

И код Словенаца није стање добро. Велики број немчура на једној страни, анационална политика Словеначке људске странке на другој, погрешке режима на трећој учинили су своје.

Ако се тако буде радило а у војсци се потпуно проведе материјална спрема, организација, дисциплина потпуна, имаћемо војску способну за извршење и најтежих задатака.

6) Одмах се користити позивом Немачке за размену и исељавање Немачке мањине. Разуме се власт никога не треба силом да гони из наше земље. Ко хоће да остане, наш је. Може и треба да буде Немац, али ко остане тај мора знати да је Југославијин, а не припада Немачкој нити отуда може очекивати каква год наређења и упутства.

7) Преко споразума бановини Хрватској не сме се дати ниједно ново право, кад је до сад доказала да није у стању ни са оним које је добила да одржи ред и законитост.

Министар унутрашњих дела се мора променити. Овај садашњи је честит човек, али поред његове честитости у Хрватској влада анархија, убијају се његови стражари, а он не само да није у стању да их штити за живота, већ није у стању ни после погибије да учини да се нађу њихове убице.

А по споразуму, из његовог ресора није пренета на бановину Хрватску надлежност за осигурање јавног реда и мира.

Разуме се, да је др Мачек врло задовољан са овим Министром, из објашњивих разлога. Али ако јавни ред и мир у Хрватској није обезбеђен, а за то је надлежан министар унутрашњих дела, онда такав министар не ваља. Може да буде за други који ресор, али за тај није.

Од бановине Хрватске треба тражити растурање хрватске заштите.

Бана Шубашића треба питати чему служи његова забрана свију скупова и манифестација? ХСС се тога не држи. Али зато се соколске академије и помени Краљу Александру забрањују.

8) Према комунистима најенергичније поступити.

Ово је монархија, хришћанског карактера и печата, у којој је приватна својина и породица основа њеног сељачког поретка и правца - и онда нема компромиса са онима који под разним видовима и изговорима хоће ову земљу да бољшевизирају.

Што се енергичније поступа сад то је власт милосрднија, јер сутра кад се пожар разгори, мораће бити далеко немилосрднија.

9) Одмах и најенергичније сваку корупцију најчвршће и најсилније прого- нити.

Створити нарочите истражне органе, независне од судова, али без греха и мане. Кад сврше они посао, онда долазе судови да суде.

И ту би заиста судови за заштиту државе (само истински, а не онакви који су Љотића не саслушаног држали 59 дана у затвору на правди Бога) имали пуне руке посла.

Одузети све што је корупцијом добијено, без обзира да ли је на име жени- но или братово, или таштино.

Ово је важно, јер сви узроци незадовољства долазе од уверења да се све покраде - иако ово није истина. Зато је и баш потребно да се истина утвр- ди.

10) Разуме се, да овој влади садашњој свака оваква тачка бode очи. И лако може да се деси, а то би била мера њене вредности, памети и снаге, да она место свију ових тачака, узме само једну: гоњење „Збора”.

Ту ће се наћи на истој линији на којој су били и њени славни претходници од 19. XII 34. г. до 4. II 39. г.

Али ми нисмо писали овај програм што мрзимо ову владу или њене поједине чланове, већ само за то што љубимо своју отаџбину.

И ко је љуби, тај ће нас разумети, неће нас гонити, усвојиће ово што смо изнели.

А ко је не љуби, томе ћемо бити криви и прекриви. Али што ми можемо?

А ако ова влада нема ни памети, ни родољубља, ни поштења, па да увиди да се другим путем не може, ако се неће у распад, расуло и несрећу, онда та влада, у ову последњу тачка овог програма ставља своју хитну смену.

ЗАКЉУЧАК¹⁷

БАЛКАНСКА НУЖНОСТ

И опет се показује као главна мисао наше и опште балканске политике потреба балканске неутралности.

Изван тога је пропаст Балкана. Ми ћемо дати своје земље да се на њима туку Англо-Французи с Немцима па још и ми ту морамо да и сами будемо умешани. И с каквим изгледима на успех? С којим крајним резултатима? С уништеном материјалном културом, са стотинама хиљада мртвих, с милионима инвалида, с стотинама хиљада разорених огњишта.

После Анкарског пакта појављује се као неминовност следећа:

1) Турска мора доћи у додир с Италијом. Ту би могла и наша влада посредовати. Треба да Италија схвати да Анкарски пакт нема никакав претећи карактер према њој. Он је уговорен искључиво за одбрану садањег поретка на Балкану и источном Средоземном мору. Ако касније и Немачка или нека трећа сила не желе да тај поредак промени силом, овај пакт неће ступити у дејство.

Важно је ово, јер је Италија велика сила, а сад неутрална. Знамо сигурно да је њена жеља да таквом и остане. Има чинилаца у Италији који би хтели да прикажу да су њени интереси овим угрожени и који би хтели да Италију увуку у рат. Оним другим мирољубивим треба помоћи оваквим истинитим тумачењем Анкарског пакта.

2) Треба Балкански споразум да се састане. Ми као да смо чули негде да би сами шефови Балканског споразума требали да се састану - по угледу на Нордијске поглаваре треба отворено погледати стварности у очи. Нарочито је потребно:

а) Упоредити да Анкарски споразум није инкомпатибилан са неутралношћу Балкана, а то је могуће само у једном случају: ако му Турска да на томе састанку тумачење да је направљен за случај да у Средоземном мору или Балкану нека европска сила буде хтела променити постојеће стање, а да ни Турска ни њени саговорници не мисле, неизазвани од такве силе, овај пакт употребити за рушење неутралности Балкана или поретка на Балкану или Средоземном мору.

¹⁷ Билтен бр. 31; 1. новембра 1939; стр. 10-11.

б) Балкански споразум претворити у балкански блок за заштиту неутралности Балкана, где би се све државе балканске сматрале нападнутим, ако би на коју чланицу његову био учињен притисак инкомпатибилан са њеном неутралношћу или њеном независношћу.

в) Утврдити услове под којима би Бугарска и Мађарска приступиле том блоку.

г) Утврдити услове за уску пријатељску сарадњу са Италијом још дотле док она остаје неутрална.

3) Доказивати да само Балкански блок, у који ће ући и Бугарска и Мађарска, може очувати потпуну неутралност Балкана нама није потребно.

Наш Билтен то од свог почетка, непрестано износи и тврди.

Нека сутра једна само и ма која држава на Балкану буде нападнута или нападне кога, и цео Балкан ће бити попреште рата.

Ми се од тога морамо чувати, а ово није лако, јер на том распаљивању балканског острва раде Енглеска и Француска, које би врло радо овде на Балкану створиле нов фронт, - а сутра то може желети и Немачка.

Отуда за тако тежак посао, није довољна добра воља Југославије већ само чврсто удружене балканске државе да тај циљ могу постићи.

Балкански споразум је за то слаб. Треба га претворити у балкански блок. Поставити му за циљ одбрамбени савез, ради заштите неутралности Балкана.

4) Може се лако и проширити. Ту треба да уђе Мађарска. Мислимо, да су услови ту. Она је у врло тешком положају. Има на граници Немачку, која је већ показивала жељу да јој неутралност погази, и Совјетију, с којом је најбоље немати никакве односе, па да човек буде сигуран да га неће моћи преварити, јер су јој лаж и подвала начелно оруђе.

Треба имати широк поглед и видети нашу праву балканску стварност каква јесте. А кад се то учини, онда ће се наћи начин да Мађарска уђе у таквај блок, који је штити заједничким снагама од сваке најезде или насиља.

5) Случај Бугарске је још боље познат читаоцима нашег Билтена. Наша им је теза позната. Бугарска треба да уђе у балкански блок. Бугарској треба учинити разумне а минималне уступке: Добруџа, Бело море, а и Југославија треба да учини драговољно нешто, иако Бугарска од ње ништа не тражи, а што смо раније изнели.

Многи не верују у лојалност бугарских властодржаца. Али и ту има начина да се узму реална јемства, да се тај страх сузбије, тако да Бугарска правно добије одмах све те покрајине, а војнички када садашњи међународни заплет буде расплетен.

Поред тога између Бугарске и Југославије мора да се успостави реална унија: дипломатска, царинска и војничка.

6) Ми још једном молимо наше надлежне да схвате: да је политика вештина управљања догађајима, а не вештина трпљења догађаја.

Отуда, поред свег исправног спољно-политичког става нашег, морамо замерити на пасивности и млитавости.

Ми смо испустили иницијативу из руку. Ми је одмах без одлагања и најенергичније морамо поново узети у руке: за добро Балкана и за добро нас самих.

БЕЗГЛАВОСТ¹⁸

Извештаји које добијамо из целе земље показују јасно да је скоро у свим крајевима ауторитет државне власти срозан до нуле и да се то срозаванье врши све даље.

Сви у томе учествују. Не само влада која је потпуно испустила дизгине из својих руку, већ и све остале политичке групе које у борби противу ње не бирају средства и које покушавају да и онај остатак униште сасвим.

А дотле прикривани иза бучних парола Владе „народног споразума” и још бучнијих оних из опозиције, професионални рушиоци, агенти туђински, раде пуном паром.

Верујемо да више није потребно никога убеђивати у комунистичку опасност. Сви је већ знају, сви је осећају, сви је виде. И ако неће да је признају то је зато што верују да ће ипак успети да се својим бучним паролама, лажним револуционарним стегом они наметну оном таласу рушилачког незадовољства, што га комунистичка пропаганда успешно сеје нашом земљом. стр.

И када не би хтели морали би да верују. Читави онај динамизам што су га у ранијој борби имали, знају они, долазио је баш од тих комунистичких агитатора што су по наређењу Москве стављали маске какве су биле тренутно потребне, а које су опет тренутно одговарале интересима „вођа”, „шефова”, „народних бораца”. Признати данас то, значи морати урадити баш по онима који су најгрлатије прослављали и опевали њихову борбу. Затим изгубити читаву ону потенцијалну снагу, која даје илузију да некога представљају, или да нешто знаде.

Немогуће је да не виде да ти што им данас кличу осана, могу сутра узвикнути „распни га” и ћуте јер су робови амбиција која их распињу и које не дају разуму да дође до речи.

„Теби није познато, али наш положај је очајан. Нисам знао док нисам чуо самога Мачека и бана, и завирио у акта. Ми се налазимо пред комунистичким пучем.” Говори један господин који је у управи бановине Хрватске, уз самог бана добио врло значајно место. (Разговор са тим госп. износимо у следећем напису) „Влада је изгубила кормило из руку Г. Мачек и Цветковић не знају шта би подузели. Да подуму енергичне мере против левицара не знамо шта ће на то Русија, јер ње ето у суседству. Можда јој је Немачка дала одрешене руке у Подунављу и на Балкану. Осим тога не знаш на кога можеш да се ослониш код нас”. Наставља овај господин. Човек који ће у управи бановином Хрватском играти врло значајну улогу.

¹⁸ Билтен бр. 31; 1. новембра 1939; стр. 11-14.

Он исто тако каже да је сасвим утврђено да су у карловачком случају комунисти одиграли главну улогу. И када он то зна, зна сигурно и г. Мачек, од кога је ово и чуо.

Он исто тако вели: „Имамо многобројне податке да се под формом „сељачког кола” проводи безобзирна комунистичка пропаганда”. Али „Мачек не зна шта би с њима”. О зна да „Јовановић (Драгољуб) је велики демагог и да је његов рад разоран”. Али ништа даље од тога он не зна или неће да зна.

Јер ако су догађаји у Карловцу дело комуниста, онда се то отворено каже и призна, а не пише се о „политички зрелим хрватским сељацима” који нису „марва да се возе у затвореним колима”, и како су по његовом признању несвесно учествовали у овим жалосним догађајима у којима су само пет-шест „били свесни шта раде”.

Зар сме он да призна да се комунистичка опасност све више шири баш код њих у бановини Хрватској, да су за то доказ не само догађаји у Карловцу већ и све оно што се дешавало последњих дана у Сплиту, где његова грађанска заштита нема куражи да се појави од комунистичког терора. Зна он врло добро шта се дешава на отоцима у Хрватском приморју. Зар га његов посланик за срез Новски Терихај није обавестио да су му за конференције у селу Крапју отишли демонстративно сви слушаоци чим је овај почео да напада комунизам?

Али зар сме то г. Мачек да призна? Он вођа „јединственог” хрватског народа. И зар може и сме он да остави Самосталне демократе под чијом се образином у бановини Хрватској „проводи најбезобзирнија комунистичка пропаганда?” Сме ли он да демаскира г. Драгољуба Јовановића, за чији рад његов истакнути сарадник признаје да је разоран? Сме ли он да призна да његов штићеник др Чубриловић скупља искључиво комунистичку омладину у Бања Луци и Босанској Крајини и чији најинтимнији сарадник, сада комесар Пољопривредне коморе, Душан Бранковић, узвикује јавно да би „за Стаљина ишао у затвор”, јер је Џугашвили за њега „словенска душа”.

Све то зна г. Мачек исто овако као и ми. Али признати да није „вођа” хрватског народа је исто толико тешко колико и одрећи се својих савезника и сарадника са српске стране.

И зато ћути и демагогише. Демагогише са жалосним догађајима у Карловцу, демагогише са убиствима и терором руља у бановини Хрватској, демагогише са оним олошем што се у многим градовима и селима увукао у грађанске и сељачке заштите, демагогише са свима и свачим не би ли се одржао донде „док не изнуди изборни ред за хрватски сабор”. А дотле потребни су му сви они који ће рушити земљу. Сви они који не дозвољавају њено сналажење. Потребни су му Глећевићи, потребни су му Смиљанићи, Дуран Бошковић, аутономаши из „Македоније”, Црне Горе, Војводине, Босне и Херцеговине. Потребно му је све оно што умањује отпорну снагу земље како би лакше уцењивао, како би више постигао, јер види да је овима другима стало једино до власти, а данас им је он даје. Он их је и довео. Он их и држи. И они га морају слушати.

А ето и он зна и то каже својим сарадницима: „...наш политички положај је очајан... Ми се налазимо пред комунистичким пучем”. А шта чини? Предузима ли ма шта да то спречи, да заустави судбоносни ход догађаја. Напротив. Тај исти Драгољуб Јовановић чији је рад по његовом мишљењу разоран, држи предавање омладини ХСС, јер зна да пред њом неће говорити онако као што говори у Србији и зато га пушта, јер је потребно дати Драгољубу Јовановићу ауторитет за његов разорни рад међу Србима. Он трпи самосталце зато што њихова „Сељачка кола” шире безобзирну комунистичку пропаганду опет међ Србима. Њему је потребан др Бранко Чубриловић и њихов Душан Бранковић. Јер верује да ће разбијајући Србе успети да створи самосталну Хрватску, а после што бог да.

Али ако г. Мачек не види куда ће то одвести не само Југославију већ и његову „слободну Хрватску” зар не виде то остали у влади?

Зна и г. Цветковић врло добро. „Наш је политички положај очајан. Влада је изгубила кормило из својих руку. Мачек и Цветковић се питају шта би подузели”, а „осим тога не знаш на кога можеш да се ослониш код нас”. Признаје један од доглавника Мачекових.

Али шта да учини г. Цветковић. Како да врати кормило у руке? Одакле му пре свега снаге за то. Он зна снагу коју представља његова Јереза. Он зна њену моралну основу и с правом се пита и он „на кога да се ослонити?”

И седи и чека. Не миче се. Јер свако мицање може значити пад. Он зна исто овако као и ми игру Мачекову. Али зар да призна да је учинио глупост.

Срђан Будисављевић? Али зар сам доглавник Мачеков не каже да самосталци „кад им треба гурају напред збиља честите и несумњиво национално исправне људе, па зар треба тражити од г. Будисављевића да он призна да је само обичан параван иза кога се крију они који проводе безобзирну комунистичку пропаганду”.

А г. Чубриловић? О њему је најбољи суд дао његов шеф оно пре подне када је сазнао да је Чубриловић без ичијег знања ушао у владу Цветковић-Мачек, остављајући своме шефу једино право да се са овим сагласи. Зар тај Чубриловић чији најинтимнији сарадници говоре и изјављују онако као Душан Бранковић, може и хоће да овоме злу стане на пут? Зар Душан Бранковић није само ехо Бранка Чубриловића? Зар тај Чубриловић није већ изабрао Стаљина, (види Билтен бр. 30) за кога Душан Бранковић не жели да иде у затвор?

Ето зато се и Цветковић и Мачек с правом питају на кога да се ослоне? Али не само што не знају на кога да се ослоне, они се још и питају: „Да предузмемо енергичне мере против левичара, не знамо шта ће на то Русија, јер ње ето у суседству. Можда јој Немачка дала одрешене руке у Подунављу и на Балкану?”

Шта да кажемо на ово. Два државника у чијим је рукама судбина ове земље немају куражи да у њој предузму мере против унутрашњих непријатеља, јер не знају што ће на то рећи друга држава, која чак и није у непосредном суседству нашем. Држава за коју се зна да је само толико јака ко-

лико је слабост њених противника. Држава којој чак и нејака и малена Финска сме да покаже зубе иако се налази на самој њеној граници.

Ту стаје разум. Ту престаје свака логика. Ту настаје само бес, у коме је свака реч оправдана, где је свака грубост дозвољена, где је и најстрашнији безобразлук на своме месту.

Па ипак га не кажемо. Стид нас је ради земље. Али им поручујемо: ако је мало љубави према земљи и народу остало у вашем срцу и души вашој бегите што пре, склањајте се са места за која нисте дорасли.

Склањајте се да вас не би склонили они од којих слабост вашу нећете скрити. Али тада ни земљи добро бити неће.

Зато је боље оно прво чак и за вас. Заслужићете истинско поштовање свих оних којима је ова земља драга и света, задужићете бескрајно ову земљу.

Јер ако ви не знате на кога да се ослоните, она још има преданих синова на које се може ослонити и који знају што треба да раде.

ЗАКЉУЧАК ¹⁹

1) Ако се хоће да се ова земља спасе пропасти у коју срља, мора ова влада бити што пре уклоњена. Она је неспособна да се снађе у оваквим тешким тренуцима, јер је заиста изгубила кормило из својих руку.

2) Никакав изборни ред за хрватски сабор не сме бити донесен, ако се не жели да сутра будемо стављени пред свршени чин.

3) На управу земље морају доћи честити, способни и одлучни људи који ће зауставити ово котурање на ниже, који ће вршити ауторитет власти и отпочети општедржавну и општенародну политику насупрот партизанској политици, коју данас свом силом намећу групе владе „народног споразума”.

4) Енергичним мерама пресећи што пре разорни рад комуниста и спасти земљу једне огромне несреће у коју је ови данас врло лако могу увући.

А то не може ова влада у којој седе људи који су свесни и несвесни комунистички агенти.

Времена су исувише тешка и судбоносна за даље експериментисања. Она налажу брзе и одлучне мере. Прва од њих сигурно је уклањање ове владе.

5) Иначе, програм који смо изнели у бр. 30 нашег Билтена.

ГОВОР МОЛОТОВА ²⁰

Наркоминдел Молотов, по правом имену Скрјабин, последњег дана октобра увече одржао је говор о спољној политици.

Као и сви говори савремених фактора и овај је пун ретког цинизма, својственог духу, циљу и методама Совјетије.

¹⁹ Билтен бр. 31; 1. новембра 1939; стр. 23.

²⁰ Билтен бр. 32; 22. новембра 1939.

Најкарактеристичнији део говора је онај - најопширнији - у коме се говори да је „европски рат променио смисао старих формула”. Тако нападач, по Молотову, није онај ко нападне, већ они који уђу у рат у намери да заштите, или одбране или поврате у раније стање нападнуто добро. Није нападач Немачка, јер она сада жели мир, већ Англо-Французи, који неће да одговоре тој садашњој жељи Немачке.

Ово утолико пре што је циљ због кога су Англо-Французи ушли у рат неостварљиво: јер се, с једне стране, Пољска више успоставити не може, а с друге, обарање хитлеризма је у ствари верски рат. А то, опет представља заостатак средњег века.

Онима који Совјетију неће да схвате онако како то њене радње показују, већ на силу Бога виде у њој словенску и руску државу, овај део говора Молотова требало би да бар мало очи отвори. Мислимо на оне добронамерне, а не и на свесне агенте Москве.

Ради ових подсећамо:

1. Да је 1934. г. Совјетија потписала са Пољском, Чешком, Грчком, Румунијом, Турском, и нашом државом конвенцију о појму нападача.

То је формула Политиса, грчког делегата, и том формулом Совјетија је јасно признала да је нападач свака држава која активно и неизазвано повреди суверенитет друге земље, као и она која на својој или туђој територији одржава или помаже акцију, изговарајући се политичким или социјалним стањем у другој земљи, ради насилне промене тог стања у другој држави.

Морамо с тугом признати да смо тада и ми лично у овој ствари насели. И нас је преварио овај поступак Совјетије. Назвали смо је Русијом први пут тада („Отаџбина” бр. 4. од 18. 3. 34. г.) и то гесло Совјетије крстили смо „прекретницом у политици Русије”, пошто је ова формула несумњиво значила осуду дотадашњег рада Коминтерне, совјетског одељења за револуционарну пропаганду у свету. Али доцније, тек од конгреса Коминтерне у Москви у авг. 1935. г., постала нам је јасна игра Совјетије, њихов рад под маском, рад истоветан и паралелан са великом јеврејском интернационалом, рад који има да води изазивању новог европског рата а потом светској револуцији.

Сад у овом говору, Молотов скида цинично маску и смеје се истини: „Морамо, вели, променити извесне старе формуле којима смо се и ми до недавно служили и на које су се многи у потпуности навикли, јер су пропале сасвим, тако да су за будућност сасвим неприменљиве... Формуле као што су „напад” и „нападач” сада су добиле потпуно нову и конкретну садржину”.

Сагледајте, читаоци, овај цинизам: извесне старе формуле којима смо се и ми још ту недавно служили... „и на које су се многи у потпуности навикли”. Дакле, Москва се сама „служила тим старим формулама” знајући њихову неистинитост, а на које су се „многи у потпуности навикли”, тј. примали их као истину и веровали у њих.

Дакле, кад је Москва 1934. г. склапала конвенцију о нападачу, поред осталих и са нашом државом, она се служила њом, као маском, не верујући у њу, употребљавајући је као лукаво средство својих јеврејско-бољшевич-

ких циљева, а наша земља и остале државе, и сви који смо то поверовали и „на ту формулу се у потпуности навикли”, ми смо лудо дозволили да нас насамаре и преваре.

И сад нам Молотов отказује ту конвенцију. Те „старе формуле”, вели он, „којима смо се ми још ту недавно служили”, и „на које су се многи у потпуности навикли”, - „пропале су”. „Према томе, јасно је да се и ми њима не можемо више служити”. Биће, не требају нам. Што ће нам више да се лажемо. Сад можемо скинути маску, бар онај део што је крио од очију лудих и наивних, које смо успавали формулом о нападачу. Ми смо се помоћу ње увукли у тор европски, да спремимо европски рат. Сад је он дошао. Сад нам је та формула непотребна.

2. Да је Европа идеолошки подељена, а исто тако и сваки народ и народи - настојањем и трудом Москве.

Чији су агенти распиривали рат фашизму, ако не агенти Москве?

Од чијег се дивљег урлања није у Европи човек смео изјашњавати за националну основу свију облика живота свог народа, а да одмах не буде упљуван, нападнут као фашиста, као плаћеник, као шпијун Хитлеров?

Ко је шпански народ поделио на два дела, ко је после победе на изборима почео палити цркве, убијати свештенике, силовати калуђерице, ископавати мртве свештенике и калуђерице, ко је националне људе почео убијати и мрцварити, ко је убио великог и честитог шпанског националисту Карла Сотела - чије убиство би знак за националну реакцију, путем устанка војске и фаланге?

Ко је то поделио Француску и ко је замало није одвео истим стопама којима је пошла и Шпанија?

Све је то починио Народни фронт, после августа 1935. после конгреса Коминтерне у Москви, где је први пут комунистичким припадницима у Европи из Москве препоручено „да са напредним деловима демократске буржоазије створе народне фронтове са задатком да раслабе државе, да их баце у нов европски сукоб и тако доведу до светске револуције”.

Ко је Француску гонио да упадне у Шпанију, ко је гонио да нападне Италију - и из којих разлога? Зар није Француски Народни фронт терао Француску да нападне на Франкову Шпанију само из идеолошких разлога?

Ко је гонио Француску и Енглеску да нападну на Немачку због Чехословачке, иако је било јасно да ни Енглеска, ни Француска - које је деловање њихових радничких, односно комунистичких странака претходно разоружало - нису у стању да изиђу на крај са Немачком, ко други него Москва и њени агенти, из чисто идеолошких разлога.

Данас се Москва окреће против идеолошких ратова. Ми се сигурно због тога не љутимо на њу, јер смо увек били против идеолошких ратова. Али истичемо њен цинизам: зар она која је народе из идеолошких разлога поцепала и проузроковала многе борбе; па чак и грађанске ратове; зар она која је више пута покушала већ да створи идеолошке ратове; зар она сад нема стида већ прича против идеолошких ратова, она која их је јуче желела и изазивала свом снагом?

Откуда то држање?

Због постигнутог циља: рат је избио.

Кад је председник спољне комисије Врховног Совјета А. Жданов, говорио у комисији - по извештају шведских листова - о преговорима с Енглеском и Француском са којима се уговор неће закључити, рекао је:

„Да би се избегло да се неко споразуме на наш рачун” (тј. да не буде рата) „потребно је да своје одлуке држимо у тајности, да их саопшtimo тек у последњем тренутку кад већ рат буде био неизбежан”.

Сад кад рат није само неизбежан већ је избио, сад се бар делимично може маска скинути (не још потпуно, а видеће се зашто), али делимично, уколико не смета циљу, уколико се односи већ на постигнуте успехе.

Сад Молотов може да одбаци формулу о нападачу, као и да се цинички смеје борби Англо-Француза против хитлеризма, на кога су до јуче напуцкавали ове две силе агенти Москве. Сад кад је рат већ ту, сад Молотов крмани да рат што дуже траје, да не дође до мира (зато су и узели Пољску), не би ли дошло до револуције.

Што грми за мир има и то свога разлога. То су пароле које ће сад агенти Москве (зар нису већ код нас у велико почели да трубе за мир они исти што су пролетос трубили за рат и хтели да на силу Бога баце нашу земљу у рат превентивни против Немачке и Италије? Зар нису ти исти агенти примећени да роваре код наших резервиста, позивајући их да се не одазивају својим дужностима, а пролетос се упели да оснивају студентске батаљоне?) да преносе широм света код зараћених или само мобилисаних, да тиме припремају револуције, као што су паролом „мир по сваку цену” и саму Русију успели да сруше.

Исти тај цинизам огледа се и у ставу Молотова према Пољској, према балтичким државама и Финској.

Совјетија остаје неутрална, вели Молотов, јер „ми смо код нас акредитоване амбасадоре, приликом нашег уласка у Пољску, известили о томе да желимо да задржимо неутралност. Наша политика уперена је противу стања створеног у Версаљу од стране Енглеске и Француске, а уз припомоћ Северо-америчких држава. Ми смо увек сматрали да је јака Немачка потребна за одржавање европског мира”. Само бестидни циници могу такав став звати неутралношћу. Упасти у једну земљу с којом имате пакт о ненападању, у тренутку кад је она у страховитом рату; бити против једног политичког стања које сте до јуче у Женеви бранили и формулом о нападачу показивали да на сваки начин хоћете да га учините неприкосновеним; бранити ону земљу која је то стање силом хтела да промени и помагати је на сваки начин (осим ратом, а зна се због чега), а оне земље које стање бране нападати, - па после тога такав свој став звати неутралношћу, може само онај који је „одбацио извесне старе формуле којима се до недавно служио, и на које су многи у потпуности били навикли”.

Према балтичким земљама и Финској, Совјетија, пошто је одбацила „извесне старе формуле” заиста може да каже да је поставила њихову извесност, јер кад се те „старе формуле” одбаце, вук се може назвати јагњетом, и јагње вуком, поток може ићи од ушћа извору, а јагње, које се ове године ојагњило, може још лањске године да је вука увредило. Све је мо-

гуће кад се одбаце дакле извесне „старе формуле”. Само паметном човеку ипак је немогуће да одбаци мисао да је држава из које тај говор долази Совјетија, да то није држава као остале, већ тврђава светске револуције, организована јудео марксистичким духом ради подјармљивања остале Европе и света међународном јеврејству, да је то држава која носи маску на лицу у погледу својих крајних циљева, да узима старе формуле, и одбацује их кад им више не требају, да пактови с њом служе за њено обезбеђење и самообману друге стране (савез с Чехословачком и Француском, пакт о ненападању с Пољском, балтичким државама и Финском), и да је најмање преварен и оштећен онај који с њом уопште не разговара.

ЗАКЉУЧАК ²¹

1) Ми немамо ништа да изменимо од свог досадашњег става. Показало се да смо правилно гледали и правилно закључивали.

2) Један доказ је и у томе што је сада Русија најактивнија у стварању балканског блока. - Она која је до пре била крајње неприступачна свакој жртви за добро мира.

Из једне депеше Стефанија видимо да су у Букурешту у начелу готови на уступке у Добруци.

3) И с Угарском треба одмах аналогне разговоре повести. Расположење је и тамо добро. Само га треба искористити. А Румунија у начелу треба и ту да стане, на исто гледиште, на које је према горњој вести стала и према Бугарској.

4) Бугарска је камен спотицања.

Кривица је наша највећа што не водимо активну, јасну и мушку балканску политику.

Што пре, најенергичније, морамо се бацити на посао.

Сутра ће можда бити прекасно.

5) Потребна је та политика нарочито према Турској. Због одсуства наше активности. Турци су у двострукој опасности: да забораве на своје право место на Балкану и да послуже као оруђе смутње на Балкану.

Има изгледа да та опасност није сад тако велика. Наша активна балканска политика може учинити да се да Анкарском пакту такво тумачење да пакт не послужи за поремећај односа и мира код нас, већ да буде само средство противу евентуалног насртања на Балкански мир.

6) Италија треба да схвати своју улогу у садашњим тренуцима. Њени интереси су да Балкан буде миран. А и наши су то. Отуда се Балкански пакт може и мора везати и са Италијом, ако она одиста хоће да буде до краја и потпуно неутрална.

7) Не верујемо у могућност напада Немачке на Мађарску и Југославију. Не верујемо, јер би тај напад одвео ствари на њихову рођену штету, пошто би Италију дефинитивно одбио од Немачке.

²¹ Билтен бр. 32; 22. новембра 1939; стр. 7.

8) Чувати се Совјетије: Она има интереса за сваки метеж на Балкану. Не може се бити довољно опрезан према њој. Најмање су изложени опасности они што с њом никакве односе немају.

9) С гледишта спољне политике код нас десеторо очи обратити на нашу унутрашњу политику и минимални државни програм унутрашње политике изводити без милости!

СОВЈЕТИЈА ²²

1) Совјетија је у великом светском јеврејском плану цитадела светске револуције, а у садашњој драми људској крмило револуције.

Све што чини, свака њена реч или гест срачунати су на то.

Немати везе за Совјетијом значи не бити под утицајем Крмила револуције.

2) Њени спољнополитички циљеви обележавају се као повратак традиционалним руским циљевима.

То је само на изглед тако.

Совјетија данас, кад је лом у свету већ почео, кад су Англо-Французи и Немци ухваћени у коштац, искоришћује ситуацију (јер је иначе била пре-слаба да то чини док рата није било), да заузме што боље позиције ради уношења большевизације путем евентуалне војничке акције, кад томе дође време, услед заморености и неугрожености ратујућих страна.

3) Извештаји које данас објављујемо, а који су не само оригинали већ и аутентични, показују да се при лаком наступању кроз Пољску показују типични знаци неспреме и слабости совјетске војске.

То се подудара са извештајима о економско-саобраћајним и морално-политичким тешкоћама који су до сад објављивали о унутрашњем стању Совјетије и које ми имамо непосредно од самих доживљаоца.

4) Сви који говоре о Стаљину као „словенској души” молимо нека прочитају одличан чланак у Антимарксистичком билтену: „Да ли је Стаљин - словенска душа”.

У овом чланку се износе као докази антисловенског расположења Стаљиновог следеће чињенице:

а) Његова расправа од 1912. г. „Марксизам и национално питање”, као и „Проблеми стаљинизма”, на српско-хрватском, издано у Москви 1929. г.

б) Све до смрти Лењина постојала је Руска социјалистичка федеративна република. Стаљин је 1924. г. помоћу шпијуна Скрипника, тада представника Украјинске совјетске републике, заменио то име именом СССР.

в) Да би број федеративних република био тако распоређен да словенске републике буду у мањини, поступљено је овако:

1918. г. галицијски, буковински и карпато-руски комунисти тражили су да се издвоје самостално од Украјине, пошто им је украјински језик био стран, а они су се сматрали Русима, те су тражили да се делови Галиције и

²² Билтен бр. 32; 22. новембра 1939; стр. 10-11.

Буковине које је Руска социјалистичка федеративна република држава, у засебну Карпато-руску социјалистичку државу одвоје.

Да је то дато, било би четири словенске републике према три несловенске републике. Као комесар народности Стаљин се томе енергично успротивио и тако је овај захтев одбијен, те је број словенских република остао једнак са несловенским (Руска, Украјинска и Белоруска према Кавкаској, Туркменској и Узбекској републици). Доцније је створена Тацинска социјалистичка федеративна република и тако је број несловенских република надмашио број словенских.

г) Доцније, приликом других устава, Стаљин је показао своје право анти-руско лице, те је данас број несловенских република осам према свега три словенске.

д) У Карпаторусији излазио је лист „Карпаторуска правда”. Кад је завладала потпуна надмоћ Стаљинова у Москви, послат је у Праг Мануилски, те је забрањено да се новине тако зову, већ само Карпатска Правда.

ђ) И сад исконска „Рус червоњаја” (Црвена Русија) приликом присаједињења са осталом Русијом не назива се руским историјским именом, већ аустријском терминологијом „Западна Украјина”, уведеном 1918. г. од Карла Последњег.

5) Она неће на југу ништа покушавати док се ствари не замуте, а нарочито неће док на Балтику не сврши ствар милом или силом.

Ако Финска не буде попустила, тешко ће се Совјети, без неке унутрашње (финске) или спољне помоћи, кренути и на ту малу земљу.

Крену ли се ипак, поред све огромне надмоћности, благодарећи изузетно повољним теренским приликама, Финци могу бити озбиљан отпор.

6) Англо-Французи покушавају непрестано да изазову преокрет у односима Совјета према себи. Још нису схватили циљ Совјета. Тај преокрет би се евентуално могао очекивати само кад би Немачка показала знаке снаге и несумњиве победе над Англо-Французима. Тада би Совјети тако маневрисали да ту победу спрече, да се рат не сврши без револуције. Данас, код оваквог стања снага, напротив мора се само очекивати морално-дипломатско и економско подупирање Немачке.

7) Врло интересантан је закључак швајцарског недељника „Weltwoche”, чији смо чланак о односима Рим-Анкара напред изнели, да ће доћи до пакта Рим-Анкара, као и пакт Анкара-Москва.

Први пакт, с нашег гледишта, смо и ми поздравили: јер он учвршћује мир на Балкану и источном Средоземљу. Ми смо уверени да ће се он остварити.

Други пакт, напротив, има задатак да замути воду у Црном мору, Источној Азији и Балкану. Какав да је његов текст, циљ му је тај.

Зар ми нисмо са Совјетима потписали конвенцију о нападачу 1934? Па чујете ли речи Молотова: последњи догађаји су тај појам - којима су се Совјети само служили, а на који су остали били навикли - битно изменили.

И ко ће после тога с том организацијом лажних имена (Молотов-Скрјабин, Стаљин-Џугашвили, Лозовски-Дридзе, Литвинов-Валакмајер итд.) и ма-ски, правити пактове?

НЕМАЧКИ ПЛАНОВИ ²³

Неоспорно је да се Немачка, 3. септембра 1939. нашла у ситуацији у коју не само да није желела, већ коју, упркос опомена Англо-Француза, није са свога гледишта могла очекивати.

Практично рачун Немачке испао је рђав. Јер чак, ако се и по законима логике правилно мисли, а практично се деси друкчије, рачун се с правом оглашава за рђав.

Писац ових редака се сећа једне ситуације за време рата. Пред вече 12. септембра 1916. примећена су са падина Кајмакчалана три непријатељска батаљона, како из своје позадине, са развијеном заставом, иду ка свом фронту. Наша артиљерија је дејствовала и растурила их. Командант нашег батаљона, који ће пет дана доцније погинути, вели писцу ових редака: „Ноћас ће нас Бугари напасти!” - „Неће”. одговара овај. - „Хоће”, вели командир. - „Неће”, додаје његов саговорник. „А ево разлога: положај Бугара је такав да би само изненађењем могли да напад изврше, јер се због слабости своје артиљерије нису у стању по дану ни у својим рововима да одрже. А кад је тако, онда не би прилазили по дану, отворено својим рововима, већ ноћу по магли, или на други неки начин, скривено. А кад долазе откривени, онда не долазе због изненадног напада, већ или због појачања, или због смене”. - „Тако је! прими командант батаљона.”

Али није било тако. Резоновање писца ових редова је било правилно. Али бугарски командант није правилно резоновао. Зато, пошто смо ми правилно резоновали и мислили да и бугарска команда правилно резонује, а она је резоновала неправилно, ми смо били изненађени: Бугари су нас 13. септембра на целом фронту дивизије напали пред зору и изненадили.

Ето пример једног правилног размишљања, које се ипак показује као неправилно, као рђав рачун.

Такав је овде случај Немачке. Хитлерово резновање било је сасвим правилно, па ипак рачун рђав.

Он је размишљао овако:

- Ја сам Немачку спремио за муњевити рат према Пољској. Очистићу је за четири недеље. Англо-Французи уопште нису спремни за офанзивни рат, а још мање за офанзивни рат према Сигфридовој линији. Код таквог стања шта вреди војнички њихова објава рата, ако га и објаве. Ја ћу узети Пољску, скинућу владу која сад води Пољску и довешћу другу. Та ће закључити са мном мир. Вратићу јој целу Пољску, изузев Данцига и Коридора. Отуда: Англо-Французи неће ни објавити рат, а ја ћу већ имати мир с Пољском, - или пак:

- Англо-Французи ће објавити рат. Војнички то неће ништа значити, јер ми ништа војнички не могу догод не свршим с Пољском. А тада ће морати да виде бесмисленост даље борбе и да закључе мир.

²³ Билтен бр. 33-34; 1. децембар 1939; стр. 1-5.

Хитлеров рачун у погледу Англо-Француза показао се тачним. Англо-Французи нису спремни за офанзивни рат. Али они су били спремни да објаве рат, да одмах предузму енергичне мере ради блокаде. И да се са Мажиновљеве линије и линије блокаде спремају и за офанзивни рат.

Хитлер је правилно резонувао: ко није спреман за офанзивни рат, тај неће објавити рат у коме победу само нападом може издејствовати, већ ће гледати да одлаже догод не буде спреман, а тада ће кад се спреми, у рат ступити.

Али Хитлер није знао или није довољно познавао: какве тајне силе раде код Англо-Француза да и неспремни за офанзиву уђу у рат. И отуда је његов рачун, поред свег логичног размишљања, био рђав.

Тај рђави рачун потенцирала је Совјетија својим упадом у Пољску. Она није запечатила судбину Пољске, већ западне Европе, јер је сад свако мирење о Пољској немогуће, пошто половину њене територије држи Совјетија у својим рукама. А упад Совјетије у Пољску није диктиран територијалним разлозима, већ морално-политичким: треба онемогућити мир, погађање између Англо-Француза и Немаца.

Све се дакле показује као дело неке сатанске тајне силе, која је успела да баци једне на друге три велика хришћанска народа западне Европе, да их гурне у крваву и сулуду кланицу.

Хитлер је ту био несвесни агент те сатанске тајне силе - коју је он добро иначе познавао и против које је толико година викао, јер је испао изазивач сулуде кланице која треба да обухвати целу Европу, а преко ње и остали свет.

Англо-Французи су са своје стране оруђа и жртве те исте тајне силе, јер су се ослабљивали годинама и тако дали Немцима прилике да ови верују у њихову слабост и у могућност своје победе, па су напослетку, неспремни за један офанзиван рат према Немачкој, ипак ушли у рат који од њих тражи офанзиву коју они не могу дати.

Трагедија хришћанског света је у томе што ни сад не види свој прави положај. И сад не види смисао управо трагичне драме са које се завеса дигла 1. септембра 1939.

Још Немачка мисли да ће победити. Још Англо-Французи верују да ће победити. И то обе стране тврде.

До сада је Немачка тврдила да неће бити побеђена. Сад схвата да циљ мора бити јачи и она га је поставила пре неки дан: уништење В. Британије као светске империје.

Нас овде интересују планови Немачке у извршењу овог циља. Трудићемо се да изнесемо, колико је могуће људима, који само пажљивим запажањем и правилним размишљањем могу планове назрети.

1) Англо-Французи тврде да постоји велико колебање код самог Хитлера у погледу планова.

Не видимо чињенице из којих би то имали право закључити, осим ове две: чести састанци Хитлерови са главарима Трећег Рајха и високим војним старешинама, с једне, и непредузимање никакве озбиљне и замашне војне акције с друге стране.

Али ни ове две не би нас поуздано могле одвести тачном закључку. Ко зна добро менталитет Хитлеров тај зна да он не спада нимало у колебљиве људе. Требало би да постоје нарочити разлози па да тако одлучан и енергичан човек постане колебљив.

Истина је да и њему мора бити јасно да се, поред свег правилног резонувања, ипак преварио у рачуну.

Али људи као што је он, немају кад, нити налазе потребним да дозволе да их нежељена ситуација доведе у колебање, пошто знају да је то први јасни знак пораза.

Отуда, пошто је код диктаторских режима одлучност, одсуство колебања, као и недавање могућности да потчињени неодлучност и колебање сагледају, један од главних услова одржавања режима, врло је тешко примити тезу о колебањима Хитлеровим.

То, пак, што Хитлер има честе и дуге разговоре, није никакво чудо. Управљати ратом и огромним народима од преко 100 милиона душа, захтева одиста и честе и дуге конференције.

Што до сад није дошло до знатне сувоземне офанзиве може се протумачити и другачије, као што ће се ниже видети.

2) Спољнополитички положај Немачке је остао врло тежак. Она је нападом на Пољску и сарадњом са Совјетима изгубила многе симпатије које је дотле имала. Ње се данас боје многе државе, мало их је које имају симпатије за њу. А у политици су симпатије знатно средство.

Узмимо случај нордијских држава. До рата расположење њихово било је далеко пре за Немачку него за Англо Французе. Њена пропаганда је успела да створи утисак о њеним правима, а одатле су дошле неприкривене симпатије. Напад на Пољску и пакт о сарадњи с Москвом довели су нордијске државе у тежак политички положај, који доводи у питање не само њихову неутралност, већ и сам њихов опстанак. Све је то учинило да нордијске државе данас и ако су неутралне, нису симпатијама својим на страни Немачке.

Тако је и код других држава. Случај Мађарске је још бољи. Ова земља политички спада у ред 1918. побеђених земаља. Самим тим треба да је на страни Немачке. И она је тамо и била. Данас то више није. Она исувише осећа угроженост свог опстанка услед посредног и непосредног дејства Немачке - Совјети су јој избили на Карпате, услед сарадње с Немачком. И да јој још није пријатељства и ослонаца на Италију, Мађарска осећа да би давно била протекторат типа Чешке или типа Словачке.

Немачка зна да се то стање за време рата никако неће поправљати, већ само погоршавати. Њено једино политичко средство је сила, и оно је моћно, али није непобедиво.

Немачка је политички угрожена и изнутра. Она данас има 30 одсто Словена у себи, од којих јој ни један једини народ није пријатељ. Чеси показују изненадно велики отпор, али сигурно је да ће они тај отпор пренети на пасивну резистенцију у чему су првокласни мајстори. Пољаци ће исто тако, сигурно са своје стране Немцима показати да је њихов отпор прешао на друго поље. Репресалије ће бити кржаве и бруталне са немачке стране, то

знамо. Али све то угрожава у највећој мери њен унутр. живот у ратно време.

Прве озбиљне операције ратне - нарочито ако буду донеле разочарење и губитке морају показати велике пукотине и код самог немачког становништва.

Тада ће се тек осетити последице ступања у рат, блокаде и свега што рат доноси.

3) Економски, уколико се рат буде продужавао, Немачка ће вршити већи притисак на своје неутралне суседе, у циљу добијања већих олакшица.

То се већ осетило у Румунији и Шведској. То ће се осетити и код нас.

Отуда Немачка неће никако добрим оком гледати блок неутралних држава, својих суседа, пошто зна да би овај блок дао већу политичко-економску снагу отпорности њеним суседима.

Ми смо давно (бр. 27 стр. 6) изнели мишљење једног немачког вишег официра да Немачка неће дозволити да се Мађарска наслони на блок неутралних балканских земаља. Последњи догађаји и говор грофа Чакија то несумњиво показују.

Али зато има и реакције. У Мађарској се тражи утврђивање свију граница важних за народну одбрану (Немачка, Словачка и Совјети). Нас чуди да то Мађари сад тек чине и то је велика заблуда њихове ревизионистичке политике. Ми их разумемо, али не разумемо да они не виде да ревизионизам долази после обезбеђења опстанка оног што сад имају.

4) Војнички овај рат мора бити свршен, ако се неће да се сврши унутрашњим расулом.

Ми смо већ давно рекли да не верујемо у могућност офанзиве према Мажиновљевој линији.

Англо-Французи би у том случају имали велике шансе да, пошто се непријатељ исцрпи нападима, и тако живу снагу своју знатно окрњи и морал народа - изврше врло успешни контранапад, поврате сваку стопу евентуално изгубљеног терена, па му угрозе и самим нападним линијама. У прошлом рату било је неколико таквих ситуација.

Англо-Французи, који - поред свега што изгледа невероватан - очекују и овакав напад, имају разлога да ако такав напад дође, унапред већ славе своју победу.

Англо-Французи засад, нити могу нити хоће - а изгледа и у току идуће године - да се крену у напад на Сигфридову линију, јер имају мање изгледа на успех и од самих Немаца, пошто су масовни напади овакве врсте ближи менталитету немачком него англо-француском, о чему у највећем степену мора водити рачуна њихова команда, а и сама њихова материјална спрема заостаје у многим иза немачке (тенкови, авиони, тешка артиљерија).

Према томе, не изгледа (осим неког новог техничког проналаска) вероватан напад било с немачке, било с англо-француске стране, на њиховом садашњем фронту.

Напад преко Холандије, о коме се говорило последњих дана, Немачкој би дао боље базе за напад на Енглеску. Из Швајцарске јављају да Немци вр-

ше пробе са моторним сплавовима који носе по једну целу чету, један тенк и један топ од 105 мм. Ови сплавови не изгледа да су спремљени за прелаз преко Рајне, јер би тај прелаз опет ударао на Мажиновљеву линију с оне стране Рајне. Пре би требало да последице за напад на неку поплављену широку територију, и зато је свака чета одмах праћена и једним тенком и једним топом.

Немачки напад преко Холандије - до сад има концентрисаних само према Холандији 15 дивизија - би сигурно морао успети. Потапањем своје територије Холандија би створила знатне природне тешкоће, али Немачка војска, имајући пред собом само холандску војску која је без скорих традиција, ово би савладала.

Питање је да ли би Немачка успела да освоји холандску обалу, јер је Енглеска заинтересована да ову поседне и брани. Данашње искуство показује додуше да су Енглези доста спори да се користе оваквим ситуацијама.

Оно што Немце задржава при овом нису толико војнички изгледи, колико политички.

Политички би Немачка овим само још више погоршала свој досадашњи положај, Белгија би одмах морала стати уз Англо-Французе, а Белгија данас има 600.000 људи под оружјем - добро спремљене војске, а кад се томе дода да ће Англо-Французи све своје резерве упутити у Белгију и Холандију, онда би Немачка могла очекивати да тамо у Фландрији дође до маневарског рата, у коме није нимало сигурно како би Немачка прошла, јер је искуство из 1914. г. показало да су се први Немци зарили у земљу, у ровове и тако избегли маневарски и претворили га у позицијски, рововски рат. А тада је спрема немачке према англо-француској војсци била далеко већа него што је данас.

Из тих разлога, а не због војничких, не изгледа, данас упад у Холандију рентабилан за Немачку. Према томе, не сматрамо ни вероватним, осим ако Немачка има друге неке разлоге које ми данас ни назрети не можемо.

Али оно што је сигурно, и што смо одавно тврдили да мора бити, то је напад ваздухопловним и поморским снагама и минама на Енглеску. То Немачку релативно мало стаје у људима, а Енглеској наноси огромне штете. Није случајно у Енглеској, већ објављено да је Енглеска изгубила у досадашњем поморском рату више погинулих, него франко-енглеска и немачка војска на западном фронту.

Отуда се треба надати:

- а) Пооштрењу напада на Енглеску до највеће мере.
- б) Рату нерава и његовом пооштрењу на западном фронту као и према Холандији и Белгији.
- в) Пооштрењу економских захтева према неутралним суседима.
- г) Спречавању са стране Немачке сваког озбиљног балканског блока.
- д) Повећавању сарадње са Совјетима, нарочито пропагандом.
- ђ) Озбиљним саботажама у Пољској, Чешкој и Аустрији и Баварској и тешким репресалијама.

ЈЕДАН ДОКАЗ ИСПРАВНОСТИ НАШЕГ ГЛЕДИШТА ²⁴

- Зашто је закључен пакт од 23. августа 1939. год. у Москви? -

Исправност нашег гледишта је потврђена развојем догађаја. Кад ми сами унапред нешто тврдимо, противно скоро свима осталима - па се деси онако како смо ми говорили, онда је тиме наше гледиште потпуно доказано. Бољих доказа заиста не треба.

Али кад се нађе поред тога какав други доказ - изричан - није згорег послужити се и њиме.

Ево једног таквог непосредног доказа.

Озбиљни орган Француских ројалиста *L'Action française* у броју од 28. августа 1939. доноси депешу из Женева - по извештају из Москве и то из потпуно сигурног извора - следеће садржине у главном:

„19. августа увече били су хитно позвани чланови Политбироа на тајну седницу, којој су присуствовали главни чланови Коминтерне, али само руске секције. Чак ни Димитров, главни секретар Коминтерне, није био позван.

Стаљин је одмах узео реч. Ево главних делова тог говора:

„Мир или рат. То питање ушло је у критичну фазу. Његово решење зависиће потпуно од држања Совјетског Савеза. Убеђени смо потпуно да ако закључимо савез са Француском и Великом Британијом, Немачка ће морати да се повуче пред Пољском и да се споразуме са Западним силама. На тај начин рат ће бити избегнут, а тада и накнадни развој ствари узети опасан карактер за нас.

Ако пак с друге стране примимо познати нам предлог Немачке, да с њом закључимо пакт о ненападању, Немачка ће сигурно напасти Пољску, а учешће у том рату Велике Британије и Француске биће тада неизбежно.

У овим приликама, ми ћемо имати много могућности да останемо изван сукоба, па ћемо с коришћу моћи да чекамо свој час. А то баш захтева наш интерес.

Тако је наш избор јасан. Ми морамо примити немачки предлог и учтивим одбијањем вратити у њихову земљу изасланства Англо Француске.

Није тешко предвидети корист коју ћемо имати од таквог начина рада. Очигледно је за нас да ће Пољска бити уништена пре чак него што Енглеска и Француска и буду у стању да јој помогну. У том случају Немачка ће нам дати део Пољске до близу Варшаве, са Украјинском Галицијом.

Немачка нам оставља одрешене руке у три балтичке земље. Она се неће противити повратку Бесарабије Русији. Она је готова да нам призна као утицајне зоне Румунију, Бугарску и Угарску.

Ово све разуме се под условом да Немачка изиђе из рата као победник.

Наш циљ је да Немачка буде у стању водити рат тако да Енглеска и Француска изиђу у тој мери исцрпљени да чак ни у случају победе не буду у стању Немачку оборити.

²⁴ Билтен бр. 33-34; 1. децембар 1939; стр. 12-13.

Одатле наш положај: остајући неутрални, ми ћемо помагати Немачку економски дајући јој сировине и намирнице, али по себи се разуме да та помоћ не сме да угрози наш економски положај, ни да ослаби снагу наше војске.

У исто време ми морамо снажно водити комунистичку пропаганду, нарочито у Француској. Ми морамо очекивати да ће тамо наша странка бити приморана да сиђе с легалног терена и да пређе на тајну делатност. Ми знамо да та активност захтева знатна средства, али без оклевања ми морамо поднети те жртве. Ако се тај претходни посао добро сврши, безбедност Немачке је осигурана. А ова ће припомоћи болшевизацији Француске.

„Другови, завршио је Стаљин, изложио сам вам своја схватања. Понављам вам да је у нашем интересу да рат избије између Немачке и Англо-француског блока. За нас је главно да тај рат траје тако дуго да обе стране изиђу отуда исцрпљени. Из тих разлога морамо примити пакт који предлаже Немачка и радити на томе да рат, једном објављен, траје што дуже”.

Саопштавамо овај извештај без коментара.

Оне читаоце наше који су очували наше билтене од марта месеца па овамо, молимо да их отворе и прочитају оно што смо тамо, стално без прекида писали. Читаве реченице које је по овом извештају на тајној седници Коминтерне, 19. августа Стаљин изговорио, наћи ће тамо.

Значи да смо тачно знали шта ће се десити.

Али ту нема никаквог чуда. Ту има само тачног познавања природе, циљева, метода и средстава Совјетије.

И зато, после овог јавног пред целим светом полаганог испита, мислимо да имамо право да тражимо:

Да умукну убудуће сви они, који су важили као експерти у спољној политици, код нас, и који појма немају о правој међународној стварности, па се варају на сваком кораку, а кад би водили спољну политику били би као онај слепац из Домановићеве приче „Вођа”.

Да нам поклоне пажњу сви читаоци у земљи нашој, како они горе на власти, тако и они доле, изван власти, те да слушају наше сугестије, молбе и савете.

Јер: „Јаком иду Мара и сватови!”

Долази опасно балканско пролеће!

Много мудрости, снаге и љубави треба да се несрећа избегне. А досадашње искуство с нашим државницима показало је да свега тога тако мало имају, да ни за тиха времена нису да бродом управљају, а камо ли за она која се спремају да дођу.

Напомињемо да је овај говор Стаљинов накнадно објављен у целокупној Француској штампи, да га доноси чак и дојучерашњи највећи бранилац Стаљина, Миљуков, у својим „Последњим новостима”.

ДРАМА САВРЕМЕНОГ ЧОВЕЧАНСТВА ²⁵

Наш председник је до сад са овим предавањем обишао многа места у нашој земљи, а поред тога само предавање изаћи ће као засебна књижица. Ово предавање је изазвало највећу пажњу, јер то својом крајње озбиљном, скоро трагичном садржином и заслужује.

Ту је у ствари приказано оно што се сувопарно зове спољна политика и то на начин упечатљив, упрошћен, а јасан.

Садашњи догађаји у свету долазе као последица лукаве, тајне и интелигентне игре Великог редитеља драме - Израиља.

Израиљ - носилац месијанске идеје, сматрајући себе изабраним народом коме је суђено да управља целим светом, кроз сукобе, који су настали и који тек имају да дођу, припрема слом свију националних држава, стварање јединствене светске државне организације и кроз овај утврђивање своје сопствене власти.

Да би у том успео, Израиљ је:

Раслабио Француску и Енглеску;

Испунио бесом као одличним горивом, Немачку, којој је омогућио да се формира, као изванредан по снази и каквоћи, мотор рата;

Створио Совјетију, као одлучно крмило своје мисли, - крмило рата;

Спојио Совјетију (крмило) са Немачком (мотором);

И драма је отпочела.

Мотор рата је и мотор револуције. Немачка је сматрала да за своје интересе у рат ступа, она је ступила у рат за интересе Јевреја.

Њој је Редитељ, њеној снази и њеном динамизму, поверио да изазове рат, да буде његов носитељ и ширитељ.

Крмило рата је Совјетија. Њој је Редитељ дао улогу да кормилари мотором, да му даје снаге кад изгледа да ће ослабити, а пре тога Редитељ је дао улогу Совјетији да изиграва кормилара мира, и да под том маском успављује Англо-Француску у њиховој трулој ослабљености, изазивајући код њих, с једне стране, унутрашње процесе растурања, а с друге стране оправдавајући код њих све нагоне лењости, успаваности, која се испољавала у слепилу разоружавања. Совјетија и тада као тобожње кормило мира, била је у ствари крмило рата, јер је ослабљавање Англо-Француза био предуслов снажења, и на крају стављања у покрет самог мотора рата - Немачке.

Спајање Мотора и Крмила извршено је 23. августа у Москви, на огромно запрепашћење светске и наше јавности. То је била последња сцена предигре драме. А одмах затим се и завеса, 1. септембра нападом Немачке на Пољску, дигла.

Драма је у томе што велики хришћански народи воде братоубилачку борбу, сматрајући да се туку за себе, за неке своје интересе, а у ствари се туку ради самоуништавања, јер то је намера Редитеља да рат траје толико да изазове, да измрцвари и искрвави сваку отпорну снагу, да се све што држи

²⁵ Билтен бр. 33-34; 1. децембар 1939; стр. 14-16.

народе хришћанске Европе на окупу истроши, да се они распу, да се државе националне сруше, да би се на њиховим рушевинама изградила прво једна СССР за целу Европу и Азију, а потом за Африку, Америку и Аустралију.

Драма је технички омогућена што су снаге тако подељене да онемогућују победу једне стране, а психолошки тиме, што је највероватније да ће оружје издржати цео рат, али људска психа неће, па ће тако доћи до расула и расипања.

Све ће ово бити у књижици, која ће ускоро изаћи, јасније изнето јер ће ту свака од ових теза бити опширно изложена и доказана или бар вероватно учињена. За данас смо сматрали потребним нашим читаоцима изнети у најкраћим потезима садржину овог значајног предавања, пошто наша велика информативна штампа водећи рачуна о јеврејском утицају у нашем друштву не сме да о томе пише.

Али, овде, осим тога, хоћемо да укажемо, како се већ припрема нацрт јеврејског решења драме.

Ту скоро говорио је преко радија Чемберлен о организацији нове Европе, после рата, и тим поводом, француски лист, „Пари-миди“, донео је следећу белешку:

„Године 1518. под Хенрихом VIII, изиђе у Лондону политички и социјални роман „Острво утопија“, дело песника и теолога Томе Муре,²⁶ који постаде велики канцелар Енглеске пре него што му је одсечена глава 1535. год. и канонизиран као светац 1935. Четири стотине година после (овога романа), бивши индустријалац бирмингемски, поставши председник владе Његовог Британског Величанства размишља како ће поставити основе Нове Европе, изграђене на рушевинама националних држава, нове Европе у којој ће трговинска размена бити повећана на рачун трошкова наоружања - који ће постати непотребни”.

Треба знати огромни утицај Јевреја у Великој Британији, и парадоксалну наклоност практичних Енглеза за утопију, па ће у овом плану о организацији нове Европе, у којој ће „наоружање бити непотребно” одмах видети пажљиво припремање и навлачење Европе на велики циљ Редитеља драме човечанске, на рушењу свију националних држава и изградње светске (прво разуме се европске) државне свемоћне организације, која би самим тим дошла под његов свемоћни утицај.

Али то могу видети и разумети само они који су схватили Израил с једне и чудну ослабљеност хришћанске Европе с друге стране.

Остали ће се ухватити на удицу на коју је лењости и кукавиштву њиховом Израил ставио мамац - слику мирног, лаког, ситог и задовољног света, из кога су жртва и напор прогнани. „Нова Европа” - мамац старог Израиља.

²⁶ Томас Мор (пр. прир.).

ЗАКЉУЧАК ²⁷

Напред смо дали податке о спољно-политичким догађајима.

Овде да дамо, по обичају, наш закључак:

Управо је очајно посматрати како наша спољна политика млитаво и љига-во ради своју дужност.

Као да сасвим млитава људи, а не живи, код којих крв струји, памет живо ради, а дух оштар и будан, руководи нашом спољном политиком.

Ми знамо тешкоће с којима се они имају борити, али знамо и опасности које нас чекају ако их не пребродимо.

Не осећа се њихова активност у спољно-политичком свету. И ако је Југославија данас у релативно повољном положају да буде иницијатор, покретач, управљач и посредник једне опште балканске политике, јасно је да Југославија трпи политичке догађаје као плута на таласићима, а не управља њима.

Ми немамо ништа друго да кажемо као закључак овог дела. Статички је наша спољна политика добра. Али нема ни грама динамике ту. Ништа не чинимо да створимо општу балканску политику, без које нема ни наше неутралности.

Случај Мађарске и Бугарске је речит. Има могућности за рад тамо. Врло велике. Али нема ко да ради. Ми млитаво мислимо и млитаво радимо.

Очи отворите, Господо! Станите чврсто, а не млитаво на ноге. Дух учините бодрим. Или идите с места на коме сте!

То је изгледа једини оправдани закључак како унутрашње тако и спољашње политике.

У спољној политици Влада нерада, у унутрашњој Влада распада!

СРПСКИ ГЛАС ²⁸

Не можемо да не проговоримо о листу који је ових дана покренут и који се зове „Српски глас”.

Ишли су два броја. Лист је врло добро уређен и чланци су у главном сваки на свом месту, по озбиљности, пуноћи и достојанству. С те стране лист заслужује најбољу судбину. Сам главни уредник г. Д-р Васић је довољно познат по својој књижевној вредности, па ће то листу очувати потребну висину.

Лист има своје гесло: „Јако Српство, јака Југославија”. Тиме је лист дао јасно на знање да никоме од покретача његових није стало да Српство искоришћује.

Ово је гесло било преко потребно, да се, судећи по имену листа, не би сматрало да су покретачи хтели, - као реакцију на хрватовање које је, нажалост, уперено против Југославије - хтели да србују, у истом циљу.

²⁷ Билтен бр. 33-34; 1. децембар 1939; стр. 16.

²⁸ Билтен бр. 33-34; 1. децембар 1939; стр. 17-19.

Али покретачи овог листа морали су имати на уму велику национално политичку зрелост Срба. Она се и ових дана, кад је др Мачек кренуо свом пријатељу Драгиши Цветковићу на славу, обелоданила у том разговору *Dux-a populi Croatici* др Мачека, са једним безименим политичким сељаком - који су донеле београдске новине.

Пита сељак др Мачека:

„Како се осећате г. председниче, у овом делу бивше Србије”?

(Сељак то пита сасвим природно. За њега је Србија мила и драга - утонула у нешто веће, његово рођено - Југославију. И зато је зове бивша Србија). С друге стране, он нарочито истиче „бивша Србија” а не Југославија, да тако покаже јаче колико је за Југославију.)

„Па није ово бивша Србија”! одговара др Мачек, јер он хоће да је врати натраг, да постоји Србија, од Дунава до Ристовца, то је прави циљ Хрватског питања.

„Како да није бивша Србија”? пита топлички сељак, израстао из те исте Србије, мудар, зрео, и ако млад (А у себи мисли: „Ама шта ти мени Србија? Да је мени и мојима било доста Србије, не би се ми борили шест година и изгубили толике главе, и опустошили и попалили дивну нашу Топлицу - и то Бугари, браћа моја), Југославија је мојој земљи име! па завршује: „Ово је Југославија”!

„Ово је Србија и Југославија” одговара *Dux populi Croatici*, видевши да нема куд, да је наишао, он вођ сељачког хрватског народа, на правог правца тог сељака, сина српског, који зна само за бившу Србију и Југославију.

Посматрајући психу хрватску, уверени смо да је др Мачек помислио да му је овај сељак подметнут. А ми знамо да није да из њега говори одиста снажни дух српски, онај који и данас по свадбама и славама својим не носи српску заставу, већ југословенску, коју врло често искреће и као хрватску, па кад му се учини примедба, он одговара: „Опет је то наше!”

Зато што су знали то и осећали, покретачи су морали испод имена „Српски глас” ставити своје гесло, те да тако покажу свој крајњи циљ - Југославију.

Ми смо одувек тврдили да је један од примарних узрока слабљења Југославије тзв. „Српски грех”: српско морално и духовно питање. Ако покретачи овога листа тако замишљају јако српство, тј. оздрављење Срба, враћање њихово њиховим јединственим основним начелима њиховог бића, онда су на правом путу.

Ми смо од првог дана свога нападали два греха: српски и хрватски (онај трећи словеначки нисмо нападали као такав а он постоји, јер се у лицу др Корошеца хранио распадљивим продуктима оба ова греха), видели смо спас Југославије не у споразуму, јер је то велика лаж (од које ни покретачи „Српског гласа” нису ни сад излечени, верујући у могућност неког доброг споразума), већ у лечењу и покајању од ова два греха.

Ми смо симптоме српског греха довољно описивали и назвали смо их отпадништвом од основа наше земље (начела домаћинства - Бог, Краљ, Домаћин - чојства и јунаштва) Слабост Југославије је и дошла због свег тог српског отпадништва с једне, као што је дошло и због жабокречинасте мр-

жње франковачке на све што је српско и све што означава заједницу судбинску са Србима. Та два греха су један другог јачали: јакост једнога је условљавала јакост другога. А споразум, тврдили смо, па се то и доказивало, није споразум Срба и Хрвата, већ споразум греха српског и греха хрватског.

Није узалуд, како је то лепо и искрено рекао др Мачек у својој здравици Драгиши Цветковићу, у тек освећеној „Зоне”, није узалуд помислио *Dux populi Croatici*, кад је у Загребу први пут разговарао са сопствеником те исте виле: „Ако се овим човеком не направим споразум, ни с ким га нећу направити”. Да је „споразум” могућ са Србима, онда би га могли и достојнији Срби направити. Али зато што је то у ствари споразум за одржавање два греха, оног српског и оног хрватског, др Мачек је и могао рећи ове искрене и дубоке речи.

Ако под изразом „Јако Српство” покретачи мисле дакле на српство ослобођено српског греха, помирено са великим и дубоким духовним основама своје некадашње величине и сјаја, онда је њихово гесло одиста чиста и велика Божја истина.

Ако пак мисле на неки јалови српски фронт, окупљање Срба у један фронт као што су Хрвати окупљени, а не мисле на оно што смо напред рекли, онда им је посао јалов и прејалов. А ево разлога:

1) Хрвате је окупила разорна мржња: хрватски грех.

Зто сад кад су добили оно што нису никада имали, осим негативних разорних симптома, што их грех њихов носи собом, ништа друго не могу показати.

Зато сад тај хрватски фронт, као што смо давно говорили - и због тога од хрватске штампе нападани као лукави цепач хрватског јединства - мора пуцати: и пуца и цепа се. Само што је толика снага њиховог разорног греха, да је и опет разорени део јачи и већи од оног што би у том фронту било градилачко.

Али Срби се не могу скупити око свог греха. Јер је сваки грех разоран, а они су градиоци били и остали, и зато су поцепани, у тражењу путева, али и ако виде опасност, од поцепаности, не могу се скупити на путу греха свог.

Не може се дакле, реакцијом на хрватски фронт, постићи исто то, само у супротном правцу, са Србима.

2) Хрвати су се окупили око свог имена, око своје заставе.

Они то могу, пре свега, јер то одговара разорној моћи и динамици њихове мржње: то име и та мржња представља за њих симбол рушења заједнице са Србима, Југославије.

Они то могу, затим, јер је код њих у последње време и то у бановини Хрватској, настала потреба услед осећаја мање вредности, да хрватство свуда истичу, на сваком углу, на сваком месту, на сваком столу, на сваком послу.

Писац ових редака згрануо се кад је 29. новембра 1938. г. (по новом) први пут био у Загребу, како на сваком столу и углу „Народне каване” стоје позиви „Говори хрватски!” - јер је долазио из земље у коме натписа „говори

српски” није било, и то не само у Београду, већ ни у Скопљу, ни у Марибору, ни у Призрену, ни у Битољу. Долазио је из земље у којој су с изузетком два листа (Службене и „Српске заставе”), (органа странке данашњег уредника „Српског гласа”) остали нису носили име српско.

Само српско име и српска застава неће окупити Србе. Прво зато што они не желе да руше Југославију, као што и „Српски глас” показује, - а друго зато што нису Хрвати, ту немају оно јако и ситно осећање које је карактеристика хрватског греха.

Др Мачек би врло радо видео да се Срби окупе око српског имена и српске заставе. Али ето му одговора који му је дао мудри и велики српски топлички сељак: „бивша Србија!”.

Зашто „бивша Србија”? Зар он не воли српско име? Воли. Али је mudar. И као такав овако мисли:

„Ама, шта ти мене враћаш у Србију. Та Србија никад не може обухватити скоро све Србе. Јер кад их скоро све обухвати, онда је обухватила скоро и све Хрвате. А кад њих обухвати, онда није више Србија, нити то може бити, онда је Југославија. И зато сам баш свим срцем за Југославију, јер су ми унутра сви Срби. А и теби др Мачеку, мора Југославија да буде драга, јер су ту унутра скоро сви Хрвати... То је дакле наша општа земља, цела моја и цела твоја, Југославија.

3) Ако су пак овим покретом хтели подвући да као што постоји Хрватска тако мора постојати и бановина Српска - онда се опет морамо враћати на оно основно, на Српски грех.

Зар се мисли да ће Срби бановину Српску моћи да држе не отресавши се претходно Српског греха? Зар се не зна да у ту Српску бановину треба да уђу око 2,500.000 оних који нису Срби, или су чак и Срби, али неће да уђу?

Знамо да то неће бити разлог да се бановина српска не створи. Правно је врло лако на основу чл. 116 Устава. Кад се једном на тај члан коме је била намена да састави Југославију, позвало, да се и бановина Српска створи.

Али није реч о правој могућности, већ о морално-политичкој. О оној која је учинила да се, поред свих супротности правних основа, дође до споразума Цветковић-Мачек. Да ли ће Срби бити морално и политички, са својим грехом, неопрани и непокајани, моћи да одрже бановину Српску.

Не могу. Нема им спаса, док се не врате на оне дубоке духовне изворе, којима су прво учени Срби окренули леђа, и инфицирали се у разним интернационалним и анационалним барама, - тек тако и тек тада, моћи ће бановину Српску да одрже снажном и великом.

Али тако очишћени, препорођени и задахнути старим српским духом, не би никад ни напуштали југословенске основе на којој је ова земља израђена, тада би била и тако снажна, да не би ни дошло до наказног и лажног споразума од 26. августа 1939. као ни до оног недоношчета од 8. октобра 1937. Тада би и сам хрватски грех био мањи од маковог зрна и безопасан по саму Југославију.

Ми немамо никакве везе са господом око „Српског гласа”.

Не смета нам то да искрено пожелимо овом листу успех који он својим досадашњим садржајем у главном заслужује.

Али то ће, чини нам се, моћи бити само на један начин. Онај који смо напред истакли.

Не верујемо да би „Српски глас” на други начин могао оправдати своје гесло и одиста представљати српски глас.

СКУПОЋА²⁹

Влади нерада и расула заиста не вреди говорити ово што следује, али ми говоримо то оној Влади која неће имати ове жалосне, већ друге славне епитете. Влада која мора доћи.

Ратне прилике захтевају ратну привреду. Иако ми нисмо у рату, међусобна повезаност је толика да се одјек рата осећа и у нашој привреди и осећаће се и више.

Не приђе ли се бар сад планској привреди ићи ћемо у сусрет таквим привредним невољама, које ће изазвати социјалне и политичке невоље највећег степена.

За планску привреду је потребан орган који је у стању да план замисли, држи стално пред својим очима и доследно га, и у право време, испуњује.

Тај орган није прост. Није прост ни код љуске јединке. И ту у јединци постоје многе сложене способности. И тек сарадњом свију њих план се замишља, прима, памти и извршује.

Тим пре орган планске привреде у људском друштву мора бити сложен али не компликован, а још мање преоптерећен деловима непотребним и самим тим штетним.

Место разних привредних министарстава треба створити министарство народне привреде - коме је главни задатак изградња планске привреде.

За сваку групу привредну мора бити створен засебан савет. У њему морају седети прави представници свију привредних функција, како произвођачких, тако посредничких и потрошачких, под председништвом министра народне привреде.

За сваку групу привредну ти представници утврђују план производње, оптака и расподеле. Ако су сви представници сложни, онда ће то свакако примити и државна власт. Ако се не сложе представници онда план изграђује држава, на основу предлога представника. У случају да и сама држава учествује у дотичној групи (као предузеће или фискус), њени представници имају право учешћа и раду као и остали чланови савета, тј. њихов предлог не може имати већи утицај него предлог осталих привредних представника.

Узмимо за пример привредну групу шећера. У њен савет би ушли представници произвођача шећерне репе, фабрика шећера, изасланик држав-

²⁹ Билтен бр. 33-34; 1. децембар 1939; стр. 22-24.

ног фиска, представници трговаца на велико и мало, представници потрошача.

Овај Савет има да направи план: да утврди количину шећерне репе, услове под којима ће се сејати, радити, примати и плаћати, фабричну цену шећера, у великој и ситној трговини. То представља закон. Нико се о то не може и не сме огрешити. Држава својом влашћу има томе закону да прибави поштовање.

Ако се заинтересовани не сложе министар народне привреде ће донети своју уредбу којом тај план, на основу саслушања свију ових представника доноси и објављује.

Тада се не би десило, као данас, да некрштени, покрштени и раскрштени Елбоген, Елек, Ледерер, Шварц, Ласић и Коен, управљају читавом овом групом народне привреде, суверено, без обзира на 50.000 сељака произвођача шећерне репе и 3,500.000 домова потрошача шећера.

Узмимо за пример однос организације рада у индустрији. На једној страни представник рада, на другој индустрије. Ако се сложе, то је закон, ако се не сложе, по саслушању њиховом, доносе се план и уредба и ту су одређени услови, права и награда раду.

Без овог награђивања целокупне народне привреде пред једне очи и под једном руком, скупоћи и нередима у привреди, па с тиме и у осталом животу, неће бити краја.

Али дати све то у једну и под једну руку, а привреди и разним заинтересованим групама не дати могућности да органски среде своје снаге и нађу можда, путем слободног договора, претходно најбоље решење, а ако они сами не дођу до тога, онда дати све једној глави и руци, која обично није ни чула ни видела привредну народну стварност, значило би пустити на осетљивом привредном пољу да вршља велика снага, али тирански, слепо, с мало познавања и мало одговорности па самим тим и с мало успеха.

Отуда наш предлог ставља целу привреду под један моћан надзор, али не под надзор тирански, већ надзор домаћински, пошто је његова главна одлика сарадња самих заинтересованих привредних чинилаца, па тек ако њихов слободни споразум не би био могућ, онда долази наредба домаћина, која стварно поставља на своје место, пошто се још претходно упознао са стварним односима.

Ове мисли нашег Збора, које он има у свом програму о новој народној привреди, сматрамо да овог пута треба изнети баш поводом актуелног питања о скупоћи.

И ако наде нема да ће ове мисли прихватити партизани у Влади нерада и расула.

Али на само питање поскупљивања осврнућемо се у идућем броју.

ПО ПРИМЕРУ ЗАГРЕБА...³⁰

Из свих крајева бановине Хрватске стижу нам вести из којих се јасно види како се ауторитет и државних и бановинских власти срозава све ниже. Улица, руља, преузела све у своје руке. Представници власти су немоћни да се противу ставе тој руљи, јер сваки енергичнији акт коче разне партијске величине, јер главни циљ политике др Мачека је очувати по сваку цену јединство хрватског народа. То „Хрватски дневник” у своме броју од 19. прошлог месеца отворено признаје: „Задаћа је наше народне политичке организације одржати на окупу све народне снаге да тај програм остваримо. Стање предвиђено Уредбом о бановини није наш програм. То је само постаја на путу до остварења циљева и тежња хрватског народа”.

Јединство хрватског народа по сваку цену. Макар формално, привидно, али појављивати се увек као јединствен фактор у унутрашњој политици и ради тога све је дозвољено. И убиства, и пљачка, и премлаћивање, сви изгреди, јер почне ли се борба за завођење реда, стане ли се на пут свим тим изгредима и изгредницима, показаће се јасно да је јединство хрватског народа само фикција, да тамо делују најразличитије групе, које су непомирљиве једна према другој и готове да се свом жестином баци једна на другу.

И зато су нереди, жртве зато се злочинства дозвољавају. До јуче та психоза владала је само у Загребу, сада ето полако преноси се на унутрашњост бановине. Из свију крајева стижу вести о убиствима, премлаћивању, прогањању, злостављању национално исправних људи. Њихова имања и њихови животи нису ни од ког заштићени. Они су препуштени на милост и немилост руље, која увиђа да некажњено може да чини злочине сваке врсте.

Један од тих одвратних злочина је сигурно убиство бившег народног посланика и синовца Павла и Стјепана Радића. Убијенога само зато што није мрзео и није могао да мрзи ову земљу.

Али има примера таквог дивљаштва од кога нам удари у лице. Такво је сигурно убиство несретног Мане Топића, среског рачуновође који је путовао из Сиска у Велику Горицу на нову дужност.

Несрећни Томић убијен је у аутобусу 13. октобра т.г. тупим оруђем. Иако је аутобус био пун путника убицу нико „није видео”.

Железничка Дирекција Север има безброј телеграфских саопштења о премлаћивању железничких чиновника и службеника. Многи од њих принуђени су да под претњом смрти са стране „заштите” напуштају без званичног наређења своја места, ако не желе да буду премлаћени.

Недавно је тако премлаћен Живојин Цветановић, железнички скретничар на железничкој станици у Кукујевцима у Срему, скоро на домаку Београда.

³⁰ Билтен, бр. 33-34; 1. децембар; стр. 23-24.

„Заштита” одузима оружје свим новим чуварима пруге. Она упада у њихове станове, врши преметачину. Исто у поноћи са упереним пушкама и револверима, уносећи страх и трепет код укућана несрећних железничара. Нико томе не стаје на пут. Између Срба и Хрвата у бановини Хрватској ствара се све више зла крв и све чешће долази до крвавих сукоба у којима многи плаћају животима.

Било би потребно много страница овог билтена да би изнели сва безакоња што су се само у току последњих месец дана одиграли у бановини Хрватској. И ни у једном случају није дошло до интервенције власти, нити су кривци били пронађени.

Цела бановина Хрватска ори се од погрдних поклика, песмица и парола којима се вређају на најодговорнији и најнедостојнији и Краљ, и Династија, и Југославија. Противу ових изгредника ни државне ни бановинске власти не предузимају ништа. Пљује се на све, скрњава се све, срозавају и највећи ауторитети, симболи независности и слободе земље, а власти ћуте.

Ћуте, јер треба очувати јединство хрватског народа по сваку цену, па чак и по цену сопствене пропасти.

А према речима „Хрватског дневника” све је ово само прва постаја. Боже, какви ми ћемо тек изгледати на задњој станици, ако ова мудра политика Владе народног споразума продужи и даље.

Ми ипак верујемо да овако неће и не може остати.

Тако нам Бог, помогао!

ДОГАЂАЈИ НА БЕОГРАДСКОМ УНИВЕРЗИТЕТУ ³¹

Догађаји на Београдском универзитету почињу да отварају очи нашим неверним Томама и да откривају право лице наше „родољубиве академске омладине”. Први су то сагледали они који су годинама као квочке лежали на комунистичком гнезду, које се звало Београдски универзитет и дозвољавали да се под њиховом заштитом развије тако моћно овај противнародни и противдржавни покрет. Сад је и господи професорима универзитета јасно да између „напредне”, „уједињене”, „родољубиве” омладине, њених „радних”, „стручних”, „мировних”, „демократских” и „антифашистичких” одбора и комунистичке централе нема никакве разлике.

Кад смо ми пролетос у овом билтену почели да демаскирамо њихову акцију „бранићемо земљу” и „студентски добровољачки батаљон”, указујући непобитним чињеницама на њихов комунистички карактер, противу нас су устали сви ти „демократски и слободарски” настројени професори и јавност, оптужујући нас да страдамо од маније комунистичког прогањања, а многи су нас ради тога називали и хитлеровским агентима и плаћеницима.

³¹ Билтен бр. 33-34; 1. децембар 1939; стр. 29-30.

Овог месеца нас је још један господин професор литерат на једној београдској слави напао и вређао због тога што смо билтенима онемогућавали успешне академије те исте омладине која је пролетос по налогу из Москве, била свом душом за рат по сваку цену, па чак и „превентивни”.

Данас је и њима јасно. Са многих страна чујемо да нам данас дају за право. Али више од свега дају нам за право сами догађаји.

Већ смо писали о Академији за мир, која је послужила некадањима обожаваоцима великих Западних демократија да се свом снагом баце на своје дојучерашње идоле. Нико и никад погрдније није у нашој земљи говорио противу Енглеске и Француске, но они који су нас колико јуче на разним митинзима и академијама на универзитету позивали да своју судбину вежемо за ове две земље. Наравно да су у овоме предњачили некадање стипендисте ових земаља.

Тако је дошло да „Удружење пријатеља Француске”, прво распусти своју академску секцију, која је већ годинама под заштитом не само Универзитета, већ и Француског посланства, била један од комунистичких центара. Тако је после комеморативне академије, приређене 29. новембра на Универзитету у Београду, у част великог добротвора и пријатеља нашег народа, недавно преминулог француског адмирала Гепрата, дошло до распуштања Академског клуба демократске странке, јер је и њихов главни одбор дошао до закључка да је демократска фирма исто тако служила само као параван за комунистичку делатност на универзитету и међу нашом омладином.

Ти догађаји приликом комеморације за наш народ тако заслужног човека, показују јасно колико је комунистичка пропаганда успела да убије сваки осећај морала и пијетета у нашој омладини.

Ми жалимо што су се ти догађаји одиграли приликом комеморације пок. адмирала Гепрата, али поклици који су падали противу Енглеске и Француске били су заслужени са стране пропаганде ових земаља, које су гледајући своје моменталне интересе свом снагом - и саме и преко својих пријатеља у нашој земљи - све до сада акције ових заиста разорних елемената свим средствима помагали.

Наравно да је Немачка пропаганда ове антифранцуске и антиенглеске демонстрације врло добро искористила. Сутрадан немачке радио станице објавиле су победоносно да је приликом комеморације адмиралу Гепрату, „прсао мехур франкофилства”.

Ово нам личи на радовање француских радио станица приликом доласка г. Делбоса у Београд и „франкофилских” манифестација наше академске омладине која је тада манифестујући за демократску Француску, демонстрирала против „хитлеровске политике” наше државе.

Француска је овим примером поучена ко су били тадашњи њени пријатељи. Чудимо се после тога садашњој неоснованој радости Немачке. Али људи су нажалост такви да се само сопственим искуством уче.

Али ни то још није било довољно да би се сагледало право лице те „напредне” омладине. Сутрадан, 30. новембра десио се на универзитету још жалоснији догађај. Национална омладина, окупљена у друштву „Св. Сава”

хтела је да 1. децембра свечаном академијом на Универзитету прослави велики дан нашег народног и националног уједињења. Ради тога су око 40 чланова овог удружења - углавном збораша - 30. новембра, после завршених часова почели да деле мале летке, позиве на ову свечаност, у ходницима и аули правног факултета, али су их При том бесомучно напали неколико стотина комунистички настројених студената, те су четворица националиста разбијених глава морали бити пренесени у болницу ради указивања помоћи. При овом дивљаштву нарочито су се истицале студенткиње левичарке. Нападнуте студенте, ухваћене и савладане од десет пута веће масе, неке од њих су ударале и гребале по лицу, док су се остале драле „убити га“! и „бацити га доле“!

Комунисти су, револтирани чињеницом да су се националисти дрзнули да обесвете „њихов комунистички“ универзитет, употребили сва средства да до ове националне академије не дође. И наравно, то су успели. Решењем професорског савета универзитет у Београду затворен је за неколико дана, све приредбе одложене за месец дана. Самим тим национална академија је спречена.

А сад „Акциони одбор студената стручних удружења“ упућује писма професорима, у којима се жали да су између студената и универзитетских власти охладнели од јесенас (од 23. августа Совјетско-Немачки пакт ваљда), да су они у овом рату заузели став борбе за мир (Откад? А „бранићемо земљу“, а „студентски батаљони“, а „превентивни рат“ који су тражили) да су због тога професори променили према њима држање. Разуме се! Пала им је копрена с очију. Сад виде да су то прости агенти Москве, који су час за рат, а час за мир, према налозима које примају и извршују. Праве се њима сметње за разне приредбе, а трпи се разбојничка љотићевска банда окупљена око „Св. Саве“ и „Југословенско-Бугарске лиге“.

У том смислу, са страховитим цинизмом ређају се даље лажи, којима је циљ да „бране аутономију универзитета“ (бране у ствари комунистичко гнездо на универзитету) и веле „да ће бранити и сами“ - управо неће сами, пошто ће „народ“ бити с њима“.

Ми верујемо да ће универзитетске власти бити, после свега на висини, у интересу истине научне, па ту комунистичку банду протерати с универзитета.

Не учини ли то, заиста од рада нема ништа, јер онда нема слободе, већ диктатуре комуниста, а тада ће бити сахрањена истинска аутономија универзитета.

ОПАСНО БАЛКАНСКО ПРОЛЕЋЕ ³²

Чим је Италија остала неутрална, било је јасно још јесенас да је балканска меница пролонгирана за пролеће.

³² Билтен бр. 35-36; 28. децембра 1939; стр. 1-5.

То не значи да мир балкански зависи само од Италије, али, сигурно у великој мери и од ње. Јесенас нарочито. Немачка је била далеко до тога да себи створи тешкоће на југоистоку. Англо-Французи нису могли придобити за своју тезу ниједну балканску државу. Совјетија је била далеко. На самом Балкану латентни узроци рата, ако их не потпири која велика сила, не могу букнути. Отуда је неутралност Италије значила мир на Балкану.

Али од тог времена стање се променило на горе. Пре свега Балкан није ништа учинио, и не показује за сад да ће нешто учинити, за свој сопствени спас. Платонске изјаве појединих балканских држава нису у стању да претворе у стварност балкански блок мира. Велике силе не гледају на тај блок пријатним оком, а није ни било потребно да се нарочито томеprotиве. Није било ниједне водеће енергичне борбе, интелигентне мисли прожмане неминовношћу балканског споразума да ту и тамо појављену, слабачки изражену мисао о потреби балканског блока у дело спроведе. Падом Пољске и изласком Совјетије на Карпате појављује се са севера нова тешка претња Балкану - слободна од ма којих обзира, свесна свог револуционарног циља, која има ту предност да је иста револуциона мисао прилично, више или мање, импрегнирала цео балкански терен.

Та сила ће, при садашњем стању ствари, сигурно у пролеће деловати у правцу Балкана.

А пође ли она, ето и осталих Великих сила. Ниједна неће изостати. А онда: збогом лепи сну о неутралности и миру на Балкану.

Овај чланак има да испита разне могућности што Балкану предстоје, ако до фебруара ништа не учини за свој спас.

1) При садашњем стању ствари, ако Совјетија буде заузета у Финској или Скандинавији, опасност на Балкану се одлаже.

Жеља да на северу претходно и брзо сврши и нагнала је Совјетију да у невреме, кад се операције не предузимају ни у јужним крајевима Европе, предузме поход на Финску.

Мања јој је била вероватноћа да ће је поход на Финску, па и саму Скандинавију, моћи увести у сукоб с којом Великом силом, него што ће је то с походом на Балкан.

Отуда што је тако, што се могла надати да ће пред собом имати само слабо опремљене мале и незнатне финске, па евентуално и шведско-норвешке силе, а никако не и Немачку и Англо Французе, а још мање Италију - поред свега што је свима овима напад на Финску, а сутра и на Скандинавију врло непријатан, - Совјетија је пошла прво на север.

Ми смо нагласили још у чланцима о преговорима Сараџоглуа у Москви да Совјетија неће изићи отворено са својим захтевима на југу док претходно на северу не буде потпуно учврстила свој положај.

Совјетија се поред тога, нада да ће рашчишћавањем положаја на северу, евентуалном окупацијом Шведске и Норвешке, или стављањем њиховим под свој искључиви утицај, имати тако појачан стратегијски положај на северу Европе, да ће и Англо-Французи и Немачка, кад се Совјетија крене према Балкану, морати водити рачуна о томе, и да ће заузети својим међу-

собним ратом, пустити Совјетију, односно неће јој се силом супротставити.

На другом месту размотрићемо ситуацију на северу, а овде да укажемо само на ту тесну повезаност ситуације на северо-западу Европе са овом доле код нас, на њеном југо-истоку.

2) Али, иако смо видели да је стратегијска нужда гонила Совјете, у њиховом офанзивном нападу прво на северо-запад, а потом тек овамо к нама, они су се баш овим упадом у Финску, изложили двома неповољним последицама по себе, а тиме ослабили свој будући напад на југ.

Прва последица је сама војничка ситуација. Војничка акција почета у зимско време, може Совјетију да заплете у врло тежак и не тако брзи рат. Ово утолико пре, што је Финска идеалан терен за одбрану, а Финци храбар и свестан народ.

Тежак рат Совјетији доноси повећане тешкоће унутра у земљи (тешкоће политичке, моралне, економско-саобраћајне). А то смањује њену и иначе релативно невелику снагу.

Друга је последица у спадању маске са лица Совјетије. Само истински комунисти и агенти јеврејских циљева после упада у Финску, остаће у иностранству пријатељи Совјетије. Сви остали схватиће праву њену природу и крајње њене циљеве. Схватити, пак, њену природу и циљеве значи не само окренути јој леђа, већ и свом снагом постати јој противник. Мука је била док су људи мешали Русију и Совјетију, односно Совјетију звали Русијом и мислили да је Совјетија држава као и остале државе. Од тренутка кад сатански вешто постављена маска склизне с њеног правог лица, те тешкоће нестају. Уз Совјетију после тога остају само комунисти, а сви заведени, добронамерни, морају одступити и вратити се у супротни табор.

Обе ове неповољне последице су за Балкан преважне. Али нарочито ова друга. Јер је то славенофилство припремило добар терен Совјетији. Ништа боље неће утицати на губљење тог терена као овај пад образине. Са овим утицајем се не може поредити никаква антикомунистичка пропаганда.

3) Буде ли Совјетија некако уредила ствари на северу, поход на Балкан, почеће свакако према Румунији. Из више разлога.

Први је што Совјетија према Румунији може увек потегнути питање Бесарабије. Није њој Бесарабија ни потребна, ни драга, као што би то била правој руској народној држави, нити она из обичних територијалних разлога покреће то питање. Њој су Бесарабија, Пољска, Финска, Скандинавија, Балкан потребне због појачања свог стратешког положаја, у циљу да кад на западу ствари довољно сазру за револуцију, да се крене и војничким походом револуцију тако изазове и помогне. Њој је Бесарабија само згодан изговор (мада она - то смо видели у Финском случају - сад и не гледа да ли има згодног изговора), за напредовање са што мање напора у срце Балкана, без великог и опасног рата, линијом мањег отпора.

Друго, зато што је Румунија, у унутрашњем морално-политичком погледу, најслабија земља на Балкану. Круна у Румунији није схватила да је њена улога првенствено у томе да у дубоким народним слојевима изазове најчеститије, најнародније, најпожртвованије елементе и упутити их на ро-

дољубиву конструктивну акцију. Кад је Гвоздена гарда покренула моралну обнову румунског народног живота (признајемо да се са сваким чином Гвоздене гаде ни ми сами не бисмо сложили али При том ваља имати у виду, да је Гвоздена гарда на многи чин била нагната наметнутом јој борбом), место да ту моћну струју узме под своје окриље, уз евентуалне коректуре, које би ваљда самим тим биле већ извршене, Круна се ставила на чело немилосрдне борбе против најродољубивијег и најпожртвованијег елемента у Румунији.

Трећи је у томе, што Румунија има акутне спорове са Бугарском и Мађарском, за које смо ми увек настојавали да се у интересу балканске солидарности среде пре него што наступе отворени сукоби на Балкану. За ово сматрамо највећим кривцем нашу спољну политику, као што смо то стотину пута досад истакли.

Ми смо стојали на гледишту да је балканско-понунавски блок истинског мира и неутралности, у подједнаком односу према обема ратујућим странама, најбоље јемство за сваку балканску државу. Али напред већ истако-смо да до тога није дошло, а бојимо се, неће ни доћи.

Румунија данас даје неке знаке схватања те потребе. Али засад нема ко ту ствар да води и да спроведе.

Четврти је у томе, што се нигде на другој тачци не може једним ударом толико хаоса направити (што је Совјетији и циљ) као на Балкану.

4) Да Велике силе: Немачка и Италија, како се чује, јављају се сад са понудом заштите Румуније. Морамо овде размотрити вредност овог труда и последице његове.

Чује се да Немачка нуди Румунији гаранцију њених граница. Морамо признати да је с гледишта румунске безбедности према Совјетији немачка гаранција одиста гаранција. Немци су у стању да војнички обезбеде неповредивост румунске границе. А и Совјетија би, из политичких разлога, већ саму ту гаранцију поштовала, прво што војнички не би смела ударити, уверена да ће доживети пораз који би имао тешких политичких унутрашњих последица, а друго због тога што се цела конструкција совјетска, под којим је ушла у рат, изокреће, о чему она више него о оном првом разлогу мора водити рачуна.

Румунија би се у том случају морала потпуно, спољнополитички, наслонити на Немачку, а тиме би балкански блок постао немогућ, осим да се и он сам исто тако наслони на Немачку, чиме би престао бити неутралан.

Немачка би, додуше, овом комбинацијом дошла у незгодан положај према Совјетији, јер би се испречила испред ње. Али, с друге стране, она би добила под свој искључиви утицај ушће Дунава, црноморску обалу и румунска народна богатства - без битке. Румунија би сачувала своју самосталност, али у спољнополитичком и економском погледу била би везана с Немачком.

Да би очувала своју самосталност Румунија има три пута: овај балкански, који ми истичемо, онај немачки, који је сад на помолу, и енглеско француске гаранције. Најповољнији би био овај први. За њим онај немачки. Онај трећи, англо француске гаранције је најслабији, јер Англо-Французи неће

имати слободан прилаз Румунији у случају напада Совјетије на њу пошто у том случају, као што је познато, Анкарски пакт нема вредности.

Из овога излази да неће бити никакво чудо ако Румунија, пред очигледном опасношћу од Совјетије, прихвати оберучке немачку понуду, ако ова одиста постоји, кад већ нема отвореног балканско-понунавског блока.

У том случају, Немачка ће успети да спречи формирање балканско-понунавског блока (о чему смо ми неколико пута већ писали), или ће пак тежити - а положај добивен у Румунији и Мађарској ће јој то омогућавати - да се тај блок направи наслоним на њу - саму.

5) Тежња Италије се огледа у формирању балканског система безбедности под њеним вођством.

Она би такав систем желела. То се види из многих њених изјава. Али она не жели балканско-понунавски блок, већ систем двостраних споразума сваке балканске државе са њом, јер је у том случају њен положај јаче истакнут.

То уосталом одговара, већ толико пута истакнутој тези Италије, о њеним животним интересима на Балкану и Понунављу.

Ми на Балкану, опет, мислимо да је Балкан у првом реду наш животни простор, па бисмо се усудили да помислимо да је чак искључиво наш балкански животни простор. Тиме и не сањамо да порекнемо наш интерес да с Италијом живимо у највећем пријатељству. Она је одиста својим паметним, досада доследно одржаним ставом од 1. IX наовамо заслужила и наше велико признање. Али Италија ће за себе саму највише добити на Балкану ако не заборави да балкански народи нису нимало расположени да сматрају за особиту част да буду паша другим, па били то иначе како велики народи.

Ако Италија може да се помири са тим нашим гледиштем, онда се балканске државе могу и морају данас наслонити на Италију и биће јој одиста велики пријатељи. Сигурно је да ће то снагу Италије подићи на висок ступањ, а и економски интереси њени тиме могу само добити.

Бојимо се да Италија овако не схвата ствари, већ непрестаним истицањем својих животних интереса, мисли да цео Балкан сведе на положај Абисиније.

Она данас напада Совјете због Финске, а њен упад на Велики Петак 1939. г. у Албанију није мање за осуду од онога што Совјети чине на северу Европе. Са исто толико цинизма, с колико су то 30. XI учинили Совјети, само са бољом техничком припремом, упала је Италија и заузела Албанију. То што је после тамо начинила: скупштину, владу итд. не мења ни мало ствари, јер нека остави времена Совјетима, па ће видети да ће и они имати изборе, скупштину, владу и на крају федеративну социјалистичку републику, у којој ће, изузев социјално-моралног строја, националне слободе бити исто толико колико је има и у Албанији.

Тим својим упадом у Албанију, Италија је освојила ту балканску јуначку земљу. Али изазвала је оправдано подозрење и неповерење.

Балкански народи желе да буду слободни. Они су показали довољно виталне снаге да су ту слободу и заслужили. Њихово пријатељство вреди

много. Италија има, одиста животни интерес да то пријатељство и заслужи. Њена неутралност војничка даје јој велика преимућства за то. Али да би то заслужила, да би се неповерење разбило, треба да покаже да јој је заиста стало до балканског блока. У том случају, радећи на балканском блоку она би радила да се тај блок наслони на њу.

То ће јој бити могуће, ако сама одиста буде неутрална, а не само ако војнички не учествује у рату.

Јер ако само данас не ратује, она сутра у том истом сукобу може учествовати. А Балкан нити хоће, нити може, нити сме да дозволи да га пријатељство с Италијом, или ма којом другом силом, увуче у сулуди рат који је отпочео 1. IX т.г.

Блок Рим-Пешта-Букурешт као политички инструменат нема вредности ако између Рима и Букурешта не стоји једна комбинована територија обухваћена у тај систем, и то је балканско-понунавски блок са Италијом. Али до тога може доћи тек ако Италија схвати напред изнето.

б) Англо-Французи представљају најмању опасност за националну слободу балканских држава. Отуда на Балкану они уживају многе и заслужене симпатије.

Али стварност показује да они бар засада немају довољно војничке снаге а и сувише су спори, да би поједине или све заједно балканске државе могле и смеле да се на њих наслоне. То је учинила Турска зато што није сувише изложена нападајима. Али и тај наслон учинила је само у погледу опасности од Немачке или Италије, а не и од Совјетије.

Енглеска је дала Румунији гаранције према Немачкој. Томе би свакако приступила и Француска. Али према Совјетији та гаранција не вреди. А Румунији данас не прети опасност од Немачке, колико од Совјетије. Чује се да је Енглеска вољна да гаранцију прошири и према Совјетији. Али питање је шта вреди та гаранција.

Како ће Енглеска помоћи Румунији?

Анкарски пакт који Енглеској и Француској отвара могућност интервенције на Балкану, вреди само против Немачке и Италије, а никако не вреди за случај напада Совјетског.

Али претпоставимо да Турска пристане да Анкарски пакт буде од вредности и за овај случај, колико вреди помоћ Англо-Француза?

Ми знамо да у Сирији чека Веганова експедициона армија као стратешка резерва која може бити бачена на Солун, на Дарданеле или у Румунију.

Али ако би се ово последње десило општа ситуација на Балкану била би поремећена, јер би у том случају англо-француска одбрана Румуније од Совјета, повукла за собом упад Немачке у Мађарску и Румунију, ради обезбеђења румунских сировина и слободне дунавске пловидбе. А то би довело до слома не само Румуније, већ и те експедиционе армије, као и до пожара на самом Балкану.

7) Према свему томе чим Совјетија заврши свој поход на северо-западу, ето је на југ, вероватно на Румунију.

а) Најбоља заштита Румуније је и најбоља заштита Балкана: балканско-понунавски блок, јер само он својом сопственом снагом може сачувати Бал-

кан од сваког мешања и упада страних сила на Балкан, а самим тим и мир на Балкану. Врло је вероватно да кад би такав блок био направљен да ни Совјетија не би пореметила балкански мир, а то опет значи да га нико пореметио не би.

Јер Немачка и Италија тај мир засада не желе пореметити, јер немају интереса. Англо-Французи не могу, а Совјети једини могу, желе и хоће.

б) Не дође ли до тог блока током ове зиме, онда Румунија, објективно говорећи, оберучке мора прихватити немачку гаранцију, ако јој се ова заиста нуди, јер ће, као што смо видели, ова гаранција одбити совјетски напад али тиме Румунија долази са Мађарском заједно под искључиви спољно-политички утицај Немачке, а тиме Немац добија без битке, повећавање утицаја и на осталом Балкану.

в) Покушаји Италије Рим-Пешта-Букурешт-Румунија неће ништа помоћи војнички без балканског блока, који Италија на све могуће начине гледа да онемогући.

Ако би ипак дошло до блока, онда би Италија морала да чини пресије на остале балканске државе, па и на нас, да се везом с њом, укључимо у тај систем, а то нас уводи у опасности које смо под 5) овог чланка изнели.

г) Гаранције Англо-Француске не само да Румунији не могу помоћи против Совјета, већ аутоматски изазивају напад немачки, па тиме и слом Румуније, и истовремено и пожар на Балкану.

8) Из свега тога је закључак лако направити.

Ми га чинимо већ годину дана.

Засада, иако смо много успели, у свима заинтересованим државама, није још дошло до балканског блока.

Сви који треба на томе да раде, као да неке чине част или нарочиту корист кад на томе раде, а не прво својој земљи и себи.

Не схвата се довољно да је до данас у спољној политици ма које земље на Балкану и Подунављу балканско-подунавски блок услов мира и опстанка.

Ма какво друго решење води или губитку слободе по цену мира, или губитку мира, по цену слободе.

ФИНСКА ЕПИЗОДА ³³

Совјетија је скинула маску. То је неопрезно. Особито кад је сам успех везан баш за ношење маске. то је отприлике, као кад би био заказан бал под маскама, чији је успех баш у томе што учесници носе маске, а главни и најинтересантнији учесник скинуо при самој појави маску.

Али та неопрезност није случајна. Она је свесно прорачуната. Совјетија - крмило Рата и Револуције - сматра да је победа сигурна и обезбеђена. Три Западне силе бачене су једна на другу у сукоб крвави из кога им нема излаза. Пожар је у врло упаљиви материјал већ убачен и он се стално шири, јер га паликућа и даље преноси. А резултат рата је неминовна револуција.

³³ Билтен бр. 35-36; 28. децембар 1939; стр. 5-8.

Зашто ће сад и даље да носи маску? Не само да још више неће користити, већ би даље ношење маске непосредно сметало интересима револуције, пошто агенти Москве изван Совјетије, посејани по свету, не могу да схвате више смисао игре, прете да игру напусте.

Да би их у игри задржала, да би им показала право своје лице, оно за којим су они пошли, она скида образину. И они схватају! Задивљени су! Лупају се по челу и говоре: „Пази, молим те, како је то просто, а како генијално! А ми већ смислили да је заиста Стаљин издао револуцију, као што то Јеврејин Троцки годинама труби, кад оно никад револуција није ближа свом тријумфу него данас! Ми смо већ били готови да осудимо Стаљина за помагање Хитлера, кад сад видимо да је пакт од 23. VIII о ненападању, у ствари значао упрежање немачког „мотора у кола рата и револуције”! Ето зашто је Совјетија скинула маску, зашто је морала скинути.

А с друге стране није јој више потребна маска. Она је носи од 1934. године, откако је ушла у Друштво народа. Досадило јој. Литвинов Валак Мајер Финкелштајн, блиски рођак по жени г. Идна, њен тадашњи наркоминдел, вешто је изигравао пред слепим европским народима поборника „демократије, правде, мира, слободе, антифашизма, колективне безбедности” - а слепце као слепце: није тешко преварити. Праотац г. Литвинова, Јаков - названи Израил - отпочео је своју каријеру, а с њим отпоче и историја јеврејског народа, на тај начин, што је благослов намењен старијем своме брату, Исаву, од слепог свог оца, Исака, на превару добио, представивши му се као Исав, а покривши руке своје и врат свој јарећим кожицама, јер му руке беху глатке, а не рутаве као у Исава. Зашто да се Литвинов Валак Мајер Финкелштајн, застиди од преваре у великој међусобној политици, у којој има и иначе тако мало поштења, кад се праотац Јаков није застидио од преваре у божанским стварима, у чисто породичном кругу према слепом оцу који је на самрти?

Та операција је необично добро успела. И ми сами што ово пишемо, били смо преварени. Писали смо чланке у „Отаџбини” у којима смо износили и хвалили преображај „Совјетске „Русије” и „одрицање од њене револуционарне идеологије и улоге”. За разлику од осталих преварених, ми смо брзо, већ после непуних годину дана, схватили своју заблуду, храбро је признали, али се, поред свега тога, своје једногодишње заблуде тешко стидимо. Једини ко се није дао преварити, био је онај Херој, Орао и Жарки Родољуб, што је 9. X 1934. г. био умлаћен у Марселју, на велику жалост и срамоту нашу, од чијег ће дела и заслуга, кад дође народна Русија поново, ова земља и народ наш вековима живети.

Али зато су „велики европски државници” веровали, па их има и сад који нису прогледали, као у Св. Писму, у сваку реч коју изговоре људи под псеудонимима и образинама из Москве. Резултат тога је драма чији је први чин почео 1. септембра 1939. године.

Најтеже је било са Немачком, јер она није пропуштала прилику да говори како зна лукаву игру Израилја и његових експонената Совјета. Нажалост, то је било тачно само у детаљима. У великој оријентацији, Хитлер је узевши чисто јеврејски идеал („изабрани народ” - „народ господар”) за идеал

свог народа, верујући само у своју немачку истину и правду (опет јеврејски менталитет) а одбацују објективност истине и правде - видело се то одавно - постаје несвесно агент израиљских великих планова.

После тога драма се почела развијати сама од себе, јер је опруга драме, као опруга часовника, навијена и сад се у њој налазећа снага одвија аутоматски. Шта ће сад Совјетији маска? За љубав оно неколико слепаца који се још чуде шта би ово од „словенске Русије”, од великог маља „демократије, слободе, правде, цивилизације”, не вреди више маску носити. Они су или неизлечиво слепи - или су пак тако оегавили душевно, да ће идући за својим сном сматрати змију за јегуљу.

И зато је напад на Финску дошао без смоквиног листа и без маске. Видела се сва нагота, цинички изложена, без стида.

Многи у овом нападу на Финску гледају, а то је заблуда опасна нарочито за нас Словене - само увлачење Финске у границе Русије, где су Финци били све до 1918. године, тј. продужење старе руске народне политике.

Овај напад с том старом руском политиком нема никакве везе. Као што се види из говора Стаљинова на дан 19. VIII у Москви, на седници Политбироа, који смо објавили у прошлом броју, то је почетни удар коме је циљ да на северу уреди тако ствари да има не само боље стратешко обезбеђење садашњих совјетских граница, већ да има бољу стратешку базу за напад на запад Европе, кад томе дође време.

По најновијим, врло ауторитативним обавештењима које имамо, Совјетија после Финске иде даље на Шведску и Норвешку. Тиме дефинитивно обухвата Немачку (због шведског гвожђа), и тако је држи потпуно у руци, с једне стране, а с друге, добија излазак на Атлантски океан, на отворено море, и могућност за повољни напад на Енглеску, кад томе дође време.

Тек после тога, доћи ће поход на југ (на Румунију и Мађарску).

Финска се бори храбро. Сва слабост совјетске армије види се из несразмерне бројне и материјалне снаге совјетске са финском војском и релативно слабих војничких резултата које је совјетска армија досад постигла. Ако икад сазнамо тачан број совјетских жртви, тек онда ћемо видети како су ти постигнути успеси прескупо плаћени.

Стратешки циљ совјетски, како се назире из досадашњих петнаестодневних операција, треба да је пресецање Финске на два дела. Међутим, операције су вршене на огромном фронту. Снаге нису тако распоређене да се главна маса јасно изрази, носи и оствари муњевито ту стратешку мисао, као што се то могло у конкретном случају, кад на једној страни стоји колос, а на другој кепец, кад на једној огромни материјал, на другој једва траг од сличног материјала, на једној изабрано место и време напада, на другој изненађење. Од своје стратешке намере, Совјети су половину остварили, а скоро толико простора има још да савладају.

И кад то савладају, узевши у обзир садашњу решеност Финске на борбу и могућност обезбеђења снабдевања преко Ботнијског залива, Финска ће моћи успешно да се бори - јер је баш јужна Финска изванредно повољна за одбрану, а и саобраћајно најбоље снабдевена.

Разуме се, ако Совјетија баца велике масе, мала Финска неће моћи да одоли, те ће доћи до њене ликвидације. Пре тога је вероватно, ако успеју са својом стратешком замисли, Совјети ће већу снагу бацити за покорвање северне половине, пошто је значај јужне, као тврђава опкољена и остављена у позадини наступајућег непријатеља, који има довољно снаге и да град опсади и да поход свој даље несметано врши.

Војнички значај финског отпора је у показивању релативне слабости совјетске војске.

Политички је далеко већи, мада је већ и онај први велики, што је скинуо дефинитивно маску Совјетији те је чак и она бедна брбљива фасада у Женеви, што се зове Друштво народа, решило да је искључи из своје средине. Али то има значаја само као манифестација срџбе код оних који виде да су преварени, те не треба у томе гледати манифестацију прогледалих, јер то друштво не показује реакцију.

Зар (са стидом на то мислимо), зар се и делегат једне до сад начелне антикомунистичке државе, Југославије није уздржао у Савету Друштва народа од гласања при решавању овог питања? Не кривимо њега толико, колико оне његове господаре, који су му дали упутства за то? Каква је то беда, слабост и срамота? Да нису властодржци хтели да се умилогласе Стаљину? Ако су то мислили онда су обични кретени. Ми се чудимо како се у овој земљи може дозволити да се оваква духовна слабост, у тако начелном питању, може испољити. Али зар је то прва слабост?

И политика Шведске показале је огромну слабост. Да и она не мисли да ће умилогласити Стаљина и Молотова? Зар она не схвата да после Финске долази она с Норвешком на ред? Зар не зна да је војнички корисније борити се у Финској него у Шведској?

Политички је важно што су увидевши релативну слабост Совјетије, и назревши део политике Совјета, Англо-Французи изишли из досадашњег љигавог и одвратног става према Совјетији. Више уверени, изгледа, да се не могу надати неком преокрету од Совјетије, него што су успели да прогледају, они су напослетку увидели да треба да учине нешто и за свој образ, па су пристали на искључење Совјетије.

Напад Совјетије на Финску најјаче је одјекнуо у Италији. Она је у њему видела почетак једне огромне војничке револуционарне акције позади Мажиновљеве и Сигфридове линије које управо штите баш Совјетију.

Она је схватила да иза овога долази упад Совјетије у оне сфере у којима Италија неће моћи то да отрпи. Зато је отворено узвикнула. Она је у томе видела везаност, неслободу своје пријатељице Немачке. Тиме се је, први пут, после 1. IX Италија стварно, отворено и политички одвојила од Немачке.

Јер и остајући изван рата, Италија се није одвојила политички од Немачке. Овде, поводом Финске, избила је свом снагом политичка одвојеност те две, дотле више него пријатељске силе. Ми смо, одмах 20. VIII доказивали да ће дотле доћи, јер са Совјетијом и њеним надирањем Италија никад не може бити сагласна. Пре ће се приближити удаљенијим од себе Енглеској и Француској, него што ће блиска јој Немачка успети да је приволи да ово

надирање трпи. И то не само због тога што једна Велика сила улази у сфере њених интереса, већ зато највише што та Велика сила у ту сферу уноси болшевизам.

Током времена овај политички разлаз Италије и Немачке само ће се повећати, јер ће Немачка током рата све више зависити од Совјетије (изузев случаја, ако саму себе победи, очи јој се отворе те направи мир на Западу).

СОВЈЕТИЈА ³⁴

Вести које нам отуда стижу показују да, као што смо и предвидели, сваки озбиљнији војнички отпор мора изазвати унутра значајне промене.

Операције према Пољској показале су вредност црвене војске, иако је то био само обичан марш. Ове садашње су обориле фаму о снази совјетског колоса.

Извештаји које имамо из Немачке, као и из Бугарске показују да уплитање Совјета у Финску не може проћи без дубоких промена.

Совјети не смеју обуставити напад, јер би тиме свој престиж дефинитивно и потпуно упропастили. Они морају наставити, али то настављање тражи све већи напор, а овај изазива потребу све већих и значајних промена.

Слабост совјетске војске је дубока и долази:

Прво: услед слабости спреме и страха од одговорности совјетског старешинског кадра.

Друго: услед недовољне спреме војске.

Треће: услед неповољног моралног стања војске.

Четврто: услед недовољне материјалне спреме.

Пето: услед рђавих транспортних прилика.

Свима овим слабостима долази као отежица страховита грешка Стаљинова што је изабрао напад на Финску (која се због свог идеалног терена најлакше да бранити) у време зимско, кад ће недостаци совјетске војске најтеже да се испоље и у време кад совјетски најмоћнији род оружја ваздухопловство - може најмање дејства да да.

Има тако грешака које државници почине, а свакоме ко их мало изближе испита, неразумљиво је како су их уопште могли учинити. Једна од таквих пред историјом биће совјетски напад на Финску.

Ми не верујемо да ће већ сам тај напад донети тако битне промене као што је пад совјетског режима. Али он ће створити психолошке предуслове за то, који за то до данас нису постојали.

Ми смо увек говорили да је подсовјетском насељу скоро потпуно непознато под каквим условима живи свет изван СССР. Живећи стално у режиму тоталитарне пропаганде, тамошњи свет је навикао да верује да је у СССР тешко, али да је изван СССР још далеко горе: глад и крајња беда.

³⁴ Билтен бр. 35-36; 28. децембар 1939; стр. 8-10.

Први пут су сад стотине хиљада совјетских грађана својим очима успели да виде капиталистички „пакао” у Пољској, балтичким државама и сад у Финској.

Ових дана је стигао у Београд један пољски официр из Талина. Он је био тамо при уласку совјетске војске. то су биле елитне трупе. Нису нимало рђаво изгледале, чак ни по опреми. Али оно што је нарочито падало у очи то је израз тих младих људи. Они су марширајући посматрали чистоћу, зграде, одела народа, радње пуне свега као људи који долазе из другог свега, где никад то нису видели. А сутра дан, кад су добили слободан излаз, покуповали су прво све сатове, које год су нашли, а затим и све друго што су нашли. Било је управо и смешних куповина. Али већ после тога, за време његовог бављења, нису више пуштани. Види се да се њихова управа уплашила реакције коју ће обиље свију ствари изазвати код совјетских војника, где је несташница најобичнијих артикала ствар тако обична, као што је нама осталима обично да сваког артикла има свуда у довољној количини.

Случај фински је то потенцирао. Показао је како мали народ пожртвовано, иако много слабији, нарочито технички - брани своју слободу, док су својој војсци Совјети пунили главу тврђењем да „они не ратују с финским народом, већ са његовом капиталистичком владом”, од које они хоће да га избеаве.

Рањеници који се враћају у Совјетију мораће разнети истину о малом, слободном, храбром, честитом, просвећеном и имућном народу финском, који се супротставља совјетским трупама, иако малобројнији и слабије технички опремљен, са задивљујућим успехом и са страшном штетом и губицима по „ослободилачку” совјетску војску.

Те истине које се морају разнети, у вези с губицима, тешким мањкавостима које рат изазива и код земаља далеко боље опремљених, створиће психолошке предуслове за обарање совјетског режима.

То још не значи да ће совјетски режим и пасти. Али је важно да ће се услови за то створити. Али ти се услови морају искористити.

Убеђени смо да ће Немачка прва од свију великих европских сила покушати, мада још то не чини, да ове услове искористи. Ради се о једном: или ће Немачка бити болшевизирана или Совјетија национализована.

Ми смо напред показали да ће Немачка бити у све већој зависности од Совјетије. А ако се ова дочепа Шведске, онда ће Немачка доћи у потпуну њену власт. И зато мора радити да Совјетија доживи слом свог садашњег режима и да тамо дође национални режим. Не дође ли до овога, или дође ли до националног режима без немачког удела, онда ће то бити слом Немачке. У првом случају Немачка се мора болшевизирати, а у другом, национална Русија се може окренути против Немачке.

Отуда верујемо да Немачка, ако осећа и сама све већу зависност од Совјетије (а не можемо примити да то не осећа) мора радити на слому болшевичког режима да би одбранила свој национал-социјалистички режим.

Ово утолико пре, што би у том случају повратила себи симпатије чланова Антикоминтерне а нарочито смањила размимоилажење с Италијом, што је

у спољнополитичком погледу највећа опасност за Немачку, као што јој у унутрашњој политици највећа опасност трајање совјетског режима под све већим утицајем Совјета на њу.

Укратко:

1) Совјетија улази у тешке унутрашње прилике - због нових сазнања својих поданика што су баш успеси у Пољској, балтичким државама и Финској дали.

2) Одатле може да дође до слома режима.

То не би био слом неког обичног режима. То би био слом „крмила рата и револуције”, како смо је с правом назвали у свом предавању „Драма савременог човечанства”.

Али та могућност може остати и неискоришћена.

У том случају „Крмилу” ће извршити своју разорну улогу.

Највећи интерес да се то деси уз њену активну помоћ има Немачка.

Не учини ли то, ова се излаже опасности болшевизирања, тј. слому национал-социјалистичког режима или пак другој: да национална Русија створена можда и другим путем буде немачки непријатељ.

А то ће опет бити слом Немачке.

ЗАКЉУЧАК ³⁵

Да ли је, после свих оних ранијих наших закључака потребан још који нов.

Ми смо износили ствари и објављивали их пре но што ће се оне десити. Предлагали мере, саветовали, упућивали на правилне путеве.

Али Влада нерада продужила је са својим ставом непокретности. И зато смо трпели и трпимо догађаје, уместо да, користећи свој централни положај на Балкану, руководимо њима.

И зато има само један закључак. Он се категорички намеће из свега досадашњег. Он неумољиво гласи: Влада Нерада мора што пре ићи, ако се заиста хоће да земља наша и Балкан буду спашени, „опасног балканског пролећа”.

То је једини спас земље.

„КЛЕВЕТА” ³⁶

Под тим насловом „Јутарњи лист” од 17. XII пише да се о Хрватској и стању у њој шире многе клевете, „а клеветници су особе заштићене, као носиоци високих националних мисли...”

Цео чланак је уперен против Соколског друштва Београд и против нас.

³⁵ Билтен бр. 35-36; 28. децембар 1939; стр. 13.

³⁶ Билтен бр. 35-36; 28. децембар 1939; стр. 13-16.

Тако се за нас тврди „да се у нашој земљи дају са знањем власти два пут дневно јавне емисије, пуне страховитих вести о догађајима у Хрватској, вести проткане клеветом и мржњом...”

„Ако Љотић може јавно емисирати вести о крвопролићу у Хрватској вести о прогонима Срба, о анархији, о комунизму, о пропасти...” иако надодвјет-ништво установљава да су чињенице сасвим друкчије...”

На ово најављујемо:

1) Љотић није никакву радио-емисију до данас давао. Чујемо да постоји негде неки тајна радио-станица, на којој се чита наш билтен и поједини чланци наших другова. Ако се ова тврђења „Јутарњег листа” односе на ове радио-емисије наших билтена и чланака већ негде објављених, онда ми за сваки ред тако прочитан носимо пуну одговорност и као што се никад ни нигде нисмо крили, тако ни овде не желимо да се кријемо, већ молимо за част да одговарамо. За билтен, па било читан на некој радио-станици, сноси одговорност лично Димитрије Љотић. Ако пак банска власт налази да има какве клевете, молимо је да Љотића пријави и он ће похитати да са своје стране омогући што брже извођење кривичног поступка.

2) Тиме смо одговорили и на питање „Јутарњег листа” „онда шта да ми Хрвати о том свему мислимо и шта да радимо? Зар ми заиста морамо допуштати и трпети такав рад? Зар за нас једине вреди закон?”

Заиста „Јутарњи дневниче”, нико није дужан трпети клевету. И ето пута одређеног и јасног како ће они који се сматрају оклеветаним, клевету доказати, утврдити и клеветнику уста затворити.

Овде само морамо рећи да никад Билтен није писао против Хрвата, већ против оних Хрвата, као што је писао и против Срба, који не виде пропаст којој овакав ситни, пакосни, злобни, јежји и хрчковски начин гледања и рада, сигурно води.

Иако смо били против „споразума”, тврдећи да се „споразумом” ова земља не може извести на прави пут ми смо лојално, кад је споразум дошао, оставили истичући увек своје начелно гледиште да добро извођење евентуално поправи рђаве последице које смо, начелно гледајући морали очекивати. Нажалост, извођење је показало да је наше очекивање оправдано.

Ми смо орган јавног мишљења, јер нас збораша власти незаконито гоне. Ми не можемо јавно полемисати са „Јутарњим листом”, као ни са осталим листовима који су ближе или даље, али свеједно, уз режим, макар у благонаклоној неутралности. Отуда смо, на нашу рођену штету, бачени у „нелегалне”. Али, и као такви ми се од закона нисмо одметнули, нити хоћемо, иако смо, због незаконитог рада власти, приморани да се од власти кријемо.

Зато смо и слободни да „Јутарњи лист” упутимо на закон са изјавом да ћемо увек исправити сваку ненамерну објављену у нас нетачност, а за остало носимо потпуну одговорност.

На патетично питање „Јутарњег листа”: „зар за нас једино вреди закон?” не знамо шта да кажемо, осим ово: Нажалост, на територији која се данас налази у опсегу бановине Хрватске, не вреди закон од краја 1934, а уопште не од маја 1935. год. Ту анархија није од 25. VIII 39. г. већ од маја

1935. г. Сви који су мислили да се закони имају извршавати, били су терорисани, власт је терор трпела, па чак је и сама безакоња чинила према њима да би тероризаторима на руку ишла.

Ако су „Јутарњем листу” за то потребни докази бићемо слободни да му их пружимо на стотине и хиљаде. Али кад су већ почели да мисле о закону и да се питају „зар за нас једине вриједи закон?” - молимо их нека нас не оставе на миру, нека нас нагнају да им пружимо пуна бремена доказа за своја тврђења.

Иначе оно питање: „зар за нас једине вриједи закон” мислимо да би пре могли поставити убијени и премлаћени грађани града Загреба: Крамер Драгутин, Домитровић Иван, Никшић Саво, Клачински Славко, Роксандић Новак, и његова жена, Топић Дане, Шоштарић Стјепан, Лацковић Михаило и Леко Михо, јер, гле, они су убијени или премлаћени несудођени, а власт ни у једном од тих случајева, није стигла да утврди ко су вероватни извршиоци? Јер већини тих лица је већ раније пређено убиством, они су тражили заштите, али заштите нису добили ни пре дела, заштите нема ни после дела. И то не заштите њих самих, већ оног правног поретка коме су они веровали, за које су се борили, чијом су жртвом пали. Оног правног поретка кога „Јутарњи лист” назива правом речи „закон”.

И ето тај закон је остао у свима тим претешким случајевима немоћан. Нико, апсолутно нико, није осумњичен, кривци су остали непознати. Власт само у тих десет тешких догађаја није звала, могла, смела, или хтела да поступи по закону.

И сад се „Јутарњи лист” пита, - стављајући све оно што смо изнели под општи, намерно лажни назив „клевета Хрвата” - „зар за нас једине вриједи закон”?

За вас, који се идентификујете са режимом који није у стању да десеторици својих грађана после смрти или пребијања помогне утврђујући кривце, за вас једине одиста не вриједи закон.

3) Али ми управо не видимо у чему смо и где и како намерно неистину о садашњем режиму износили.

Ми смо тврдили да је после споразума прогон југословенски оријентисаних Хрвата и Срба отпочео да добија - прво у Загребу, а после и у другим крајевима Хрватске - велике размере, да су ти људи изложени немилосрдним претњама, насиљима, па и мучким убиствима.

То најбоље показује сам извештај државног надодвјетништва: ту се лепо види како су ти напади почели: 1. IX 39. г. (дакле пет дана после споразума) и то прво у Загребу, а потом тек у осталим крајевима.

Ми смо даље тврдили да власти не знају, не могу, неће или не смеју да врше своју дужност. То надодвјетништво истина не тврди изрично. Али углавном ми се слажемо: они признају да власти нису ухватиле кривце. А кад је то скоро у свима случајевима (државни тужилац Загреб од 10. случајева само 1 ухапшен, државни тужилац Осјек од 2 случаја 1 ухапшен, државни тужилац Петриња од 1 случаја тај један, државни тужилац Бјеловар од 2 случаја 1 ухапшен, државни тужилац Госпић од 3 случаја 1 ухап-

ћен) онда морамо доћи до закључка да су узроци непроналажења криваца у парализовању власти и то: не зна, не сме, неће или не може.

Да је тако види се из извештаја државног тужиоца Сл. Пожега, који је доставио 4 случаја где су сви извршиоци ухваћени, односно осумњичени. Али у тим случајевима радило се о нападу на чланове ХСС. То се види и из извештаја бјеловарског државног одвјетништва, јер је од два пријављена случаја у једном кривце означило и баш ту је жртва опет члан ХСС. То се још боље види из три извештаја државног одвјетништва Госпић, где су у првом случају, три хица из војничке пушке на жандармеријског наредника у пензији Ратковића, кривац остао непознат, у другом случају, пет метака из револвера опалених на Ацију Јоху, који су коња под њим смртно ранили, кривци именовани од Ације, али Ацији се не верује, већ се мисли да је он „све то измислио, јер је у трку дотерао коња кући, а коњ је истом код куће угинуо”, - али зато у трећем случају, пуцање на тајника ХСС организације кривац је познат и пронађен.

Другим речима кад се пуца на југословенски оријентисаног Србина или Хрвата, онда је кривац означен само у три случаја од седамнаест колико се налазе у овом извештају државног надодвјетништва, или у процентима 17,6 проц., а кад се ради о нападима на чланове ХСС, онда је од пет случајева колико их је извештај државног надодвјетништва објавио кривац означен у ових пет случајева, или у процентима 100 проц.

Дакле, власт и закон, „Јутарњи листу”, постоје за заштиту Југославена само у 17,6 проц., док за чланове ХСС постоји заштита у свих 100 проц. случајева.

То не каже Димитрије Љотић, већ сам извештај државног надодвјетништва у Загребу, који је дао повода гневу „Јутарњег листа”.

Заиста, после тога, неко треба да се пита: „зар ми заиста морамо допуштати и трпјети такав рад”? Само се то не односи на „Јутарњи лист” и оне који су за данашњи поредак, већ на оне који су само у 17,6 проц. нашли какве такве заштите код тамошње власти, а у 82,4 проц. заштите никакве није било.

4) „Јутарњи лист” се пита даље: „Зар смо једино ми Хрвати позвани да чувамо углед и интересе ове државе...?”

Не дао Бог, кад би углед и интереси ове државе лежали само на Хрватима, онда би до сад она давно пропала, јер је једва 10-15 проц. Хрвата остало непоколебљиво уз Краља и Државу, - док је 85-90 проц. одведено на супротну страну.

Нису дакле срећом једини Хрвати, већ уз Хрвате и Словенце Југословене, постоји добар део Срба, управо огромна већина, која мора чувати „интересе и угледе ове државе”.

С те стране „Јутарњи лист” може бити потпуно миран.

А његова, ма и подељена брига „за углед и интересе ове државе” испуњава нас радосћу. Верујемо, да ако је та брига искрена, да ће онда и оваквих убистава и премлаћених бити у бановини Хрватској мање.

5) На крају „Јутарњи лист”, пошто се позвао на аутентичне податке судске власти (који су заиста аутентични, али не и потпуни, јер само ми знамо

неколико случајева покушаја убиства у Загребу који овде нису обухваћени) као да прети:

„Ова клеветничка акција мора престати...”, јер не престане ли, неће бити могуће спријечити реакцију и јавне дискусије о прогонима, емиграцији, о Хрватима у Југославији за ових двадесет година”.

Нас лично никаква претња не плаши. Да се плашимо, ми бисмо неку лакшу службу тражили, а не би били у Збору.

А ни јавне дискусије се не бојимо! За време од 6. I 29. г. до 3. IX 31. г. убијен је један Хрват, др. Шуфлај, човек кога ни Стјепан Радић, ни Светозар Прибићевић нису сматрали за хрватског родољуба, а коме је Никола Пашић, не могући му због ове двојице дати пензију, слао дискретну новчану помоћ из државне касе.

А „Збор” само тај режим брани и хоће да брани, јер је то једини покушај, истина бојажљиве, али ипак општенародне и општедржавне политике.

Све друго било је само партизанство и котеријаштво.

ТРАГИКОМЕДИЈА У ДРАМИ ³⁷

Писац ових редака био је у једном већем банатском месту те тамо држао предавање на тему драма савременог човечанства.

А одмах затим упита га један од другова:

- Шта ће бити са изборима?

- Ја мислим на драму - био је одговор - а ти ме питаш о комедији. Јер шта друго могу бити избори у овако трагично време него гротескна комедија, једна гротескна епизода у оквиру једне тешке и жалосне драме.

- Па ја сам мислио, одговори застиђено наш друг, да те питам да ли ће бити избори, пошто се о њима стално говори.

- Разумем те, одговор је био и немој се увредити: срам не пада на тебе што питаш, већ на оне јадне управљаче ове земље, који то питање теби на усне стављају. Ти ме питаш: да ли ће бити избори? Не знам! Мени је прилично лако да знам шта ће радити паметни људи, само се поставим на њихово место, у њихов положај и трудим се да мислим као што би паметан човек мислио. И поред све воље не могу да успем да се постављам на места непаметних и зато не знам никад шта ће такви људи радити. Отуда што то не могу и не знам да ти одговорим: да ли ће бити избори?

Али ако ме питаш: требају ли данас земљи избори, одговорићу ти: не само да јој не требају, већ су јој штетни, и то не мало, већ сувише.

Ако ме питаш: да ли ће се одржати избори, одговорићу: не верујем да ће ова влада успети да спроведе изборе, и ако их распише, због спољних и унутрашњих прилика. А лако се може десити, да уплашивши се, Влада покуша и да обустави изборе.

При том говорим, као и увек, само са гледишта правих народних и државних интереса, а не својих личних или оних Збора. Јер ако се избори одрже,

³⁷ Билтен бр. 35-36; 28. децембар 1939; стр. 16-18.

Збор ће свуда показати заиста изненадни пораст. Али шта је то према злу што ће сами избори да направе?

Ето тако доби одговор наш друг. А то користимо да кажемо и свима читаоцима овог нашег билтена.

Али тим наслов није довољно оправдан. Јесте унеколико разумљиво да је управо смешно усред тако трагичних догађаја којима је изложена наша земља - јер се налази усред света запаљеног пожаром - да властодршци помишљају да претешке проблеме што земљу потресају решавају изборима. Али ми смо говорили тако и 4. фебруара 1935. г. кад је Јевтић расписао изборе и 10. октобра 1938. кад је Стојадиновић расписао своје изборе. Нисмо, верујте, криви, што нас нико није хтео чути, као ни за остале ствари о којима смо говорили. 24-VI-1935. показао је Јевтићу, а 4-II-1939. показао је Стојадиновићу, да је чак и са сопственог гледишта, погрешно што нас није слушао...

Овог пута не говоримо Драгиши Цветковићу. Не верујемо да му ишта вреди говорити. Говоримо другим или првим чиниоцима: зар одиста само ми видимо да у ово трагично време није наша земља поприште за комедије.

Да је место за комедије, данашњи председник би био довољан. Он је стигао за време решавања хрватског питања лично да се испроводи и уреди своје имовинско-поседничке прилике у Нишу, Нишкој Бањи и у Београду. Све то у време кад је с Мачеком „решавао” Хрватско питање.

Одиста Мачекове речи у вили „Зоне” о Св. Аранђелу: „Ако с овим споразум не направим ни с ким другим нећу, - тек после тога добијају своје право значење, оне којима се смешни гестови или дела речима подвлаче и смисао им смешни истиче.

И кад се Намесништво уверило да ствари прелазе у трагикомедију и хтело премијера да промене, дошао је др Мачек да стави свој вето. Јер ако је споразум могао бити направљен само са Цветковићем, онда је сасвим природно да Мачек не да Цветковића увиђајући да само тај једини Цветковић може не само „споразум” и даље у животу одржавати, већ га чак и проширивати.

И тако се показало да ако се хоће „споразум”, онда се хоће и Цветковић и сва неозбиљност његове комбинације. И не може да се промени. Тесно су везани једно за друго, колико и сву озбиљност „споразума” да покаже.

Али лист „Напред” др Мих. Илића је ту скоро у чланку „Споразум и демократија” још лепше поставио ствари. На несумњив начин тај је чланак доказао тезу да су и демократија и споразум тако тесно повезани, да ко хоће прво, тај самим тим хоће и друго. И обратно. Признајемо да нама - противницима демократије - није то било тако јасно, а нисмо имали ни храбрости да демократију на тако незгодан шиљак поставимо. Иначе одиста врло поштованом г. Илићу као једном од техничких сарадника на споразуму, пошто је као такав уверен у његову вредност, то уверење и та храброст није недостајала.

И тако, за др Мачека је: ко хоће споразум мора да хоће и Драгишу Цветковића. А за др Илића: ко хоће споразум хоће демократију, или ко хоће демократију хоће и споразум.

А то се своди: ко хоће демократију, хоће споразум, и ко хоће споразум хоће Драгишу Цветковића.

Али за др Мачека споразум је слобода уређења тоталитарног хрватског режима - са сељачком и грађанском заштитом.

Према томе, ко хоће демократију тај хоће Драгишу Цветковића, Споразум и тоталитарни и ауторитативни хрватски режим.

Да ли је и то демократија остављамо г. М. Илићу да сам реши. Знамо да мора мислити друкчије у тој ствари од г. Мачека.

Али г. Илић није сам који мисли тако о демократији - супротно г. Мачеку. Тако мисле сви демократски расположени Срби а нарочито Србијанци. За све њих је демократија нешто сасвим супротно ономе како је замишља др Мачек.

И тако видимо да се не само „споразум” схвата различито на једној, хрватској, а различито на другој, српској страни, - већ ни „демократија” нема исто значење за г.г. Илића, Вилдера, УО с једне и др Мачека с друге стране.

На српској страни „споразум” је завршетак спора хрватско-српског, на хрватској је то тек почетак његовог успешног решавања. На српској је демократија политичке слободе с једнаким општим и тајним правом гласа, при чему је народ организован у политичке странке, на хрватској је пак страни „демократија” народ уређен у сталежима, као целина представљена у једној ХСС странци, под вођством др Мачека.

Али иначе чланак г. М. Илића има своју вредност.

Др Илић је рекао: „ко је за споразум тај је за демократију, а ко за демократију тај је за споразум”.

Сасвим тачно и јасно.

Али ко хоће „споразум” хоће „Бановину Хрватску”, - а не може споразумом добити и јединицу српску. И чим ту буде хтео и границе јој обележио, одмах и „споразум” престаје и др Мачек излази из владе.

Па даље, ко хоће „споразум”, тај хоће и Драгишу Цветковића за председника владе. Јер чим треба да дође који јачи председник који би одиста покушао да одржи државу и очува је, одмах „споразум” престаје и др Мачек излази из владе.

Ко хоће „споразум” тај хоће расуло и нереде у Хрватској где једне, конструктивне масе, иду у франковце, а оне разорне у комунисте. Др Мачек нема снаге да то спречи. А ако влада покуша да обезбеди ред и мир, по уредби о бановини Хрватској, „споразум” одмах престаје и др Мачек иде из владе.

И тако, ко хоће „споразум” тај мора пристати да међу Србима у Хрватској раде самосталци, јер то жели др Мачек - друге српске опозиционе странке (УО) не могу због раније везе са др Мачеком у народу имати успеха. А онима који су против споразума забрањују се састанци. А то практично значи да сеоске масе иду у комунизам.

Ко хоће „споразум” тај ће морати да пристане на изборе иако се зна шта они значе са државног гледишта. А ако неко и покуша да то спречи, „спо-

разум” одмах престаје и др Мачек иде у Загреб - саопштавајући да се заиста више не може с Београдом и са Србима.

Ето то је „споразум” у општим цртама. Нас чуде људи вредности проф. др М. Илића, који превиђају стварност, који не виде шта „споразум” у ствари значи, па су за споразум. Ми тако не можемо. Ми смо знали унапред и зато смо доследно били против тога. Зато смо увек били на једној државној и народној линији, не обзирајући се на г. Мачека уверени да ће он кад направи споразум изгубити кормило из својих руку, па или упропастити државу - ако она не види његову немоћ па се на њега наслони или изгубити сваку вредност, ако држава буде знала да чува своју линију и на др Мачека да се озбиљно не ослања.

А шта да кажемо о демократији? Проф. др Илић је упростио ствари, тврдећи да су „демократија” и „споразум” чврсто везани једно за друго, управо недељиви један од другог.

Како смо напред рекли шта је „споразум” и показали зашто не можемо бити и за њега, то је јасно, кад „демократија” води „споразуму” и „споразум” „демократији”, да морамо бити и против „демократије”, те не морамо износити оне многобројне разлоге општије природе што су нас нагнали да већ годинама истичемо да смо против ње.

Стотину великих народних и државних проблема стоје пред нама баш данас, усред страшне драме човечанства.

Сваки од ових проблема скоро да је судбоносан. Сви заједно, нерешени, запечатиће нам судбину.

Али проблеми се не решавају. Најмање их може решити влада која их није ни свесна. Да их је свесна, била би забринута. Главе од брига не би могла дићи.

Ови проблеми се не могу решити на парче, већ у својој укупности. Тамо у влади нема ни трага од способности да се проблеми обухвате сви, и тако се омогући њихово решавање.

Председник владе се проводи, купује куће, имања и зида виле. Све то усред страшне драме, што нас тек није захватила.

Причају (не знамо да ли је ту било истине) да није знао да је Мостар у Приморској бановини, те се зачудио, кад је чуо да је Мостар отишао бановини Хрватској.

Он није глуп човек. Напротив, бистар је и окретан. Али зар он види драму? Да види не би зидао виле и куповао имања и не би имао кад да се проводи.

Њему је сад до тога да игра улогу Јевтића и Стојадиновића, верујући да кад је Мачек чврсто везан с њим, да ће он бити боље среће.

Неће пасти. Могуће и да неће. Само, у том случају, знамо да ова земља мора пасти.

А то се ни за чију љубав не може дозволити.

УНИВЕРЗИТЕТ И ЊЕГОВА АУТОНОМИЈА ³⁸

Последњи немири у Београду отпочели су са Универзитета.

Универзитет београдски није дом науке, већ „жариште комунизма”, како га је назвао један редовни професор техничког факултета у акту упућеном својим колегама Универзитетског већа.

За овај период нереди су почели академијом за мир од 27. XI да се продуже на академију у почаст успомене на нашег народног пријатеља адмирала Гепрата, 29. XI и да се наставе сутрадан дивљачким нападом на четрдесетак младића, чланова друштва Св. Сава, који су мирно делили летке позивајући на академију 2. XII у част Уједињења.

Ово је био повод да Универзитетско веће затвори Универзитет за 5 дана и да забрани сваки скуп на Универзитету за време од месец дана.

За све те нереди до сада универзитетска власт није ниједног јединог виновника казнили. Она се место тога обратила универзитетској омладини и апеловала на добру вољу и на остале моралне и сентименталне обзире које, нажалост нема, у оном делу универзитетске омладине која руководи, служећи се крајњим терором свим акцијама на Универзитету.

Разуме се да од таквог рада универзитетске власти нема никаквог резултата. Тиме се комунизам неће отерати с Универзитета.

Отуда се комунизам тамо улогорио те терором држи све остале неорганизоване младиће у шкрипцу, а професори држе седнице и решавају - само никако не иду оним путем којим би требали ићи.

Седница Професорског збора на београдском Универзитету одржана је 14. XII и трајала је до десет часова у вече. Дискутовано је о инцидентима и испадима студената комуниста, такозв. „левичарске омладине”, који су показали своју праву боју приликом комеморације адмиралу Гепрату и поводом прославе државног празника 1. децембра о.г.

Већина професора на универзитету са свих факултета су одлучно против ових и сличних испада. За примену оштрих мера данас су и добар део оних професора који су летос давали пуну моралну заштиту истим елементима, водећи их под својим покровитељством по унутрашњости земље да тамо сеју комунистичке мисли и пароле. То је било у оно време кад се на сва звона ударало паролом „Бранићемо границе”. Најновији развој догађаја у свету, нарочито пак савезништво Совјета са Хитлером, скинули су маске са комунистичке, одн. „левичарске” омладине, па су тако прогледали и многи њихови некадашњи професори протектори и помагачи.

Један део професора са филозофског факултета тражили су да ректор предузме најенергичније мере и да се изгредници из последњих дана најстроже казне. Од ректора је тражено да у том смислу пред професорима да једну јасну и одређену изјаву. То је прихватила већина. После тога тражено је од једног професора да се гласа по том питању. Тада је устао један професор који је био против тога и настала је велика галама. Овај последњи, др Тасић, изгледа, припада оном колебљивом делу професора који се како

³⁸ Билтен бр. 35-36; 28. децембар 1939; стр. 18-21.

се чини, или боје комуниста или за њих свесно или несвесно раде. У међувремену је дошао један професор и саопштио колегама шта се десило на Славији. Тада је седница прекинута и треба да се одржи поново у понедељак 18. о.м.

На седници од 14. XII било је доста говора и о појавама у Студентском дому, о зидним новинама, о звучницима који врше комунистичку пропаганду, о студенткињама „левичаркама”, итд. итд. Пароле: Тражимо Радост и Младост. Тој седници управник Студентског дома није присуствовао. Карактеристично је да истој седници нису присуствовали још неколико професора за које се зна да на разне начине помажу комунисте.

Најжалосније је у целој овој ствари то што се професори боје предузети енергичне мере за спасавање универзитета као националне установе и за прогон комунизма, јер отворено кажу: Не знамо шта мисле они одозго и бојимо се да нас одозго не дезавуишу.

Нереди, пак, од 14. XII десили су се овако: на Универзитету је збор студената био забрањен. Отуда су решили да се скупе на Славији. Из свију попречних улица по групицама, тачно у 19 часова избило је на Славију преко 1000 студената и радника. Чим се чуо један звиждук, отпочели су узвици: „Доле рат!” „Живео мир”, „Доле скупоба”, „Хоћемо савез са Совјетском Русијом” и слично. Полиција која је већ била у приправности, изишла је да их растури. Демонстранти су је засули каменицама. Чак су прешли и у напад, те су нарочито на лица у војничкој униформи налетали. Говори се да је ту на Славији повређен један генерал, али о томе се службено ништа не зна, али један капетан је заиста тешко повређен, (он је дошао на одсуство у Београд и стајао је мирно посматрајући лом). Њему је каменицом разбијена чеона кост. Чуло се и неколико револверских пуцњева, али жандармерија није била још добила наредбу за употребу оружја, те изгледа да су то сами демонстранти пуцали.

Полиција је ипак успела да разбије демонстранте и они су се поделили у колоне, једна је пошла ка железничкој станици, а две разним правцима ка Александровој улици. Код новог Правног факултета је требао да се одржи збор, али како је жандармерија почела да их растура, а демонстранти опет камењем и револверима одговарали, те повредили неколико жандарма, од којих једног војника тешко, тако да му је још исте ноћи извађено око, жандармерија је употребила оружје, те су се демонстранти разбегли.

Број мртвих на страни демонстраната су двојица (1 студент и 1 радник) као и 7 теже рањених, међу којима 3 студенткиње и 1 гимназијалац (Рус) случајно рањен. Студенткиње су, као што је и ред код тако званих напредних, биле најбестидније и најбесније, уверене ваљда да ће држава дозволити да оне могу мирно рушити поредак, те су релативно највише и пострадале с обзиром на њихов број. Познато је да су у свима револуцијама жене револуционарке - као и увек жене кад сиђу с праве путање - далеко крволочније од самих људи.

Демонстранти су били запањени. Они нису веровали да ће влада која је дошла да изведе „демократизацију” употребити оружје, па се чудили: „Зар диктатура само пендреке, а демократија и пушке и метке?”

Они су у почетку мислили да се ради о ђорцима, зато су налетали бесомучно на жандарме. Тек када су отпочели да падају рањени, они су схватили да се ради о правом оружју.

(Да овим несрећни младићи знају мало боље историју, они би знали да су такозвани демократски режими увек скупљи по проливној крви, од диктатуре. Јер диктатура држи свет у миру демонстрацијом силе, а демократија само употребом силе. Разуме се да је демонстрација силе далеко јевтинија од употребе силе.

Чим су то видели разбегли су се, а већ сутрадан хиљаде писама отишло је у унутрашњост у којима се описује одушевљење, јунаштво, полет „свесне студентске омладине и радничке класе”, који су мирно хтели манифестовати „за мир, а против оних који хоће земљу да увуку у рат”. (А зар сте заборавили, срам вас било, да сте пролетос урлали, и тражили рат, чак и превентивни, и да вам нико није био довољно родољуб!) бацајући јед на режим, потпуно лажно представљајући број жртава и прећуткујући своје нападе на жандарме и мирна војничка лица.

Али, сазнаје се да су изгубили много од одушевљења за сличну борбу. Нарочито од како су почела хапшења и опасност од интернације у концентрационе логоре. Наступила је велика депресија. Разбегли су се по унутрашњости - јер су и иначе празници.

Интересантно је да се проносе гласови како влада не би хтела да предузме овакве мере, али Двор их тражи.

Ми верујемо да их извесни кругови из владе намерно шире да би и даље сачували благонамерност те исте омладине, која је и јуче и прекјуче представљала њихову клаку. Познато је да СДС данас у бановини Хрватској и нема никога осим комуниста. А Земљорадничка странка не може никако да раскине потпуно своје везе са њима. Ни сам председник владе није начисто са својим симпатијама: под условом да може мирно владајући да арондира своје приватно имање, уживајући и у осталим људским сластима, не би имао ништа да се тој омладини не чине никакве запреке.

Али сад долазе и разне угледне личности чија су деца у опасности да оду у концентрационе логоре и који употребљавају своје везе да своју децу спасу. Тако је један господин чије је дете било ухапшено молио те дете из затвора извукао.

То је срамота од оних који су његово богорађење послушали! Не разумемо по коме праву треба остали затворени да буду у затворима или да иду у логоре, а кћери и синови овога или онога господина да иду у иностранство. Правда Христова вели: „Ко ме је више дато, од тога се више и тражи” и не се увек и у свему ваља држати. Зато деца такве госпде морају тежу казну, а не лакшу да искусе. Пуштање такве деце којима се пресипало, па су опет, распадајући се у сластима, отишли у комунисте, убија у клици сваку борбу против комуниста, јер како ће државни органи гонити сироте - студенте комунисте кад су јуче пустили бесне и богате комунисте?

Нас је одиста стид од те и такве борбе против комунизма. Довољно је да се обесна господарска комунистичка деца онесвесте, па да се власт смиловити и пушта их, - док ће они којима је може бити завист што су у те-

шком положају, док се другима тако прелива, криво што су комунисти, опет остали у тешком и претешком положају.

У концентрационе логоре треба да иду Нинчићи, Пашићи, Рибари, Павловићи, Дедијери, Марковићи итд. - и то први, па тек после они други, којима име није довољно познато. Друкчије радити значи гурати у комунизам. И сву ту младу господу и госпођице што им је идеал комунистичко друштво, као што смо напред навели, треба лишити права наслеђа у корист друштва и обезбедити ово забелешком у земљишне или интабулационе књиге на адекватне делове имања њихових родитеља. И не дати се збунити причом како се тим вређа свето право тестаменталног располагања родитељског. Треба им одговорити: „Причајте ви то другоме. Ви сте уживали и топили се од задовољства кад сте из уста своје деце слушали како су напредни. Тиме сте показали и своју сопствену вредност. И ви се тиме сад кажњавате. Док сте живи држите то имање и хвалите Бога што вам га не узмемо још одмах, па да искусите и ви и ваша деца лепоте и дивоте „бескласног друштва“.”

Разуме се, да се тим пре има лишити права својине онај који је већ и сам комуниста. Својину штити друштво, зашто да је штити човеку који се на то исто друштво баш због те својине баца дрвљем и камењем. Зар није правичније одузети ту имовину, за коју дотични сопственик тврди да је крађа, и искористити је за помоћ оним другим који нигде ништа немају, живе од десет својих ноката, па ипак се на то исто друштво никад нису бацали камењем, већ су чак готови и животима својим да га бране. Прича о талентима из Еванђеља даје и начин како, и оправдање зашто тако ваља радити.

Поред тога, ваља одмах искључити са универзитета све оне омладинце за које се утврди да припадају комунизму. У Совјетији, коју они тако хвале, изгубио би главу свако ко би исповедао супротну идеологију. Овде неће изгубити главу, али не може учити универзитет. Та мера, према најглавнијим коловођама, мора бити апсолутна: искључење засвагда. Нека иде у Совјетију да свршава школу. Тамо је иначе рај. Остале треба казнити према степену одговорности.

Аутономија универзитета може служити само за науку, а не за тврђаву из које ће се рушити национални и хришћански поредак. Иако тај поредак нема храбрости да се брани пристојним мерама, већ млитаво пушта да му се рушиоци под његовом рођеном заштитом отворено удружују, онда је одиста тај поредак не само склон смрти, већ је достојан и презрења, јер умире кукавички, мислећи да ће своје сутрашње целате својом глупом мекоћом да умилостиви.

Отуда аутономија чим постане оно што је сад, мора бити враћена на оно што у истини мора бити. Освртати се на приговоре - које само злонамерни људи могу истаћи - да се тиме дира у један принцип, значи дозволити да вас лукави и подли противници за нос вуку с једне, а ударају ножем с леђа с друге стране.

Напоследку, о учењу и владању универзитетске омладине ваља водити рачуна. Није циљ универзитета да рђавим људима и женама даје највише

образовање. И то је једна од глупих заблуда XIX века по којој се на морал интелектуалне омладине не треба освртати. Јер комунизам није ствар интелекта, већ ствар душе и морала. Зар нисте видели бесрамну лаж београдске комунистичке омладине, јавно, пред целим светом, за последњих шест месеци.

То, разуме се, треба да иде у вези са истинитим трудом и старањем да се честити младићи и девојке - врло доброг учења - збрину у погледу свог изржавања. А има могућности за то. Али разуме се не може, као у Студентском дому, од 500 ђака да буде 320 комуниста, који против самог оснивача Дома, Краља Александра, на све могуће начине демонстрирају, не прикривајући то нимало.

Али борба против комунизма није борба на парче. То је борба потпуна и цела противу једног ненационалног и нехришћанског гледишта на свет. Према томе, само национално и хришћанско гледиште на свет може бити мисао која се успешно комунизму може супротставити. Та мисао мора прожети прво оне који владају. Ако ни они не верују у њу, како ће моћи, и откуд им снага, да националну и хришћанску мисао проведу кроз цео државни и народни живот. Јер тек ако верују, вера ће прожети и њихов рођењи живот, а то им тек може дати снаге за борбу која им се намеће.

То не може влада коју имамо данас. Влада нерада у спољној и расула у унутрашњој политици.

За борбу против комунизма, ова влада мора ићи - и друга доћи.

Дотле ћемо ићи све наниже. Срећом, нећемо далеко. Већ смо сувише ниско пали. Још мало је дакле остало. А тад ће већ и слепци видети да је први услов спаса народа и земље одлазак ове господе с владе.

ЗАКЉУЧАК ³⁹

Писали смо га већ толико пута. Сводио се је само на једно: влада расула мора ићи. Мора ићи што пре, јер није дорасла тешком положају у коме се земља налази и у који је доведена и њеном кривицом.

Влада расула мора ићи, јер они који је сачињавају немају очи да виде, ни уши да чују, нити памети да схвате да се на овоме тлу у ово и овако време не може и не сме играти државе.

Влада расула мора ићи, јер је потпуно испустила крмило државе из својих руку, јер је срозала ауторитет државне власти до нуле, јер је дозволила да улична руља блати ауторитет ове земље на којима она једино може почивати.

Влада расула мора ићи, јер ако она сама то не учини, догађаји - бесни коњи којима су дизгине испуштени из руку - носе нас у провалију, чијом ивицом већ идемо.

Влада расула мора ићи, јер овај народ хоће да живи слободним и независним животом, зашта је у прошлости принео толике жртве.

³⁹ Билтен бр. 35-36; Београд, 28. децембар 1939; стр. 27.

Влада расула мора ићи, јер то захтева врховни интерес ове земље. И то што пре, док још има времена.
А већ је дванаести час!

СЛАБИ ИЗГЛЕДИ ЗА МИР ⁴⁰

Иако су посланице и говори о бежичним и новогодишњим празницима били пуни величања мира и указивања на опасност од рата, не изгледа да ћемо до мира доћи, већ је вероватније да ће се рат наставити.

Демаскирање Совјетије, упознавање њене природе, циљева и метода, послужили су као стимул акцији Рима и Вашингтона. Али тако је вешто сплетена драма да се одиста не види снага која би њен сплет размрсала и мир направила данас, пре оног времена које је одређено за опште расуло и распад свију који у рат буду ушли.

Данас Немачка види зло очима. Сигурно је да Хитлер данас мора видети огромну грешку коју је учинио нападом на Пољску, уверен да Англо-Французи неће моћи да ратују. Као што смо раније изнели у једном броју, његов рачун био је тачан с чисто војничког гледишта, јер Англо-Французи нису били у стању да војнички помогну Пољску, али су ипак морали ући у рат.

Данас и Англо-Французи сигурно виде своје огромне погрешке које су - кад су већ засновали један поредак на сили, (а не види се кад ће доћи време да поретци буду засновани на слабости) - учинили ослабљујући се по лукавим саветима непријатеља мира. Они су рачунали сасвим погрешно на извесне чисто правне чињенице (суд, уговор, пакт), које су имале вредност док је иза њих била несумњива Англо-Француска слога и сила, а иначе су без моралне вредности, с обзиром да су биле силом изнуђене.

1) Хитлер нема снаге да призна своју погрешку због напада на Пољску, нити снаге да из тога извуче све консеквенце, а отуда није га страх сигурно за себе, већ за Немачку и дело које сматра од животног значаја по немачки народ.

2) Англо-Французи без тога немају могућности да направе мир, јер нису поражени, па зашто су онда уопште ратовали?

3) Свест о томе да је питање Пољске, Чехословачке и Аустрије за све њих другоразредно, а општа човечанска, хришћанска европска судбина, да је мир једина могућност избегавања управо апокалиптичних дана у свету, а да наставак рата управо томе води, та свест не постоји.

4) Редитељ драме исувише је добро сакривен иза кулиса. Благодарећи његовим тајним агентима распоређеним по свима владајућим круговима свију држава - преко којих он држи у својим рукама утицајне команде - свуда је за сваку ратујућу страну постављен циљ који је одиста логичан, морално оправдан и необорив, али који је премален према онима добрима што се на коцку стављају.

⁴⁰ Билтен бр. 37; Београд, 14. јануара 1940; стр. 1-2.

5) Рат се данас води за концепт, за идеје. А цела је истинита стварност против њега.

Немачку је једна идеја отерала у рат. Англо-Французи су се из друге идеје прво ослабљивали и тиме дали Немачкој могућност да мисли на снажење и спремање на реванш, а после опет из идеје упали у рат који су избегавали док су много јачи били, а упали у њега кад су ослабљени.

Не поричемо важност, управо неопходност идеја. Човек без њих не може. Оне су и доказ племенитости човекове изнад свега другог у свету што није он. А правилне идеје, „ред у мислима“, што рекао бесмртни Паскал, основа су морала. Потпуно правилно мислити значило би чак и не грешити.

У овом случају погрешке су катастрофалне: три највеће државе и народа западне Европе су у крвавом коштацу из кога не знају како да изиђу, нити они са стране имају начина да их разваде.

Значи да су концепти, да су идеје које су до рата довеле несталне - јер иначе до рата не би довеле.

Али то значи да се из рата не може изићи док се правилно не отпочне мислити.

А мало је наде, изузев саме Божије интервенције, да се отпочне правилно мислити.

На томе је лукави Редитељ целу драму и засновао.

Отада су и слабе наде у разне досадашње акције за мир.

6) А за мир путем слободе, о коме говоре обе ратујуће стране, исто тако нема изгледа.

За офанзивни рат, који једини може победу донети, Англо-Французи уопште нису спремни и с обзиром да се ради о победи над Немачком, не види се кад ће то и бити.

За офанзивни рат према Англо-Французима Немачка се није ни спремала, нити се при садашњем стању ратне технике може спремити за победоносни офанзивни рат.

Како ће онда доћи мир путем победе? Очигледно је да се о њему у догледном времену ни говорити не може.

7) Ратујуће стране су свесне тога. Зато и не развијају своје разорне машине.

Оне су у положају партнера из бокс-меча, који прећутно споразумно, не ступају у потпуну акцију, већ један другом задају тако зване милујуће ударце чекајући да протече рунда, с том разликом што се овде трајање рунде не зна, већ ратујуће стране чекају нешто непредвиђено, коцкају се на нешто што треба да дође, што ће другој страни штетити, а њима користити.

Не умејући да се узнесу изнад оних малих циљева они губе из вида да може доћи нешто не тако непредвидљиво што ће за обе стране бити не штета - већ и сама пропаст.

СКИДАЊЕ МАСКЕ И ПАДАЊЕ ВЕЗА С ОЧИЈУ ⁴¹

Зна се о коме је реч. О Совјетији и њеним агентима. Отпочело је то скидање 23. VIII 39. у Москви, затим се појачало 17. IX 39. упадом Совјета у Пољску, а 1. XII 39. је утолико напредовало да је напад на малу Финску скинуо потпуно маску Совјетији, а увелико су услед тога пале везе с очију слепим хришћанским народима.

Ми смо већ у прошлом броју о томе говорили указујући на велику корисност тог чина, односно велику опасност за јудеосовјетске планове услед прераног скидања маске.

Пошто смо у „Драми савремено човечанство” јасно изнели те планове и врло успелу режију великог и моћног Израиља као Редитеља драме, при чему је Немачка испала мотор рата и револуције, а Совјетија крмило рата и револуције, ми смо с великим страхом изнели мало наде које имамо да се драма не одигра онако како је редитељ, замислио, пошто му је до сад већ толико много успело. Цела предигра драме од Версаљског уговора наовамо, (пуњење немачког мотора бесом и очајањем као горивом, при чему се велики Редитељ добро чувао да сам мотор буде оштећен, а још мање уништен, па је чак и све предуслове за снагу мотора успео да оствари (потпуно уједињавање Немачке, обарањем преко двадесет дотле владајућих немачких династија) - стално и систематско ослабљивање Англо-Француза и удаљавање од Италије и бацањем њеним у наручје Немачке - искивање Совјетије као крмила рата и револуције и спајање мотора са крмилом) и сам почетак драме јасно је показао страховиту лукавост и утицај Израиља.

Ми смо, као што ће се видети кад ово предавање за неки дан угледа света, оставили извесне могућности да драма не успе до краја: Слом крмила је прва, закључење мира између Англо-Француза и Немаца је друга.

Ово прерано скидање маске сматрамо главним узроком последње офанзиве за мир која се наговештава из Рима, Ватикана и Вашингтона, као и свију божићних и новогодишњих посланица које су се до сад појавиле и у којима је мир била главна тема.

Већ сада смемо рећи да је скидање маске Совјетији за последицу имамо губитак главне снаге њене политике: рад под образином.

У другом чланку истичемо карактеристичан труд Јевреја да то некако забашуре, и даље говоре о сфинкси Совјетској, о загонетној Совјетији, хотећи тиме да убеди површне своје читаоце да је његов утисак да је Совјетији пала маска нетачан, јер ето овом великом светском листу још Совјетија није довољно јасна.

Али тај труд Израиља остаје бесплодан, јер је вера Совјетије у победу на глас да је Драма 1. IX започела, постала таква да више нимало опрезност није сматрала да треба да покаже.

Зар цинички Молотов није у свом првом великом говору после тога о пакту о нападачу, који су на предлог Совјетије потписале с њом заједно толи-

⁴¹ Билтен бр. 37; Београд, 14. јануар 1940; стр. 5-7.

ке државе, међу којима и наша, рекао да се та формула, „на коју су се други у потпуности навикли, а којом смо се ми до недавно служили” сад мора променити? Овим је отворено и јавно показао да је лаж једно од главних средстава совјетске политике. Јер се друге силе ту и тамо служе малим лажима у својој спољној политици, али се тога бране. Совјетија доследна својој револуционарној природи не признаје уопште хришћански морал, сматрајући га моралом владајуће класе, наметнутим оној класи којом се влада, и отуда нека цинична искреност избија у овом Молотовљевом признању да је формула о нападачу за Совјетију била само згодна лаж „којом смо се ми до недавно служили, а на коју се многи у потпуности навикли” (као на нешто сигурно, истинито).

Отуда целом свету почиње веза с очију да пада: схватају да Совјетија није Русија, разумеју да је то организација свеобухватне револуционарне мисли, које се њени представници никад нису одрекли, већ напротив, баш да, више него икад верују, пошто су вештом игром у предигри драме довели до разгарања ове, да је Совјетији и њеној револуционарној мисли победа обезбеђена. Зато Молотов сматра да више формула о нападачу није потребна, да се мора променити. Те његове речи нескривено су значиле сам једно: Совјетији више није потребна маска: „словенске Русије”, „заштитнице малих држава, борца против силе и насиља, савезнице и пријатељице демократије”.

Ми из овог скидања маске дакле закључујемо да је Совјетија изгубила не само један велики адут, већ и саму политичку битку, јер је изгубила слободу маневрисања. Пре тога, док је била под маском, она је могла вући за нос и Енглеску и Француску и све друге државе света. Сад после демаскирања, то више није могуће. Њене су карте познате. Њена политичка активност је онемогућена. Она вреди још само толико колико јој вреди брутална сила.

Али Финска епизода показује јасно да и сила њена нема велике вредности. Оно што се дешава у Финској убија потпуно ону тезу о њеној страховитој војној снази. Све временске недаће које су страшне исте су и за Финску, али борба је Финској наметнута у то годишње доба, а Совјетија је свесно баш то време изабрала.

Тиме је доказала оно што смо толико пута тврдили: лажну фаму о њеној снази. Не може бити снаге тамо где је народ живео толико година под једним одиста изузетним режимом најцрњег терора, највеће беде, највећег незнања, угњетавања и подлачења.

Нама се много пребацивало због напада на „словенску Русију”. Чак и у последње време кад је већ скидање маске било очигледно, добили смо писма у којима нам се пребацује необјективност „која иде до смешног”, тврђењем, по извештајима из Пољске, о бајонетима увезаним канапом. Ми смо се насмејали на ово, јер смо и ту видели како је тешко заблуду искоренити кад јој се претходно дозволи да се уврежи и одговорили смо: Финска епизода, додуше, до сад нам није изнела потврду вести о бајонетима канапима увезаним за пушку, али нам је донела много важнију и невероватнију вест. Већ пред крај друге декаде од почетка напада на Финску, ма-

ла Финска - 63 пута мања од свог нападача, а пет пута мања и слабија од петровградског војног округа, - без тенкова, са целом својом авијацијом 30 пута слабијом од оне која ју је само нападала, са слабом артиљеријом, само са добрим аутоматским и нешто противколским оружјем успела је да зада прве јасне и осетне поразе силном нападачу; а већ при крају првог месеца рата да га у првој фази рата порази тешко, не дозволивши му да један једини важнији успех постигне. То ни ми нисмо никад говорили, јер и поред познавања њене слабости никад нисмо могли помислити да ће мала Финска, пред несразмерном нападном масом, моћи да покаже не само отпорну снагу, већ да и преко тога сачува довољно смелости и уједно снаге за осетне стратешке потезе.

Све то има свог дубоког значаја за драму човечанства. То показује да је крмило слабо, да дуго неће моћи издржати, да ће се морати сломити. А чим то буде схема Дrame је претрпела крах. Сви досадашњи успеси Редитеља су пропали, место аплауза, доживиће пораз.

Слом крмила, Совјетије, мора доћи изнутра. Знаци су већ ту. Кад се вести о поразима у Финској буду растуриле по Совјетији брзо и широко, први пут ће масе, дотле држане под сталним утицајем тоталитарне пропаганде, чути нешто што ће надјачати глас моћних емисионих радио-станица Совјетије, глас грубе стварности.

И тако све ово даје три преважне последице:

- 1) Сазнање у осталом свету о правој природи, циљевима, снази и методама Совјетије;
- 2) Губитак слободе политичког маневрисања Совјетије.
- 3) Сазнање у самој Совјетији о лажима и слабости совјетског режима - као увод у унутрашњи слом Совјетије.

ЈЕВРЕЈСКИ ТРУД ДА СОВЈЕТИЈИ СПАСУ ЛИЦЕ ⁴²

Позната је већ наша теза да је Совјетија организација у виду државе јудео-масонске мисли, са задатком да у сада већ започетој драми човечанства игра улогу крмила рата и крмила револуције, а с циљем да се све националне, а нарочито хришћанске државе распу и да се на њиховим развалинама успостави светска федеративна држава, којом би могли владати само Јевреји или они нејевреји који су њихови обични агенти.

Те теза изнета је потпуно и доказима потврђена, у предавању, „Драма савременог човечанства”, које ових дана излази из штампе. Препоручујемо га свакоме и молимо да га прочита. Мислимо да садању политичку и војничку ситуацију у свету нико разумети не може ко ово предавање не буде чуо или прочитао. Он може знати појединачне догађаје, али не може схватити њихов прави смисао.

Али и мимо овог предавања, зато што је Совјетија отпочела - као и њени агенти код нас у земљи - да скида маску с лица и пре времена, пре „Бала

⁴² Билтен бр. 37; Београд, 14. јануар 1940; стр. 7-9.

под маскама”, отпочињу људи да назиру њен прави значај, циљеве и методе.

То, разуме се, Израилу - Редитељу драме - никако у рачун не иде, јер прерано откривање његових планова и смисла драме, доводи пропасти целе драме, доводи пропасти целе игре.

Отуда су Јевреји благовремено отпочели предузимање мере да то демаскирање некако забашуре. Ми смо раније саопштили такав један покушај у раду Јеврејина Бронштајна, званог Троцки. Он већ годинама води борбу против Стаљина, под изговором да Стаљин издаје револуцију, да Стаљин одступа и да се удаљује од светске револуционарне улоге Совјетије, већ хоће да од ње направи државу као сваку другу, која ће напослетку завршити као национална, а потом и буржујска држава.

Тај труд Троцког омогућио Израилу да Совјетија од 1935. г. до 1939. г. држи на свом лицу маску типичне нереволуционарне, скоро националне, али пре свега демократске народно-фронтске и антифашистичке државе. Да није ту маску Совјетија имала на лицу не би дошло до народног фронта у Француској, до упропашћавања војно-политичке и економске снаге. Француске с једне и снажења војно-политичког и економског Немачке, с друге стране. А то је све било потребно Израилу ради отпочињања и извијања и развијања драме човечанства. Ту је Троцки својим нападима на Стаљина, као издајцу револуционе улоге Совјетије, омогућио глумим и слепим западним демократијама да без много размишљања приме сва причања и декларације Совјетије као истините, јер „ето и Троцки баш зато напада Стаљина”.

У ствари Троцки је овде био агент Израилски, који је у предигри драме имао своју улогу, бацача песка у иначе не много видовите очи западне демократије.

Улога Троцкога не знамо још каква ће бити. До сад је била таква и била је успешна.

Али сад Израилу требају и други сарадници. Часопис „Weltwoche”, кога Јевреји издају у Швајцарској, и који је узео знатан полет (само у Београду се продаје 2500 бројева) врло често узима на себе улогу сличну Троцком, улогу забашуривача демаскирања Совјетије.

Ево једног таквог покушаја: У свом броју од 3. XI доноси чланак „Енглеско руски орах”.

Анализираћемо га да нашим читаоцима буде јасна та метода рекамуфлаже, поновног маскирања онога што је већ демаскирано.

Чланак почиње позивом на изјаву Винстона Черчила (одлучног пријатеља јеврејског) да је Русија „тајна умотана у загонетну мистерију”. Није важно овде колико је ова изрека тачна и правилна, важно је да *Weltwoche* овим аподиктичким тврђењем хоће да код читаоца, који је већ отпочео да назире тајну совјетске политике, изазове сумњу у то његово назирање, да га унапред поколеба, да му унапред одузме сигурност потребну за свако продирање даље, да се врати натраг обесхрабрен, да одустане од сваког даљег корака као безуспешног, јер ето Винстон Черчил вели „да је Русија тајна умотана у загонетну мистерију”.

Ми чак и не знамо да ли је Винстон Черчил то и тако рекао, јер с Јевреји-ма ваља човек да је у свему опрезан. Али ако је и рекао, све нам се чини да му је неки Јеврејин ову чак неистиниту изјаву суфлирао. Погледајте са-мо: „Русија је тајна умотана у загонетну мистерију”. Тајна загонетна и ми-стерија скоро исто значе, али са три различне речи хоће се да обесхрабри сваки читалац да испод маске сагледа право лице Совјетије, да сам себи каже: „Ама шта ти хоћеш? Видиш ли да В. Черчил, и *Weltwoche* сматрају Совјетију тамо великом тајном, недокучљивом под троструким загонет-ним, мистериозним плаштом? Откуд теби храброст да оно што они не мо-гу докучити, ти објасниш? А оно што ти се учинило да је нека проста је-динствена маска као пала с лица совјетског, то је обична обмана твојих чула. Да је тако, пад те маске видео би пре тебе В. Черчил и *Weltwoche*, па онда не би говорили о тајни, мистерији и загонетки. Остави се, Бога ти, беспослице; то је тајна и мистерија”.

Ето то хоће *Weltwoche* - орган израилски. Треба да хришћани не виде пра-во лице Совјетије иако га је она сама већ демаскирала, јер од тога зависи успех од Израилља режиране драме савременог човечанства.

Отуда, продужује даље *Weltwoche* „мудра Енглеска муке мучи да прокљу-ви ту тајну, али безуспешно. Мудра Енглеска само лута по разним претпо-ставкама. (Кад ово чита читалац, а то се хоће, треба себи да каже: „Е мој брате, видиш ти! Мудра Енглеска лута и не разуме ту тајну, а ти ми нешто знаш, нешто си видео и нешто си схватио: Видиш да ту тајну ни највећа и најмудрија земља не схвата.”)

Затим: „Стаљин је тајанствен, ћутљив, једини ћутљив диктатор!” (Опет исти циљ).

Али, иако је то загонетка, опет је Енглеска у стању да утиче на њено ре-шење (дакле, читаоче, то још није решено) и то тиме што ће Стаљин бити изненађен (пази молим те) ратоборним држањем Енглеске. Јер он није ушао у савез с Енглеском због тога што није веровао у Енглеску и њену ратоборност. Чим то буде поверовао, иако се може и променити. (Гледај чуда! Ипак *Weltwoche* као да објашњава помало тајну, мистерију: „Русија” се држи у апстиненцији, само зато што не верује да Енглеска хоће истин-ски да се бори с Немачком”. Има наде да је тако”!) Ето:

- 1) Русија је већ упадом у Пољску, сачувала Украјину, Мађарску и Руму-нију од немачког напада.
- 2) Пошто је поправила свој стратегијски положај заузимањем већег дела Пољске и у случају њеног напада на Немачку, ова би се рђаво провела.
- 3) Што јаче стисну зубе Западне силе према свом непријатељу, све ће лак-ше Русија ући у рат против Немачке (дакле, само напред на Немачку што бесније!).
- 4) Русија није спречила Анкарски пакт.
- 5) Русија се повукла у Пољској на Керзенову линију, ону коју је Енглеска некад предлагала као границу пољско-совјетку.
- 6) Русија до сад није покушала болшевизирати балтичке земље.

„У сваком рату ратујуће стране труде се да привуку неутралце. Руси су се-бе тако богато наплатили да је тешко предвидети какву би им цену сад мо-

гли Енглези за напуштање неутралности дати”. Па ипак, не само да има наде за то, већ и вероватности: дуги мир, после победе Немачке био би добар мамац за Русију да уђе у рат на страни Енглеске.

Истина, на крају чланак се опет завршава питањем: (глупо би било после оног патетичног тврђења о тајни, загонетки и мистерији написати да је све решено): све зависи од тога да ли Стаљин (као да се то већ не зна, као да маска није пала!) хоће дуг рат или брз и трајан мир? И могу ли што учинити Западне силе да га за ово друго придобију?

Дрски и лукави Израилу! Кад ти човек схвати једном планове, свака твоја реч да се лако објаснити! Чак и оно што би изгледала глупост иначе (као овај чланак) има своје дубоко значење.

Јасно је да Стаљин жели дуги рат. Нашим читаоцима је то јасно, јер су им билтени то показали и доказали.

Зна то и јеврејски *Weltwache*, али цео овај чланак, рачунајући на слепоћу и глупост хришћана, има за задатак да створи забуну, као да је политика Совјетије и даље недокучива тајна, а ако има неко решење те тајне онда опет да је пре оно (Стаљин припитомљени револуционар који води реалну мирољубиву, чак и конзервативну руску политику) али у том случају Западне демократије треба да „стегну зубе” и јуришају на Немачку, (о велики редитељу!) јер то би вероватно Стаљина придобило да и сам Немачку нападне.

Видите ли хришћански народи у чијим сте рукама?

У ПОЉСКОЈ ПОД СОВЈЕТИМА ⁴³

Извештаје које добијамо из некадашњих крајева који се данас налазе под бољшевичком окупацијом и од којих су неки већ објављени у Билтену, мада долазе из разних крајева, потврђују се углавном.

Незадовољство становништва узима све веће размере. Белорусија и Украјина налазе се у таквом расположењу да сваког тренутка може доћи до побуне великих размера. Локалних побуна је већ било. У својим претећим објавама које се читају становништву признају их и сами бољшевици, исто онако као што бестидно признају и свирепост са којом су угушене.

Иначе, старају се свим силама да становништво ових области што пре пребаци у старе границе Совјетије. Под разним изговорима, употребљавајући чак и мобилизацију, како би одраслије становништво уклонили из ових крајева.

Како је велики део пољских фабрика уништен за време рата, то је огроман број радништва остао без посла. Сви ти радници примају се на рад у совјетске фабрике, али уз обавезу да се више неће вратити у ове крајеве. Па ипак, ма да је велики број остао без посла и ма да живот постаје све тежи, готово несношљив, све мањи је број оних који тамо одлазе, јер упркос најстрожије цензуре отуда стижу гласови о страшним условима рада и зара-

⁴³ Билтен бр. 37; 14. јануар 1940; стр. 9-10.

де, да ови људи претпостављају и гладну смрт код своје куће, него одлазак тамо. Услед тога је и дошло до мобилизације и принудног исељавања. Одушевљење Украјинаца и Белоруса под „Русијом” ишчезло је сасвим. Људи већ јасно виде да то није Русија, а о благостању тамо уверава их то што свакодневно колоне од по стотине препуних аутомобила одлазе из ових крајева у Совјетију и отуда се враћају празни да би поново напуњени пошли из „бедне Пољске” у богату Совјетску земљу.

Криза постаје све оштрија. Несташица се осећа све више. Селјаци видевши куда све то води не доносе више ништа у град, а колоне реквизиционих команди одлазе у села одузимајући селјацима сву стоку и остављајући им само по једну кравицу, свињче и нешто живине.

Колико је поверење у Совјетију изгубљено види се по томе да селјаци неће да учествују у подели великопоседничке земље знајући да ће сутра и ова њихова бити одузета.

Отуда све већи број избеглица у делове који су припали Немцима. И то не само Немаца и Пољака, већ и Украјинаца и Белоруса.

Побуне које се шире у крајевима Пољске под Совјетима Немци прихватају и помажу ове избеглице, специјално украјинске сепаратисте. Отуда је граница између нових пријатеља херметички затворена и издато наређење да ће сваки покушај преласка границе бити кажњен смрћу. Па ипак граници свакодневно прелазе многи. Пропуштају их совјетски војници, најрађе за сат, прстен, или било који златни или сребрни украс, а често и без тога.

И у самој војсци осећа се огромно незадовољство противу режима у Москви. Није искључено, чак и врло вероватно је да ће се и војска прикључити устанку у овим крајевима, о коме се све више шапуће.

Војници који су од бољшевичке власти позвани да „ослободе браћу” од „пољског ига” увиђају и сами сву мизерију свог живота у Совјетији и често говоре како је живот у овим крајевима „прави американски” и да они не могу да схвате зашто су их позвали да их „ослободе”.

Борбе у Финској, порази које трпи бољшевичка војска, уливају многим веру у скори преокрет у Совјетији, јер је немогуће да ће ти порази остати без последица у самој Совјетији, тим пре што за сваког постаје јасна њена очајна унутарња слабост.

Иначе војска изгледа више но мизерно. Готово страшно. Њен културни ниво је испод сваке претпоставке. Војници су прљави, неумивени, необријани, неочешљани. Спољне дисциплине скоро и нема, а изгледа да је и унутрашња врло слаба. Ни ниво официра није виши. Так сада када ови крајеви могу да упоређују стару руску војску са бољшевичком, па чак и са оном бољшевичком из првог пољско-совјетског рата, људима постаде јасно колики је страховити пад за Русију значио долазак совјетског режима. Отуда све говори да ће ово пролеће бити судбоносно по бољшевику и већ сада може се, бар по све отворенијем држању војске, претпоставити да дан ослобођења света од страшне опасности није далеко.

ЗАКЉУЧАК ⁴⁴

Наш став је тако добро заснован да је наш закључак увек истоветан.

1) Не ући у рат.

Да би то било: чувати се од свију могућих страних утицаја, како у спољној тако и у унутрашњој политици, нарочито од утицаја Англо-Француза, Немаца и Совјетије: јер су ове силе већ у рату и сви њихови савети су самим тим подозриви.

2) Али само балканско-подоунавски блок може спасти Балкан, па и нас од пожара.

Не буде ли овог блока, ми ћемо ипак зависити од увиђавности Великих сила. Буде ли овог блока, ми и сами постајемо сила према којој сви остали морају бити обзирни.

3) Чувати се акције комуниста. Унутра у земљи спровести према њима оштру, праведну и сталну политику. Сад комунисте из државне службе избацити: има их тушта и тма.

4) Исто тако бити обазрив према свима интернационалним организацијама и њиховим члановима.

Јер немоћан би био Редитељ Дrame да нема међу хришћанима своје свесне или несвесне агенте, а ови су баш у овим интернационалним организацијама.

6) Али све то влада нерада у спољној и расула у унутрашњој политици није у стању извршити.

Отуда су с њом сви захтеви закључка неостварљиви.

Зато, прво нека иде ова влада и због спољне и због унутрашње политике.

ИЗБОРИ - КИСЕЛО ГРОЖЋЕ ⁴⁵

У своје време (бр. 29) ми смо о овој ствари казали: „Приступати изборима у данашње време знак је такве брљивости и покварености код госпoде властодржаца да се више с њима не може говорити у рукавицама.”

То исто и данас мислимо. Избори су непотребни и штетни.

То влада није могла разумети све док је веровала да ће народ да трчи за њиховим празним „демократским” паролама као овце за солилом.

Наш став према изборима је диктован чисто општенородним и општедржавним ставом. Кад бисмо ми збораши могли стати на став лично; односно, котеријашки или партизански, са кога се такозване „демократске странке” уопште не скидају и не могу скинути, ми бисмо могли с радошћу чекати изборе јер би се на тајним изборима показало најбоље колика је истинска снага „Збора”. Али зато што ми не можемо за љубав мандата гурати своју земљу у расуло, ми смо били и остали против избора.

⁴⁴ Билтен бр. 37; Београд, 14. јануар 1940; стр. 10.

⁴⁵ Билтен бр. 37; Београд, 14. јануар 1940; стр. 11-12.

Влада је у почетку била за изборе из чисто својих личних партијских разлога. Сад је против избора. Изгледа да, опет из истих разлога, јер се уверила да ће на општим, слободним и тајним изборима проћи цела целтата онако као у овој земљи ниједна влада од 1918. г. није пролазила. Сад влада, изгледа, увиђа да су избори штетни. Она ће то објаснити спољнополитичком ситуацијом. Колико да сами пред собом имају нека оправдања што су сад против избора. Као да је та спољнополитичка ситуација сад тек таква постала, а није таква већ и пре доласка ове владе - кад су се они разматили са слободним, тањим и општим гласањем на скорим изборима.

Нас радује што избори неће бити, макар да мотиви владини, због којих се сад од њих удаљује, нису поштени. Они нису били поштени ни кад је она вукла за изборе, а остали су и данас такви, јер је влада оличено партизанство. Али нас радује што су владу њени рођени партизански интереси упутили да буде против избора.

Не бринемо се за владу како ће се сад бранити. Већ смо напред видели да тражи разлоге, а тешко јој неће бити да их нађе.

Сад ће њени партизански мотиви да је упуте први пут да потражи разлоге - изговоре у општенародној стварности, где по природи својој никад залазила није. Примамо с радошћу што избора, изгледа, неће бити, али подвучимо са жалошћу да су прави разлози ипак само партизанско-котеријашки.

Др Мачек ће се морати расхладити од избора за Хрватски сабор. Он од целе владе у народу још најбоље стоји. Али ми мислимо да би избори за Хрватски сабор једва дали половину овог броја Мачеку који је имао на последњим изборима, а то би већ био пораз. Нема изгледа ни да ће он устарајати на становништву избора, већ ће с радошћу примити и сам изговор да спољнополитичке прилике сад не дозвољавају изборе.

Али за владу настаје тешка ситуација. Она губи политички терен, тј. она је до јуче трештала о неопходним изборима, а сад се од њих удаљује. То се може формално правдати разлозима које смо горе навели, али испод тога ће и политички слепци видети рђаво камуфлирано опадање угледа и снаге владине у народу.

А оно што смо ми давно писали у „Отаџбини“ (бр. 129) Влада може бити формална, јер је формално на то овлашћена, а да не буде стварна, јер не влада приликама, показује се и овде. Влада не влада. У Хрватској се то најбоље и највише види и осећа. Али ни у осталим крајевима није боље.

Влада осећа ово, па се зато чује мисао о „концентрацији снага“. Ми мислимо да нису у питању снаге, већ слабости и отуда гледамо на концентрацију као на концентрацију слабости. Мотив пак због којих се ова концентрација примењује јесте најстрашнији: подела одговорности, тј. бекство од одговорности. Мисао је ова: „дај да уведемо све, да би им запушили уста“.

А с друге стране повећавањем броја чланова једног неспособног друштва ништа се неће добити.

Људи који не могу да реше народне невоље и проблеме државне треба да иду с власти, а не да се тамо одржавају довођењем на власт и других исто

таквих снага. Педесет незналица и несавесних биће шта више и штетнији од само петнаест незналица и неспособних, јер је сигурно да глупост и несавесност расту с квадратом броја лица која чине један скуп.

Ми овим нећемо да кажемо да је садашња влада неспособна и глупа због личности које је састављају, већ због партизанског духа којим сви њени чланови дишу и који је сам собом довољан као врућ сахарски ветар да уништи у клици евентуалне владине општенародне гестове - као и због немања основног органског става, сиромаштва које је опет последица напред реченог партизанства.

Разуме се, овако гледа Збор, јер је Збор. Али зато, Богу хвала, има других „увиђавних” и реалних политичара који су слаби на ту сиренску песму и којима се и кад је неко не звиждуће, причињава да је чују. Они ће врло лако примити ову „паметну и родољубиву мисао”. И ми желимо да се та концентрација што пре оствари, да би се што пре разбила и та последња илузија, која многима смета да виде грубу стварност на коју их већ годинама упозоравамо.

Овде се морамо обазрети на гласове о потреби уједињавања свих националних снага. Ми смо о томе стотину пута писали и увек исто. У чему да се уједине? У добру или злу? У истини или у заблуди? у поштењу, части и јунаштву, или у кукавиштву и шићарцијству? На исправни или неисправни пут? И кад год ми то сасвим добронамерно запитамо, престане говор о уједињавању националних снага.

Али то је, по нашем мишљењу, најважније. Неће држави и народу помоћи свако уједињавање, већ само оно на исправном путу, које води државу и народ спасењу.

Хајдете, дакле, да тражимо тај исправни пут. Хајдете да се обавежемо да ће сваки свој пут напустити и поћи оним који се покаже најисправнијим. Збор, иако нема разлога да сумња у исправност свог пута - јер једини до сад није лутао, ни залутао, пристаје да се овако обвеже и да сасвим лојално, заједно с другима, приступи критичном испитивању његовом, и ако му и докажу погрешке и заблуде да тај пут напусти и узме, сваки други који се утврди као бољи. Хоће ли и други тако да кажу? И да учине? Ако хоће, у добри час! Ето нас већ и на добром путу да се ујединимо. Ако неће, показују јасно да од уједињења ништа нема и да га не може бити.

Јер, изван тога начина, свако „уједињавање” је самообмана, или чак и лаж. Неки, опет, веле да није наше разлагање тачно, да чак и себични разлози владини говоре против избора, влада их ипак мора спровести, јер ће њена снага сутра бити још мања. Зато је она принуђена да изборе проведе данас, не чекајући то сутра. Ако влада прихвати ово резонување и ако распише изборе, показаће јој да ће од дана расписа избора падање њене снаге ићи још далеко брже него што је то сад, јер избори имају за последицу убрзавање таквих процеса. Према томе, расписивањем избора влада би то сутра које би хтела избећи, само журила да брже дође.

Зато што мислимо да у влади има још људи који бар за те чисто партизанске интересе имају чула, мислимо да избора неће бити.

Уосталом, видећемо!

„ЛАЈБЕК ЈЕ ЗАКОПЧАН”⁴⁶

- летак Др. М. Будака -

Ми смо увек тврдили да се споразумом не може решити Хрватско питање, тј. оно што се тим именом зове.

Јер, говорили смо, оно се састоји из две компоненте, из српског и хрватског греха. Српски је грех удаљавање од правих, великих, истинских моралних и духовних вредности које су помогле Србима да ову земљу одрже и створе. Хрватски грех је франковлук, мржња на Југославију, на сваку заједницу са Србима.

Ми смо даље говорили: кад се споразум направи, онда ће се видети на делу све то - и српски и хрватски грех.

Да ли смо се преварили? Очигледно да нисмо. Јер се и данас у државној управи не само не осећа неки нови дух часности, поштења, чојства и јунаштва, већ исти онај који је и досад био и који је Србима љагу на образ ударио. У хрватским редовима, споразум, као што смо видели, није решио незадовољство, оно је остало и даље потпуно. Сам др Мачек и његова непосредна околина морали су објашњавати и дан дањи објашњавају да је „споразум” само почетак решавања хрватског питања, и да се они никад и нигде нису одрекли „вјековног и главног хрватског народног идеала о слободи, независности и цјелокупности Хрватске”. А то је на српској страни морало изазвати разочарање и тешко незадовољство, јер се сасвим природно, кад се прави поравнање или спор расправља, не чине уступци противнику зато да би овај сутра, ојачан њима, могао да буде што јачи у даљем парничењу.

И тврдили смо: уколико пак др Мачек буде давао утисак о пријањању за државу утолико ће се хрватско незадовољство одвајати од њега и тражити другог носиоца.

Није ни пре „споразума” било тешко уочити бар три фракције у хрватском народном блоку: југословенску, тј. оне које изван ове државе не могу замислити постојање, слободу и независност Хрватске, само нису задовољни данашњим уређењем државе - хрватска сељачка маса, која чини гро покрета и која живи у романтичном хрватском расположењу, верујући да ће победа Хрватска остварити у Југославији или изван ње „сељачку правичу” тј. такав скуп уређења, који њој нису јасни, али које у резултату даје правичу - и франковце, који желе потпуно одвојену од Срба, што већу Хрватску, ма и по цену туђег протектората.

Сад, после „споразума” то се још боље да уочити. Франковачка група је најживља и с успехом. Сва национална хрватска разочарења гледа да окупи око себе ради нове оштре борбе за решење „хрватског питања”.

⁴⁶ Билтен бр. 37; Београд, 14. јануар 1940; стр. 12-14.

Сељачка група се још није одвојила од Мачека, али сукоб романтичарства са жалосном стварношћу, може у блиској будућности да и ову одвоји од њега и да је баци у франковце, ако ови довољно буду могли својом идеологијом да задовоље њену тежњу за „сељачком правicom”, или у комунизам, са чијим извесним неидеолошким карактером хрватски сељак неким деловима свога бића (оним клицама расула о којима смо скоро говорили) имају сродности.

Хрватски елементи, који су отпали од југословенства и пришли др Мачеку биће вечни „споразум”, али незадовољни нередом, могу и сами напустити др Мачека.

Тако др Мачек долази у опасност, да пропадне. То, разуме се, неће бити кривица овога или онога, већ је споразум „био апсолутно неподобан покушај решења тзв. „Хрватског питања”. И ако сваки такав покушај мора дати и негативне резултате. А ситуација као код погрешно лечене болести, мора после тог неуспелог покушаја, бити још тежа него раније.

Отуда смо ми били противни и споразуму од 8. X 37. и ове од 26. VIII 39. Зато нисмо хтели ићи, упркос тешког и несавесног изборног закона, на листу др Мачека, а на листе Б. Јевтића и М. Стојадиновића, опет не хтедосмо ићи јер су представљали и то први само кривицом својом утолико што је такву околину себи изабрао, српски грех, а други зато што смо знали да је он само готов да се споразуме са др Мачеком, само ако му се буде дала прилика.

У реду тих мисли износимо овде летак др М. Будака вође франковаца објављен под горњим насловом, тј. главне мисли из истог летка.

Летак прво истиче да је др Мачек јак и доследан у пасивној резистенцији, у отпору, што је доказао својом једанаестогодишњом борбом, док је у позитивном раду слаб тако да је врло тешко наћи који његов позитивни чин. Тим његовим у акцији слабиим карактером, тумачи и ту познату крилатицу којом је др Мачек поздравио 6. I 29. „Лајбек је раскопчан” којом је показао да је видео само укидање Видовданског устава, а да није видео страховладу какву хрватски народ не памти у својој повијести.

„У данашњем споразуму нема уопште ништа од оног што је вазда истицао као увјет, без којег не може помирити хрватски народ, а напо је и цеп и пушку објесио - на туђи клин”.

Све је ово могло доћи само од пословичног погрешног гледања др Мачека на спољну политику. Он је веровао да ће Енглеска спасти Абисинију, да ће у Шпанији победити црвени, а у аустријској кризи је веровао у Шушника, а у Чехословачкој у Бенеша.

То пак није долазило из неке ограничености, јер др Мачек није уопште ограничен већ зато што он политику процењује срцем, а не разумом, иако му је већ и Т. Радић рекао да се политика води умом, а срцем се цура љуби.

Др Мачек је Словенац по мајци, Хрват по оцу, који је прије свега Словен, Свесловен. Услијед тога је он посве нужно и логично и Југословен. А услед тога је схватио да је најпреча дужност хрватског народа да спасава

југословенску концепцију у пуном опсегу, јер ће се само у њој, моћи и он сам спасти од „вањских непријатеља”.

На тај начин је др Мачек осетио да је његовим рукама извршење задаће коју је своједобно г. Богољуб Јевтић био наменио себи; „Чувајте ми Југославију”. Г. др Мачек савесно „извршава ту задаћу”, па је зато и склопио „споразум”, који зависи од једног јединог потеза пера не само Краља или Кнеза Намесника, већ и министарског савета у коме је данас потпредседник др Мачек сутра тамо не мора бити као ни сам бан што не мора бити Хрват.

Шта је хрватски народ тим споразумом добио показаше најближа околност: „И то би имало бити решење хрватског питања”. То се види што је председник ХСС потпредседник краљевске владе у Београду па је сада заменик г. Драгише Цветковића у успесима и неуспесима, а зато је одликован, баш као и Цветковић, орденом Бијелога орла I степена.

Према томе је несавесна демагогија да се народ баца измишљотина да је ово само етапа, с које да ћемо кренути у даљу борбу, осим ако се мисли да ће народ кренути свакако својим путем, али без г. Мачека и другова.

Нису више тумачи народне тежње г. др Мачек и они који одобравају његов чин.

Посве је природно да већина народна неће одмах одговорити на овај чин онако како доликује, јер је народ тежак апарат који се полако окреће но када се окрене - оцена ће бити неумољива и тешка. Када би се све дословно провело што се говори у Уредби о бановини Хрватској, било би још увек тако мало да хрватски народ неће никада моћи опростити др Мачеку што се је толико година играо његовим неограниченим поверењем, а повест ће забележити да ниједан хрватски политичар није на тако трагичан начин потрошио те силне капитале поверење, моћ, толике међународне повољне прилике).

Г. др Мачек није крив што није дорастао големој задаћи коју му је пуки случај навалио на слабачка леђа, али је одговоран што је покушао да криво тумачи народне светиње. Он је некад искључио Карла Ковачевића. Сад се сам отуда искључио, а на провођење овог искључења и неће дуго чекати.

Разуме се да се у београдску министарску фотељу не може сједити без лајбека, а најмање са раскопчаним лајбеком, па је с тога и др Мачек свој историјски лајбек закопчао за вазда.”

Летак је врло паметно написао. Југословенство, Богољуб Јевтић, „Чувајте Југославију”, Бели орао I степена, потпредседник краљевске владе у Београду, Карло Ковачевић итд. све су то саме жеравице које М. Будак сипа против Мачека на хрватски народ који је за ових 20 година и са Мачековом дозволом васпитан у мржње на Југославију и сваку заједницу са Србима. Циљ му је да повећава незадовољство које се у хрватским сељачким

масама појавило после „споразума” да га распали и тако привуче к себи - франковлуку.

Вешто се побија тврђење Мачеково околине да је споразум прва етапа, већ је то сва дефинитивно, а ипак је премало.

Овде смо га изнели да њим прикажемо процес растварања хрватског народног блока и ону његову франковачку компоненту с којом је само нашим „демократским елементима” могло пасти на ум да „споразум” праве.

ЈУГОСЛОВЕНСКА МИСАО Г. СЛ. ЈОВАНОВИЋА ⁴⁷

У данашњем броју „Српског гласа” написао је уводни чланак „Југословенска мисао” г. Сл. Јовановић.

Господин Сл. Јовановић је арбитер елантиарум највећег дела српске интелигенције. Он јој даје тон и оно што он каже прима се од њих као последња реч.

То је добро с једне стране, јер г. Сл. Јовановић има сигуран укус, а многи су на пут врлине били изведени вредношћу укуса. Али г. Јовановић није изгледа сам свестан своје снаге и утицај с једне, а с друге стране он је необично дискретан човек и сматра да своје најдубље вредности не треба да износи, као што ни сам своју мисао не исказује до краја. А то, усуђујемо се рећи, није добро.

Јер кад се видело ужеже не ставља се под сто, већ на сто да светли људима.

И мислимо да баш том својом дискретношћу и чувањем да каже мисао своју потпуно г. Сл. Јовановић чини онако како је Еванђеље рекло да не треба чинити.

Оно истина то исто Еванђеље има и другу једну оштру и тешку реч, да се бисер не сме бацати - пред онога који му не зна вредност. Ми међутим верујемо да овај поступак г. Јовановића није потекао из овога разлога, већ из она горња два која нам се чини да су добро уочени.

У овоме чланку г. Јовановић се директ изјашњава за југословенску мисао као државну идеју.

Ми пак сматрамо да је Југословенска мисао као државна неостварљива, ако није и национална мисао.

Г. Јовановић истиче примере где је државна идеја превазилазила националну мисао (Велике Британије). Он мисли да би тако и код нас могли бити.

Нема пак изгледа да код нас тако бити не може, јер су историјски услови други. В. Британија је искивана скоро хиљаду година, под другим условима које данас немамо у време када су поданици и државе били везани за краља и његов дом вером да је он Богом дани Господар. Та мисао богоданости била је тако моћна да су поданици били с њом спутани тако како их данас никаква премоћна државна власт оковати не може. Та вера је зрачи-

⁴⁷ Билтен бр. 37; Београд, 14. јануар 1940; стр. 15-16.

ла из Краља. Он је истински веровао сваким својим делићем у Божански извор своје власти и своје тешке одговорности која одатле извире. Ту исту веру имао је и народ.

То се види и из наше српске историје. Нема места у старим владарским хрисовулама и повељама одакле та вера не избија. Почевши од оне коју је писао Св. Сава, о оснивању манастира Хиландара, у коме је та философија божанског владарског извора у првим редовима, па завршујући са повељама, кнегиње Милице Дечанима и Ст. Високог ман. Есфигмену у Св. Гори. Данас је нажалост, та вера пала. Не верују Краљеви или се бар не види то, па не верују ни народи. У оним приликама историјским, лако је било четрдесеторици Капетоваца да следе од разних народа Француску и створе чак и нацију Француску од расно и етички и језично тако разноврсне гомиле. Кад је под тим условима створена вишевековна држава онда и кад је вера ослабила, навика, живот, моћни ткач био је изаткао већ толике нити и ове-зао разне делове сасвим различне, да би сад морале нарочите силе да делују па дато разбију. То се најбоље види из Француске, која је до револуције, под Монархом, била децентралистичка, јер је снага Монархије могла тај децентрализам да да, да под револуцијом буде замењена централизмом као из страха да по престанку монархијске власти не пропадне држава, страх који се показао неумесним из разлога горе наведених.

Али Југославија је створена у време које тражи рационална оправдања. Да је ово XIV век лака би ствар била: једна династија носилац божанског овлашћења, света и страшна у очима својих поданика, довољно је оправдање њеног јединства: једино само по томе што смо империјум и доминикум једног богоданог господара. Али данас се, услед мањка вере, то оправдање не би смело ни формулисати. Према томе ако нема југословенске националне мисли, нема ни Југославије.

Ми се никад нисмо хтели упуштати у јалову дискусију да ли смо један или три или четири народа. За нас лично јасно је да смо један народ. Али оне који у то не верују нисмо ни покушали да их убедимо. Место тога ми смо истакли друго гледиште јединство судбине. Нема добра ни Србима, ни Хрватима, ни Словенцима, ни Бугарима, без једне јединствене државе, као јединственог инструмента - јединства судбине.

Када нам је некад др Мачек, преко неких својих пријатеља упутио питање шта замерамо споразуму од 8. X 28. кад је он у њему признао династију, војску и заједничке границе, ми смо одговорили:

Ми му не бисмо ни тражили да то признаје јединство судбине, судбинску повезаност. И ако то признаје, онда бисмо то оставили на прво место, а одатле би после извели што нам с погледом на то јединство судбине треба.

Овако, рекли смо, имамо утисак да је споразум од 3. X 37. признао једну династију, војску и границе, само за то да не би признао јединство судбине.

То је, уосталом, и наша главна замерка овом споразуму, јер је и он заснован на случајности, а не неминовности, тј. може и Југославија а и не мора.

Ако се пак прими ово гледиште које извире из историја наших, да се не можемо одржати, да не можемо опстати без тога онда тек југословенска државна идеја долази као последица оне прве југословенске судбине националне повезаности.

При том се може појавити приговор да оваква југословенска национална мисао и није права национална, већ само државна мисао. Међутим излажући онај горњи говор г. Мачеку ми смо баш то одбили: ми и с Маџарима имамо извесне географско-политичке заједничке интересе, као и с Грцима, као и с Румунима, као и с Албанцима. Па ипак нас то сазнање не може одвести до једне заједничке државе, јер немамо једну судбину, већ само извесне интересе. Само с Хрватима, и Словенцима и Бугарима имамо једну судбину: несрећа њихова неминовно мора бити и наша, док код свих других може а не мора. Јер код југословенских племена долази до изражаја не само географија и политика, већ и исто порекло, исти језици и везаност за исто словенско стабло.

Стојећи на овом гледишту да је југословенска државна идеја могућа без југословенске националне мисли, г. Слободан Јовановић даје Србима две дужности да обележе, омеђе своју српску јединицу у Југославији и да брину о централној власти.

Истина је да је неминовно стварање српске јединице, ако је већ створена хрватска јединица. Али да видимо да ли је могуће створити српску јединицу, поред већ створене хрватске, па да споразум остане.

То није могуће. Хрвати су по споразуму добили своју минималну хрватску јединицу, али су они том приликом изјавили да ће приликом дефинитивног уређења државе тражити да те границе прошире.

Срби опет сматрају да су Хрвати добили већ у својој јединици преко милион Срба, док по хрватској статистици у осталој држави има нешто преко 400.000 Хрвата католика. Отуда Срби сматрају не само да Хрвати не треба да добију више ниједног новог Србина, већ да један део треба да врате; Илок, Шид и Дервента.

Да се, према томе споразумно, створи српска јединица, очигледно је немогуће. А Хрватска је створена да би се споразум створио, да би г. Мачек дошао у владу, да би било решено Хрватско питање.

Отуда је јасно:

Ако се хоће да споразум остане, да г. Мачек или његови људи остану у влади, онда ће или овај споразум као провизорни остати још дуго, или ће се морати нови уступци г. Мачеку, односно Хрватској бановини чинити.

Ако се пак српска јединица декретује без обзира на г. Мачека и бановину Хрватску онда споразума нема, онда имамо поново оно стање које смо имали до 4. II 39. тј. Хрватско питање у још оштријем облику него пре.

Међутим, држава не може дуго да остане у оваквом провизоријуму.

Према томе, споразум је кратка века, јер ако се створи српска јединица без споразума с Хрватима, онда је одмах раскид.

А раскид са бановином Хрватском је тежи и гори, него раскид 26. VIII без бановине Хрватске.

Према томе, раскид води једној од ове две солуције.

Или задржавање јединице хрватске - али у другим рукама, поред стварања јединице српске. Али онда „Збогом теле, крава...” што рекла она млекарица из Лафонтенове басне што је заборавила да носи на глави лонац с млеком и занела се у снове шта ће све чинити с новцем који за млеко буде добила: - збогом демократију, слободни избори, парламентаризму.

Или враћање на праву и истинску Југославију.

Г. Слободан Јовановић би нас све задужио кад би своју целу и потпуни мисао по овој ствари рекао.

СЛУЧАЈ ЛИСТА „НАПРЕД”⁴⁸

Г. Михајло Илић, који нам је лично увек био симпатичан, а према коме смо још из ђачког времена гајили поштовање, издаје са својим пријатељима „Напред”, лист за народ.

Г. Илић има срећу у последње време да има добру штампу. Сва велика штампа с „Политиком” на челу прештампава скоро свакодневно чланке овог листа. Тиме ови чланци добијају у публицитету.

Али ми смо увек мислили да је г. Илићу више стало до тачног мишљења, до истине, него до лаке популарности.

Било би нам жао ако би то мишљење морали променити.

Не знамо чему г. Илић са својим пријатељима - који су иначе, као што је познато, сви републиканци - има да благодари за ову нарочиту пажњу наше информативне штампе. И мада је питање интересно, ми се на њему нећемо данас задржати, већ ћемо само указати на околност да се ови чланци не одликују тачношћу констатација ни правилношћу закључака.

Било би право чудо кад би неко ко је за демократију, за парламентаризам, за политичке партије, могао бранити своје гледиште тачношћу констатација и правилношћу закључака.

Правилност посматрања и утврђивања чињеница, и правилност закључака праве у резултату човека антидемократу, антипарламентарца и противника политичких партија.

Бити обратно за демократију, политичке партије и парламентаризам значи или не видети правилно чињенице или неправилно закључке - или обоје истовремено.

Ми смо већ у два случаја то показали у чланку „Ко је за демократију - тај је за споразум”, као и у оном другом „Изван демократије нема спаса”.

Али велика штампа продужује објављивање чланака г. М. Илића. Тако су 3. јануара прештампавали његов чланак као и начелни став те групе сви београдски листови.

Ми се морамо осврнути на ово само из једног разлога: због испитивања правилности тог става. Јер из неправилног гледишта, које може доћи или због погрешно утврђених чињеница, или због нелогичног закључка, као што смо на другом месту то изложили, могу доћи не само индивидуалне

⁴⁸ Билтен бр. 37; Београд, 14. јануар 1940; стр. 17-20.

људске несреће, већ и судбина читавог народа може доћи у питање. Добре намере не спречавају несрећу, већ само исправно мишљење, оне могу послужити као отежавајућа околност онима који су добро желели, а рђаво мислили, па зато и рђаво радили.

Да испитамо овај начелни став г. Илића. Јер ово непрестано прештампавање мора значити нешто, па је боље зараније имати тачан суд о свему.

1) Исправно је гледиште тач. 1, ст. 1. о нужности враћања начелима у име којих се борило за нашу заједничку државу.

Али они који су се борили, или који су само хтели ову државу, нису никако имали за начело федерализам за који се залаже овај начелни став у својој тач. 5.

То није било ни у Крфској декларацији, нарочито не у одлуци Хрватског сабора од 28. X 18.г., а још мање у прокламацији од 1. XII 18. г., а најмање код оних који су активно као борци носили ту идеју на бојним пољима.

Хтела се јединствена држава, јер је јединство народно било тада одиста жива вера широм целе државе, са изузетком извесних малих, тада нејаких делова.

Ако ова група дакле налази да јој је став 1. тач. 1. начелног става уместан, онда јој тач. 5. није на свом месту, изузевши ако она налази да су Срби, Хрвати и Словенци били 1918. год. против јединствене, а за федеративну државу, што би, у том случају морала и да докаже, у чему ће, ако се истинитим историјским чињеницама буду служила, имати грдне муке.

2) „Власт извире из народа” тврди тач. 2.

Ми мислимо да је много исправније хришћанско гледиште да „власт извире од Бога”.

Али група г. Илића нам то неће признати - и ми је не можемо нагнати да то учини. Али онда треба да нам покаже како извире и где извире.

Ово је одиста чиста правна романтика из које и потиче већ напуштено гледиште о народној суверености. Народне суверености нема, али има сувереност народних интереса. И то не интереса једне генерације, већ народа у смислу органске целине како поколења што су жива, тако и оних која имају да се роде, не заборављајући при томе искуства и аманета оних којих већ више нема.

3) „Право народа да сам собом управља” вели ст. II тач. 1. То је врло лако написати, али немогуће остварити.

Начелан став доследно свом гледишту да је „народ збир појединаца који га састављају са једнаким правима” сматра да се то може путем слободних, општих, једнаких и тајних избора.

Али народ није то што мисли ова група и сви демократи и сви други чија мисао потиче из индивидуалистичке мисли.

Народ је индивидум вишег реда према обичним јединкама: не обичан збир, већ органска заједница. Отуда и истиче солидарност чланова заједнице и целине. Да је заједница само збир, те солидарности не би било.

Нити су чланови народа једнаки по функцијама и значају свом, ни способности, ни вредности. Једнаке су апстрактне јединице што својим збиром сачињавају један број, једнака су у извесном смислу зрна пшенице из го-

миле, али чланови једне органске заједнице а не обичне гомиле, нису и не могу бити једнаки.

Нити је питање пута, којим налаже народ интерес да се пође нешто тако једноставно да се простим пребројавањем гласова - чију унутрашњу вредност знамо, а не мислимо да је међусобно једнака - може до тога доћи.

Ослонити се у судбинским питањима - а таква су скоро сва општа народна питања - на случајни резултат прегласавања, то значи веровати да је истина квантитет, а не квалитет, то значи не видети чињеницу да поред истине обично пролазе стотине хиљаде и не виде је, а обично један једини човек, угледа је и нађе.

4) Нач. став је сасвим природно за нормални партијски живот (чл. 4) и за парламентаризам (чл. 3).

Партије су му потребне, јер без тога нема битног начела на коме се заснива политичка одговорност владе пред народним представништвом и народом (чл. 4).

Парламентаризам му је потребан, јер без тога нема моралног оздрављења нашег друштва (чл. 3).

Ми нећемо дискутовати са начелним ставом о умесности овога, претпоставићемо да ми сами нисмо на супротној линији, али ћемо замолити да нам прикажу, рецимо, морално здравље француског политичког и народног живота у парламентарном животу - и одговорност владе пред народом у партијском режиму у тој истој Француској републици.

То је република, господо из групе „Напред”. Ту нема и није било оног, кога ви нажалост, иначе сматрате кривцем за све што у овој земљи није добро. Покажите нам последице двадесет година политичке историје Француске.

А ако се ви устежете да о томе говорите, дозволите нам да вам у томе задатку помогнемо.

Ту су избори били увек слободни и корупције изборне било релативно далеко мање него што је код нас. Да видимо да ли је тамо било одговорности и моралног оздрављења.

За одговорност ћемо вас питати. Да ли је ко одговарао стварно, истински, пред парламентом или народом за стрмоглаво упропашћивање животних интереса Француске за ових 20 година: за упропашћивање народне економије, народних финансија а нарочито за упропашћивање француске војне снаге, коју су од најсјајнијег ваздухопловства из 1918. г. дотерали до 1938. има 50 првокласних својих на 5000 првокласних немачких авиона? Ко је одговарао што је Италију гурнуо у наручја Хитлеру? Ко је одговарао што Француска умало није сама себи, у најкритичније време, створила и фронт на Пиринејима? Ко је одговарао што је Француска уочи самог новог рата с Немачком дошла скоро до грађанског рата унутра? Једном речју, ко не одговара што су француске левичарске партије систематски, иако су непрестано опомињане, довеле Француску од највеће политичке и војничке силе, крајем 1918. до другоразредне државе крајем 1938. г.? Зар није исти Даладије помагао стварање Народног фронта, чисте творевине Коминтерне, обелодањене у плану VII конгреса (август 1935), „ради ломљења ко-

стура демократско-капиталистичких држава” тај исти Даладије, који после свега зла што је тај исти Народни фронт починио у Француској, ту исту Француску од тог истог Народног фронта спасава - не само некажњен што је зло чинио, већ сада и слављен као онај који од зла спасава?

За морално оздрављење ћемо вас питати. Да оно случајно није оличено у лицу Камија Шотана - председника владе и дугогодишњег и сталног потпредседника и министра - пријатеља и заштитника Ставинског? Да оно случајно није оличено у лицу Леона Блума. Јеврејина и дегенерика, писца перверзне књиге о браку, у којој се чак и родољубље осуђује, - дела чија је издања он, као марљив трговац, обновио у својству председника владе: човека који се прославио својим политичким предвиђањима натрашке, тако да је последње време било довољно да он нешто предвиди као вероватно, да се одмах људи опкладе да се то баш највероватније неће десити, и који је после свега тога дошао на владу и био тамо преко 2 године и Француску дефинитивно оборио и раслабио? Или, да случајно то морално оздрављење не представља Жак Изаија Зеј, онај који је прво написао песму посвећену, „оној прљавој крпи што се зове Француска тробојка - која би само за крпу што се задњица брише могла да послужи”... па је после тога, за награду, постао министар националног васпитања Француске?

5) Морално оздрављање - али не кроз парламентаризам.

Одговорност да, али не кроз партије.

Ми смо против парламента, јер „парламент долази од партије” - већ смо за сабор народни.

И то сабор правих народних представника, оних које бирају народни стаљежи, а не партије.

И за одговорност, али не тзв. политику која се своди на систем узајамног подмићивања. У тзв. парламентаризму посланици се не интересују за рад парламента: влада кроји законе, а посланици вршљају по министарствима. Нико не ради свој посао, сваки ради туђ и под туђом фирмом, све благодарећи партијама и парламентаризму.

Сабор прави законе. А влада, управна власт, управља слободно у границама закона, онако исто као што и судови суде слободно по закону. И нема политичке одговорности судија, па не могу ни министри одговарати, осим Краљевским домаћином.

Али могу одговарати судски - кривично и грађански. И ту им сабор може повући одговорност. А пошто не одговара у политички пошто чланови Сабора не смеју да се мешају у рад владе, као ни у рад судов под претњом губитка мандата, поред других казних санкција, то ће та одговорност бити потпуна и стварна.

Али ни морално оздрављење, ни одговорност не дају системи, колико духовна атмосфера.

Ми имамо искуства личног да судови све земље ни данас не врше своју дужност по нашој пријави против једног председника владе, пријави од 17. II 38. г. за једно од најтежих дела из општег кривичног закона и закона о заштити државе.

А тражити да се путем закона омогући потраживање порекла имовине код нас значи да се изгубило из вида да такав закон код нас, донет под 6. I 20. постоји, али да није ни у једном случају примењен.

6) Нач. став се изјашњава за економску слободу народа.

Економска слобода народа? Да ли је то либерализам економски? Не види се. Начелни став је ту врло лабав и неодређен. И сасвим разумљиво.

Јер политичка демократија води економском либерализму, а овај капитализму.

Чим демократија напусти либерализам, и хоће да интервенише у односе социјално-демократске, она може само фирму демократску да сачува, али мора да раскрсти са демократским ставом у политици.

Како да интервенише? Ако интервенише без плана, онда ће упропастити привреду, јер народна привреда је органска целина и ко ту иде без плана личи на невешта у гори а „од невештих и гора плаче”. Ако тај план направи, онда, ако се плана држи мора партија да се мрзе, чак и против партија да ради и чак да им рад укочи, јер ако не учини то, партије му морају план укочити или уништити.

Цео однос државе према привреди је у томе: хоће ли држава привредним планом као оквиром и надзором над извршењем тога плана интервенисати у привреди, и онда у одбрану тога плана, држава мора заратити с партијама, - или ће држава интервенисати у привреди без плана, од случаја до случаја, углавном по партијском гласу и онда ће осакаћена привреда завапити до неба на невешта управљача. Разуме се, ово говоримо о држави која није колективистичка и марксистичка, јер је код ње проблем упрошћењу да је једини власник, њена бирократија шеф свију предузећа, тиме и целе привреде, а партија свемоћни политички диктатор и једини послодавац.

Начелни став је с разлогом обишао овај камен спотицања: није се изјаснио хоће ли интервенцију државе по привредном плану - или без. Али тиме је проблем само прикрио, а није га решио. Јер у пракси демократије на томе падају.

7) Али ипак ми смо се преварили (т. 8). Начелни став штити својину само где су својина и рад спојени у истом лицу. Иначе је против приватне својине, а за статизацију.⁴⁹

Дакле, начелни став је за експропријацију свију приватних занатских радионица где занатлије имају преко 50-100 и 150 радника, - индустријских и рударских предузећа.

Питање није само политичко, питање је и економско. Са гледишта политичког. Начелни став је у праву; задовољиће се већи број, већина. Али шта ћемо са истином.

А истина је ово: марксистичка и капиталистичка економија признају за чиниоце производње само природу, рад и капитал. Органска економија зна да су фактори производње, поред њих, и шеф предузећа и држава.

⁴⁹ Подржављење (п. пр.).

Отуда, за државу не само право на интервенцију, већ и право на учешће у добити у виду пореза. Али шеф предузећа није обичан радник, нити је оно што он предузећу даје обичан рад. Отуда је његово право на учешће у добити и далеко веће него осталих. Није он експлоататор. Он је организатор, чије се учешће у привреди тог предузећа може рачунски утврдити, упоређењем с привредом предузећа где њега, као фактора нема. Није истина да он узима производ туђег рада, кад у највећој мери учествује у чистој добити. То је његово дело, његов производ, његова мука, брига, одговорност. Начелни став, је превидео ту стварност. У демократској бризи за гласовима, начелни став је превидео да би се таквим радом дошло до истог државног социјализма који је створен у највећој мери у Совјетији и тамо дао катастрофалне резултате.

8) У међународном погледу начелни став има истоветно гледиште које је Европом владало до 1918-1939 и које је иза брбљиве женевске фасаде припремило садашњу драму човечанства - као бесплатну представу за народ.

9) Завршна тачка (12) тражи политичку просвећеност народа.

А ова је одиста преко потребна!

НОВЕ ОПАСНОСТИ⁵⁰

- поводом Балканске конференције -

Ми смо у чланку „Опасно Балканско пролеће” (бр. 35 и 36) ставили као најмање опасне по независност Балкана Енглеску и Француску.

Оне то и јесу непосредно. Али посредно оне могу погрешном ратном политиком, довести до рата на Балкану, а самим тим довести у питање независност Балкана.

Ако бисмо по интересима да Балкан буде увучен у рат поређали силе, онда би оне ишле овим редом: Совјетија, Енглеска, Француска, Немачка и Италија. Најмирољубивија данас по Балкан сила јесте Италија, најмање пак мирољубива јесте Совјетија. Ми смо то у прошлим бројевима Билтена опширно доказивали, па овде нећемо понављати.

Овде се сад указују две нове опасности од увлачења Балкана у рат.

О једној смо већ говорили у овом Билтену. Интерес Немачке да избијањем на ма које балканско приморје пренесе рат у Средоземно море.

Према томе неће Немачка то учинити све док ова два разлога постоје, ма како био важан стратегијски интерес за њу да Средоземно море постане и за Англо-Французе тешко употребљиво, кад је већ за саму Немачку неупотребљиво.

Али Англо-Французи имају и сами интерес да Балкан увуку у рат. Тај је интерес јасан. Њима треба један маневарски фронт, на коме би било могуће водити маневарски рат и евентуално победити. О томе њиховом инте-

⁵⁰ Билтен бр. 38; Београд, 6. фебруара 1940; стр. 1-3.

ресу ми смо већ говорили (бр. 30, чланак француског генерала Дивала, „Па где је решење?“).

Њихов нарочити интерес био би да приволе Италију бар на неутралност, а све, или поједине балканске државе, да зарате. Тада би савезници послали неколико својих дивизија и стварањем једног новог балканског фронта, који нема онаких утврђења као западни, покушали да ту извојују победу, или бар да у сваком случају велики део немачких снага скину са запада и удаље га од својих матица.

Међутим, мали су изгледи да Италија буде добијена за тако што год, а исто тако да те, без крајње невоље, балканске државе придобију да уђу у такав рат.

Отуда Англо-Французи покушавају проширењем блокаде Немачке са југо-истока да Немачкој нанесу штету, очекујући повољну прилику за онај други циљ.

Један од начина је закупљивањем робе коју би Немци купили за себе. Међутим, благодарећи систему лиринга цене које Немачка даје при куповини робе на балканском тржишту су скоро увек веће од оних које дају купци англо-француски. Има робе где то повећавање цена Англо-Французи могу поднети и ту могу успешно и конкурисати. Има друге где је то много теже, нарочито због пада енглеске и француске валуте. Противу тог начина борбе ниједна балканска земља не може имати ништа, а сама привреда мора имати користи.

Али Англо-Французи, као што се види, мисле да пређу и на друге начине. Тако се види из румунског случаја са румунском нафтом. Они хоће дипломатским путем да спрече Румунију, да ова не лиферује нафту Немачкој. Очигледно је да је Румунија у праву. Она је неутрална земља и њен је интерес, као и целог Балкана, да таква и остане. Хоће ли се то и жели ли се то, онда Румунију не треба спречавати у лиферацији нафте Немачкој. Позивање Англо-Француза на то да су сопственици акција тих друштава највећим делом Енглези и Французи је без вредности у овом случају. Акционари ће уживати своје акције и богате приходе које им њихова права доносе. Само Румунија има право да преко свог Уреда извоза тај петролеј продаје у све земље где за добро буде нашла.

Англо-Французи се неће зауставити на протестима дипломатским, већ ће свакако тражити и практичније начине да Румунију у томе спрече.

Ми смо напред рекли да Немачка има великог интереса да преко Балкана избије на Средоземно приморје и да рат пренесе на Средоземно море.

На блокаду савезничку она одговара ратом на мору (минама, подморницама и авијацијом) у Северном мору и северном делу Атлантског океана. Мора се признати да њена борба задаје Енглеској тешке губитке.

Али Средоземно море је пут, потпуно миран, који су Француска и Енглеска везане скоро за цео свет, - чак и за Америку, око Африке. Отуда борба Немачке нема за Енглеску и Француску онај значај који блокада Северног мора има за Немачку, јер је за ову и Средоземно море потпуно затворено.

Отуда и велики интерес Немачке да рат пренесе преко Балкана у Средоземно море.

Али од тога Немачку задржава Италија, као и економска важност југо-источних земаља по њу.

Немачка данас има позадину - Совјетију (неорганизовану, а политички не-солидну и непоуздану) и два плућа: десно Скандинавске земље, лево Балкан и Подунавље. Огроман интерес Немачке је да не добије запаљење тих плућа. Совјетија јој је већ нападом на Финску, у десно плуће отпочела уносити запаљење. И то јој никако не може бити пријатно. До сада јој је лево плуће било потпуно здраво. И догод то траје Немачка неће преносити рат на Балкан, ма како јој онај напред истакнути интерес био преважан.

Али ако саботажа саобраћаја или искључење са тржишта балканских отпочне претити Немачкој угушењем, онда ће онај први, чисто војнички интерес Немачке да рат пренесе на Средоземно море, победити и онда имамо рат на Балкану.

У ред сиренских песама ваља узети и говор Черчилов, упућен неутралним државама.

Истина је да је Немачка својим нехришћанским, бруталним поступцима, опасност за мале и средње државе у Европи. Тога смо потпуно свесни.

Али је истина и то да су Енглеска и Француска руковођене Редитељем Дrame двадесет година водиле у Европи политику свог ослабљивања и омогућавања пониженој Немачкој, да се спреми и устане и удари на остали свет, и тако по замисли Великог Редитеља, изазове светски пожар.

Сад су Англо-Французи и Немачка ухваћени у коштац. Велики редитељ трља руке. Обе Силе постављају циљеве који се само војничком победом могу постићи, а војничке победе не може бити, већ само обострано мрцварење и обескрвљења до изнемоглости, расула и револуције.

Интерес је наш балкански, хришћански и светски да ми у рат не улазимо, да се бранимо од свега што пожар рата може раширити. У рат улазимо само ако нас когод нападне, јер тада га имамо иако смо за мир. Али баш зато и треба да имамо балкански блок, да би што даље удаљили од себе опасност од рата.

Г. Черчил нам поручује, да ако Немачка победи да ће по нас бити страшно. Нажалост има и страшније од тога: нико неће победити. Неће победити ни Англо-Французи, ни Немци, већ Јевреји, Велики редитељ драме човечанства.

Зато г. Черчил нема право. Нисмо ми криви што Енглеска и Француска нису имали своје националне хришћанске политике, већ су њима владали Јевреји и њихови многи тајни, јавни, свесни и несвесни агенти, па су их лукаво за нос вукли и ослабљене у рат увукли. Нисмо криви ни Немачкој што је лажним јеврејским бусолама, гонећи ситне Јевреје, упућена да послужи по јеврејском великом плану, као мотор рата и револуције.

Данас је наш хришћански и човечански интерес да - колико је могуће - не уђемо ни у какав рат, ни на чију страну, пошто ће обе стране изгубити. И то не провинцију, општину или слично, већ, ако мир не закључе, изгубити свој хришћански и национални облик за дуго година.

У то време долази балканска конференција у Београду. Нико је тако радосно не би поздравио као ми који смо једини, доследно, стално говорили и знали зашто говоримо у прилог балканског блока мира и неутралности.

Али иако је тај блок данас дошао на многа уста, па чак и у многа срца, бојимо се да ће се конференција разићи без правих резултата.

Разлози су следећи:

1) Многе Велике силе па и сама Италија - не желе и не раде за тај балканско-подоунавски блок. Боје се, и многе с правом, да би тај блок био дефинитиван крај вршљању туђина на Балкану.

2) Недовољно схватање правих интереса својих и балканских, и хришћанских и човечанских и са стране државника балканских.

Југославија, која би ту требала да игра најзначајнију и пресудну улогу, води једну политику недовољно убедљиву, недовољно активну - чак некако и љигаву. Њен начелни став је исправан, али она не захвата широко и дубоко у балканску стварност, као што би морала, да би извела ствари на чисто.

Румунија неће да разуме да не може човек данас имати на врату и Совјетију и Немачку, и Мађарску и Бугарску. Совјетију не можеш скинути, па је и не скидај. Немачка је удаљена територијално, а политички је прилично везује Италија. Али зато разумним уступцима скидај Мађарску и Бугарску, утолико пре што ти уступци могу бити дати само правно, а фактички тек кад прође бура.

Не изгледа довољно искрено и разумно држање Грчке и Турске, од којих ова држава има и струје које мисле да Турска треба да се врати на Балкан, па верују да је због тога штетно сваку распру балканску стишавати.

Да не помињемо Бугарску која игра на сваку карту која може неред на Балкану изазвати и тиме даје повода ономе неповерењу које је главна сметња нерешавању балканског проблема.

Отуда мислимо да ће конференција завршити са љигавом и стереотипном формулом, а без оног резултата за којим вапије овај део света.

ЗАКЉУЧАК⁵¹

Наш став остаје непромењен. У низу билтена ми смо га објављивали. Догађаји су само долазили да његову исправност потврде.

Нажалост, они који руководе спољном политиком по инерцији, јер признају владу нерада, остајали су скрштених руку. И зато, уместо да руководимо догађајима, ми их трпимо.

Састанак Балканског споразума у Београду, показао је да су наше бојазни, изнете на уводноме месту, биле сасвим оправдане.

Све оно што је имало да се реши, све оно што је требало да буде јасно и гласно истакнуто завијено је у некакве стереотипне љигаве формуле.

⁵¹ Билтен бр. 38; Београд, 6. фебруар 1940; стр. 11-12.

Можемо кривити за то и друге, али највећу и најтежу кривицу сигурно носе носиоци наше спољне политике.

Али наша земља нема одређену унутрашњу политику, па сигурно не може бити ни одређене спољне.

Влада нерада, расула и распада успела је да убеди све - и пријатеље - у нашу слабост и природно је да данас глас Југославије не може имати онај значај који би наша земља и по свом положају и по својој стварној снази морала да има.

Влада расула и распада разбила је Југославију, а разбијајући њу, извршила је злочин не само према нашој земљи, њеном миру и независности, већ и према миру и независности самог Балкана.

Она мора ићи. Мора ићи што пре, јер сваки дан, сваки час, сваки тренутак њеног остајања значи слабљење отпорне снаге нашег народа, значи сигурну припрему трагедије овој земљи и њеном народу.

ПУТ Њ. КР. ВИСОЧАНСТВА У ЗАГРЕБ ⁵²

Сматрамо да треба увек, па и овде истину пронаћи и рећи. Неистина нигде не може користити.

Пут Њ. К. В. Кнеза Павла требало је да буде потреба и оправдање споразума.

Он је дао следеће резултате:

1) Првог дана је било пет поздравних говора Кнезу. Ни у једном једином није био поздрављен Краљ ни Југославија. Био је поздрављен само Кнежевски Пар - као творац споразума.

Тај пут је међутим дошао после споразума, после уредбе о бановини Хрватској, после уласка др Мачека и његових пријатеља у владу, после њихове заклетве Краљу и Југославији.

Па зар и после тога да у Загребу ни Краљ, ни Југославија не буду поздрављени ни од др Мачека, ни од бана, ни од председника, ни од сељака Бабурића, - да не кажемо од надбискупа г. Степинца, чији говор заслужује нарочити помен.

Они који ће то бранити тактиком г. Мачека према франковцима, треба да се запитају: шта је све до сад тој тактици г. Мачека жртвовано, што се није смело жртвовати, и колико ће та тактика још жртава тражити. А исто тако нека се упитају да ли је тактика оно што г. др Мачек говори у Београду, или оно што говори у Загребу.

Хрвати су - то је познато - необични поштоватељи форме и симбола. Па кад они тако систематски избегавају поздрав Југославији и Краљу у тако свечаној прилици, пред лицем Првог Намесника Краљевског достојанства, - онда такав њихов рад, после споразума значи да се др Мачек и његово друштво не жели држати споразума.

⁵² Билтен бр. 38; Београд, 6. фебруар 1940; стр. 12-14.

Ово тим пре што је то учињено пред лицем Њ. Кр. Височанства који као Први Намесник Краљев и најстарији члан владајуће династије мора дубоко осетити тај двоструки тешки испад: не поздрављање Краља и Југославије, с једне, а непрестано поздрављање искључиво Њих. Кр. Височанства. Рачунати, пак, да ће ово поздрављање самих особа Њ. Кр. Височанства, код Њ. Кр. Височанства заглавити дубоку увреду коју је као први Намесник Краљев и Стриц Његов морао осетити, значи нанети му нову увреду - коју нећемо дубље рашчлањавати, али која је сваком разумном и часном човеку потпуно схватљива.

Ми ово стављамо на прво место, јер је то запажено широм целе земље с неприкривеним незадовољством. И свуда је као знак, с једне стране воље др Мачека и његових пријатеља да се споразума и заклетве не држи, а с друге, као необична груба увреда Њ. Кр. Височанству, на коју Он није могао рачунати свакако зато што је сам сувише добро васпитан, па је научио себе да савлађује, чак и тамо где се можда нико не би могао уздржати, а и зато, ваљда, што Му се чинило да ће тако скандал бити мањи.

2) Говор надб. др Степинца остаће као пример безобзирног искоришћавања првосвештеничког положаја и врата црквених да се ту учине тешке алузије - а сувише јасне - на херојско дело Онога за чије је време и чијим је саизвољењем и сам др Степинац постао коадјуктор надбискуп загребачки.

Сваки став тог говора био је срачунат да покаже како надбискуп загребачки Првом Намеснику Краљевског достојанства може да каже тешке ствари које се углавном односе на рад Блаженоупокојеног Краља а које су вешта пропаганда хрватског покрета и дефетистички рад влада од 1934. до данас учинили да постану јавно, опште мишљење у Загребу.

Ми смо увек према Цркви римокатоличкој указивали ону дубоку и искрену пошту коју она по свом положају у овој држави и заслужује. За др Степинца лично због његовог ранијег војничког држања као добровољца и садашњег високог духовног живота имали смо само дубоко поштовање. Али све то не може да нас спречи да ову констатацију не учинимо, утолико пре што нам је познато да нема организације на свету где се више гестови и речи одржавају и где се боље форма цени него што је Римокатоличка црква.

Не можемо се отети утиску, да се овим сигурно хтео да се у очима римокатоличког живља понизи углед Владарев - а то забрањује заклетва бискупска с једне, и љубав хришћанска, и хришћанско поштовање власти Богом засноване, с друге стране.

3) Национално одане масе Југославији нису учествовале при дочеку. Сасвим природно, знајући права расположења оних других, и најширих које води др Мачек, национални Срби и Хрвати и Словенци нису сматрали да могу ту и сами бити. Није то била демонстрација према Њ. Кр. Височанству - (јер ове масе, националне и монархистичке, гледају у њему Првом Намесника и најстаријег члана Династије) - већ жеља да се избегну неминовни сукоби са оним другим масама.

Отуда никакве топлоте при дочеку није било. Дочек је био миран, скоро хладан, прошао је у реду.

Примећено је да ни самом др Мачеку при пролазу поворке није било великог клицања.

4) Саопштено нам је са више страна да у Казалишту, при дочеку Кнежевског пара није свирана цела државна химна, већ само њен српски и словеначки део, тако да је одговарајући део „Лепа наше” изостављен.

Како су ове личности, које су приметиле, запазиле то и саме биле изненађене, а како с друге стране, та симболика одговара потпуно духу који данас влада у Загребу („лепа наша” - се свира цела. „Лепа наша” је симбол целе, самосталне Хрватске. Није она део Југославије), то је ово тврђење вероватно, и показивало би опет како ХСС замишља споразум и његово извођење.

5) У здравици својој другог дана, бан др Шубашић је изнео своју визију о Карађорђу и Гупцу, и о две групе.

Признајемо да и поред све добре воље никако нисмо могли прави смисао ове здравнице пронаћи.

За сад знамо да има само једна круна, јер је једна држава и један Краљ.

Др Шубашић најмање од свију даје повода да се у његову лојалност према споразуму сумња.

Готови смо веровати у његову добру намеру, али она његова визија и она „државност хрватска” коју је он убацио у здравицу, не одговарају ни духу, ни слову споразума. И зато су баш и запажене.

Мада је запажено и то да је у овој здравици, напоследку и сам Краљ поздрављен - чиме је унеколико, и свакако по примедби самог Њ. Кр. Височанства она тешка погрешка од првог дана - унеколико поправљена.

6) Али овом приликом је Њ. Кр. Височанство потписао закон о изборима народних заступника за Хрватски сабор.

То је онај „изборни ред” - за који је др Мачек на дан устоличења хрватског бана, при повратку из Београда, на самој загребачкој жељезничкој станици рекао: „Та да је мени доћи до изборног реда за хрватски Сабор, а после нека враг носи и њих и њихову Скупштину”. Сад га је добио. Може се помислити, с правом, да је један од важних разлога пута - у очима ХСС баш потписивање овог закона.

Не знамо да ли ће, међутим, др Мачек моћи, баш и да хоће, добити пристанак за извршење избора за сабор. Али о томе на другом месту.

7) Нас чуди, кад је путовање Њ. Кр. Височанства већ решено, и кад су слати у Загреб унапред емисари да утврде детаљи тог пута, да том приликом нису утврђени и текстови тих говора и поздрава. Не може се дозволити да углед Круне и државе буду јавно, на очиглед маса и самог иностранства, излагани уништењима.

То је ствар владе. Она није смела дозволити да буде овако као што је било. Али влада је само теоријски крива, јер она на жалост не изгледа одговорна.

Зар се и овом приликом није показало да од Шида па на даље министар унутрашњих дела не може добити извештаје о приликама под којима се путовање Њ. Кр. Височанства врши.

Иако је влада по уредби о бановини Хрватској одговара за јавну безбедност, она није имала могућности да прати пут Кнежевског пара и његову безбедност.

Све је то било у рукама Хрватске заштите, којој је поверено чување Кнежеве безбедности.

Саобраћајни органи, противно прописима жељезничке службе, на скретницама и блоковима, место саобраћајног чиновника, који су заклетни органи на верност Краљу и држави, имали су органе Хрватске заштите, који не само да нису положили заклетву Краљу и Југославији, већ су напротив положили заклетву само др Мачеку, као вођи ХСС, у циљу који није сагласан ни са Краљем ни са Југославијом.

8) Др Мачеку је било потребно ово путовање и ова понижења Круне и Југославије, да видно покаже својим противницима, да он није капитулирао, да је он остао онај стари др Мачек, противник Краља и Југославије да је споразум од 26. VIII 39. само тактика његова „којом он вуче за нос Београд, Југославију, „Влахе”, - и свакога ко буде стао на пут стварању слободне, независне, засебне Хрватске државе.

Са свог гледишта др Мачек има право.

Али у овој држави, ваљда, има и неко друго гледиште. Постоји Југославија, постоји Краљ Југославије - и није се смело дозволити, да се и та два највиша угледа упрегну у политичка кола др Мачека.

Влада није смела дозволити да тако буде. Она је ипак то учинила.

Нема добро овој земљи док не оде.

„СРПСКА ЈЕДИНИЦА” И ИЗБОРИ⁵³

Неспоразум који „Споразум” у себи носи избио је јавно већ на питању Српске јединице, односно дефинитивног разграничења бановине Хрватске.

Ми смо о њему говорили у последњем Билтену у чланку „Југословенска мисао г. Сл. Јовановића”, и у Билтену 35-36 у чланку „Трагикомедија у драми”, као и у Билтену 33-34 у чланку „Српски глас”.

После формирања бановине Хрватске, која је уредбом добила своје минималне границе (изузев исправке у срезовима Шид, Илок и Дервента), природно је изашла на видело тежња да се створи Српска јединица.

Срби су сматрали да је сасвим природно да сад заостали делови државе изван граница бановине Хрватске и Дравске бановине треба да припадну и српској јединици.

За нас је такво гледиште било наивно и зато га никад нисмо истакли, никад делили и увек указивали на немогућност његову.

⁵³ Билтен, бр. 38; 8. фебруар 1940; страна 15-17.

ХСС нема намеру да остане део Југославије. Отуда хоће такве границе које ће јој дати Хрватску способну за самосталан живот. Таква би била она Хрватска у коју би ушли, поред садашње бановине Хрватске, Бачка и Барања, без неких срезова око Новог Сада, скоро цела Босна, највећи део Херцеговине.

Отуда ХСС неће и не може пристати да ови делови уђу у „српску јединицу”, јер би онда било јасно да је сан о самосталној Хрватској само сан и ништа више.

ХСС зна да на ово никад Срби неће пристати, да се не може наћи чак ни Драгиша Цветковић да такав нови додатак „Споразуму” направи. Али они су ипак, као почетак, примили бановину Хрватску, да доврше потпуно своју народну организацију да узму и највећи део државне власти у руке, уверени да ће на тај начин борба за ону самосталну Хрватску бити, природно лакша.

Али ХСС верује да је ипак сад врло погодан тренутак добијања такве Хрватске - путем избора.

Отуда је др Мачек истакао у Загребу, први пут, пошто је добио потписан „изборни ред за Хрватски сабор”, отворено, да се стварање осталих јединица не може вршити путем Уредбе на основу чл. 116 устава као што је створена бановина Хрватска, већ да ће то бити изведено кад се држава дефинитивно уреди, а то ће бити тек кад претходно скупштина буде изабрала. „Прво избори - па онда уређење државе”.

Читали смо неколико чланака у којима се расправља са др Мачеком о теми по чему не би могла и Српска јединица да се створи оним истим путем којим је и Хрватска створена. Таква расправа показује најлепше како на српској страни људи још не схватају такозвано Хрватско питање. Није спор ту о начину како ће се створити „Српска јединица” - већ каква ће и колика ће она бити.

И пошто др Мачак зна врло добро да чак ни Драгишу Цветковића не би могао наћи да потпишу такву уредбу, на основу чл. 116 устава, какву би он хтео са ХСС, па да се Хрватско питање реши, то он тражи, да то питање решава тек Народна скупштина - с правом уверен да кад се општи, тајни и слободни избори спроведу, под данашњим условима, где су сви национални елементи разједињени, а сви који су против Југославије сједињени, да ће скупштина изишла из таквих избора дати г. др Мачеку довољну снагу да омеђи бановину Хрватску онако како ХСС то мисли, а Србима онда да остави остатак државе, па и ту да спроведе аутономију Војводине и Јужне Србије, па можда Црне Горе, тако да се Србија сведе до Ристовца. Ми смо увек тврдили да се то што се зове Хрватско питање не може решити споразумом.

Тражимо суд за оне који су заводили народ супротном причом и лажарањима, и створили услове да се напослетку „споразум” изведе како би могли причати и лупетати о „споразуму”, кад ево чему води споразум?

Како смо ми могли знати и годинама доследно говорити једно исто, и борити се на две стране, тако су могли и они. Ми смо се борили и против државника, који су 1935. говорили за Мачека да је Јанка Пуста, а 1938. г.

ишли на његову листу а против државе, који су 1938. г. говорили да Мачек цепа државу, а од 1935. г. га свесно пуштали, давали и потпору власти, да изведе организацију Хрвата, под терором, пуштајући га да спроведе милитаристичку организацију под оружјем и дисциплином војном, и с њим преговарали о „споразуму“, па после свега тога, један њихов део с тим истим Мачеком створио „споразум“ од 26. VIII а други, пошто је избачен из владе, грми против споразума. А на другој страни смо муку имали са „странкама што имају корена у народу“ - што су причом о „споразуму“ а Мачековим именом вукли несрећни и обезглављени српски свет за нос. У тој борби коју смо ми једини начелно, јуначки водили и 1935. и 1938. били смо као између два жрвња - и још под немогућим и нечовечним изборним законом. Али ми нисмо клонули, нити смо за љубав лакшег пута, а још мање мандата и гласова, оставили пут истине којим идемо. Напротив, оба пута ми смо сигурне мандате посланичке бацили у воду, уверени да има важнијих и пречих ствари него што су мандати и лични интереси.

Зато тражимо суд за оне који су створили атмосферу споразума и нарочито за Корошца и Стојадиновића који су помагали Мачеково груписање и организовање уз намерну прећутну помоћ државе, а већ за Драгишу Цветковића мислимо да суд и није потребан, пошто одиста мислимо да би га и сам суд морао као неодговорног ослободити.

Јер ето ситуација је таква - чвор! „Споразум! Споразум!“ - кад оно у ствари неспоразум.

Мачек вели: прво избори, па онда омеђавање Српске и Словеначке јединице.

А ЈРЗ - пошто је широм земље где Срби живе чула, на њен „споразум“, као реакцију, захтевано образовање „Српске јединице“ - мислила је да ће некако свој велики успех од 26. VIII разрадити, ако сад она тражи то формирање Српске јединице - пре избора.

На ово је др Мачек дао ону кратку изјаву која најбоље износи његову непопустљивост на томе питању: „Ја нисам са ЈРЗ споразум ни правео, већ сам чинио са другим факторима - Драгишом Цветковићем.“

Са овим, као потпуно умесним, сагласио се и Драгиша Цветковић.

Тим су ствари доведене у ћорсокак.

Ми смо давно рекли: „споразум“ се може одржавати само док се не приђе дефинитивном уређењу државе. Чим се томе буде пришло, др Мачек мора „споразум“ раскинути. И то баш на ограничењу „Српске јединице“. Сад ваљда и слепци (а има их, на жалост, невероватан број у нашој земљи) - сад ваљда и они могу видети да је заиста тако.

Али онда шта ће бити?

И то смо рекли:

Држава не може дуго у оваквом провизоријуму, са створеном хрватском јединицом, са правом за ХСС да вршља и изван Хрватске јединице, а да зато влада нема могућности да у Хрватској бановини прати путовање једног дворског воза, а камо ли неке важније ствари.

А „споразумом“ се не могу „јединице“ омеђити.

Онда мора доћи до раскида са ХСС - и ту је крај онога, што се звао „споразум”. Али онда зашто сте га правили и направили?!!

Срам да паде на оне који су трчећи за својим себичним интересима, лажно говорећи да је споразум могућ, довели до тога да они који су по сваку цену хтели да седе на местима, за која нису, закључили „споразум”.

„ЈУТАРЊЕМ ЛИСТУ” И СЛИЧНИМА ШТО СУ ОД ПРЕ НЕКИ ДАН ПОЧЕЛИ МИСЛИТИ НА ДРЖАВУ⁵⁴

У свом броју од 4. јануара у чланку „На валу том”... напао нас је загребачки лист следећим речима:

„На валу том” није неки најновији шлагер. То је једна тужна, једна стара пјесма. Она пјева о томе како се код нас не поштује одређеност једне политике и једне управе, - већ нешто што не можемо никако разумјети.

Г. Љотић није непознат код нас... Његова партија и његове политичке амбиције нису нимало у оквиру наше опште, унутарње и вањске политике. Па ипак он несметано делује. Он посједује своју радио станицу. Један пут он емисира крвопролиће у Хрватској, други пут позива све да му јаве за сваку кап проливане крви у тој крвожедној Хрватској, трећи пут пјева је-ремијаде ради прогона српског народа у овим крајевима. А увјек... он руши.

Овај пут он пере „Збор” од Марсела Сркуља, али пере тако да се избацују клеветања на хрватске установе и наше прваке. Овај пут се он успиње на пиједестал високе етике, која му не допушта да има у својој средини Марсела Сркуља (који је стварно био његов првак у овим крајевима) али га подмеће другима...

Али овај пут... он пријетио.

А зар је заиста г, Љотић прогоњен човек?

Могуће је њега погодила уредба о конфинацији?

Могуће он сједи у Лепоглави или камо другде?

Могуће је њега погодио Закон о заштити државе или истоимени суд?

Далеко од тога. Г. Љотић емитира. Он је уз Београд, Загреб, Љубљану југословенска радио станица.

Он вели: тајна! Заиста?

Онда је он многотражени човек за извоз у иностранство. Тамо би, наиме, требали таквог вјештака за тајне станице. Скупо би га платили. Јер човек који може тако дуго емитирати јавно и тајно, не безазлене ствари, већ деструктивну, рушилачку кампању против државе и против народа, који може бацити рукавицу и властима и техници, тај је човек злата вриједан.

А поглавито кад у исто вријеме, у истим приликама, због истих ствари, или због истих претпоставки, у истој земљи, и по истим законима сједи људи ограничени у свом деловању, које се сматра политички штетним.”

⁵⁴ Билтен, бр. 38; 8. фебруар 1940; страна 17-20.

У овом натпису ми смо извесне ствари подвукли - јер хоћемо да се на њих осврнемо.

Пре свега, да нешто поновимо:

1) Љотић нема радио станице. Чујемо да негде постоји таква станица и да често чита Билтене и друге наше чланке, као и да завршава емисије поздравом Краљу, Југославији и „Збору”.

За све што се на тој станици прочита из наших Билтена или другог ког његовог чланка, одговара лично Димитрије Љотић.

У прошлом броју смо молили да се за сваку такву противзаконску ствар пријави државном тужиоцу Димитрије Љотић, који се никад и низашта није крио, па сигурно неће ни за оно што „Јутарњи лист” тако баца у тугу.

2) Јер заиста „Јутарњи лист” је тужан због неких емисија те станице.

Ми, разуме се, не знамо каква је била та емисија која је бацила „Јутарњи лист” у тугу, али ако је онаква какву, је сам „Јутарњи лист” објавио у истом свом броју - што ми овде засебно објављујемо - онда управо не знамо шта оправдава ову реченицу „Ј. листа”: „То је једна тужна пјесма”.

Додуше, „Јутарњи лист” даље објашњава да је та „тужна и стара пјесма” у томе што ова земља „нема одређене политике и управе”. Ту већ „Ј. лист” не треба на Љотића да се тужи, јер се Љотић већ годинама бори против тога што нема ова земља „одређене политике и управе.”

Цела борба Љотићева је баш против кривудавости наше политике, њене неодређености и лјигавости наше управе.

Ако је „Јутарњи лист” заиста и сам на томе стајалишту, онда је управо Љотићев истомишљеник.

С те стране, дакле, нема места тузи „Ј. листа”. Напротив, може се радовати што и сам Љотић исто тако мисли.

3) „Ј. лист” тврди да „Љотић руши”.

А чиме то доказује? Јер све треба доказати, „Јутарњи листе!”

Он то доказује овим:

а) Љотићева акција и његова амбиција нису нимало у оквиру наше „опће унутарње и вањске политике.”

б) „Један пут емитира крвопролиће у Хрватској, други пут позива, све оне који знају за сваку кап проливане крви у тој „крвожедној бановини”, трећи пут објављује јеремијаде о прогону српског народа у Хрватској бановини”.

Слаби су му докази и аргументи.

Јер, напред је рекао и сложио се с Љотићем да кад нас и нема „одређене политике и управе” - а сад замера Љотићу да „његова акција и амбиција (ми га можемо уверити и доказати да је Љотић човек са једином амбицијом: да изврши потпуно и До краја дужност као грађанин ове државе, син овог народа и поданик Краљев) није у оквиру наше опће политике.

Па како би и могла бити, кад је сам „Ј. лист” напред рекао да ове опће политике у одређеним линијама и нема?

И зар се самим тим није сложио са Љотићем, а овде га је већ тако брзо оставио, и још га оптужује? Како Љотићева акција може да стане у један

оквир и ту стално остане, кад ти сам „Јутарњи листе”, наричеш што тај оквир није сталан, није одређен?

У погледу емисије те радио станице ми можемо, па и Љотић, одговарати само за оно што је на њој евентуално прочитано и иначе од нас написано, као Билтен, чланак итд. А кад је тако, онда нека се не жести „Јутарњи лист”, Љотић није никад бежао ни од државног суда, нити је икад тврдио да је сам суд незаконит, већ га је увек примао са миром, па и сад, ако има зашта, моли да му се ништа не опрости.

Али место да се љути на Љотића, што је у Билтенима објављивао истинита крвопролића и злочиначки нехат и саучешће чак бановинских власти, нека се и „Јутарњи лист” потруди у Загребу код г. бана, код г. Мачека, и код осталих чиниоца бановине Хрватске да се престане с убиствима и прогонима. Ми чак мислимо да ту управо и лежи зец. У томе. А не у Љотићу и његовим Билтенима. Чак се чини да су Љотић и Билтен помало заслужни што су у Хрватској скоро престала убиства, те изгледа као да се смирило и умирило. Између нашег писања, љутње „Јутарњег листа” и осталих званичних и полузваничних, и садањег затишја у Хрватској, и нехотице се намеће мисао да мора постојати нека узрочна веза.

4) И зар је Љотић крив што су „Јутарњи лист” и остали загребачки листови проневеру несрећног Марсела Сркуља набацили на „Збор” и показивали „његову” радио станицу да, „сад објави ову сензацију”.

Тек потом је дошла емисија те станице у којој је објављено као сензација - оно што смо објавили у Билтену бр. 37: а) да Марсел Сркуљ није већ две (у ствари три) године члан „Збора”, док је проневера из 1939. г., те иста нема везе са „Збором” нити ју је он учинио као збораш.

б) да је изишао баш због Техничке уније коју је основао, против воље самог Љотића, пошто је овај претходно раскинуо уговор о „Техничкој унији”.

в) да у време кад је Љотић са знањем надлежних државних чинилаца радио на „Техничкој унији” као техничком телу, које је требало да представља целу нашу народну привреду, ни сами надлежни хрватски кругови, они највећи и најнадлежнији, нису сматрали - као и Љотић, да је то зло, већ су напротив налазили да је то и часно и корисно за народ.

г) за проневере Марсела Сркуља може далеко пре знати од нас некадашњи члан „Збора”, оснивач Техничке уније и нераздруживи пријатељ Сркуља, а сад одушевљени члан ХСС и директор Господарске слоге у Загребу г. Марко Јуринчић.

Сад „Јутарњи лист” напада Љотића да се „успио на пиједестал високе етике”, и Сркуља подмеће другима”. Нигде и никоме га ми не подмећемо. Само се бранимо од лажи које су хтеле проневеру Сркуљеву довести у везу са „Збором”. И износимо, изазвани, чињенице за чију истинитост одговарамо.

Ако ове чињенице случајно боле „Јутарњи лист” или кога другог кога, Љотић и ми заиста томе нисмо криви.

”Ки си фроте, си пик”, писало је на једном грбу, испод једног шиљка: „Убошће се на ово онај ко се о ово таре”. Није се ни требало о нас чешати, па се, „Јутарњи листе”, не бисте ни уболи.

5) „Јутарњи лист” прети Љотићу законом о конфинацији, интернирањем, Законом о заштити државе и Судом за заштиту државе!

Кажу да су Љотићу потекле сузе радоснице кад је ово читао. Нису људи, могли дуго да га умире и сазнају узрок овој чудној радости.

- „Како, рекао је он, да се не радујем? Та прочитајте само. Овде стоји црно на бело: „рушилачка акција против државе, против народа”, па онда претња са Законом и Судом о заштити државе! Није важно што „Јутарњи лист” тврди да је моја акција „рушилачка против државе и народа” и што мени прети оним законом и судом. Није важно то. Важно је да је „Јутарњи лист” почео да се брине за државу и народ и почео да увиђа оправданост Закона и Суда о заштити државе. То је важно и главно. Оно друго је споредно, јер „Јутарњи лист” у заблуди мисли да сам ја рушилац. А то ћемо лако утврдити да не стоји. Али оно у чему нема заблуде ни моје, ни „Јутарњег листа”, то је управо оно што баца човека у безграничну радост, која ми ето тера ове сузе на очи - то је та брига, нова, млада, као кап скупљене росе, - брига „Јутарњег листа” и целе загребачке атмосфере за државу и народ - и оно уздање, исто тако и ново и младо, у Закон и Суд о заштити државе.

- Верујте, наставио је бришући сузе, да је то тако важно, да смо готови заборавити све прекјучерашње, јучерашње и јутрошње рушење државе и свега што није „хрватски” народ од стране „Јутарњег листа” и госпде која су стварала ону рушилачку атмосферу чији се плодови сад осећају и на убиствима и „заплотњачким нападима” - само кад видимо овакву искрену, дубоку, макар и потпуно неосновану у колико смо ми у питању, бригу „за државу и народ”.

Само, додао је, бојим се да и ово моје резонување не изгледа „Јутарњем листу” као „рушење државе и народа” - Шта знате?”

А претње - завршио је - нису озбиљне. Озбиљна је само она која може уплашити. Претња која не плаши, облива смехом онога који ју је употребио. Јер ми збораши, борећи се за државу, Краља и народ више смо дана сви скупа провели у затвору, него они с друге стране, борећи се против државе, Краља и народа! Па смо чак били и под законом и Судом за заштиту државе - и ако против нас овај закон није ни могао бити направљен! И сад нам се опет прети!

Нешто не знају они што прете. Претња њихова не само да нас не плаши, већ треба њих саме да заплаши.

Јер не бих рекао да им је топло око срца ни чврсто под ногама кад изговарају такве смешне и немогуће претње!”

ИШ, НЕ ПРАШИ!⁵⁵

„Земљорадничка задруга”, Главног савеза српских земљорадничких задруга донела је напис: Пропаст „задругарства” Димитрија Љотића.

У томе напису се износе неистине и клевете о задружном раду Димитрија Љотића.

Разуме се да се од када је председник Главног савеза српских земљорадничких задруга Војислав Ђорђевић не може очекивати да ће овај лист, моћи истину и правду да заступа.

Ми можемо само једно рећи: „Прича о шећеру” је истинито и верно изнела главни задружни рад Љотићев - његову седмогодишњу борбу са картелом шећера - и улогу Војислава Ђорђевића у задругарству уопште и, у овој борби с картелом шећера понаособ.

Да уместо те задруге неистине износи ма ко други, чији образ није црн, Љотић би поднео тужбу Суду да се клеветник обележи међу људима.

Војислав Ђорђевић је довољно међу људима честитим у овој земљи по злу познат. Невалјалство више не би никакву сензацију изазвало. Зато га за ове клевете неће тужити.

Али „Љотићеве” задруге нису примале милионске поклоне од државе, као оне којима управља Ђорђевић - па ипак постоје и ако Баг да, изићи ће из данашњег тешког свог стања, створеног неравном борбом против картела и многобројних му тајних и јавних агената, и светла образа, а и без материјалне штете.

А задруге којима он управља, и које се вештачки одржавају поклонима државним, кад дођу боља времена, имаће тек онда да упознају стварно стање у које их је довео овај задружни „идеолог и борац”.

У овом „напису” Војислав Ђорђевић прештампава клевете о Марселу Сркуљу - на које смо већ довољно одговорили и у прошлом и у овом броју.

А да би себи дао више ауторитета, он прештампава из књиге неког Х. Бев-Мери, „К највећој Немачкој” - који је превела, и издала у нашој земљи француска пропаганда, пасус о Техничкој унији, Збору и Љотићу. У овом пасусу нема ништа новог осим преклапања којима је 15 дана у фебруару г. 1937, наша велика штампа с „Политиком” на челу пунила своје ступце под звучним насловом „Афера Техничке Уније - Дијаманштајн-Збор”.

Ми смо о Техничкој унији рекли целу истину. Ни један једини посао није преко ње отправљен. То је био само пројект - који је Љотић примио, по сагласности надлежних органа, за који је дао свој начелни пристанак и др Мачек да уђе и „Господарска слога”. Љотић је изишао из целе ствари јер му се детаљи извођења нису допали. Стојадиновић - у чијој влади је седео Војислав Ђорђевић - је тада прихватио Техничку унију. Али су тада Француска и Чехословачка подигле кампању против Техничке уније, па да би штампа могла писати, напали су „Збор”, јер штампа не би сигурно могла нападати Ђорђевића и Стојадиновића - као активне министре.

Доћи ће време кад ће Војислав Ђорђевић достојну плату примити.

⁵⁵ Билтен, бр. 38; 8. фебруар 1940; страна 20-21.

Дотле нека буде што мирнији! У свом интересу.

ОКО ИЗБОРА ⁵⁶

Ми смо у бр. 37 рекли да су избори - кисело грожђе, и изразили веру да су ситни, партизански рачуни нагнали владу да одустане од избора.

Али ето, влада већ објављује и изборни закон. Може се рећи, ако избора већ треба да буде, да тај закон није лош. Али ми стојимо на гледишту народа и државе, а не партија, и с тог гледишта и о изборима и о овом закону морамо говорити.

Ми видимо изнад све партијске теревенке ову жалосну стварност: уједињени су сви који желе да руше државу, а разједињени сви који желе да је чувају. У то и такво време праве се избори са једнаким, и тајним, општим и слободним гласањем. Чак се и Хрвати разједињују. Чим је Мачек почео да даје утисак државотворности, губи снагу на велико.

Одиста, може бити да нисмо баш далековиди као господа којима је држава сад у рукама, али све се бојимо да ови избори, ако до њих дође, не донесу врло жалосна изненађења.

А кад нам се каже: „па што се ви, који сте за државу не уједините?“ Одговарамо питањем: „Како?“ и „На чему?“ Уједињавање није само скупљање. Тако могу овде и свиње да се скупе у стада и крда, али људи прави не могу. Како да се скупимо? У поштењу или непоштењу? У добру или злу? У истини или лажи? На правом или на кривом путу? Ми хоћемо увек на поштењу. У добру, у истини и на правом путу, - хоће ли и други? Ако хоће, нека нам покажу тај пут, - или још боље: хајде да га тражимо заједнички. Већ ће нас то тражење оваквог пута ујединити. Али, на жалост, за такво уједињење нисмо до сад нашли партнере. Сваки мисли на друго уједињавање: да се скупимо, па да ради сваки као и до сад. А у чему је онда, ако сваки ради као досад, у чему је онда добро од таквог уједињавања? То је обична подвала, лаж; удружење ради постигнућа каквих тренутних себичних циљева, док држава и народ све дубље тону.

Али, ми ћемо ипак и поред објављеног пројекта изборног закона, и поред евентуалних заказаних избора, све до пред саме изборе, и ако се и сами тренутно морамо повиновати општем темпу, веровати да избори неће бити, јер се надамо да ће, макар у последњем часу, зрачак истине осветлити памет управљајућих.

У овоме погледу је пут у Загреб дао прве аргументе страни која је против избора.

Позната изјава др Мачека и резолуција ЈРЗ су јасно оцртали такву разлику у схватању, да избори не изгледају могућни. Јер, док сам Мачек хоће изборе сад, прво њих пре дефинитивног преуређења државе, ЈРЗ хоће прво преуређење државе - па онда изборе.

А то значи: нема избора, или: крај владе споразума, нерада и расула.

⁵⁶ Билтен бр. 38; Београд, 6. фебруар 1940; стр. 14-15.

ЗАКЉУЧАК⁵⁷

1) Споразум се одржати не може, не само због тога што у себи садржи клице неодржања, већ и зато што се и на делу показало да Мачек жели споразум само ради даљих планова а на рачун целине Југославије.

Према томе, очевидно је споразум као такав банкротирао, а држава треба да извуче закључак.

2) Према предњем, а и према расположењу целог народа, немогућно је а и непотребно стварање српске јединице. Има се и мора вратити Југославији, једној и недељивој.

3) Држава не може да извуче тај једино исправан закључак догод је на власти влада нерада, смушености и распада. Зато ова влада мора одмах да иде. А прича је наивна, да ће држава пропасти ако ова влада оде. Напротив, истина је - да ће пропасти ако та влада остане.

Разуме се да демократија неће донети никакво за земљу добро решење. Она такво решење не може спровести, и с те стране је тачно тврђење и исправно гледиште г. Мих. Илића, да је споразум једнак демократији, демократија споразуму, јер се показало да обоје као резултат дају нулу. То алгебарски. Али народна животна стварност све неумитније открива да су то за народ убитачне велике негативне вредности.

4) А кад ова влада оде, биће створена могућност да се Отаџбина спасе. Како, о томе смо толико пута у последње време у Билтену говорили, указујући као на једино данас умесно решење остварење програма народног спаса.

ОПШТИ ПОГЛЕД НА РАТ⁵⁸

Потребно је, с времена на време, бацити општи поглед на ратујуће стране и положај у Европи. За то имамо оправдања, јер се већ напунило пет месеца откако је рат почео.

1) Главне ратујуће стране нису још управо рат ни почеле. Да није губитака британске флоте, која издржава велике напоре (немачка своје не објављује а свакако су и њени знатни, особито подморнички), сувоземни и ваздухопловни сукоби једва да се могу чаркама звати.

Ми смо давно истакли то, дали смо и објашњење: ратујуће стране знају најбоље да ће у случају развијања пунога рата утрошак људске моралне снаге, како на фронту тако и у позадини, бити далеко већи од потрошње материјалних војничких средстава - и зато избегавају ово развијање док не нађу таква места на противнику где ће моћи да му задају одсудне ударе, чиме би компензирали утрошак људске моралне снаге.

⁵⁷ Билтен број 38; Београд, 6. фебруар 1940; стр. 24.

⁵⁸ Билтен бр. 39; Београд, 21. фебруар 1940; стр. 1-4.

Другим речима, као што смо то рекли на другоме месту, пушка, топ, ми-траљез, авион и тенк ће издржати - али човек неће издржати. И на томе са-знању је заснована садашња тактика главних ратујућих страна Англо-Француза, с једне, и Немаца, с друге стране - избегавање развијања пуног рата док се не нађу места, средства или начин где ће, чиме ће или како ће, да се непријатељу зададу они напред поменути удари.

И све док се таква места, или таква средства или начини не нађу, није оче-кивати да би разумни људи променили досадашњи начин ратовања на За-паду.

2) Зато смо скептици у погледу толико истицане будуће немачке офанзиве на западном фронту - нарочито не право фронтално, на Мажиновљевој ли-нију.

Тврди се да су Немци дошли до тих нових средстава. И сам говор Хитле-ров од 30. јануара говори да оно што је у Немачкој за ових пет месеци по-стигнуто превазилази све раније. То би, по вестима које се шире по Че-шкој, били неки нови тенкови са необично дебелим оклопом, неки нови топови са далек јачом разорном снагом од ових досадашњих, као и неки моћни бацачи пламена.

Све то заједно неће дати Немцима могућности да постигну одсудне успе-хе. Историја прошлог рата то показује.

1914. године Немци су располагали таквом каквоћом и количином над-моћности над Англо-Французима, да је одиста право чудо како Французи нису подлегли. Резултат је познат. Французи су зауставили Немце, успо-ставили фронт од мора до Швајцарске, па лишени највећег дела свог угла и гвожђа, спремали се и убрзо успели да се изједначе с Немачком, па у не-чему и да је превазиђу.

Данас је Француска тако опремљена за одбрану, да ма какво ново сред-ство Немци имали, они не могу добити ни близу ону надмоћност коју су имали пре 26 година. Јер ново средство тешко да може одмах бити масов-но, иако даје извесну тактичку надмоћност која се прво испољава у тех-ничкој неприпреми, изненађењу противника. Убрзо се противник навика-ва, припрема одбрану која га од новог оружја најефикасније брани, али одмах затим тајна новог средства бива откривена од нападног, и он је у стању да се и сам њиме служи.

Отуда, ма каква била нова немачка средства, Немци морају рачунати на изванредно добро организовану одбрамбену снагу француског фронта - па је разумно очекивати да Немци овакву фронталну офанзиву неће предузи-мати.

Предузму ли је ипак, онда ћемо присуствовати не само крвавим биткама, већ ћемо имати нове хекатомбе као некад код Вердена, са тешким психо-лошким последицама расула и код самих трупа, и нарочито у позадини оба фронта.

3) И ако много озбиљнији разлози постоје за офанзиву преко Холандије, ми смо из политичко-војничких разлога и ту скептици. Разуме се, Немачка може прећи преко тих разлога па ову офанзиву извршити, али у том слу-чају ће имати да сноси неповољне последице. Како ми верујемо да Немач-

ка те разлоге зна као и ми, а свакако и боље, мислимо да се неће усудити да овакву погрешку учини.

Учини ли ипак, имаће:

1) Против себе, а уз Англо-Французе, аутоматски 600.000 белгијске војске - добро материјално опремљене и добро извежбане.

2) Целу територију Белгије одмах од резерви Англо-Француске поседнуту, и на најповољнијој линији - утврђеној - припремљену за одбрану.

3) Обалу Холандије одмах поседнуту од ваздухопловних и поморских Англо-Француских снага.

4) Системом плавлeња стављен између себе и Холандије широк појас воде - који Немци не могу „муњевитим ратом прећи”.

5) Политички огроман губитак Немачке у Италији и осталим неутралним државама, а нарочито у Америци.

6) Губитак белгијско-холандских пијаца и белгијског рудника угља и гвожђа.

4) Сасвим друкчије стоји са поморским и ваздухопловним ратом. Сигурно да ће се овај облик рата према Енглеској и Северном мору нарочито појачати и развити до максимума.

Посебни напади Немачки показали су да непријатељ који располаже добрим ваздухопловством и добрим нападним духом може да постигне добре практичне резултате. Сигурно је да ће Немци, који су код себе напади дух неговали, ово и на даље користити.

Примећује се објективно, да у упоређењу са овим немачким нападним духом, без кога се ни један рат не може добити, код Англо-Француза тог духа нема у мери у којој га Немци имају.

Замислите да Немци имају такву надмоћност на мору као што је имају Енглези и Французи. Сигурно је да би они са овим својим нападним духом далеко осетније загрозили Енглеску и Француску него што су ови њих. Кад би Бремен морао доћи из Америке и кад би Адмирал гр. Фон Шпе или Дојчланд могли изићи у Атлантски океан? Што је главно, и поред тога што Енглези овако раде, они су претрпели у својој ратној флоти ипак знатне губитке, које им може бити ни сами напади овом флотом не би донели - или ако би донели, имали би и одговарајућих успеха.

5) Отуда је могуће да ће ваздухопловни рат ући на целом фронту у оштар облик.

Досада су оба ваздухопловства избегавала бомбардовање позадине.

Питање је велико да ли ће се, кад ваздухопловни рат уђе у оштар облик, ово избегавање бомбардовања позадине моћи одржати.

6) Али све то неће рат свршити, нити се тиме могу победе извршити. Тиме се само отварају нове ране на телу хришћанске Европе.

7) Финска даје знаке СОС. До сада се она борила и побеђивала. Сад се отворено с њене стране говори да тако неће ићи дуго.

Њој је потребан материјал војнички али јој је потребно и људство да њиме смењује своје трупе, јер се совјетске трупе смењују, а Финске не.

Говори се да ће доћи и до мира. Не изгледа да до тога може доћи - осим ако Совјети не одустану од својих врло далекосежних намера које су према Финској и Скандинавији имали.

То опет значи велики политички пораз СССР - који после читавог низа тешких војничких пораза, мора да јој у земљи наноси тешке ударе.

Ми зато мислимо да СССР неће моћи да прими мир - и ако га прими то би значило тежак удар за њене унутрашње прилике - већ да ће војнички подешавати да рат тамо добије.

Чини нам се ипак да док трају овакви услови одбране (мраз, снег, лед) ово неће моћи добити, иако Финци показују знаке замора.

Ако се, пак, Финцима озбиљно помогне људским резервама и материјалом, искључено је да би Совјети после тога могли војничку победу над Финском однети.

8) Економско помагање Немачке од стране СССР улази у оно средство којим Совјетија постиже свој ратни циљ: дуги рат ради револуције у Европи. (Седница Политбироа у Москви од 19. VIII).

Али нама је познато да је економско стање Совјетије неповољно, и да неке осетне помоћи, при оваквом стању организације привреде у Совјетији, Немачка не може добити.

И сам рат у Финској је нов разлог који ће погоршати стање совјетске привреде.

Ми смо у своје време навели да ће Совјетију рат, ако би у њ ушла, сам собом увести или у слом, или у мирне а дубоке и структуралне политичко-привредне промене. При томе остајемо.

Овде да кажемо да ће и само озбиљно помагање Немачке морати довести до озбиљних и дубоких политичко-привредних промена.

Главни разлог економским невољама Совјета је примена неприродних комунистичких принципа. Отуда се од свог постанка Совјети боре алтернативно или са економским тешкоћама насталим услед примена комунистичких принципа на народну економију - или са политичким тешкоћама, које настају ако у економији одустану од примене својих принципа.

28. III 1921. г. Лењин је установио НЕП (Нову економску политику). По њој је велика индустрија, спољна трговина, велика унутрашња трговина и банкарство било само у државним рукама, све остало је било остављено приватној иницијативи.

За непуних осам година режим је осетио опасности политичке: у градовима се створила нова грађанска, а у селима нова сељачка економски независна сила (Непмани и Кулаки), XV партијски конгрес, децембра 1927, решава да се врати земља на чисте доктринарне основе. Резултате је: неколико стотина хиљада Непмана и Кулака побијених или изложених смрти у концентрационим логорима или на тешким радовима северне Русије.

Али од тог времена се никако благостање није могло осетити. Повремена глад у оштром облику пустоши Русију, а индустријализација земље није ни приближно помогла насељу да задовољи најнужније потребе савременог живота.

Декрет од 28. II 38., за индустрију, и онај од 28. V 39., за пољопривреду, покушаји су режима да увођењем строге дисциплине принуди раднике у индустрији и у колхозима да одржавајући строге доктринарне принципе индустријско-пољопривредне производње, постигну у овој високи рандман. Али анализа ових декрета, коју смо више пута чинили, најбоље показује стање у индустрији и колхозима и проблеме пред које је режим постављен.

Нарочито се показало да индустријска предузећа располажу релативно малим бројем технички добро опремљених кадрова (инжењера, надзорника, партивођа) - али њихов утицај, уколико их има, поред претешких услова рада (слаба награда и слаба исхрана) на дисциплину рада недовољан је, поред све правне могућности што им строге одредбе декрета од 28. XII 38. г. дају.

Говори се да је Немачка у циљу побољшања производње у СССР требало да пошаље 200.000 стручњака. Овај број је међутим тако велики да га Немачка данас, при увећаној ратној индустријализацији, не може од своје индустрије одвојити - да га шаље у Совјетију.

Али дубоке невоље совјетске индустрије се не би могле извести без дубоких политичко-економских реформи, тј. без поновног напуштања доктринарне линије бољшевичке, тј. док се поново не би СССР вратили НЕП-у Лењиновом: напуштању комунизма, па чак и етатизма у унутрашњем економском животу Совјетије.

И тако, с једне стране утврђујемо да ће нужда стварности нагнати СССР на промену дубоке своје економије - или на слом.

А с друге стране утврђујемо да то СССР може само враћањем на НЕП - одступањем од бољшевизма учинити.

Кад ова два стања постављамо, ми тиме нисмо у стању да кажемо кад ће се и како десити. Од нас је доста да одредимо развојни правац. Остало је изван наше моћи.

9) Не верујемо у могућност проширења ратишта нападом Совјета на Турску, Ирак или Авганистан.

Са разлога напред изнетих, не изгледа нам то довољно вероватно. Нарочито после искуства с Финском.

Напад на Турску, Иран или Авганистан био би још тежи, јер би се вршио даље од совјетских база него што је био то случај у Финској.

Отуда не верујемо да би Совјети могли упасти у ову нову авантуру. Помагање, пак, немачким трупам тако далеко од немачке базе, а тако близу база Англо-Француских, представљао би и са немачког гледишта велику грешку, с обзиром на тешкоће терена на који би напад имао да буде удовољен.

10) Говори се о могућности напада Англо-Француско-турског у правцу Бакуа, ради уништења совјетских петролејских извора. Теоријски то би представљало паметан подухват, кад би изгледи успеха били велики.

Међутим, успех би био могућ само за врло велику и изванредно добро снабдевену армију, те отуда ту не треба очекивати нападе од стране Англо-Француза и Турака, - изузевши ако би претходно ипак Совјети приста-

ли, било сами, било од Немаца потпомогнути, на напад у правцу Турске или Персије или Авганистана.

11) Проширење ратишта на Балкану за сад не треба очекивати. Најзаинтересованија сила за уношење немира на Балкан је Совјетија - а ратовање с Финском, које још није довршено - неће јој дати да се одмах обрати Балкану. Англо-Французи, упркос своје жеље да виде нов фронт на Балкану за сад немају могућности да ту жељу виде оствареном. Немачка, исто тако, нема за сад рачуна да проширује ратиште овамо. Незадовољне балканске силе (Мађарска и Бугарска), за сад - док не би што друго дошло, имају могућности да изазову сукоб на Балкану.

БАЛКАНСКА КОНФЕРЕНЦИЈА У БЕОГРАДУ ⁵⁹

- место Закључка -

У хору задовољних, ево једног гласа незадовољног.

Ништа не дајемо на уобичајене изјаве - које унапред, пред сваки дипломатски догађај - можемо погодити како ће гласити.

Нас се тиче суштина. А суштина не одговара ономе што Балкану треба.

Балкански споразум је творевина јаким људи: Краља Александра и Кемала Ататурка. Сад се у Балканском споразуму не осећа снага таквих личности. И отуда споразум постоји, услед инерције, и трајаће све до првог, истинског потреса. Тада ће се распасти.

Балкану треба један Балкански блок, жива политичко-војничка снага, спремна да брани сваки угрожени део Балкана од сваке претње или напада на његов мир, самосталност или целину.

То није садањи споразум. Он је нека фасада, само док прва велика сила не лупи ногом о земљу. Тада ће пожурити и сваки да извади свој део из игре, изузевши ону балканску земљу непосредну угрожену, која ће остати усањена.

Ниједан проблем отворено није изнет ни претресен. Вероватно је само додирнут у разговорима, али чим се појавиле тешкоће и могућности разилажења, он је брже боље „пудриран“ да се не примети.

То је био увек метод слабих или полујаким природа.

Али проблеми стоје. И кад сутра избију, нерешени, онда ће пудер спасти, и тада ће једна стварност избити и показати сву своју снагу и сву лажност разних конвенционалних здравица.

Три су узрока томе: нерешени односи с Бугарима, нерешени односи с Мађарском, и неповезаност интереса међу свима члановима споразума.

1) Мађарска полаже право на Ердељ, у којем има милион Мађара. Кад би Румунија схватила да је њен интерес да Мађарској обећа да ће после рата да јој уступи онај део Ердеља који има претежно мађарски карактер, Ма-

⁵⁹ Билтен бр. 39; Београд, 21. фебруар 1940; стр. 9-10.

ђарска би свакако пристала да приступи Балканском боку. Али Румунија о томе неће, како се види, ни да чује. И онда се проблем оставља.

2) Бугарска полаже право на један део Добруџе, и излаз на море. Кад би Румунија дала сличну изјаву у погледу Добруџе, могла би се Бугарска придобити да приђе Балканском блоку, ако би и исту такву изјаву дала и Грчка. А ми смо увек стојали на гледишту да и Југославија треба да учини извесне разумне уступке са своје стране. Али и ово питање остаје нерешено.

3) Али изнад свега стоји неповезаност интереса балканских. Сутра, кад Румунија буде дошла у опасност од Совјета или од Немачке, или с друге које стране, свака од балканских земаља ће наћи неку бледуњаву формулу да своје издржавање опере пред светом. И тако ће се показати да је заиста овако: да је Балкански споразум само страшило, а не и истинска снага.

Што тако нико не пише, већ сви обратно, разлог лежи у чињеници да се све велике силе, плаше за своје интересе на Балкану: нису сигурне да би сутрашњица ишла баш њима на корист, па једни другу плаше причом о снази и хомогености Балканског споразума.

Као кад би птице све познале тајну страшила, али лукаво једна другој причале обратно, причу о страшној и ужасној појави од које ниједна птица не сме да изађе на њиву.

Али и овим се, нажалост, морамо тешити. То даје ипак за сад неку наду: бојећи се тако једна друге, лако могу Велике силе и нехотице много учинити за наш балкански мир: избегавајући да га поремете из страха од поступака друге или треће стране, оне могу одиста учинити да нас рат и мимоиђе.

То неће, разуме се, бити заслуга Балканског споразума, већ супротних интереса Великих сила.

Али ко вам може забранити да после тога тврдимо да нас је баш спасао Балкански споразум.

ЈЕДНО ЧУДНО МИШЉЕЊЕ⁶⁰

Ових дана смо имали прилике да чујемо човека који је говорио са др М. Стојадиновићем.

Наше мишљење о Стојадиновићу је добро познато. Али ово мишљење износимо да се види како памет касно долази чак и давно зрелим људима.

- „Југословенски унитаристи трпе данас због идеје коју заступају, а на име јединственог народа. Против те идеје су др Мачек и др Корошец, са теоријом о три народа. Кад је др Корошец ушао у моју владу, он је пошао с прогоном унитариста у Дравској бановини, тврдећи да су они у служби ЈНС. Он је увек умео у Београду да представи једно, а из сасвим других разлога да ради на терену. Њему је главно циљ, а циљ оправдава средство! Сад му

⁶⁰ Билтен бр. 39; Београд, 21. фебруар 1940; стр. 19-20.

је у том погледу пришао у помоћ др Мачек, који у Бановини Хрватској не трпи никог ко није Хрват у њиховом смислу речи.

Требало би да се партије које стоје на гледишту народног и државног јединства скупе, кад су на жалост основне идеје од 1931. и Краљевог Аманета 1934. напуштене од данашње владе”.

Дакле! Корошец сад језуита! Корошец игра дволичну улогу! Корошец гонио унитаристе под изговором да су ЈНС. Сад народно јединство! Сад уједињавање партија које су за народно и државно јединство!

А шта си ти био несрећни Милане Стојадиновићу и три и по године своје владе?! Давно, без пакости, речено ти је било с наше стране, у причи „Лавља кожа и магареће уши”, да није довољно узети власт у руке, па имати и ауторитет. Власт је као лавља кожа: не може све да покрије. Ти си истина имао оправдања, јер ето и пре тебе се свашта дешавало, али после тебе је дошао на твоје место Драгиша Цветковић. Па ипак, Драгиша поред свих својих недостатака, има једну и паметну, знајући да нема лавље коже која би га могла у лава претворити, он не покушава да се направи лавом, он остаје пред очима целог света оно што је. Тиме, разуме се, положај у држави није престао да буде трагичан, (какав је био и у твоје време, јер си ти припремио ову данашњицу), али Драгиша бар стоји на пиједесталу власти у својој природној кожи неогрнут лављом кожом, стоји и целом свету је јасно да чак ни сам Драгиша не тврди за себе да је лав, и свима је јасно да је ту данас баш зато што није то, и да одавде он мора сићи да не би све пропало. А ти си стојао окићен лављом кожом, па те је бар један део света сматрао за оно што ниси, и веровао да ће кроз тебе доћи спас, док си ти мирно пуштао, да ти, по сопственом признању, Корошец вади „бубе из мозга”, гонећи националисте, под довољним за тебе изговором да су ЈНС, а др Мачек, с твојом дозволом, организује ХСС на милитаристичкој и тоталитарној основи и да с твојим знањем и одобрењем припрема снагу за отцепљење Хрватске.

Срамота је твоја што си тек сад све то видео. А срамота је још већа што главу своју пепелом не поспеш и јавно се пред лицем целог народа, тамо на Опленцу, у Крпти, где лежи онај, против чијег си живота ковао завере, не покајеш за све зло што је „три године владе” твоје несретном народу и несретној земљи овој донело.

То би те искрено покајање могло некако и рехабилитовати. Али други начини су немоћни да те васкрсну.

ПОМЕТЊА ⁶¹

- место Закључка -

1) Радикали се „окупљају” - ЈРЗ стоји чврсто. На окупљању ради Цветковић, а остали министри из ЈРЗ старају се о чврстости њеној, иако је јасно да

⁶¹ Билтен бр. 39; Београд, 21. фебруар 1940; стр. 22-23.

се те ствари косе међусобно као што смо то написали у чланку „Окупљање радикала и последице”.

2) „Аца Станојевић одобрава споразум” тврди др Л. Марковић - цео свет зна да је А. Станојевић једва примио и споразум од 8. X 37. само нагнан од своје околине „којој се жури”, - како би могао сад, да одобрава Споразум кад види какав он изгледа, и како га ова влада чак и гази проширујући права Бана, на штету права Државе?

3) Све је јасније да Драгиша Цветковић мора да иде. То виде и они који су га ту и довели. Али др Мачек не да Драгишу, јер нико заиста, ту др Мачек има право, не би могао ни часа седети на Драгишином месту, а да противно самом Споразуму, у Хрватској мир и безбедност испада из руку државе, јер јој то узима бан, а сам бан није у стању да мир и безбедност обезбеди због немања угледа банске власти код распојасане гомиле. А опет свакодневне невоље су такве да их глас и утицај др Мачека не може надвладати.

4) Држава троши без плана и мере, па и узима без плана и мере.

Њена финансијска политика је пример како један режим састављен од људи који никад ниједним привредним предузећем нису управљали, кад дођу на управу земље, праве чуда од експеримената.

„Од невешта и гора плаче” - како да не плаче живи народ и жива, народна привреда.

Трошарина на вино и ракију с једне и пореске реформе др Шутеја с друге стране одвешће нашу пољопривреду не само у пропаст - већ и у руке неваљалаца и пробисвета. Само Јевреји, навикли на шверцовање, подмићивање и лагање могу остати, по овом закону привредници. Остали свет има да пропадне, да ликвидира, да се повуче.

О томе ћемо већ писати накнадно.

5) Шта би с изборима? Ми рекосмо да нема од њих ништа. Зашто ли само лупају празну сламу и доносе изборне законе, - по којима је јасно да до избора неће доћи.

6) Каква ли је љута невоља нагнала по овој земљи Божу Максимовића да се одвезе до Корошца у Марјанишћу? Мора да се Корошец зорли наљутио? Да није схватио Карађорђеву звезду као знак за пензију?

Ово би требало да буде неки преокрет јер се Божа Максимовић од повратка из Загреба држао потпуно пасивно, повучено, као да је био у оставци. Сад одједном одлази до Корошца. Не изгледа, колико се зна менталитет Б. Максимовића, да је то учинио по сопственој иницијативи, нарочито кад иде до Корошца. Али то може бити само „маневра” - што вели народ.

7) У Бановини ствари цветају. Земља се губи под ногама др Мачеку и бану Шубашићу. Дуге и честе конференције у Загребу не значе добро за њих. Финансијске невоље бановине већ се осећају. Сад кад би могли да организују сопствене финансије најбоље би на својој кожи видели колико је истинита књига полујеврејина др Биганића: „Економска подлога Хрватског питања”.

Разочарења на све стране. А не може сад да се баци кривица на Београд и Србе.

Унутра цепања: Франковци и комунисти. С Мачеком и Шубашићем остају мачековци који би радо „пуном паром у југословенство и словенство”. Али мали број. Лаж се плаћа, господине Мачеку. На лажи и мржњи сте скупили Хрватски фронт - сад на истини блок се ломи и цепа, на своје природне елементе.

8) Др Крњевићу скачу акције.

Прво код комуниста. У круговима коминтерне према аутентичним обавештењима које имамо, др Крњевић се сматра као највећи државник Југославије. (Није узалуд он ожењен Јеврејком, и није му узалуд шурак, Јеврејин из Вараждина, суђен у Немачкој за комунизам.)

А онда и у самој ХСС помишља се и на повлачење др Мачека у позадину и на предају председништва ХСС. др Крњевићу, јер он даје утисак да ће бити у стању боље да игра на конопцу - тј. да одржи јединство испуцалог Хрватског блока.

И самим франковцима, који у њему њуше масона, и као за таквог немају много љубави, изгледа да је др Крњевић енергичнији према Београду од Словена и Југословена др Мачека и др Шубашића.

9) Пометња свуда.

Тражи се излаз.

Али ко тражи тај и налази. Ако не налази, тај значи и не тражи, већ само прича да тражи.

Земља не може ово подносити даље.

Ликвидација партија - народ говори.

Окупљање свију Срба, а националних Хрвата и Словенаца у један велики народни покрет, са утврђеним гледањем на основне појаве у друштву и држави (правилном, а не лажном бусолом) и са утврђеним програмом и циљем, са вођством најбољих по памети, по карактеру и по јунаштву - ето то је излаз из пометње.

Ако греше они горе - дај ми доле да не грешимо више.

Дај да изиђемо из магле, на светлост ближег сунца истине.

Пометња ће свуда, на свима линијама, одмах престати.

НОВИ ОБЛАЦИ НА ИСТОКУ ⁶²

Још се није свршила јуначка борба Финске, - пролећа нигде још, а гласови чудни долазе са Блиског Истока: Совјетија ће напасти Турску, а Турска проглашава ванредно стање - стање пред непосредном ратном опасношћу. Ми не верујемо у истинитост тих гласова, али смо уверени да ће до тога сукоба доћи. Ти гласови су само маневар да до сукоба између Турске и Совјета дође.

Ево наших разлога за то:

⁶² Билтен бр. 40; 7. марта 1940; стр. 1-4.

1) Совјети су се рђаво провели у Финској. До сад имају избачених из строја преко 250.000 људи, од којих само 1000 авијатичара и 2000 људи тенковске послуге.

Не изгледа могуће да сад Совјети, после тог искуства са малом и неспремном Финском навуку на себе рат снажне турске војске, потпомогнуте јачом англо-француском акцијом.

2) Није нимало згодно, за у великој мери индустријализовану Совјетију и њену пријатељицу Немачку да крену у рат против Турске, јер ће рат да оптерети и изложи баш онај крај Совјетије јужно од Кавказа, између Црног и Каспијског мора, у коме се налазе главни извори нафте. нагомилавање својих сопствених великих војних јединица у том крају, спречиће уредно снабдевање нафтом Совјетије и Немачке, а ово изазвати кризу не само у читавом унутрашњем животу обе велике земље, већ и нарочито у употреби авијације и тенкова. Ако томе додамо стављање под авионска бомбардовања и артиљеријски огањ самих петролејских извора, па евентуално и њихово заузимање, тек тада можемо судити о озбиљним разлозима које Совјети морају имати да избегавају, колико је год могуће, рат на далеком истоку.

3) Исти ти разлози говоре и против напада на Иран и Авганистан, са додатком да би напад на ове две земље имао да се врши преко озбиљних природних препрека (врло високе планине окружују Иран и Авганистан баш са севера од Совјетије), већ и из крајева пустињских (Туркменистан и Узбекистан у Совјетији), где главна жељезничка пруга иде близу 400 км., скоро на домак артиљерије са високих персијских осматрачница.

4) Овај последњи разлог за евентуално кавкаско војиште је још пресуднији, јер би првог дана рата пруга која иде од Тифлиса за Ериван и преко овог за Баку била пресечена, и тиме Ериван одсечен за озбиљна снабдевања.

Том насупрот, Англо-Французи имају интереса да дође до рата у овом делу Азије.

1) Сви ови разлози наведени од 1-4 што као да говоре против рата Совјетије против Турске, Ирана Авганистана, говоре напротив у прилог рата Англо-Француза против Совјетије.

2) Екразантна надмоћ англо-француске флоте према совјетској у Црном мору затвара потпуно сва црноморска пристаништа совјетска и тиме онемогућује важан транспорт морем и Дунавом и снабдевање тим путем Немачке, али и само снабдевање жељезничком пругом преко Одесе ова надмоћ може да ефикасно угрози.

3) Ратом на блиском Истоку, Англо-Французи одвлаче опасност тоталног рата од својих метропола и пребацују је на други фронт, а ангажују за то и друге народе осим својих.

4) Овим ратом они озбиљно помажу и Финској, јер ће Совјетија бити, природно, приморана да сву своју пажњу обрати овом за себе и свој економски и политички поредак главном правцу.

5) Овим ратом Англо-Французи добијају могућност за постизавање одлучних, стратешких успеха.

Кад све те разлоге погледамо, онда видимо да не изгледају истинити гласови да ће Совјети напасти Турску, Иран и Авганистан.

Ови су гласови само маневар политичко-психолошки за оправдање војничких мера које ће предузети Турска под утицајем Англо-Француза (Турска је већ начелно предобијена за овај рат) ради нападаог рата на Совјете.

Признајемо да је план савезнички одличан и да би, ако успе, довео до брзог завршетка рата, па и слома Совјета.

Али ми на овај план морамо гледати и под другим углом - под углом наших интереса.

Ако Немачка овај напад парира на тај начин што ће своју маневарску масу (око 100 дивизија) пребацити у Совјетију, онда би Балкан, углавном, остао миран.

Али то из више разлога не изгледа могуће. Рђаве саобраћајне везе са Совјетијом и рђаве снабдевне прилике у самој Совјетији, тешко да би могле задовољити војску као што је Немачка, нарочито у таквим масама. Али чак и потпомогнута знатним немачким снагама, Совјетија не би ништа могла учинити, јер разлози наведени напред остају и рат на Кавказу - и без нарочито великих успеха савезника - донео би велике штете и Немачкој и Совјетији.

Отуда долази у обзир друга и за нас опаснија немачка реакција: своју огромну маневарску снагу Немачка би могла бацити на Балкан и избити на Средоземно море, па тиме угрозити бок и саму позадину Турске и англо-француских снага, а нарочито тиме што Средоземно море, које је до сад било безбедно за Савезнике, угрозила нападима сумарена и авиона.

Са гледишта наших интереса овај Савезнички план је врло опасан, јер привлачи опасност напада немачког на Балкан, ради парирања напада на Кавказ и Црно море.

Кочница Немачкој за овај план је Италија. За сад нема изгледа да би Италија овај план могла примити. А то држање Италије велика је сметња Немачкој, јер ако о томе не води рачуна, могла би је дефинитивно изгубити, па евентуално и против себе окренути.

Али ако, с друге стране, Немачка ради парирања неповољне стратешке ситуације на Кавказу и Црном мору буде била приморана да иде преко Балкана, чак и по цену губитка Италије, постоји опасност да Италија то пусти, наравно, уз извесне по нас неповољне услове, на које ће Немачка пристати.

Уздати се да ће англо француске снаге овај евентуални удар Немачке на Балкан парирати, значи не водити рачуна о досадашњим искуствима с њима.

1915 године они нису били у стању - иако су скривили напад Бугарске на нас - да благовремено пребаце свега три дивизије да потпомогну трупе Јужне Србије и тако нам ову спасу или бар одступницу кроз њу. Једва су

успели да искрцају неколико дивизија у Солуну те да тиме обезбеде базу за доцнији Солунски фронт, базу која се одржавала, не благодарећи снагама које су је у то време браниле, колико политичко-војничким погрешкама Немачке, која није сматрала потребним да после слома Србије и саму солунску базу ликвидира.

1939. г. нису били у стању ни самим ваздухопловством да помогну несрећну Пољску, а камо ли флотом и сувоземном војском.

А мала Финска је класичан пример како Англо-Французи неблаговремено и недовољно помажу оне које би иначе били дужни помоћи.

Закључке које из овог стања морамо извући изнећемо у закључку спољно-политичког дела овог билтена.

ТУРСКА И ЊЕН ПОЛОЖАЈ

У претходном чланку показали смо да су вести о нападу Совјета на Турску само маневри са циљем да оправдају војне припреме Турске против Совјета.

Тиме нисмо хтели да кажемо да званична Турска није за то већ припремљена. Напротив, изгледа нам да су највиши фактори њени дали своју сагласност. Потребно је само психолошки приметити народне масе Турске за тако озбиљну ствар.

Засад су бачене вести о припремама совјетским. Самим тим Турска је у очима народним оправдана за оно што ће у своју тобожњу одбрану предузети. Ово ће пак изазвати противне мере на совјетској страни. И тако ће долазити узајамне мере на меру, док на послетку из прве варнице негде, вештачки убачене, не избије рат.

Англо-Французи су Турској већ дали 55.000 кгр. злата на зајам (близу 4 милијарде динара), ради повећања подлоге емисионе банке. У данашње време то представља такву велику дарежљивост англо-француску, да се она само врло озбиљним и поузданим војничким противуслугама може објаснити.

Да би се прави значај овога схватио, ваља имати у виду да Англо Французи Пољској нису пристали да дају ни грама зајма у злату и девизама, већ само у виду кредита за набавку робе у својим земљама, иако су с Пољском већ имали савез. Овде су одступили од тога и дали зајам у ефективном злату.

Англо Французи полако али стално повећавају своју источну армију. Снага те армије износи данас око 12 дивизија, а вероватно је да ће бити појачана и на 20.

Англо-Французи непрестано појачавају наоружање Турске авионима, тенковима, као и противавионским и противтенковским оружјем.

У самој турској војсци морал је добар, ма да за сад не постоји некакво одушевљење за рат против Совјета, утолико пре што је до сада званично вођена совјетофилска политика.

Овоме у прилог иде одиста бедно стање турског сељака. Нигде сељак није тако сиромашан као данас у Турској.

Последње несреће од земљотреса су само повећале ову беду и даље читавим крајевима слику пустоши.

Велико совјетофилско расположење постоји код турске универзитетске омладине, која је иначе одгојена у духу тоталитарно-безверском.

Турска се утврђује око Једрена и тиме показује да је свесна опасности од удара с те стране, за случај њеног напада у правцу Транскавказије (Батум-Тифлис-Баку).

Убацује се иначе стално, а пажљиво, у интелигенцију прича о четири и по милиона Турака у Совјетији, у крајевима око Каспијског мора.

У самим турским круговима сматра се да је за ову концесију одушевљено загрејан маршал Чакмак, шеф генералштаба турске војске, док је још резервисан сам председник републике, Исмет Инени.

Бугарска је тешко разочарала Турску. Г. Сарацоглу је равних шест сати разговарао са др Кјосеивановим и од овога добио врло сигурна обавештења и уверавања о жељи Бугарске за миром на Балкану. У разговору с Краљем, Сарацоглу је само изјавио своје задовољство због изјава које је добио од др Кјосеиванова. Краљ се на то благонаклоно осмехивао. Сарацоглу је то сматрао за Краљево солидарисање са изјавама свога министра спољних послова. У околини Сарацоглуа сад мисле да је турски министар погрешно што с Краљем није разговарао више о спољној политици, а Кјосеиванова само обавестио.

ИТАЛИЈА И БЛИСКИ ИСТОК

Досадашње Италијанско држање карактеришу следеће чињенице:

- 1) Италија жели свом снагом да остане изван сукоба.
- 2) Италија жели исто тако свом снагом да изван сукоба остане Балкан, Мађарска и Средоземно море.
- 3) Италија је политички на страни Немачке, бар уколико се ради о тези „младих и снажних нација са мало сировина и територија”.
- 4) Италија је с друге стране одлучни противник Совјета, било да ови надиру на Финску, било да мисле да крену преко Карпата. Бар тако је до сад било.

Ми смо у претходним чланцима показали велику вероватност сукоба на граници совјетско-турској.

Италија на то приближавање сукоба њеним интересним сферама не може никако добро гледати, јер то лако може утицати и на њене интересе, па чак и на њену жељу да остане изван сукоба.

Верујемо да је долазак италијанског амбасадора из Лондона у тесној вези са стварима на Блиском Истоку. Вероватно да амбасадор поред личних запечања носи Италији и какве поруке енглеске владе.

И друге претходне састанке врховног комитета под председништвом Муслинија треба са овим довести у везу.

Вероватно је да ће Италија само поздравити сукоб на Кавказу, с обзиром да би тај сукоб ангажовао Совјете на тој страни, па можда изазвао код њих и тешке унутрашње кризе.

Али питање је какво ће држање Италије бити у случају да на овај сукоб Немачка реагира преко Балкана.

Сигурно је да ће Италија, колико год је могуће, бити против тога. Али питање је баш у томе, колико јој је то могуће.

На ово питање одговор је у нашем Закључку.

БУГАРСКА

Кад прво објашњење о оставци Кјосеиванова није било довољно да убеди остали свет, појављује се друго о оставци у вези са здравственим разлозима. Др Кјосеиванов је наиме био тако озбиљно болестан да му је био потребан одмор.

Међутим до оставке он није изгледао болестан, а ако се после разболео, то је већ друга ствар.

У Бугарској нико неће да у овој оставци види било какву везу са спољном политиком. Сваки је тумачи искључиво унутрашњим разлозима, - чак и они који истичу да су др Филев и г. Попов германофилског расположења и признају да се обично, до сад, с таквим људима ишло у авантуре. Та једнодушност, и против воље, упућује човека на неповерење.

Објашњења која се чују у Бугарској јесу следећа:

1) Др Кјосеиванов је вршио изборе са великим терором. Краљу су због тога дошле многе жалбе. Он се уверио у истинитост њихову. Због тога је др Кјосеиванов морао ићи.

- Али, зар Собрање изабрано терором неће ићи? - упитао је један страни новинар шефа пресбироа Серафимова, кад је овај покушао да му да ово објашњење.

При том, сам терор је врло карактеристичан. Влада није гонила комунисте, тек је њих 13 ушло у Собрање, тако да је то скоро једина опозиција. Гоњење грађанске и земљорадничке опозиције, а не прогањање комунистичке, мора се довести у везу са спољном политиком. Јер да је влада хтела да гони и ове, она их је могла спречити да се кандидују, као што је то био случај са толиким другим и највиђенијим опозиционарима. Како је са гледишта унутрашње политике свакако много боље имати за опозицију Гичева, Цанкова или сличних, него комуниста, значи да влада са гледишта спољне политике није гонила комунисте, па су ови изишли ојачали.

А то само појачава подозрења према бугарско-совјетским разноликим и другим преговорима.

2) Трвења између Кјосеиванова и Багрјанова отежавала су рад влади. Багрјанов је врло популаран као министар пољопривреде, јер је учинио врло корисне ствари за бугарског сељака. Иначе је вршњак и друг из детињства Краљев. Краљ је често био арбитар у тим односима, па је Кјосеиванов морао ићи!

Ми смо већ у последњем броју указивали на малу вероватност овог разлога. Тај разлог постоји од летос (бр. 22 Билтена), па ипак и после тога др Кјосеиванов је добио за изборе и вршио одиста јавно врло јак терор. Отишао је тек сад, случајно после балканске конференције.

3) Влада др Филова има прелазан карактер. Сам др Филев је неколико пута и као министар просвете изјављивао жељу да се врати својој науци. То најбоље показује да је смена дошла изненадно, без напред утврђеног плана. Председник се у ствари тек тражи.

Главна је да је Кјосеиванов као типични председник једне политике отишао што још није нађен политички представник друге (ако др Филев то није), то још ништа не доказује.

Ми дакле, и поред најбоље воље, остајемо неповерљиви, верујући да ова промена има спољно-политички карактер - и да је Бугарска решена - или у крајњем случају вољна да учини да се верује да је решено - да у првој згодној прилици промени своје досадашње држање.

Рекли смо већ у последњем броју да је та промена засад окренута према Румунији. Али искуство нас учи да ће Бугарска искористити повољне прилике и према другим својим суседима.

Преговори који су се водили у Софији између министра Константинеска и бугарске владе свакако су додирнули и питање Добруце. Ми смо према Бугарској били увек лојални и увек заступали њену оправдану тезу. Ни сад нећемо моћи друкчије. Али баш с обзиром на ово неповерење према Бугарској, које нас не може тако лако оставити, ми поново истичемо своју тезу: треба уступити јужну Добруцу правно сад, дати јој право да има и своје школе и да учитеље поставља министарство просвете из Софије, као и право да млади Добруцанци служе у њеној војсци - али би је тек по свршетку рата Румунија уступила у фактички посед Бугарској.

Свакако и сасвим природно да би влада у Софији желела да одмах све добије. Али кад би Румунија оволико дала, престала би у Бугарској психолошка могућност за рат, јер је бугарски сељак врло реалан човек, и ако он може без рата, а по рату, да стварно добије Добруцу, а за сад је већ правно добија, нико га заиста лако неће моћи у рат против Румуније окренути - баш и кад би хтео.

Остало ће бити изнето у закључку спољњег прегледа.

ШТА СЕ ДОГАЂА У ОКУПИРАНОЈ ОД СОВЈЕТА УКРАЈИНИ (ГАЛИЦИЈА) ⁶³

Добили смо најновије информације из окупираног Лавова.

Због нечувеног црвеног терора над украјинском националном омладином у крајевима окупираним Совјетима ђаци виших разреда и студенти листом напуштају школе. Према најновијем декрету совјетске власти, право уписа на универзитет у Лавову имају сви младићи који су завршили само

⁶³ Билтен бр. 40; 7. март 1940; стр. 5-7.

6 разреда средње школе. Црквена служба још није забрањена, али је приступ у цркве дозвољен само старијим људима. Омладини и деци приступ у цркве је забрањен.

Нечувена скупоћа расте нагло из дана у дан. У Лавову данас 1 кгр. хлеба кошта 25 пољских злоти. Над окупираним крајевима већ се сада осећа авет глади. На сву робу и намирнице, ма у чијим се рукама налазе, утврђена је „тврда цена“, по којој првенствено право куповања имају совјетски функционери, официри и војници Црвене армије. Они купују сву робу, без обзира на врсту и квалитет, у великим количинама.

Ово „куповање“ се спроводи на безобзиран и бруталан начин. У Лавову се ових дана догодио овај случај. Једна сељанка из околине Лавова донела је на пијаци неке намирнице и наводно продавала их по цени изнад утврђене „тврде цене“. Неки совјетски функционер је протествовао и хтео да конфискује намирнице. На протесте сељанке он је извадио револвер и без речи опалио на њу неколико метака. Прорешетана куршумима сељанка је пала мртва крај своје тезге, држећи рукама грчевито своју робу и штитећи је у самртном ропцу од отимача. Убица је мирно извадио из цепа нотес, написао неколико речи, закачио цедуљу о леш и мирно отишао. На пијаци је настала паника. Свет је почео да бежи на све стране остављајући своје тезге, робу, купљене ствари, кола, стоку... На опустелој пијаци остао је само у блату крвљу обливен леш убијене сељанке... Кад је прошло прво узбуђење и кад су стигли рођаци и комшије убијене, могли су да прочитају закачену о леш цедуљу на којој је стајало: „Стрељао сам ову жену због шпекулације“ и потпис... Још увек становништво Лавова, а особито сељаци оближњих села, налазе се под мучним утиском овог догађаја, који наговештава кржаве и крволочне методе обрачуна совјетске владе са својим противницима.

Декрет о установљењу „тврдых цена“ на сву робу и намирнице и сурове и безобзирне методе помоћу којих се у пракси врши та „куповина“ од стране совјетских функционера и војске, у ствари значи најординарнију плачку и отимачину од сељака његових производа. Не могући да се одупру овој легитимној плачки, сељаци који су сад моментално добили у власништво земљишта велепоседника, цркава и манастира, доносе сада на својим општинским зборовима резолуције и одлуке да ће у будуће засејати и обрађивати само толико земљишта, колико је њима потребно за исхрану својих породица... Сироти људи, којима још нису познате све страхоте совјетског режима и система, и не сањају о томе да ће њихове одлуке бити квалификоване од стране совјетске власти за акта „саботаже“ и „контрареволуције“, а то се по совјетском кодексу кажњава смрћу стрељањем по „кратком поступку“ а у најбољем случају, интернирањем у року од 24 до 48 сати, читавих села, а понекад и читавих општина, у мочварне и поларне крајеве СССР.

У Лавову „бесконачни репови“ стоје код дућана већ од 3 сати ујутро.

Забрањено је предавање религије у школама. Крстови су скинути са цркава. Месни учитељски и професорски кадар, који је по мишљењу совјетске власти није још упознат са политичким програмом и идејама болшевизма,

а нарочито безбожништва, замењује се учитељима и професорима посланим из Совјетије. Месни учитељи и професори упућени су у Совјетију на неки политички курс.

Убрзаним темпом проводи се систематско уништавање приватне трговине помоћу државних совјетских дућана, који се налазе под заштитом Комесаријата за спољну трговину СССР.

У читавом окупираном крају већ сада почиње глад. Све резерве хране реквириране су још за време војних акција, прво од стране немачке, а затим совјетске војске. Сви ресторани по градовима су затворени.

Најстрожије је забрањено свако кретање становништва СССР преко граница окупираних области и обратно. Свечано проглашено „уједињење” свих украјинских земаља и Украјинаца, у ствари значи „уједињење” само за совјетске функционере, који су за ово кратко време формално поплавили окупиране крајеве. Иначе ни један грађанин не сме прекорачити бившу границу ни са ове, ни са оне стране.

Бољшевизација и совјетизација у окупационим крајевима наставља се ужурбаним темпом. Сва земљишта велепоседника, манастира и црква конфискују се. Сва индустрија исто тако. Зграде у варошима такође се конфискују и привремено предају на руковање „кућним комитетима”, састављеним од станара тих зграда. Иначе сва управа, надзор и власништво над тим зградама, сконцентрисана је у засебним надлештвима.

Вести о стрељању чувеног митрополита Шептичког, иначе осамдесетогодишњег старца, нису тачне. Шептички је интерниран и налази се под најстрожим надзором. Сва његова непокретна имовина је конфискована, а сем тога морао је да положи, као неку врсту јемства, суму од 500.000 пољских злота. Стрељан је његов рођени брат, Лав Шептички, у селу Прилбичи.

НА ЈЕДНУ ЗАМЕРКУ ⁶⁴

Неки читаоци нашег Билтена не слажу се са нашим спољним прегледом. Налазе да је наше гледиште о спољној ситуацији неисправно, да у њему често провејава много љубави према једној, а често чак много мржње према другој зарађеној страни.

Верујући да су ови наши критичари добронамерни људи, којима је исто толико - као и нама - стало до заштите интереса наше земље и нашег народа, пишемо ове ретке.

У вођењу спољне политике сваке земље постоје извесни императиви којих се сви добри управљачи, па и свесни грађани морају држати. Један од првих и најглавнијих јесте: имати увек на уму, водити стално рачуна о интересима своје земље и свог народа. Интереси других земаља и других народа ма колико били: велики, племенити и леви, или обратно: рушилачки, себични и ружни, могу и морају бити посматрани једино са гледишта на-

⁶⁴ Билтен бр. 40; 7. март 1940; стр. 8-9.

ших интереса. Љубав и мржња, симпатије и антипатије, ствар су појединца. Свако је од нас слободан да то изрази, чак и да јавно манифестује, одлазећи као добровољац у једну или другу земљу, под једну или другу заставу, за једне или друге циљеве. Али нико није властан да своју земљу изложи страхотама рата због свог схватања, својих симпатија или антипатија према једној или другој зараћеној страни.

Полазећи са гледишта да ће овај рат имати најстрашнијих последица за човечанство и цивилизацију; да ће у њему ратујуће стране све од реда бити побеђене; да ће из њега произићи у зараћеним земљама најстрашнији хаос, - наше је мишљење да је интерес наше земље и нашег народа сачувати најстрожију неутралност. Допринети овоме, дужност је на првом месту наших управљача, затим нашег јавног мњења, свих свесних грађана, па и нашег Билтена.

Неутралност наше земље могућа је још и данас. Она би већ била потпуно обезбеђена да су наши савети раније прихваћени: повезати што већи број балканских земаља у једну чврсту целину, решену по сваку цену да остане строго неутралном. У том циљу требало је већ везати судбину бугарског народа за судбину нашег, и преко ове снажне заједнице увести у овај блок и оне балканске државе које сматрају да је њихов интерес исти нашем. Према свакоме, ма ко то био, који наруши такав наш став бити одважан и страشان непријатељ.

Наши управљачи нису за сада у овом правцу ништа урадили. Њихова је политика млака и неодлучна. Место да догађаје предвиде, да догађајима управљају, они својим нерадом дозвољавају да њих догађаји воде. Ако овако продуже да воде нашу спољну политику, догађаји ће нас сигурно увући у рат. А ми смело тврдимо - познавајући ствари, које су многим исправним људима и патриотима непознате - да то није никако интерес ни наше земље, ни нашег народа.

Билтен се до сада стално трудио, схватајући овако интересе наше земље, да указује на њих и једино брани наше интересе. Уколико се дотицао других земаља, трудио се да буде објективан, да њихов став, њихове жеље и акције гледа само са гледишта тих наших интереса.

Наше симпатије или антипатије - да и не говоримо о љубави и мржњи - приликом свих наших излагања, нису узимане у обзир.

Молимо све добронамерне читаоце нашег Билтена да ово наше искрено излагање приме. Недобронамерне није нам стало да уверавамо.

ЗАКЉУЧАК ⁶⁵

1) Сасвим је вероватан сукоб између Совјета и Турске, потпомогнуте Англо-Французима.

Гласове о одласку енглеске ескадре у правцу Мурманска ваља у вези с тим ценити.

⁶⁵ Билтен бр. 40; 7. март 1940; стр. 9-11.

2) Услед тога се опасност ратна приближује Балкану и Средоземном мору. Немачка не може оставити тај напад без своје реакције. С војничког гледишта, одговарајуће немачко парирање је продор кроз Балкан и избијање на Средоземно море, и то негде око Белог мора.

3) То парирање Немачка не би морала да изведе ратом, кад би одговарајуће балканске државе пристале да је пропусте кроз своју територију.

Како је то искључено, врло вероватно је војна акција њена у поменутом правцу.

4) Сигурно је да би се у том случају нападнуте државе нашле на страни Англо-Француза. Али спорост ових, иначе тако великих сила, да схвате правовремено и помогну хитно је тако већ историјом доказана, да у том погледу рачунање на њихову ефикасну помоћ представља прву чињеницу једне погрешне политичко војничке рачунице.

Отуда заинтересоване државе морају само на сопствене снаге рачунати.

5) Али при том те државе морају рачунати са искуством утврђеним чињеницама, да кад се Немачка негде жели да се баци, да она то не ради са пола снаге, већ, по правилу, баца онолико колико ће јој за најкраће време највише користи донети.

Немачка одлично искоришћује свој повољни стратешки положај, тзв. унутрашњих саобраћајних праваца.

С друге стране, може се са вероватношћу рачунати да Немачка располаже са око стотину добро опремљених маневарских дивизија, поред врло великог броја авиона и тенковских батаљона.

Крене ли се Немачка на Балкан, она ће се кренути са огромном снагом.

6) Сигурно је да ће, удари ли на нас, Немачка наићи на отпор достојан наше историје.

Али пре него што бисмо то ми имали прилике на бојном пољу да покажемо, дужни смо све учинити да то спречимо не само из наших себичних, већ из опште човечанских и хришћанских обзира.

У политици сила је крајње средство. На топовима извесних држава писало је: „*Ultima ratio regum*”, (последњи разлог краљева). Кад не помажу разлози, употреби се сила. Али врло често, силу не мора употребити онај ко је у стању да је покаже. Показати силу значи често најбољи начин да се избегне њена употреба.

Ни у унутрашњој нашој политици, ни у спољној ми не показујемо снагу, већ слабост. Отуда, до сад, нисмо испунили то мудро напред наведено правило: „показати силу, да би се избегла њена стварна употреба”.

О унутрашњој политици ми ћемо на другом месту навести шта нам ваља чинити. Сад говоримо само о спољној.

Али чак кад би у унутрашњој политици ми испунили и све услове за снагу, у спољној сами, и при најбољим условима, мали смо према Немачкој да је демонстрацијом силе спречимо да не крене овамо. Отуда потреба тражења савезника.

7) Идеал би био оно што смо стално истицали: балкански блок. Али на њему је тако мало урађено.

Крајње време је да се пређе на енергичне мере, без одлагања - право циљу.

Румунија је, изгледа, нешто предузела у Софији. Треба енергично у Румунији и Софији настати да се прими компромисни предлог о правном уступању Добруџе - Бугарској с тим да јој се дефинитивно уступи по свршетку рата.

Морају се исто тако средити односи Румуније с Маџарском. Мора се за обе стране наћи оно што је право, а што ће обезбедити мир на Балкану.

Ако Румунија све то не схвати, онда јој се мора с наше стране рећи, да је, нажалост, морамо оставити сопственој судбини. Боље јој је то рећи сад, да унапред зна, него да то доживи доцније, јер је иначе немогуће све бранити.

Турска ће сукобом са Совјетима скоро сасвим смањити своју балканску активност. Задржаће се на дефанзиви. Њени односи са Балканским споразумом остаће само дипломатски. Не може се рачунати на неку њену озбиљну помоћ.

Грчка, по природи својој, исто тако не може дати неку непосредну војничку помоћ. Ако се од ње добију јемства да ће с југа својим снагама чувати балкански поредак и помагати га посредно - довољно је.

У случају напада од стране Немачке ваља рачунати и с надирањем Совјета или бар на њихов притисак на Румунију. Румунија ће у том случају имати помоћ Англо-Француза и Турака, а нарочито њихове флоте.

Главну снагу, дакле у том случају ваља да даду Југославија и Маџарска. За наш задатак да манифестацијом снаге спречимо покушај немачког продора то је очигледно недовољно, поред свог одличног квалитета 30 маџарских дивизија, ослоњених на нашу војску.

Ако дакле обезбедимо мирну Бугарску, али не онако као 1915. г. и за сваку евентуалност будно војничко држање Грчке, и ако Румунију оставимо да уз припомоћ Турске и Англо Француза парира евентуални притисак совјетски, активна одбрана балканског мира при садашњим условима била би поверена Југославији и Маџарској.

8) Италија је та чији би интереси били угрожени продором Немачке на Балкан. Она је за сад то довољно јасно показала.

Тежиште балканског мира, с обзиром да до сад није урађено ништа на стварању балканског блока - после извесних брзих мера на поправци односа Румуније и Бугарске и Румуније и Маџарске - лежи у односу Италије према Југославији и Маџарској.

Хитан задатак наше дипломатије био би у томе да испита могућност војног савеза с Италијом и Маџарском - за одбрану мира у овом делу света.

Ако би до тог савеза дошло, онда би то већ била довољна демонстрација снаге, која би спречила евентуални напад Немачке на Балкан. Онда би се овде очувао мир. Ако до тог не дође, онда у тесној политичкој сарадњи с Маџарском и Румунијом још сад морамо припремити све своје силе за тешке дане искушења.

Италија се у овом случају налази у врло тешком положају. Рекли смо већ да колико год може, она ће се противити дипломатски таквом нападу Немачке. Али да ли ће моћи да иде и преко дипломатских мера, да ли ће мо-

ћи да приђе и отворено војничком савезу за обезбеду мира, велико је питање. Јер би је тај савез могао увући у рат.

А мир за Италију је услов њене унутрашње равнотеже, пошто Италија политички није јединствена.

Фашистичка Италија је уз Немачку, политички против Енглеске и Француске. Тај став могао је лако увући Италију у сам рат уз Немачку.

Али Двор, Ватикан, извесни војни фактори, а и народне масе су против тога и то је довело до садашњег мирног става Италије. Али политички она је још увек уз Немачку.

Истина, Совјетска интервенција је знатно удаљила Италију од Немачке. Али не толико да би Италија могла лако и у сам рат против ње ступити.

Важни су дакле интереси Италије за миром, као што смо напред видели, а важни су с друге стране њени велики интереси да Балкан остане изван сукоба. Али, ако Италија у односима својим с Немачком нађе какав компромис да остане и даље мирна, а да под извесним условима пусти Немачку на Балкан, онда би наши покушаји да се балкански мир ослони на њену активну помоћ, остали безуспешни. У овом случају мислимо да ће Италија успети преко Немачке да Совјети не продру на Балкан.

Зато, понављамо, ваља одмах предузети мере у Будимпешти и Букурешту, а нарочито у Риму, и испитати ствари, да видимо шта нам ваља чинити.

При том се мора знати једно: став Италије одлучује о миру на Балкану данас, кад већ до сада, за ових годину дана откад непрестано пишемо, није наша спољна политика успела да Балкан учини истински сложним и зато независним и мирним.

9) Све је то, разуме се, писано под вероватном претпоставком да ће Немачка, ако Совјети буду нападнути на Кавказу, реагирати на Балкану.

Али та вероватна претпоставка може и да се не оствари. Дужност наше дипломатије је да ради и непосредно у Берлину, да извиђа, да предупредује, да парира.

У том ће наћи доста помагача, ако у том правцу ради са свима балканско-понунавским државама и Италијом.

Ми смо о ставу ове писали с чисто војничког гледишта. Али политички интереси Немачке могу ово искључиво војничко решење да спрече.

Ваља нашој дипломатији да те политичке интересе искористи активно, те да ову несрећу по Балкан спречи.

У Берлину иначе имамо једног ретко способног човека за свог министра. Али мале користи биће од његове способности, ако дипломатска централа и њени остали органи по разним заинтересованим престоницама не буду на потребној висини. Досадашња искуства нас у том погледу, на жалост, нимало не умирују.

ВЕЗАН ЧОВЕК НА ПРУЗИ⁶⁶

У криминалистици су познати случајеви где се жив човек везаних руку и ногу и запушених уста, донесе и баци на пругу да га ту преглази жељезнички воз.

Он чује тутањ огромне масе што се поамно брзином креће к њему. Он чак успева већ и да види само воз али се с пруге не може маћи. Ни откуда помоћ не долази. Њему мисли муњевито пролазе кроз свест. Сви његови покушаји да се из веза извуче безуспешни су, покушај да их раскине само га исцрпљеног враћа у исти положај. А она поамна маса све ближе се примиче.

На овог везаног човека на прузи личи наш народ. И то онај његов део који је ову државу и стварао - Срби са националним Хрватима и Словенцима.

Њему је јасна страшна опасност којој је изложена његова држава и он сам; али ето, као парализован, не може с пруге. Ништа му од руке не полази да се спасе. Као уклет стоји немоћан да учини потребан корак, иако му је јасно шта би требало да учини. Нека огромна немоћ захватила његово тело. Сви делови, сви органи су му у немоћи: само свест о опасности ради.

Где год се кренете, с ким год станете да говорите, свуда ћете чути исте речи: „пропаст, слом”. Рачуна се да ли смо сад још три, или још два минута до фаталног часа. Али спасоносни покрет не долази.

И отуда клонулоост и још већа немоћ.

А ми знамо да мора узети доћи до своје снаге. Макар у секунду пре дванаест сати, макар пред последњи обртај точка поамне силе што се на њ устремила.

Узети је и сам крив - цео целтат - за свој трагични положај. Крив је од главе до пете. Ми смо то толико пута и на толико начина доказивали.

Али, у последњем секунду макар, десиће се чудо: пресечене ће бити његове узе, повратиће му се снага, заструјаће кроз њ животворна воља и прегнућа велика исправиће га на ноге.

Што још тога нема, узрок је што се довољно цео целцат, од главе до пете, није поучио узроцима који су га дотле довели.

Сад се само трза у страху и вели: „хоћу да жив будем”. „Нећу у страшну смрт”. Али још му ослобођење зрело није. Доћи ће и оно кад га смртни страх и мука довољној мудрости упуте и науче.

ЊЕГОВА НЕМОЋ

Долази од његовог греха. Грех рађа немоћ, а ова смрт.

Многи наши људи готови су увек да сву кривицу баце на оне на врху. И то се сваки час и чује.

⁶⁶ Билтен бр. 40; 7. марта 1940; стр. 12-14.

И ми смо често и отворено критиковали њихов рад. Али истине ради морамо рећи да су врло често и грехови оних на врху проузроковани греховима осталих.

Узмите случај владе Драгише Цветковића. У моралном погледу то је продужетак Милана Стојадиновића, само без претензија које је овај имао. У националном погледу, то је напуштање Југославије. Јер Стојадиновић је откочио све кочнице хрватског греха, уверен да ће он већ било Мачека, било франковце увући у ЈРЗ. Дао им тако могућност тоталитарног организовања на бази војничке дисциплине. А с друге стране УО, потпомогнута у последњем тренутку од ЈНС, створила у свести народној уверење о потреби и неминовности „споразума”.

Има истине у нападима који се због свега тога упућују и највишим факторима. Али, с друге стране, да није било оног „српског греха” који је годинама трпео и помагао кукавиштво и шићарцијство Стојадиновићевог и Цветковићевог друштва, који се није згадио на њихове прљавштине и забушанство, који се дивео њиховој „мудрој” политици, иако је било јасно да та „политика” води земљу у пропаст, јер је заснована на неморалу, на лажи, на корупцији и на партизанству. Да су место тога Срби са националним Хрватима и Словенцима стојали неодступно на јуначким и човечанским основама своје историје и свог живота, да су с опрезом погледали на сваки противан дух, ма с које стране долазио, зар би - баш и да дође с највећег места - такав грех био дужи од једног дана?

Да УО годинама није бесомучно и безобзирно викала да је „споразум” потребан и неминован, иако је за сваког објективног и обавештеног човека морало бити јасно шта значи „споразум”; да Мачек није благодарећи Драгољубу Јовановићу, демократима, земљорадницима, а у последње време и радикалима и ЈНС два пута носио опозициону листу, и тако стотине хиљада југословенских гласова одвлачио за Голеш планину, - зар би „споразум од 26. VIII” био уопште могућ? Зар Сава Косановић није рекао: „Да није 600 хиљада српских гласова, гласовало за Мачека, споразума не би било”. А зар цео овај припремни рад на „споразуму”, од 1934. до 1939, није у ствари заснован само на нашем партизанству, греху који нас прожима и од кога се ни данас, пред очигледном опасношћу да будемо прегажени, као каквог окова, не можемо да ослободимо? Зар смо ми збораши могли унапред да знамо шта је „споразум” и да увек тврдимо - у Загребу, у Сплиту, исто тако као и Љубљани, Скопљу, Цетињу или Београду, да је „споразум” у ствари неспоразум, да је немогућ догод постоји грех српски и грех хрватски и да ће, ако се закључи, донети страшна разочарења народу, а тешку опасност, па евентуално и саму пропаст државе, те да због тога одбијамо све позиве да идемо на ту листу. Али то нису видели демократи, земљорадници радикали, ЈНС-овци, па напоследку и ЈРЗ-овци? Очигледно је да кад смо ми збораши могли то знати и с муком и борбом, тако радити, и због тога смо два пута, имали смелости само ми и нико више, да сами, под својом заставом идемо на изборе, могле су и напред поменуте странке, да их, пусто партизанство није спутавало као окови, те су оковане овим грехом ишле за др Мачеком и „споразумом”. А сад, у опозицији, вичу на тај

„споразум”, (као да би оне могле направити неки бољи), опет само из партизанских разлога, у циљу да искористе антиспоразумашко расположење националних маса.

Немоћ „везаног човека на пружи” долази из два разлога - оба морално-духовне природе. Приволети се поново „царству небеском”, прићи опет старом нашем чојству и јунаштву и одрећи се партија и партизанства, значи одвезати се смртних уза што „везаног на пружи” држе. Један нам узрок везује ноге, други руке. Шта може глава кад су руке и ноге везане?

Све ово многим реалним људима може изгледати наивно и глупо, као што им је изгледала наивна и глупа и свака друге велика истина коју Збор од свог почетка проповеда. Али изван овога нема спаса „везаноме”. Другог краја његовој немоћи и неслободи нема, осим оног напред изнетог. Морамо се вратити основама духовно-моралним нашег живота и морамо се одрећи партизанства, ако нећемо да будемо прегажени.

Разуме се, други „реални” политичари ће нашем народу саветовати друге путеве. Лист „Напред” заједно са „Новом Ријечи” Вилдера и „Српском Штампом”, саветоваће „демократију” и „споразум”. Неки забринуте Срби и демократи ће саветовати „окупљање Срба”, а радикали свих боја „окупљање радикала”. То су сасвим природно, увек лакши путеви, па зато и изгледају „реалнији” од оних које ми предлажемо. Исто тако, као што су некад изгледали „реалнији”, па зато и лакши, они путеви које је предлагала УО са ЈНС и они које је предлагала ЈРЗ.

Али тим „лакшим путевима” су већ ишли национални Срби, Хрвати и Словенци, па је онај човек остао не само „везан на пружи”, него му се помамна сила, и још колико, приближила.

Време је дакле да се национални Срби, Хрвати и Словенци реше да пођу и тежим путевима, онима које ми предлажемо. Право је пошто су толико пута послушали оне „реалне”, да послушају једном и нас.

Наш је предлог кратак:

- 1) Ликвидација свију партија, са стране самих партија, или са стране народа;
- 2) Сазивање једног општенонародног конгреса ради усвајања основних начела и смерница будућег југословенског покрета свију Срба и националних Хрвата и Словенаца;
- 3) Бирање привременог вођства тог покрета;
- 4) Организовање тог покрета на територији целе Краљевине;
- 5) Враћање целог народног и државног живота на наше исконске духовно-моралне основе.
6. јануара 1929. г. Краљ је узео да ликвидира партије. Васкрсло их је то, што није схватио да после тога не може ни Он нову партију стварати. Васкрсло их је нарочито то, што није схваћено да се мора створити Покрет који ће имати основна начела извучена из најдубље стварности народне и смернице из највиших стремљења народних - све и у свему засновано на истини.

Данас, после толиког тешког искуства, морамо се поново вратити ликвидацији партија. - Само овога пута ликвидацију морају решити или саме

партије, или ако оне то не учине, народне масе ће их напустити, јер им душу њихова партизанска мерила гладну остављају а судбина им после свега све црња изгледа.

Они на врху, и највиши, имају свакако својих грехова. Али за нас су они неприкосновени. Али ево ми остали, дај да будемо бар ми и бар сад, без прекора. Испунимо овај предлог. Он је јасан и кратак. Нико му начелно мане неће наћи.

Зашто дакле да га не испунимо?

А испунимо ли га, одмах ћемо видети како узе падају с ногу и с руку, „везани на пружу” устаје, диже се, исправља се: живот, мир и радост су пред њим.

И они на врху ће тада друкчије радити!

ПРИЛИКЕ У БАНОВИНИ ХРВАТСКОЈ⁶⁷

Прилике у бановини Хрватској су следеће:

1) Др Мачек игра на разапетом конопцу а под конопцем амбис.

На десној страни му прети опасност да Београд поништи „споразум”, на левој - да у Загребу изгуби потпуно сваки утицај на хрватске масе.

„Споразум” је отпочео отворати очи оним Србима, Хрватима и Словенцима који су мислили да се Хрватско питање може споразумом решити у Југославији. Сваког дана они сазнају чињенице из којих закључују да су били у великој заблуди кад су тако мислили, јер виде да је „споразум” у ствари врло стрма равна низ коју је држава са својим најбитнијим интересима гурнута да клизи, а на крају се налази пропаст и расуло. Отуда је огроман број оних који су се са споразумашког пута тргли, тако да је нарочито међу Србима, као и међу националним Хрватима и Словенцима број људи који су још искрено за „споразум” необично мали. То нагло антиспоразумашко јачање утиче на државу и отуда др Мачек осећа опасност да му се из престонице, поред све добре воље и лојалности што је Намесништво показало у „споразуму”, ипак једног дана „споразум” поништи. Отуда је др Мачек принуђен да чини гестове и даје по коју изјаву којима треба да утиче на факторе у Београду да их одржи у уверењу о својој лојалности, државотворности, па чак и југословенству (здравица у Патријаршији).

С друге стране, „споразум” није могао задовољити хрватски грех. Годинама се овај развијао и растао под окриљем др Мачека. Никад он није учинио ништа да отворено устане против њега. Свако неваљалство, злочин или грех почињен од хрватских појединаца или масе, др Мачек је покривао или бранио. Он никад не рече отворено Хрватима да Хрвати морају примати и бранити Југославију. Напротив, увек је дао разумети да је од 1. децембра 1918 год. настало најцрње време за Хрвате и Хрватску, и свака неистина („Економска подлога Хрватског питања” од др Бичанића), која је

⁶⁷ Билтен бр. 40; Београд, 7. март 1940; стр. 14-18.

имала за задатак да појача бес хрватских маса против Југославије, нашла је закриље др Мачека. Он никад не устаје отворено и мушки против большевизације хрватског села, које је хрватску праву схватило као неслуужење војске и неплаћање пореза. Све је он то трпео и трпао у свој хрватски блок, уверен да је за њега главно „решити хрватско питање”.

Човек се мора дивити његовом слепилу, (ако је заиста био добронамеран), како он то мисли „решити” хрватско питање, а оставити нетакнут хрватски грех. И кад смо ми својевремено истицали да ће чак ако и склопи „споразум”, др Мачек наићи на несавладиве тешкоће у борби са тим тако негованим хрватским грехом, били смо нападани од стране „Обзора” као људи који злурадо шпекулишу са хрватском будућом поцепаношћу па би још сад радо да се она, и што пре, појави.

Разуме се, да смо ми одмах одговорили да се радујемо што ће се одвојити кукољ од пшенице, што ће неприродно јединство хрватско на крају морати да пукне, јер не могу ићи заједно Словени и „Готи”, окупљени под заједничким именом Хрват.

Сад тај тако неговани хрватски грех не зазире и од оваквог „споразума” и тражи потпуну, самосталну и Велику Хрватску. Како су масе увек тиме биле одржаване на окупу и како је Мачек увек тиме одржавао мистику хрватских маса то је сад, разуме се, „споразум” схваћен као издајство Мачеково, као његова „продаја Београду”. Тиме франковци - који су успели да својим грехом заразе хрватске масе, благодарећи оном српском греху против кога смо толико пута говорили - добијају могућност да отворе борбу против Мачека, и да му постепено одузимају утицај над знатним делом хрватских маса.

То је велика опасност у којој се налази Мачек с оне друге, леве стране у Загребу.

Да би парирао, он, као играч на конопцу, чини гестове, или даје изјаве или пушта да се такви гестови и изјаве дају, којима би код хрватских маса одржао свој утицај, одржавајући уверење да је он, Мачек, и даље потпуно на оном истом антијугословенском, самохрватском, противдржавном и анти-српском, једном речи - франковачком програму.

Опасан положај у коме се др Мачек налази до сад је формално искористишавао добро, тј. није се још сурвао у амбис. Престоница још чува и верује у „споразум”, а у Загребу се још Мачек сматра „вођом хрватског народа” (*Dux populi croatici*). Али само формално стање ствари изгледа тако. Стварно ствари су се и у Београду и у Загребу измениле на штету Мачекову. Није могуће друкчије. Чак и они који су - и у Загребу и у Београду - уверени у добру вољу др Мачека (у Загребу да створи самосталну Хрватску, у Београду да „пуном паром заплива у југословенство”) полако увиђају да му се ситуација измиче из руку.

Ради истине, у одбрану његову, морамо рећи да измицање ситуације из његових руку није последица његове неспособности. Природа ствари ни-коме на свету не дозвољава да тако дуго, и до краја, остане изнад амбиса. На крају га чека пад.

2) др Мачек се не држи „споразума” - он га методички и самовласно проширује.

У Београду он то представља потребом да угоди франковачкој агитацији. У ствари то представља потребу и његовог рођеног менталитета. Јер и он спада у оне Хрвате у којима је протекли историјски живот сталозио страх од јаке државе. Нема, такорећи, ни једне одредбе материјално-правне природе „споразума” коју Мачек није у пракси самовласно проширио, било да то долази из његове сопствене иницијативе, или пак само као потребна играња на концу изнад франковачког амбиса који му прети.

а) Државни скандал са хрватском заштитом је најбољи пример за то. Створена за владе Стојадиновића, на очиглед државне власти која је све то толерисала по наређењу Корошца, а са одобрењем Стојадиновића, она је тада била очигледно антидржавна револуционарна организација са јасним циљем да заштити хрватска незаконита и неуставна стремљења и манифестације. После „споразума”, кад је створена бановина Хрватска и кад је ова добила и самосталну жандармерију која је директно њој подложена, хрватска заштита постала је очигледно излишна. Она је ипак задржана. Прво је др Мачек успео да од саме владе за издржавање једног дела заштите, извуче преко 600.000 динара противно одлуци Главне контроле, а потом је, после добијања почасног часништва којим је почаствован неозбиљни Драгиша Цветковић, та заштита и од самог бана озакоњена. Јавна саблазан са „часничком школом” заштите и полагањем испита „часничких” (официрских) у присуству, под председништвом, па чак и под питањима (старог аустријског „резерве-официра”) др Мачека - иначе активног потпредседника владе, је кулминација свега тога.

Убеђени смо да су умесна питања „Српског гласа” довела у врло незгодан положај министра војске и морнарице. Да он као министар војске призна законитост свега тога, не може. Да од тога направи одсудно јавно питање, с обзиром на друге своје претешке задатке које у данашње време има, неслободан је. То све разумемо. Али с друге стране, јасно је да нема војске на свету која би то могла трпети, а таква „тактика трпљења”, на крају, може да упропасти и поједе и најбољу стратегију.

Заштита је очигледно, поред жандармерије која стоји на расположењу шефу извршне власти, бану бановине Хрватске, излишна за одржавање поретка. Њој је задатак да под другим именом оствари самосталну хрватску војску.

б) Г. Мачек, преко својих људи у крајевима изван садашње бановине Хрватске, не само да сарађује са националним мањинама, већ их непосредно позива на сарадњу против Срба. За сад је најјаснији случај у Војводини. Свакако то нити је по духу, нити у духу споразума. Ово г. Мачек не чини случајно или из каквог чисто сентименталног разлога, ово чини зато да тим нелојалним поступцима према „споразуму” рашири границе бановине Хрватске (иако и сами признају да никад границе бановине нису биле оне које су сад добили) или омогући изван ње стварање разних јединица аутономних према влади у Београду. Кад би хрватском греху било остављено да кроји сам капу наше земље, онда би Хрватска обухватила Војводину,

целу Босну до Дрине, Херцеговину у садашњим границама и Боку Которску; Србија би била до Ристовца, Црна Гора и Јужна Србија би биле аутономне земље. Од такве државне поделе није далеко ни сам вођа хрватски, др Мачек, судећи по свима поступцима његовим и његових.

в) Посета Њ. Кр. В. Кнеза Павла у Загребу показала је колико је др Мачек лојалан према Краљу и Југославији. О томе смо већ писали у бр. 38 Билтена, па се на то нећемо враћати, али једно морамо стално подвлачити и никад довољно. Кад Хрвати греше у форми, то није никад наивно и без дубљег смисла - јер су Хрвати одгајени у култури форме. И оно осуство поздрава Краља и Југославији, у пет поздравних говора упућених првог дана Првом Намеснику Краљевског Достојанства, ваља узети као свесно и злонамерно гажење „споразума” и заклетве од стране др Мачека, бана Шубашића и осталих који су поздраве држали.

г) Одржавање мира и безбедности по „споразуму” припада држави. Бановина је једноставно то приграбила за себе. Али одржавање безбедности од стране бановине се претворило у анархију. Благодарећи вршљањима разних функционера ХСС - тамо за све који нису њени чланови - влада потпуна лична и имовна несигурност. Многобројни случајеви који су већ и најширој јавности познати, доказ су за то.

Случај напада на Чеду Милића, једног од највећих људи Југославије, по раду и борби, у Имотском - најбоље потврђује ово наше тврђење.

Код свију тих случајева једно је карактеристично: одсуство заштите у виду санкција према нападама. Ми смо у једном чланку „Клевете” (бр. 35-36 Билтена) доказали, одговарајући загребачком (како чујемо јеврејском) „Јутарњем листу”, да се из комуникаа бана Хрватске, види да је од оних случајева које је сам бан објавио, (а све није, то је очигледно) његова власт „уредовала” кад је у питању напад на функционере ХСС у свима случајевима, или у процентима 100 одсто, док је у нападима на несрећне југословенске националисте уредовала само у једној шестини случајева или у процентима, 17,6 одсто. На тај рачун - сасвим разумљиво - нико нам није одговорио.

д) Обраћена нам је пажња на Закон о изборном реду за бановину Хрватску.

У одељку о изборним кривцима, установљена су следећа одступања од општег, јавног поретка у земљи. На тужбу по изборним кривцима овлашћен је сваки грађанин бановине а не само државни тужилац или оштећени. За изборне кривице почињене од војних лица, макар иста и сама починила, одговараће војна лица пред грађанским судовима.

То значи да сваки загребачки факин може поднети кривичну пријаву, оправдану или не, против сваког војног лица, рецимо команданта армије, дивизије или пука, и они ће тада одговарати, макар дело потпуно сами учинили, не пред војним судовима, као што би то по општем кривичном закону било, већ пред редовним државним судовима, као кривичним.

Што практично значи да сваки факин може сваког војног функционера извући на суд.

Ова норма је очигледно у супротности са „споразумом” од 26. августа, јер је војска, па дакле и официри, у надлежности државе. Па ни статус официра не може бити једноставно бановинским законима или уредбама промењен. Истина је да су овај закон потписали Краљевски Намесници. Али то само показује како су паметни референти на чије се реферате Краљевско Намесништво ослања.

ђ) И у спољну политику се др Мачек меша. Ту свакако не бројимо случајеве оправдане, где он утиче на министра иностраних дела да овај појача, или ма у чему исправи своју спољну политику. Ту мислимо на др Мачекове изјаве спољно политичке природе или такве које су из унутрашње, али имају везе и значаја по нашу спољну политику.

3) Др Мачек је приморан на отворену борбу с франковцима.

Сва тактизирања досадашња, све „играње на конопцу” - није успело.

Знајући да је највећу снагу др Мачеку дао баш хрватски грех, тј. антијугословенство и мржња на сваку заједницу са Србима, франковци су одмах од споразума имали широко поље рада. Доказати Хрвату, члану дотадашњег хрватског фронта, да је Мачек „признао влашког Краља”, постао југословенски, „хрватождерски министар”, „отишао у влашки Београд и тамо закопчао лајбек” - није било тешко франковцима. Имали су само да се користе многобројним изјавама и говорима др Мачека које је до „споразума” давао.

Др Мачек је у почетку „веровао да ће сав Хрватски народ” поћи за њим онако као за Радићем после 1925. год. Ту се преварио. Омладина је „отишла к врагу” што рекао један „хрватски народни заступник” пре два месеца: или у франковце, или комунисте. То су др Мачеку показали и универзитетски избори у Загребу. А и грађански елеменат исто тако се удаљује од Мачека - једно због „сељачке политике” која добија класни карактер, а друго због утицаја франковаца и комуниста.

Резултат те борбе је хапшење франковачких вођа др Бућа и др Будака.

Да ли је то само „играње на конопцу” тактика према Београд, да би могао добити пренос за до сада непренесене послове на бановину, или пак истинска „преоријентација” др Мачека у правцу југословенске конструктивне политике, или пак само потреба унутрашње политике хрватске?

Ми мислимо да је ово последње. У својој тактици према Београду никад дотле не би отишао, јер би га то довело до велике опасности и нарочитог „играња на конопцу” према Загребу. О некој „југословенској конструктивној политици” др Мачека данас може се говорити само у границама једне јаке централистички уређене и велике Хрватске, везане slabим државним везама са осталим далеко мањим и више мање аутономним деловима Југославије. На ово га је нагнала чисто унутрашња политика Бановине, јер су франковци прешли са терена легалне борбе на отворено безаконје.

Али тиме др Мачек не само да неће успети да уништи своје франковачке противнике, већ ће им само дати већи замах, пошто је он био главни одгајивач тог хрватског греха.

4) За комунизам је међутим најбољи терен бановина Хрватска.

Томе ће помоћи сама ова борба Мачека с франковцима - борба неминовна. Али томе ће нарочито ићи на руку она „клица расула” о којој смо давно писали да се у хрватском сељачком, недржавотворном, индивидуалистичком духу налази.

То је оно што је онај жупник католички из Крижишћа или Хрељина (Хрватско приморје) сматрао да треба 1918. год. са саме предикаонице да нападне, згађен хвалисањем своје пастве како су они Аустрију „зеленим кадером” растурили. Он им је тада рекао: „Нема државе коју ви нећете „зеленим кадером” растурити”.

Гледајући у комунизму поредак где се с мање напора може много сласти добити (а историја СССР показује да у њој ни са много мука и тешких напора просечни појединац не може добити толико колико у осталој Европи, па чак и у овом делу Европе, у коме смо ми) хрватски сељак вођен том клицом расула и увидев да му то бановина Хрватска дати не може, а видећи и ову борбу два хрватска крила, предаће се трчећи у плен лукавим агитаторима комунистичким. Немајући у себи кочнице које би га у томе задржале (а римокатоличке нису довољне, пошто му нису дозвољавале да развије друге особине своје) он ће, без неке идеолошке подлоге, право у комунизам.

5) Југославија и Хрватска ускоро морају расправити своје односе.

Ако кукавице и шићарције и даље буду по дозволи или пуштању одозго представљали Југославију - ствари у Хрватској иду у анархију.

Ми стојимо на органском гледишту, све има меру.

Како упркос свију негативних појава, ми верујемо да Југославија није случајна грешка, већ резултат једног другог, органског - тринаестовековног процеса - ми верујемо да и Југославија има у себи неотворене изворе животних способности.

Отуда закључујемо да и у трпљењу, попуштању и гледању како се хрли у пропаст, мора имати нека мера. И та мера је близу да буде досегнута.

Отуда опет морамо закључити да овако стање створено „споразумом” не може дуго остати.

То сад виде сви национални људи и масе. То ће видети, ускоро и сами управљачи.

Ми смо то видели одавно и зато смо и говорили да је споразум немогућ.

ЗАКЉУЧАК ⁶⁸

Наша је унутрашња ситуација под двоструким крстом: спољашњим преозбиљним и унутрашњим претешким положајем. Сваки од ових, својом тежином, само повећава тежину оног другог.

Овде морамо изнети императивне захтеве наше унутарње политике

1) Ова влада мора ићи. Српски је део у њој тако слаб да није у стању српску бригу за државом задовољити.

⁶⁸ Билтен број 40; 7. март 1940; стр. 22-24.

Верује се да то и Краљевско Намесништво увиђа. Али се вели: Мачек не да да Драгиша иде.

Кад је једном Хрвату, који није далеко од Мачека, примећено, да они, који су толико викали против српског непоштења, сад са таквим Србима праве споразум и владају, овај је одговорио: „Шта да се ради, кад се са поштем Србима не може споразум направити?” Та истина показује и вредност „споразума” али показује зашто Мачек злонамерно баш ту и такву владу искључиво подржава.

2) Међутим ако се Мачек тако везује за ову владу, - он мора ићи заједно с њом и заједно са „споразумом”.

Јер тек се ваљда неће дозволити да држава пропадне, да би „споразум” био сачуван.

Ово у толико пре што смо напред показали две важне ствари: „споразума” се ни сам Мачек не држи, и „споразумом” нису задовољни ни Хрвати.

Кад је већ тако онда је јасно да се не може и даље продужавати с експериментима, против кога су сви Срби и сви национални Хрвати и Словенци, - а којим нису задовољне ни саме хрватске масе због којих је и дат, па ни само вођство ХСС, које га узима само као прву, почетну станицу за даље разбијање државе.

Ово тим пре што положај у Хрватској показује да се хрватски блок распада, и да се прилике развијају у правцу анархије.

3) Ово се све мора извести без обзира да ли је тешко или опасно, и да ли би било мање тешко или опасно да је друкчије, а не овако као сад.

Јер ма како било тешко и опасно сад, опасније и теже се ваља иза брда:

*„Данас више него јуче
А много мање него сутра”*

- што рекла за другу једну ствар једна лепа француска песма.

У осталом ми смо се дегенерисали знатно. Од некуд је ушла луда мисао у наш народ да се државе стварају споразумом и уговорима, и да створене муком и борбом, могу и требају се одржати без муке и борбе, просто споразумом. А такве државе споразумом створене, још нам нико није могао показати.

Нисмо за грађански рат и ово што говоримо и говоримо да до тога не дође, јер смо напред показали како се томе и иде.

Имамо доказа како саме хрватске масе вапију за редом. Али не очекују тај ред из Београда, јер не верују да ту уопште има људи који ће праведни ред дати.

Причају случај жандармеријске патроле која је са страхом отишла у село у околини Загреба да ухапси неког члана Хрватске заштите. Кад је патрола ушла у село, сељаци су жандарме дочекали са слављем, помогли им да ухапсе онога кога су дошли да воде, нису им дали да се врате док их претходно нису добро почастили.

Јављају напротив о случају где је депутација сељака из чисто хрватског села дошла бану да се жали против заштите, те после саслушања, кад су се у село вратили, заштита их дочекала и премлатила.

4) Али не може да оде ова влада па да јој дође слична: неспособна, кукавичка и без снаге да одговори дубокој народној жељи за правдом и истином, за којом он вапије више него за хлебом.

Није могуће да у 16 милиона душа нема дванаест људи који ће карактером, духом, снагом, памећу, пошто претходно нађу заједничку основу гледишта на ствари и заједничке смернице, даду земљи и Престолу оно што ни досадашње владе нису дале.

Велики грехови су почињени до сад довођењем људи на највиша места у држави, за које се после цео народ пита, као онај Нишлија за Цветковића: „ама како излази овај на тако место?”

Време је последње да се с таквим радом престане.

Нико и никад није тврдио да је избор таквих људи лак. Али дајте да видимо тежњу за таквим избором, дајте да сагледамо сталну линију тежње да се достојни постављају на места висока, па нико неће роптати.

5) Расцепканост националних снага је главни узрок свему злу с једне и свој немоћи изласка из зла с друге стране.

Отуда потреба за стварањем опште-националног покрета коју смо напред истакли.

То може бити само пошто се претходно ликвидирају партије. Саме партије да позову своје чланове да се у такав покрет утопе или, ако оне то неће, народ национални да их као сметњу ликвидира.

Уосталом зар партије не показују саме своју слабост. Зар ЈРЗ снага? Зар радикали и демократи снаге? Зар ЈНС снага? А земљорадници?

Све оне осећају немоћ и вапију за неком слогом и окупљањем. Па нека искрено и отворено покажу колико им је одиста жеља чиста.

Многи партијски људи говоре о удруживању партија. Не то. Треба свега том националном покрету, а те организације му дају конститутивну слабост. „Што је грбо рађено, грбо и остаје”.

Они говоре како би партије могле обуставити програме (као да се партије нису програма и онако одрекле), не видећи при том да су партије партизанством сметња не само уједињавању с једне, већ и општенародној политици с друге стране.

6) Стварање општенародног националног покрета не може да буде без јасне националне доктрине и програма.

Само окупљање национално без тога је окупљање без духа, без снаге и без правца.

Отуда смо увек само овако окупљање на јасној доктрини и одређеном програму - све засновано на истини - проповедали и тражили, јер је само то право и чврсто уједињавање, а све друго само кратко-пролазне комбинације политиканске.

7) Уједињавање не бива без вођства. Снажан покрет ће избацити на своје чело снажно вођство.

Оно мора знати пут, веровати у њ, не плашити се мука и жртве, и на себе и своје не мислити, мора бити тврдо према себи, да би могло бити тврдо према другима.

Оно нарочито мора слободно од сваког интернационалног утицаја, да би народни покрет имао јемство да се одлуке доносе само с погледом на праве народне интересе.

ИТАЛИЈАНСКА ЗАГОНЕТКА ⁶⁹

Билтен нема за главни задатак да информише, изношењем непознатих чињеница, колико да из већ познатих чињеница закључује о развоју будућих прилика.

И овде у овом чланку, хоћемо да одговоримо на питање о будућем ставу Италије.

При том се мора поћи од ове чињенице: досадашњи став Италије резултат је компромиса њених унутрашњих фактора.

Фашизам је политички везао Италију уз Немачку. Отуда Италија није неутрална. Али сви остали фактори (Краљ, Папа и народ) су противни томе из многих и дубоких разлога. А генералштаб налази да војни разлози говоре у прилог неуплитања Италије у рат. Отуда је Мусолини остао уз Немачку политички (само донекле, разуме се), јер нема остварења новог римског царства без знатног окрњења британско-француских снага, али помоћ Италије Немачкој остаје само политичко-психолошка - и таква ће изгледа остати до самога краја.

Мусолини се нада да ће крај рата, дотле мирној Италији дати над свима осталим снагу да простим претећим постављањем својих захтева постигне све своје циљеве.

Најбољи услови за то јесу:

- а) Да рат траје још извесно време;
- б) Да у том рату Велика Британија, Француска и свака друга земља с њима везана, буду слабија страна;
- в) Да ипак не дође до неке екразантне победе Немачке односно уништење сваке снаге Велике Британије и Француске;
- г) Да се рат не распростре на Мађарску, Југославију и Румунију;
- д) Да се, ако рат на Балкану ипак избије, локализује у јужном приморју Црног мора и источног Белог мора.

Обавештени смо да је дипломатија Италије успела да од Немачке а преко ове од Совјета, пре месец дана, добије сагласност за поштовање услова под г) и д).

То јест, Немачка и Совјети су обећали да својом иницијативом неће пореметити мир нападом на Југославију, Мађарску и Румунију.

Тиме унеколико отпада бојазан од онога што смо у последњем броју билтена, у чланку „Нови облаци на истоку” истакли.

⁶⁹ Билтен бр. 41; 24. марта 1940; стр. 1.

Велимо унеколико, што никаквом непосредном војничком нападу нисмо изложени. Али тиме је мир на Балкану само делимично сачуван. Врло велике политичко војничке тешкоће тек има да настану за Балкан и нашу земљу.

ЧЕМУ СЕ ИТАЛИЈА НАДА? ⁷⁰

Њене наде су засноване на томе да ће нападни и борбени дух и организација војне силе Немачке, као и брзина искоришћавања свију погодних политичких момената, довести у току ове, најдаље у току 1941. до таквих психолошких прилика у Енглеској и Француској да ће ове бити принуђене, и без неког страшног војничког пораза, да закључе мир с Немачком. Италија се уопште мање непосредно плаши победе Енглеске и Француске, него изразите победе Немачке, а за катастрофу би сматрала победу Совјетије.

Отуд јој војнички слом Западних савезника не би нимало годило, јер би то значило изразито војничку победу оне друге - немачко-совјетске стране.

Па ипак је политички против Велике Британије и Француске - и отуда против њене победе - јер би посредно ова победа значила за дуги низ година, можда у недоглед одлагање остварења њеног империјалног сна.

Али политичко психолошка слабост Западних савезника из којих би изишао мир којим би се Италија ојачала својим претећим ставом у последњем тренутку, било би оно, што би Италији најбоље годило.

КАКВЕ КОРИСТИ ИТАЛИЈА ОЧЕКУЈЕ? ⁷¹

Ако јој се они услови до краја испуне и наде остваре, Италија очекује користи за себе:

- а) Стављање под њен искључиви утицај Мађарске и целог осталог Балкана;
- б) Добијање - ако Турска зарати уз Западне савезнике - целе малоазијске обале, поред мандаторских земаља, Сирије и Палестине од Велике Британије и Француске;
- в) Добијање свију већих острва у Јегејском мору: Самотраки, Имброс, Тендос, Митилена, Хиос, Кипар, Тасос, Лемнос, Самос, Икариа;
- г) Стављање Суецког канала под њен доминантни положај;
- д) Стављање Египта под њен утицај;
- ђ) Добијање Корзике и Туниса од Француске, - као и Малте од Енглеске;
- е) Одузимање Гибралтара од Енглеске и његова предаја или Шпанији или Италији;

⁷⁰ Билтен бр. 41; 24. марта 1940; стр. 2.

⁷¹ Билтен бр. 41; 24. марта 1940; стр. 2.

ж) Стварање латинског савеза у прво време са Шпанијом, а после и са ослабљеном Француском.

Обавештени смо да је Италија, истовремено кад је успела да од Немачке и Совјета добије обећања о поштовању оних услова које смо у претходном чланку навели, добила и изјаве да ће сви ови интереси Италије осим оног под ж) од стране Немачке и Совјета, бити поштовани.

Разуме се да Италија зна релативну вредност тих изјава и отуда се стално снажи и оружа, уверена да ће све то остварити само уколико у одсудном стадијуму буде снажна.

ФИНСКА ЕПОПЕЈА ⁷²

Ми смо несмотрено у своје време напад на малу Финску назвали финском епизодом.

Показало се да је та стодневна епизода у ствари епопеја.

Финска је изгубила без војничког пораза важне делове своје територије. Она је сада са 15.000 мртвих и свакако пет пута толико рањених, дала далеко више него што би дала да није ратовала.

Али није дала узалуд. Њена херојска борба осветлила је многе видике:

а) Показала је сву слабост совјетске РККА (Рабоча крестјанскаја краснаја армија), њене спреме, њеног снабдевања, њене моралне снаге, њеног старешинског кадра и њене врховне команде - о којој се пре тога са толиким и паметним људима није дало говорити.

б) Показала је руском народу слабост режима, који га држи већ двадесет година под својим притиском и могућност да тај режим буде сломљен без опасности по руску земљу и њене врховне интересе;

в) Показала је сву политичку незграпност немогућих западно-европских „демократских режима” који сто дана нису у стању да учине своју људску дужност према малој Финској, а тиме у исто време задају врло тежак удар Немачкој, стављањем Скандинавије под свој утицај.

г) Показала је још једном политичку спретност Немачке која је из врло тешке ситуације у коју је била увучена совјетским нападом на Финску и својим пријатељством са Совјетима, успела, искоришћавајући предњу неспретност Савезника, да створи мир и да тако поново поправи свој јако пољуљани положај и угрожене позиције у Скандинавији.

Тиме је Финска помогла целом свету. Себи је својом епопејом створила извор нових непроцењених вредности. Свом малом народу, који је до сад био познат својом просвећеношћу, честитошћу, миротворним и мирољубивим стремљењима опеваним у Калавали, дао је овом стодневном епопејом за будуће векове, непресушни извор нових облика народне енергије и лепоте.

Јер ипак, не живе народи само од своје економије, (од тога се често угоје, па се раслабе, распадне и умиру), већ од духовног треперења. А ништа та-

⁷² Билтен бр. 41; 27. март 1940; стр. 2-3.

ко не учини да високо затрепери душа једног народа, као успомена на славна јунаштва и мучеништва.

НЕМАЧКО СОВЈЕТСКА САРАДЊА И ЊИХОВИ ПЛАНОВИ ⁷³

Ми смо у своје време, Билтен бр. 33 до 34, показали да ће се неминовно, првобитни пакт о ненападању између Совјета и Немачке, све више преображавати у све тешњу њихову сарадњу.

У првом реду мислили смо на сарадњу економску и политичку. Изгледа да ће та сарадња добити и војнички карактер.

Разуме се да то знатно мења првобитне намере Совјетије, која је желела да се држи „даље од артиљеријског огња”.

Али оба пута, и у Пољској, а нарочито у Финској, Совјети су иступили војнички против воље Немачке.

То их је, нарочито у Финској, приближило „артиљеријском огњу”. А то је изазвало Западне савезнике да спреме свој план о операцијама у правцу Кавказа, у заједници с Турском.

Сад су Совјети видели да њихово играње у Пољској и Финској са „артиљеријском ватром” може врло лако да их у саму ватру увуче и без њихове воље.

Јер су досадашњим својим радом и сувише добро показали западним савезницима да је совјетска неутралност само у корист Немачке, а на штету њихову, те је отуда у приметној бојној игри сасвим природно дошла и мисао да се погодним потезом угрози онај крај (случајно близу границе) одакле и сами Совјети и Немачка извлаче потребну нафту за индустрију и војне операције.

Али чим је постало извесно да Западни савезници такав потез мисле да учине и да су за то придобили Турску (види бр. 40 Билт.), Немци су почели убеђивати Совјете да је досадашњи њихов став немогућ. Боље је пренети ватру на непријатељску територију него дозволити да непријатељ пренесе пожар на твоју.

Данас је судећи по свачему сигурно да ће Совјети, ако остану пасивни, дочекати да Турци у заједници са западним Савезницима упадну у Транскавказију и већ самим ратним оптерећењем у том крају и без нарочитих успешних војних операција, угрозе снабдевање нафте. Отуда је, ако се располаже већ довољном снагом, иако непријатељ на својој територији пружа могућности за одсудне стратегијске успехе, парафразирати његову мисао, окренути је противу њега - кад он хоће да ме нападне, нападну ја њега - тиме прво постижем користи које доноси иницијатива, а друго тиме код њега нападам баш оно што је он хтео напасти код мене.

Јер исто онако као што се у близини турско-совјетске границе налазе у Транскавказији, на Совјетској територији богати извори нафте - тако исто

⁷³ Билтен бр. 41; Београд, 27. март 1940; стр. 3-5.

се налазе врло богати извори нафте и с друге стране совјетске границе - у Ираку и Ирану.

Истина, окупација ових извора не би имала онај значај за савезнике који би окупација Бакуа имала за Совјете и Немачку, јер ипак за леђима стоје остали светски извори (нарочито Мексико), док би услед блокаде Немачка била потпуно одсечена од сваког озбиљног снабдевања нафтом, кад би ове изворе изгубила.

Али успешним нападом на Турску, Совјети би од своје територије отклонили опасност по своје петролејске изворе, а приближили би је, напротив, ирачким и иранским изворима, од којих се ирачки налазе на 150 кил. од совјетске границе преко Турске и Ирана, а ирански су и ближи.

Отуда нам изгледа, а и обавештења која имамо то потврђују, да ће сарадња совјетско-немачка добити војнички карактер нападом Совјета на Турску.

Чини нам се да с тим у вези ваља ценити и напоре Немачке да се са Финском закључи мир, како би се, поред осталих разлога, само у правцу Турске концентрисала совјетска војна снага, а избегла могућност западних Савезника да угрозе Совјетију преко Финске, као и Немачку у снабдевању шведским гвожђем.

Обавештења која сад имамо знатно мењају ситуацију изнету у последњем Билтену.

Изгледа да је, пред опасношћу угрожавања Совјета у Транскавказији, начелно дошло до сагласности, да Совјети потпомогну немачком ефективном војном помоћи, а по немачком техничком упутству, па можда и самој команди, изврше напад на Турску у циљу избијања у Ирак, а преко овога на Персијски залив, а преко Трансјорданије у правцу Црвеног мора.

Овај војнички план паралелно се изводи и са другим политичким: придобијањем Персије да остане неутрална, радом на промени режима у Афганистану и немирима у Индији.

За извођење овог војничког плана Немачка ће са своје стране ставити на расположење довољну војничку и сваку техничку снагу.

А Совјети и Немачка заједно, упркос неповољних саобраћајних прилика у Совјетији уопште, а у томе крају нарочито, могу ставити у дејство велике војне снаге. Иако западни Савезници не узму озбиљно овај план, могу доживети невероватно тешке последице.

Политички део плана већ је увелико започет. Још 14-И закључен је тајни споразум између Коминтерне и Индијског бескомпромисног блока. По овом споразуму:

1. Совјети и Немачка ће свом снагом тежити за потпуном самосталношћу Индије;
2. Совјети и Немачка се обавезују да се не мешају у унутрашње политичко и социјално уређење Индије;
3. Индијски конгрес има прокламовати бескомпромисну борбу против Велике Британије и има је водити свим средствима (штрајковима, нередима, пасивном резистенцијом, атентатима).

Борба која се већ води на индијском конгресу у Рангору, као и последњи атентат у Лондону, могу се сматрати као испуњење 3. тачке овог споразума.

С друге стране немачко-совјетски агенти су већ отпочели своју акцију на неутралисању Персије и на промени режима у Авганистану.

Све то заједно - ти тешки политички удари у вези са војним операцијама према Турској и Ираку - требало би да сломи господарство западних демократија у Азији, а тиме и највећи део њихове контролне снаге да униште. То би довело до угрожавања и самог Црвеног мора и Суецког канала.

Да би то имало свој пуни психолошко-политички значај требало би да буде у вези са офанзивом огромних сразмера на Енглеску - која би била изведена од десетак хиљада немачких аероплана и којој би био задатак да уништи што већи број бродова, трговачких и ратних, што већи број жељезничких објеката, да уништи што већи број војних фабрика, да код енглеских маса изазове застрашивајући утисак немогућности за одбрану, те да у Енглеској, земљи, у којој „јавно мњење” управља чак и ратним операцијама, дође до преовлађења струје за најбољим могућим миром.

Могуће је да то буде праћено и таквим нападом на Француску, па чак и нападом, уз употребу нових техничких средстава, на саму Мажиновљеву линију.

Обавештења чак говоре о томе да ће у Скандинавији - Шведска остати истина мирна, а да ће Совјети посести северне, а Немци јужне норвешке луке и створити ту своје базе. Али не можемо знати да ли су се ова обавештења односила само пре закљученог мира с Финском, или важе и сад, после закључења мира, или се пак ово односи на поделу сфера у Скандинавији, која се има манифестовати тек при закључењу мира.

Може се неко запитати, како се сад овај нови план слаже са изнетим у Драми савременог човечанства. Одлично: као рука у рукавици. Добро ствари иду по Редитељеве планове. Рђаво по остале. Шири се пожар. А ако привремено негде и буде стишан, то је зато да би на другом интересантнијем крају боље букнуло.

Италији годи овај план, јер јој се чини да је то најјевтинији начин да дође до мира, оштећењем енглеско француског колонијалног царства, где би она дошла до својих планова.

Има знакова да је она предузела и неку посредничку улогу између Јапана и Совјетије - у погледу њихове сагласности у извођењу овог плана - с тим да би Јапан имао добити нешто од плена за компензацију што би погодним војно-политичким мерама - више вршењем пресије посредно помагао.

РУСКА ИСТИНА ⁷⁴

Примедбе извесној господи из Љубљане

⁷⁴ Билтен бр. 41; 27. март 1940; стр. 7-10.

1. Љубљански часопис „Мисел ин дело” број за јануар, који издаје „Штампа Југословенских академских старешина”, донео је чланак сенатора Ивана Хрибара, „О сукобу између Совјетске Русије и Финске”.

У овом чланку г. Хрибар покушава на врло чудан начин да брани Совјетију. Начин ове одбране подсећа на онај који је употребила жидовска „Велтвохе” - тј. као да се хоће да спречи да људи већ једном виде Совјетију без маске, јер је ова уверена у победу „скинула маску пре бала”, те извитоперавањем истине, хоће да се скрене пажња јавности са гадног лика јеврејско-марксистичке Совјетије који је падање маске и открио.

Он налази да се људи толико не револтирају због самог напада, колико због тога што је нападнута баш Финска, о којој се никад ништа рђаво није чуло него само то како у њој живи миран, културан и вредан народ. Хрибар налази да је то погрешно гледање и узима на себе да нас упуту на прави пут. Ево како он то чини:

Прво, наглашава да фински народ није био никад самосталан. Прошлост му је обавијена непробојном тамом. У XII веку су њиме завладали Швеђани, који су га у хришћанску веру превели. Они су му створили градове, који и данас носе шведска имена и у којима се чује толико шведски, колико се под Аустријом чуло у словеначким градовима и варошицама немачки.

Почетком XIX века Финска је дошла под Русију и ту јој је било добро. Слом Русије је довео до стварања четири мале државице на Балтичком мору, од којих једна и Финска. На тај начин је Русија скоро одсечена од мора.

Сваки реалан политичар морао је знати да се с тим руски народ није могао помирити. Отуда је совјетска Русија, као представница руског народа, морала поправити неправду, упркос маске жидовског марксизма, што је освојио совјетску државу управу и тиме показала да у тој управи живи ипак народна свест.

Замера Финцима, што у свом сопственом интересу нису примили постављене захтеве. Замера им понос који у стварним приликама није био оправдан.

А чланак завршава цитатом амстердамског „Телеграфа” да је потписом пакта Москва-Берлин питање ко ће одлучивати у Европи да ли Германство или Словенство, решено у прилог Словенства.

Две ствари нам у овом чланку падају у очи: аргументација у корист Совјета (односно Русије како је Хрибар назива) и бркање Совјетије с Русијом.

Аргументација је таква да је чудо да је сме и може употребљавати један Словенац - и то југословенски оријентисан.

Зар није прошлост Словенаца у тами великој, као и прошлост Финаца?

Зар Словенци нису неколико векова пре Финаца изгубили самосталност?

Зар сам не признаје да се у словеначким градовима говорило исто толико словеначки колико и немачки?

Зар не би Немци могли да истакну да је Версаљски уговор одузимањем Словеније стеснио њихов животни простор?

Зар не би Немци могли, с друге стране да истакну да су Словенци под њима достигли врло висок степен материјалне културе и просвећености?

Да не знамо политичко национално гледиште Хрибара, ми бисмо помислили да ово пише неко у корист Немаца, а против уже домовине Хрибареве? Овако, пошто знамо како иначе Хрибар мисли, стојимо запрепашћени пред његовом аргументацијом, која је изгубила из вида ону Христову: „Каквом мером мериш, таквом ће ти се и одмерити!”

А ако се запитамо: зашто Хрибар који сматра да Словенија треба да буде слободна, а не у саставу Немачке, пориче то право Финској, видећемо да разлог лежи у оној другој чињеници. Хрибар, на жалост, као и толики други, ни данас изгледа још не види да политика Совјетије нема везе са интересима руског народа у Русији. За њега је Совјетија, упркос „маске жидовског марксизма, што је освојио совјетску државну управу”, ипак Русија.

Он не сам да неће сам да види да Русија и Совјетија ни по природи, ни по методама, ни по циљевима нису исто, већ супротно, него овим чланком хоће да спречи да то други виде. Јер случај Финске је најбоље осветљење совјетске истине и за иностранство, и за саму Русију. Отуда што је то приметио, Хрибар хоће, као и жидовска „Велтвохе” (о чему смо писали у 37. Билт.) да спречи ту истину.

Између „Велтвохе” и „Мисел ин дело” разлика је само у мотивима. „Велтвохе” је јеврејски лист који хоће да спречи демаскирање Совјетије да би ова до краја могла, под маском, одиграти улогу намењену јој од Редитеља драме - Израиља, - „Мисел ин дело” верује да је Совјетија Русија, па хоће да јој спасе лице пред светом, из словенске љубави.

Али баш из словенске љубави мора истина да се зна, а не да се крије.

Русија, она до 1917. г. је подигла Финску, давши јој најширу аутономију с једне (унутарњу управу, законодавство, судови, просвета) и највеће бенефиције с друге стране (огромно царинско подручје, неслужење војске).

Какви су били односи Финске видеће се по томе што је маршал Манерхајм, иначе руски генерал, кад је избила револуција, понудио Керенском да са две дивизије из Финске упадне у Петроград и сломије бољшевизам, уз услов да један руски Велики кнез постане вицекраљ Финске, и да Финска сачува некадашњу аутономију. Керенски је то одбио, изгледа, из чисто секташких разлога (како да Велики кнез свргнуте династије постане фински Вице краљ), јер је у томе видео опасност успостављање монархије у Русији.

Подизање Финске је у сваком погледу (почевши од финског језика који је уведен по школама, управи и судовима, привреди, организационог подизања њеног, па до велелепне поеме „Калавала”, која је тада, под тим и таквим руским режимом, прикупљана од простих народних певача и тако сачувана од пропасти) дело царске Русије.

И зар ми данас из љубави према Русији пред Финцима, (несретним, али јуначким и малим народом, мирним, вредним и одиста културним) и пред осталим светом да на Русију навлачимо одијум од поступака безбожне, материјалистичке, јудеоболшевичке Совјетије, изједначујући Совјетију са Русијом и представљајући је као представницу руског народа?

Зар је Русија словенска тако перфидно лажљива, као Совјетија?

Зар Русија словенска двадесет и две године да прича да је њена војска само оруђе одбране њене земље „од германских и јапанских фашиста”, па после тога та РККА (Рабочаја Крестијанскаја Краснаја Армија) да нападне малу, мирољубиву, културну Финску, „о којој се никад ништа рђаво не чује?”

Зар Русија Словенска да такву малу и добру земљу нападне и руши њихове дивне и чисте градове, убијајући жене и децу и сејући свуда пустош?

Не! То Русија никад не би учинила. Да је Русија национална, њој то не би ни требало. Она би добила без борбе од Финске све што јој треба, јер Финска није ни имала разлога да од такве Русије бежи.

И кад других разлога не би имали да Совјетију не зовемо светим именом Русија, - случај с Финском је тако речит да би требао да отвори очи и листу „Мисел ин дело” и Ив. Хрибару, а не да као јеврејска „Велтвохе”, из других мотива, до душе, улепшавају гадно лице Совјетије, јер жидовски марксизам није маска која је освојила совјетску управу, већ је то губа која је руску земљу и руски народ потлачила.

А што се тиче мотива напада на Финску, Ив. Хрибар, као присталица западних демократија треба да прочита реферат са поверљиве седнице Политбироа руске секције Коминтерне од 19. VIII који је објавила француска штампа крајем октобра, и из кога се види да су ти мотиви, као и они целокупне совјетске спољне политике, не интереси руског народа (као што он тврди), већ интереси јеврејско-марксистичке светске револуције. (Види Билтен 33 и 34 од 1. XII 39. страна 12. и 13.)

Тада ће му бити јасно, оно што изгледа још није знао или веровао, колико је Совјетија далеко од свете Русије.

2. Случај „Словенца” је знатно друкчији, као и што приличи органу др Корошца.

Овај лист у своме уводнику од 22. XII доказује да слабост совјетске војске у ствари није нова ни изненађујућа ствар, јер је увек руска војска била слаба.

Ту се „Словенац” слаже са самим Јосипом Висарионовичем Џугашвили-ом, зв. Стаљином, кој је рекао једном приликом: „Историја старе Русије састоји се у томе да су је сви од реда тукли. Тукли су је монголски ханови, турски бегови, шведски феудалци, пољско-литавски племићи, англо-француски капиталисти и јапански барони”.

Само чудна ствар и сигурно јединствена ствар у свету: Ако су стару Русију редом сви тако тукли, како је она успела од Кијевске и Московске кнежевине да се распростре од Балтичког мора од Тихог океана и од Северног Леденог океана до врата Индије, Персије и Мале Азије и до у срце Европе? Како је то за 300 година да свом руском народу, а преко њега и свима нама осталим Словенима, да обезбеде највећи „животни простор” међу осталим народима?

На то нам питање „Словенац” би требало да одговори. Ако међутим докаже да је Русија све то постигла слабашћу и дезорганизацијом, онда ће заиста нов пут снажења државе открити.

Тада ће вероватно и сав досадашњи рад др Корошца у Југославији „Добра је и најгора влада у којој ми седимо, него и најбоља наших противника” што рекао др М. Крек добити своје оправдање.

Али то разуме се, не може „Словенац” доказати. Јер још државе нису расле слабошћу и расулом. Па ни победа над Монголима, ни Полтавска победа, ни пораз Наполеонов, ни чудеса Суворова, ни толике победе над Турском, ни оне сјајне победе из светског рата на Карпатима и у Галицији (а улазак несретне Русије у светски рат је један доказ више њене одиста христовске љубави за своју словенску браћу) нису нашли милости у очима „Словенца” и показали му откуда је израсла Русија.

Није ни чудо кад сам „Словенац” признаје да се поводи за западном Европом у идентификовању Русије и Совјетије.

Не разумемо онда одакле др Корошцу право, као и бану др Натлачену, да онако жустро нападају комунизам, кад његов главни орган није још стигао да види разлику између Свете Русије и Сотонске Совјетије.

ЗАКЉУЧАК ⁷⁵

1. Наш последњи закључак имао је циљ да укаже на наш интерес да сарадњом с Италијом спречимо евентуални напад на Балкан.

Закључци и обавештења која смо сад изнели у овом, знатно мењају општи закључак овог Спољног прегледа.

2. Не изгледа оправдана нада на скоро закључење мира.

Сви састанци и договори су немоћни да престанак рата убрзају. На сувише сигурним темељима луде страсти засновао је Велики Редитељ драму савременог човечанства.

3. У току идућих недеља, рат има да се појача, интензифицира на западу, а прошири на Блиском истоку, у пределу Турске.

Финска је зато закључила мир што снага не сме да се губи на детаљима, већ у главним правцима.

4. Рат на Блиском истоку доводи у врло тежак политички положај нашу земљу.

Политички она је члан Балканског споразума, тј. у случају напада на Турску од стране Бугарске, наша земља треба да зарати с Бугарском.

Међутим ако Бугарска нападне Турску она то чини са знањем и одобрењем Немачке, и ако ми хоћемо да нападнемо Бугарску, онда морамо одмах водити рат на два фронта, од којих један према Немачкој.

С друге стране једном је Србија 1885. г. напала Бугарску због интегритета Турске и тај непопуларни рат стао је Србију пораза.

А с треће стране опет остати неутралан, значи погазити један уговор и бити сутра остављен на милост и немилост изванредним тешким политичким нужностима - које овде нећемо набрајати.

⁷⁵ Билтен бр. 41; 27. март 1940; стр. 11-12.

Нама мора бити јасно да напад Бугарске не Турску - која данас према Турској никакве претензије не истиче, јер је напад који има за циљ да, у случају успеха стави на дневни ред сва питања која су на Балкану од 1913. до 1918. год. расправљена.

5. Ми смо пуну годину дана истицали сваке недеље у овом билтену да сређење међубалканских односа представља камен темељац наше политике.

Годину дана се преко нашег документованог писања прелази и ево сад се показује како ћемо се баш на том камену сплести и - пасти.

Али ми не предвиђамо догађаје, те њима и не можемо руковати - ми их само трпимо. Вештина трпети догађаје је главна вештина наше спољне политике. Сад би наша спољна политика имала да развије десет пута већу активност, разуме се, да би накнадила изгубљено време.

6. Прва би јој дужност била да поради у Риму. Показало се да полазећи макар и са смешне претпоставке по којој смо ми искључива сфера њихових интереса, да можемо велике користи имати од Италије. Нећемо је шиканирати ни речима, већ ћемо у обостраном интересу покушати да порадимо преко Италије да Бугарска остане мирна. Не изгледа да је Италија лака срца пустила да Бугарска буде у спрези са Совјетијом јер то само повећава опасности којих је више него ико други свесна Италија. Треба јој указати пажњу на славенофилство бугарског словенског народа које брка Совјетију са Русијом и које због тога лако може, да учини да Бугарска постане Совјетска социјалистичка република. А то није мало опасно, јер то значи комунизам на Балкану и Средоземном мору. То значи за Италију престанак мира. - Па јој треба рећи да и ми тешко можемо остати на миру, поред наше најтоплије жеље. А и то не ваља за Италију и мир на Средоземном мору. Италијанска дипломатија је врло интелигентна па ће све то разумети, и како су њени интереси у том погледу идентични с нашим, разумеће нас.

7. Треба поради и у Берлину. Треба тамо истаћи - заједно с Румунијом и Мађарском (и ту можемо сви заједно да се нађемо) - да Бугарска треба да остане на миру, јер - иначе, тешко да и ми то можемо остати, а ако би се то десило интереси немачког економског снабдевања долазе одмах у питање.

Немачка је до сада показала да то сасвим добро схвата и да је с тим сагласна, па се може десити да такав рад донесе повољне плодове.

8. Треба поради у Букурешту и Атини да се с Бугарском условно споразумеју ако до краја рата остане на миру, да ће јој се учинити разумни уступци.

Њој се сад обећава цела обала Белог мора до Свете горе, са целом Тракијом до зидина Цариградских, цела Добруца, 2-3 среза од наше територије. Али зато треба да ратује.

Треба јој правно дати оно што је разумно, под условом да не ратује.

А Југославија треба да створи с њом ону унију - у погледу спољне политике војске и царина - о којој смо толико пута говорили.

Букурешт и Атина треба да схвате да је овог пута напад на Турску, у ствари напад који ће ако успе, они осетити далеко теже, него да су сами били нападнути.

9. Треба порадити у Цариграду да добро процене ситуацију пре него што се упусте у авантуру, која на њих и преко њих на нас навлачи толике облаке.

И нарочито их упозорити да не потцењују бугарску опасност, потпомогнуту техничком помоћу Немачке и Совјетије.

Нека узме у обзир случајеве држава које су до сада биле увучене у рат, па нека се поучи њиховим искуствима.

10. У Софији треба јасно и одређено говорити. Али не само у Софији, него истовремено и по другим престоницама, али одмах пошто су нужни кораци учињени.

Треба им указати на опасности којим се излажу.

Свако њихово искуство из 1913. и 1915. било је по њиховој глави, добро израчунато, а рђаво се свршило по њих саме. Нека се чувају добро, јер ако се сад рђаво сврши, онда не знамо где ће се зауставити.

Нека им се отворено каже да ми и поред „великог пријатељства” и свих изгледа, може бити да нећемо моћи да не ратујемо, јер смо на то обавезани, а и чудно нам дође да Бугарска нападне Турску, од које ништа не тражи.

Место тога нека мирује а Југославија да постане истински заговорник и борац за њене разумне захтеве - под условом да мирује као што смо то напред истакли.

Али добре спољне политике нема без добре политике уопште.

А ова влада расула и нереди (изузев једног или два изузетка) нема уопште политике, осим ако је политика расула нека политика.

Да ли вреди глумоме шапутати и слепоме намигивати? Ако то вреди, вреди и њој ово стављати на срце.

Ми то за њу и не пишемо, већ за ону која мора да је смени, јер мислимо да је немогуће да још остане, осим ако нису решени да и за време Великог поста терају шегу са државом, народом и Престолом.

УНУТРАШЊИ ПРЕГЛЕД ⁷⁶

Извештаји које у овом одељку објављујемо показују тако јасно да је анархија потпуно завладала у бановини Хрватској.

Највећи доказ те анархије нису чињенице немилосрдног уништавања шума, злочиначке плјачке државне и приватне имовине, нерасветљена и некажњена убиства грађана, потпуно расуло државних и бановинских управ-

⁷⁶ Билтен бр. 41; 27. март 1940; стр. 13-14.

них и административних власти, чак ни срозавање правосуђа. Најстрашнији доказ те анархије је наредба „врховног заповједника” Хрватске сељачке заштите Ђуке Кемфеље, коју у изводу објављујемо у овом одељку и која најречитије говори о потпуном банкротству државних и бановинских власти.

Годинама се из Загреба трубило широм читавог света о „батинашким методама Београда”. Годинама се говорило да хиљадугодишња култура Хрвата не дозвољава, неће и не може трпети „балканске и бизантијске” методе управљања које су Срби завели у новоствореној држави. И читава борба за самосталност Хрватске имала је то као најглавнији аргуменат.

Ми нећемо и не можемо да утврдимо да таквих случајева није било за време ранијих режима. Али тврдимо да то није био ни систем и да се чак није ни покушавало да се као такав проведе. Истина, ми знамо да се таквим методама некад прибегавало, али исто тако знамо да за њих није ниједан Србијанац био оптуживан, већ баш данашњи савезник и највећи борац за демократију у нашој земљи, пан Вјећеслав Вилдер и његов покојни шеф. Али, ако су то само били појединачни случајеви за владе „крвавог и батинашког Београда”, ми данас видимо да у слободној и самосталној бановини Хрватској под демократским режимом др В. Мачека то постаје систем и да се његово спровођење поверава највећем олошу окупљеном у озлоглашеној Хрватској сељачкој и грађанској заштити.

И сасвим природно да то мора изазвати реакцију. Нарочито код оног честитог и правдољубљивог елемента, који је данас одгурнут у страну и препуштен на милост и немилост баш том олошу, коме наредба „врховног заповједника” даје оваква неограничена права и кога никад ова и оваква власт неће позвати на одговорност.

Отуда антимаचेковски покрет расте у Хрватској све више. Крајњи елементи узимају све већег маха. Франковлук и комунизам узимају претеће размере, а против њих неће помоћи никаква сељачка и грађанска заштита која се регрутује углавном од елемената који ће и овим сутра послужити, само ако јој понуде више но што Мачек дозвољава, и ако позиције Мачека буду још мало јаче пољубане.

Има и здраве реакције. Ми и њу наводимо. Али она је данас, на жалост, још нејака, јер је прогнана страшније и крвавије, но оне прве.

Рад свих политичких организација, сем мачковаца и самосталаца, забрањен је. Чак и у изразито српским крајевима. Специјално рад Збора, који у пркос прогона узима све више маха и постаје једини представник конструктивног отпора противу анархије која је завладала у овом делу наше земље. Иако се наши људи кажњавају, прогоне, хапсе, па чак и премлаћују, на свим странама, истина тајно, ничу организације и мисао Збора, мисао рада и правде, осваја све више.

Али анархија је узела таквог маха да први пролетњи дани могу донети такве догађаје који се тешком муком могу бити спречени и онемогућени.

Али сигурно не од владе расула и нереда. У њој су данас на дневном реду свађе. Суботички збор показао је јасно да она представља скуп људи без икаквог идејног јединства. Недвосмислени напад „Хрватског дневника”

кога на првом месту извештаја из бановине Хрватске објављујемо, напад на министра унутрашњих дела, па и на самог председника владе, показује и сву „срдачност” и сву честитост односа.

Тражити од те и такве владе да заведе ред и врати ауторитет власти; веровати да ће она моћи, штети и смети да стане на пут злочиначком вршљању сељачке и грађанске банде и њеном „врховном заповједнику” - значи заиста бити луд.

Али није анархија завладала само у бановини Хрватској. Влада расула и нерада успела је да сруши ауторитет власти у целој земљи. Разне рушилачке организације врше несметано свој посао. Помагани често злочиначки и од самих чланова владе, аутономаши Јужне Србије и Војводине наилазе на најширу подршку активних министара Краљевске владе.

А ево и комунистичка централа за Балкан долази нам у непосредно суседство. Зар је тешко претпоставити колико ће јој рад тиме бити олакшан. А влада расула и нерада припремила јој погодно тле.

Истина осећа се да ова влада мора ићи. Најбољи наговештај за то је недавни говор др Корошца љубљанским академичарима. Само као игра за ангажман може бити протумачен, иначе, иако мудар, несхватљив је, јер га изриче човек коме се за овакво стање много више дугује, него ли неодговорноме Драгиши Цветковићу, или грамзивом Милану Стојадиновићу.

Али, он најбоље зна да други и не може доћи. Бар за сад не. Све донде док стари иду овако. Све донде док народ стоји скрштених руку. Све донде док честити гледају како им распуштена руља руши дом. Све дотле смењиваће се Корошци, Стојадиновићи, Цветковићи. Свеједно у којој и каквој комбинацији. Да чувају Југославију или да је сахрањују.

Истина, све чешће чује се, као жеља за спасење земље „Срби на окуп!”. Али довољно је само да сазнате имена оних који то вичу па да вам јасно буде да се Срби окупити не могу. Има и озбиљних поклика. Нама свакодневно стижу петиције и резолуције разних хуманих, националних, витешких и других организација у којима се захтева окупљање Срба и као прво тражи окупљање српских политичких партија. Али, мислимо да је свима јасно да се то окупљање данас не може спровести, јер се јединство и самих политичких партија не може одржати, већ се и оне распадају на фракције, котерије и клике.

Ми смо у нашем Билтену указивали и стално указујемо пут спасења. Чинимо то и у закључку овог одељка у овом броју. И молимо да нас послушате. И преклињемо да будемо чили.

Никад вас до сада нисмо обманули. Служили смо вечито истини и она нас до сада није демантовала. И служећи њој, познавајући и имајући је стално пред очима не кличемо Срби на окуп, већ јуначни и честити на окуп! Сви: и Срби, и Хрвати и Словенци!

ГОВОР ДР КОРОШЦА⁷⁷

Запажени говор др Корошца у Љубљани, у главном, у данашње време, врло пријатно је одјекнуо код свију националних људи Југославије.

Нас је оставио хладним, јер ми др Корошцу не верујемо. И то не априори, унапред, као што то многи чине већ зато што је римокатолички свештеник, већ из искуства.

Ми никад нисмо сумњали у његову памет већ у његову савест.

Зар није он с комунистима (на које у овој беседи грми) приредио напад 28. фебруара 1937. године у Београду код „Триглава”? Зар није његова полиција приредила напад и убиство на нашем састанку у Селевцу, 21. IX 1938. г.? Зар није његова полиција приредила крвави напад, с комунистима, у Прељини 31. VIII 1938. год.?

А што говори да је познато и доказано да има његових противника који примају новце из иностранства, мислимо да је у овој земљи нека влада друга, која поштује образ и интересе њене, да би одмах саслушала др Корошца да изнесе ко су ти и да да доказе, па већ после по закону нека се поступи.

Али др Корошец је био министар унутрашњих дела у афери „Црвене помоћи”, где је доказано да су из Москве долазили новци, преко познатих имена - па су после сви они пуштени - тобож против његово воље, али он који је чуда могао починити у овој земљи, па и саму револуцију (конкордатска борба) није имао снаге да то спречи.

Ако је одиста био тако немоћан, онда је за жаљење и он, и наша земља. Али онда нека не говори о керенштини, јер после правог Керенског ретко је неко тако лепо играо ту улогу као др Коршец.

Разуме се, да ми мислимо да је он свесно и намерно хтео да буде Керенски и отуда га и нападамо. Али ако то није био, већ је по природи такав, нека не виче сам на себе.

БОРБА ЋУТАЊЕМ⁷⁸

Наш покрет је за последњих четири месеца, нарочито у Србији, имао много изванредно успешних приредби, зборова, конференција и предавања.

Наша штампа је на све то остала нема - скоро као риба.

Нас то не изненађује. Она познаје „глас свога господара” - што рекла она реклама за грамофоне с познатом сликом куце што је нестрпљењем чека да јој се из трубе грамофонске појави господар чији глас већ чује. Она је под утицајем врло моћних међународних, поглавито јеврејских клика и котерија. И она не сме и не може писати о нашем раду, а још мање о нашим речима, јер би на тај начин тај рад и те речи биле познате и чувене и изван оног круга коме је био непосредно упућен.

⁷⁷ Билтен број 41; 27. март 1940; стр. 22-23.

⁷⁸ Билтен бр. 41; 27. март 1940; стр 23-24.

Нас чак то и весели, ми ћемо сами успети, као што смо сад, непопустљивом борбом, самопрегором, издржљивошћу да наша реч стигне свуда. И долази време и већ је ту, кад ово ћутање отпочиње нама да користи. Прошли смо ми време кад је то ћување нама шкодило. Данас оно већ почиње да шкоди не нама, него оној страни што ћути. Јер се потврђује и тиме наше тврђење да је наш народни живот под туђинским, а највише под јеврејским духовним утицајем.

Није узалуд позната фирма „Геца Кон“. А. Д. издала овогодишњи џепни календарчић, у коме стоји написаном, одмах спочетка:

„Као што су некад стари српски манастири били жижа духовног живота српског, тако је данас Геца Кон А.Д.“.

Дакле Геца Кон је заменио старе српске манастире! Нажалост и јесте. То се и опажа. Многи одатле не само не избијају (свакако у посту и молитви) - а многим је сав хоризонт духовни (а име им је легион) Геца Кон А.Д. и његова издавачка политика.

Зато и наша штампа неће, не може и не сме да пише о нашем раду, јер је у нашем духовном животу Геца Кон заменио старе српске манастире.

Узмите само случај „Драме савременог човечанства“. Ова књига ће већ прво издање (15.000) да исцрпи. Друго (латиничко) и треће (ћириличко) су у припреми. Све за месец дана. Али нигде једне речи. И добро је тако. Таман да потврди да докаже да смо у праву што у „Драми...“ баш то и тврдимо.

Ако је „велика штампа“ мислила да Драма заслужије осуду или покуду, зашто то није учинила? Из кога разлога ћути? Не сигурно зато што смо је ми молили да ћути, већ зато што њени господари немају рачуна да се уопште о тој ствари говори, рачунајући да је најбоље „не чачкати око обарања“.

Али тиме управо добијају и Драма и Збор. Тиме се баш доказује огромни ненародни утицај на наш цели духовни живот, утицај поглавито јеврејски а тиме се гони свет да сагледа опасност у којој се налази и да од те опасности спреме своју одбрану.

А нама је толико доста!

У вези с овим да поменемо два догађаја:

У Крагујевцу је председник Збора држао предавање „Народне невоље и Збор“, 14. марта у вече. Слушала је скоро три сада, препуна пространа двора, а док је радио гласоговорник и 2-3000 душа окупљених на улици. Ту су били и дописници београдских листова. И на њих је као и на остале, утицало ово предавање. Они су врло радосни, после предавања, пришли председнику и саопштили му да ће извести своје редакције о успеху и том приликом доставити и главну садржину предавања. На ово се председник насмејао и рекао им да то узалуд чине, јер то њихове новине неће учинити. Дописници су убеђено тврдили да ће новине то донети. Тада ми је председник добацио: „Жао ми је што се трудите, али ипак је добро, јер ћете се бар ви уверити да вам новине неће извештај донети“.

У Неготину где је председник Збора био 17. III и за пуна три сата пред многобројним светом дао приказ унутрашње и спољне ситуације, десио се

исти случај. После предавања, из једног дворишта истрчао је симпатични дописник једног београдског листа и обавестио претседника усхићено да је сад баш послао извештај своме листу о његовом предавању. Добио је исти осмејак, исто тврђење - и исто искуство, као и његове крагујевачке колеге.

Ми дакле захваљујемо нашој „великој информативној штампи” на оваквим услугама и топло је молимо нека само и даље продужи.

Данас нам већ њено ћутање одиста доноси користи.

ЗАКЉУЧАК ⁷⁹

Влада расула и нерада налази се данас у распаду. Католички ускршњи празници одложили су да сукоби у њој добију већег одјека и у јавности. Па ипак напад „Хрватског дневника” на министра унутрашњих дела, а посредно и на самог председника владе дигао је завесу са односа који у влади расула и нерада владају, а говор др Корошца показује да јој је крај савим близак.

У исто време положај др Мачека у Хрватској постаје све слабији. Све јачи је пораст опозиционог расположења према њему и он не може бити заустављен ни концентрационим логорима, а још мање терором Грађанске и сељачке заштите. Напротив, они га само повећавају.

Противу анархије која је завладала у бановини Хрватској и о којој нас извештавају из свих крајева др Мачек нема снаге да се бори, а поред тога сматра да би тиме још више појачао редове својих противника и срзавање ауторитета власти врши се таквом брзином да ће већ сутра с тешком муком и можда с великим жртвама морати да се обнавља.

Отуда приступање ликвидацији овог режима је најхитнија нужност, јер се може десити да он својим унутрашњим распадом постане жариште још страшнијег расула.

Ми поново тврдимо да овим споразумом нико није задовољан. Чак ни Хрвати, и изгледа да су они чак и најмање. И ми тврдимо да би ликвидација овог стања значила такво олакшање за целу земљу, какво ни један акт од 1918. г. није био.

Али ликвидација овог стања не може се извршити случајним људима. Влада расула и нерада мора бити замењена владом реда и рада.

А она може бити то само тако ако се прихвати мерило које смо у прошлом Билтену у закључку изнели. Људи који ће у најсудбоноснијим данима прихватити крмило државе морају бити људи карактера, духа, снаге, памети и поштења. Морају имати све оно што се од досадашњих није тражило. Иначе десиће се оно што се већ годинама по правилу дешава у нашој земљи: ићи ћемо од зла ка горем.

Да се то и овога пута не деси има само један пут, а то је прихватање нашег закључка из прошлог Билтена, ми га у изводу поново објављујемо.

⁷⁹ Билтен број 41; 27. март 1940; стр. 24-25.

1. Мора се приступити стварању општеномодног националног покрета. То стварање не може бити без јасне доктрине и програма. Само национално окупљање, без тога је окупљање без духа, без снаге и без правца. Отуда ово окупљање мора бити на јасној доктрини и одређеном програму, заснованом на истини, јер је само то право и чврсто уједињење, а све друго само краткотрајне партизанске комбинације.
2. Уједињавање, не бива без вођства. Снажан покрет ће на своје чело истаћи снажно вођство. Оно мора знати пут, веровати у њ, не плашити се мука и жртве и на себе и своје не мислити. Мора бити тврдо према себи, да би било тврдо према другима. Оно нарочито мора бити слободно од сваког интернационалног утицаја, да би народни покрет имао јемство да се одлуке доносе само с обзиром на праве народне интересе.

ОПАСНА МЕСТА ⁸⁰

Ми смо у досадашњим излагањима приказали Скандинавију и Балкан као два плућна крила Немачке.

Самим тим, та места долазе у места врло угрожена, чим је Немачка у рату. То је разлог што је Немачка успела да Совјете - поред осталих разлога који произилазе из совјетских унутрашњих и војних тешкоћа - склони да траже мир од Финске.

То је разлог што Немачка не жели рат на Балкану, у чему су нам жеље заједничке.

Али баш тај разлог гони немачке противнике да ту дође до рата и у Скандинавији и на Балкану. Јер, без обзира на војничке операције на њихов успех или неуспех, сам факат да је рат у Скандинавији или на Балкану, причињава Немачкој опасно запаљење плућа - од кога се може умрети.

Сигурно је дакле да догод Скандинавија и Балкан, као плућа, служе Немачкој, односно снабдевају сировинама, - Немачка неће ништа учинити, односно све ће учинити да спречи да се рат прошири и у тим крајевима.

Исто је тако сигурно, да Немачка неће имати никаквог разлога да поштује мир у Скандинавији или на Балкану, ако скандинавске или балканске државе не буду хтеле у разумним границама да продуже своје досадашње мирне привредне односе с Немачком или пак дозволе немачким противницима да на њиховим територијама развију разне саботерске делатности.

С друге стране, исто је тако сигурно да ће Англо-Французи на све могуће начине покушавати да и ове крајеве (Скандинавију и Балкан) увуку у рат, - из оних истих разлога из којих то Немачка неће и не жели.

Отуда видимо како Енглези сад пооштравају блокаду Немачке и већ у два маха крше неутралност Норвешке. Да су пак са својим савезницима били хитри и одлучни, могли су искористити панику створену совјетским напа-

⁸⁰ Билтен, број 42; 2. април 1940; стр. 1-2.

дом на Финску и имати сад и фински фронт и многе норвешке и шведске луке, тако да би положај Немачке ту био врло тежак. Место тога, они сад чине нетактичне противправне потезе, из којих лако може доћи до окупације норвешких лука од стране Немачке и Совјетије - као што гласе наша обавештења о томе добијена.

Исто тако и на Балкану, специјално у Румунији, због њеног петролеума, Западни савезници предузимају мере против снабдевања Немачке, не водећи рачуна да Румунија мора - по сили свог стратегијског положаја, а без обзира на симпатије и антипатије - у разумним границама снабдевати Немачку петролеумом, као ми пшеницом и кукурузом, стоком и извесним рудама.

Тако су Англо-Французи поткупили на Дунаву лоце⁸¹ (спроводничке бродове кроз Ђердап) и наговорили да откажу службу. Румунија је одмах своје поданике - лоце мобилисала, - а свакако ће то учинити наша земља за своје.

Без обзира на симпатије и антипатије, политика балканских земаља очигледно упућује миру. А мир се може и очувати само разумним вршењем мирних привредних односа с Немачком. Уосталом, није никаква тајна да за те услуге и Румунија и Југославија добијају из Немачке оружану спрему коју јој бар данас тешко могу пружити Англо-Французи.

Ми смо објективни: признајемо да би с гледишта Западних савезника избијање пожара у овим крајевима, као и у Скандинавији представљало велики успех за њих.

Али, опет објективно просуђујући ситуацију, ми с најопштијег гледишта израженог у „Драми савременог човечанства” - и с нашег балканског, знајући географију, историју, статистику и стратегију, не можемо дозволити да будемо у то увучени, уверени да Западни савезници не би били у стању ни овог пута да спрече војнички слом Балкана.

За Западне савезнике би и то опет био успех, јер порушене пруге и пуста поља би у толико мање снабдевала Немачку, - али за нас би то био слом, у који нико паметан свој народ не би могао увући, јер не верујемо лако да би после нове 1915. године дошла и нова 1918.

То разуме се никако не значи да би ми мирно пустили ма чији и ма какав покушај да будемо окупирани. И зато нас изненађује чуђење немачких надлежних кругова, које јавља Политика од 28. III, а због изјаве турског министра Сараџоглуа „Дељи Мелу”, да би се балканске земље у случају поделе Балкана од стране аутархијских сила овоме одупрле оружјем. Такву изјаву надлежни немачки кругови означавају просто као невероватну, а кад би била истина, онда би, веле, то била врло тешка ствар.

Ми опет напротив мислимо да је особито тешка ствар, ако Берлин мисли да Балкан нема права да употреби оружје у одбрану своје самосталности. Нека нам онда објасне зашто то оружје купујемо. На Балкану Богу хвала, још влада балканско, херојско схватање живота те није потребно чак ни да

⁸¹ Спроводник бродова (пр. прир.).

министарство пропаганде на сваком кораку учи народ да „мора херојски мислити”. Ми оружје купујемо зато да нас нико без своје тешке невоље, не може окупирати за ноћ или за три дана.

Радујемо се, ако и чинимо све. да до оружја не дође. (Зато и ово написа-смо.) Али за нас би одиста било чудо, имати оружја, бити нападнут, па оружје не употребити. А то треба да зна свако, па и Немци.

ГОВОР МОЛОТОВА ⁸²

или опака игра

Из једног говора могу се извучити закључци сигурни, ако лице које гово-ри искрено кроз речи открива своје мисли и намере.

Наркоминдел Молотов, који је и поред тога председник савета народних комесара, сигурно није до сад био запажен у својој отворености и искре-ности. Напротив, никад не треба, при оцени његових речи, заборавити го-вор који је одржао 31. X 1939. г. увече пред истим форумом пред којим је и 29. III 1940. г. говорио.

Тај смо говор анализирали у бр. 32 Билтена па на то упућујемо наше чита-оце.

Отуда, кад знамо за овај цинизам треба говор мартовски Молотова да це-нимо, веома опрезно и обазриво, те да не насадимо при оцени каква ће бити даља спољна политика Совјетије.

Сад треба да пређемо на анализу самог говора, - ма да га, кад ово пишемо, још у целини немамо.

Ми мислимо да је права совјетска спољна актуелна политика карактериса-на следећим нужностима.

1) Совјетима треба рат, јер без тога нема светске револуције.

То смо већ толико пута рекли и образложили, да сматрамо, непотребним то и овог пута чинити.

Отуда само то напомињемо.

2) Совјете је та потреба одвела потреби помагања Немачке - у рату с Ан-гло-Французима, јер без тога, по мишљењу Стаљиновом, (његов говор на седници Политбироа од 19. VIII 1939. године у Москви) не би ни дошло до рата.

3) У заклону појављеног рата, али „даље од артиљеријског огња”, Совјети су имали намеру да побољшају свој општи стратегијски положај у свима правцима, да кад дође могућност за развијање револуције, пођу из тако обезбеђене „цитаделе светске револуције” на револуционарско покорава-ње и освајање Европе и осталог света.

У следству те замисли, они су се дочепали знатних дела Пољске, политич-ки и војнички обезбедили се у Естонији, Литванији и Летонији, а послед-

⁸² Билтен, бр. 42; 2. април 1940; стр. 2-5.

њим нападом на Финску постигли су и извесна побољшања на свом северо-западу.

Према томе, неоспорно је да ће за Совјетију оваква политика била берићетна - под условом да Совјетија остане, до потребног момента избијања светске револуције, „даље од артиљеријског огња”.

4) Али последња „епизода с Финском по признању Совјета стала је Совјете близу 50.000 мртвих и три пут толико рањених - а стварно, сигурно те цифре морају бити два пута бар веће, и показало је совјетским управљачима да је врло опасно играти се ватром, јер човек не може и да се њом игра и да буде даље од ње.

За мало је требало па да се игра са финском ватром претвори у прави пожар, чије би реперкусије биле за Совјетију веома тешке.

Али ова „епизода” је довела до плана англо-француског (Билт. 40) о нападу преко Турске у области Транскавказије.

А ова је опет повукла за собом реакцију на то план немачко-совјетски (Билт. 41) о нападу на Турску у правцу Перзијског залива и Црвеног мора Совјетије и Немачке, заједно са читавим низом других секундарних политичко-војничких мера на Балкану и Азији.

Али то је баш оно што је Стаљин хтео (XVIII конгрес ВКПБ, марта 1939. г.) да избегне својом формулом „даље од арт. огња”.

Јер ето помагање Немачке од стране Совјетије води гвозденом логиком Совјетију у артиљ. огањ, и то не са малом Финском, већ с Турском и Англо-Французима, и то на њеном најосетљивијем делу у Транскавказији.

5) Одатле би био логичан закључак, да Совјетија учини „на лево круг”, и да остави Немачку.

То би она учинила кад јој главни циљ не би био светска револуција, и кад би светске револуције могло бити без озбиљног дугог светског рата.

Она дакле мора помагати Немачку. Али је мора помагати тако, да је то помагање не одвуче у артиљеријски огањ.

То пак може бити, ако Совјетија успе одржати Англо-Французе у уверењу да је Совјетија већ пред самим напуштањем Немачке, да тако рећи само о длаци виси њено пријатељство с Немачком и да она још само из инерције, односно из тактичких разлога продужује свој досадањи став према Немачкој, јер јој Англо-Французи нису довољно сигурни, и чак су и нетактични. Али ако ови буду били паметни и умеју направити мост између себе и Совјетије, она је готова на енергично напуштање досадашњег става и враћање демократијама.

Пад Даладјеа и долазак П. Реноа у Француској на власт су манифестација те потребе совјетске. На жалост, Француска одавно не води своју националну политику па и последња криза владе је потреба Москве, а не потреба Француске.

Ако то Совјетији успе, онда неће доћи до опасних операција у Транскавказији, ни по англо-француском, ни по немачком плану.

6) Али, није довољно одложити операције на Транскавказији, треба учинити да пожар избије на другоме крају, не тако далеко од Совјетије да ватра можда никако не загреје Совјете, или ни тако близу да их запали.

То идеално политичко-географско место налази се на Балкану.

Ако Совјетима успе да ватра овде избије, онда неће избити у пределу Кавказа, јер ће пожар балкански обухватити више балканских држава и Италију. Самим тим биће удаљена опасност од Совјета.

7) То треба да проузрокује пооштрење блокаде Немачке које су Англо-Французи одлучили.

Разуме се Англо-Французи не желе тиме да помогну Совјетији, већ мисле да помогну себи, а нанесу штете Немачкој.

Али, Редитељ Дrame се мудро користи себичностима и глупостима појединих учесника драме. Није потребно да Англо-Французи баш и желе да помогну Совјетима. Довољно је да погрешно мислећи да помогну себи, стварно помогну Совјетији.

У чланку „Опасна места” показали смо значај и услове одржања мира на Балкану. Показали смо да је то могуће само ако, у разумним границама, Балкан према Немачкој продужи тај миран став, који је за време мира имао.

Тај смо чланак писали пре одлуке VI састанка Врх. сав. Ратног савета, који је донео одлуку о пооштрењу савезничке блокаде.

То пооштрење ће се вршити нескрупулозно и безобзирно, без обзира по интересе и права неутралних. У ствари, Англо-Французи ће вероватно отпочети блокаду неутралних земаља, које не буду пристале да саботирају снабдевање Немачке.

Ако неутралне државе одбију да се повинују захтевима Савезника, настаће невероватно тешке последице по њихов унутрашњи политички и друштвени живот, а ово их неће дуго у садашњем стању моћи одржати.

Ако пак оне попусте, онда више нису неутралне, и онда ће имати против себе Немачку, а ово значи рат на Балкану. Дакле, оно што жели Совјетија. И исто онако као што је потребу Совјетије схватио лукави Редитељ (како и не би потребу крмила своје револуције схватио), па је довео на власт свога човека, П. Реноа, тако сад видимо да после доласка П. Реноа долази и одлука о пооштрењу блокаде - преко неутралних.

Да би се дакле говор Молотова схватио ваља ове нужности совјетске политике имати у виду. Тада говор бива разумљив.

1. „СССР остаје и даље неутрална”. То вели наркоминдел земље која је за седам месеци водила два рата (Пољска и Финска), од којих овај други није ни објавила, нити је признала да се налази у рату с Финском, и која је за то време три друге државе претњама оружаном нападом приморала да се одричу свог суверенитета. И то све помажући политички Немачку.

Разуме се, таква „неутралност” постоји само на папиру. Али Совјетији ово треба да да подршке агентима међу Англо-Французима којима такве празне и лажне речи дају могућност да тврде да треба према Совјетији водити паметну и тактичну политику, јер има наде да се Совјетија одвоји од Немачке.

Тако треба тумачити и ону реченицу „Да се СССР, неће мешати у садашњи сукоб капиталистичких држава” (дакле сад је опет и Немачка капиталистичка држава).

2. Истицање односа с Немачком је дискретно. Није нарочито подвучена та чињеница, онолико колико сам његов значај то захтева, тако да се одиста добија утисак да сама Совјетија не сматра непроменљивим, битним своје данашње тесно пријатељство с Немачком.

3. За односе с Англо-Французима бачена је кривица на њих; хтели су да Совјетију направе инструментом своје политике, а СССР „неће никад пристати да буде инструменат политике ниједне стране силе” (дакле ни Немачке!).

4. Гласове о претензијама Совјетским на луке скандинавске огласио је Молотов за апсурдне, који не заслужују да буду ни демантовани. Овај нов начин „демантовања” биће свуда протумачен као избегавање да се о једној озбиљној верзији изјашњава.

5. А Румунији је предочио да је истина питање Бесарабије остало нерешено, али оно се „силом неће решавати”. Али Румунија то схвата шта значи: Чим буде ма с ким у рату имаће Совјете за вратом.

6. Италију није ни поменуо, - а тиме је две ствари показао Савезницима, да не верују у могућност неког заједничког немачко-совјетско-италијанског пакта, а друго, да Балкан за који Италија жели да обезбеди мир, може слободно бити увучан у рат, јер ето, с италијанским концепцијама Совјетија није сагласна.

Овај начин помињања Италије у вези с Албанијом свакако само потврђује ово наше тумачење.

Ето, дакле како ваља тумачити говор Молотова: тежњом Совјета да се удаљи од опасности увлачења у рат, у који су је помагање Немачке и финска епизода увукли.

За њу постоје два опасна места: Скандинавија и Кавказ. Она би новаца дала, и великих, и даје их, да се пожар запали како год на Балкану.

То треба некако „енергична политика” П. Реноа, великог јудео-совјетског пријатеља да испослује.

А томе има да потпомогне говор Молотова.

Читалац може остати и неповерљив према овоме, али ево му два знака по којима ће се уверити да смо у праву.

Један је да ових дана отпочиње, тако рећи, као по команди, да се поново поставља на улици питање наше неутралности.

А други је, да ће наши комунисти, вероватно отпочети поново да ударају скоро на исту жицу по којој су ударили пре годину дана са „бранићемо земљу” и осталим што је ишло уз то. Понављамо, не баш исту жицу, јер није могуће из многих разлога, али скоро исту, главно је, да поново уроди ствар ако је могуће истим плодом.

У осталом, као и увек, догађаји ће показати да ли смо у праву.

ПРИЛИКЕ У СОВЈЕТИЈИ ⁸³

По извештајима међународне комисије за борбу против III Интернационале.

Фински и пољски рат су дали могућности за боље упознавање прилика у Совјетији.

То је пак потврдило сва досадашња песимистичка тврђења у погледу организације опште и стручне спреме црвене војске, као и способности саме земље да издржи дуг и тежак рат.

Обавештења која су до сад добијена из Финске (од заробљеника) и из поседнутих делова Пољске (од разних лица која успеју да се пребаце преко Немачке у осталу Европу) то потпуно утврђују.

Али сва та обавештења потврђују и много пута до сад објављену и овде чињеницу, да се цео тај систем одржава на страховитом терору с једне, и невероватној лажи с друге стране.

Тако на пример сви совјетски војници, чак и официри били су уверени да је Финска напала на Совјетију с циљем да заузме Петроград. Неколико заробљених црвеноармејаца тврдили су да се они боре на совјетској територији.

Политички комесари су причали да се и сам фински народ побунио против своје „капиталистичке” владе и створио праву „народну и комунистичку” владу.

Страх од репресалија у самој војсци и позадини тако везује језик совјетским грађанима да се они у поседнутој Пољској чуде поробљеним грађанима, како, мада под совјетском војском, ипак, „имају језик слободан”.

Дакле, толики је страх од терора у Совјетији да грађани у поробљеним земљама, још навикли на вишу или мању људску слободу, војницима совјетским изгледају „много слободни”, јер тако слободне људе нису преко 22 године имали прилике да виде или слушају. Добити пак грађане који „слободни” имају везанија уста него грађани у завојеваној земљи, може се очигледно само путем изванредно великог и сталног терора.

Физичко стање совјетских војника изгледа испод просечног физичког стања некадањих царских руских војника. То долази свакако услед сталне недовољне исхране којој су совјетски грађани деценијама већ подвргнути.

Интелектуално, иако је писменост (читање и писање) врло добра, совјетски војници стоје рђаво. Појма немају о историји своје земље пре доласка болшевизма, а исто тако су необично погрешно или никако обавештени о приликама у иностранству. Пред овим одсуством познавања човек се мора управо запрепастити. Црвеноармејци нпр. верују да је градска подземна железница под Москвом болшевички изум и да нигде у свету више нема тога. Писменост служи само за изучавање марксизма. Нису далеко у просвећености умакли ни сами болшевички официри па чак ни виши команданти.

⁸³ Билтен, број 42; 2. април 1940; стр. 7-9.

Међу војницима има и религиозних, али такви који нису никад видели Свето Писмо, па иако нису комунисти, скроз су прожети најгрубљим материјализмом и безбоштвом.

Комунисти војници истичу и у ропству свој комунизам, иако се често види да су поколебани у својој вери, али из упорства то неће да признају.

Сви заробљеници говоре да у Совјетији нема ни најнеопходнијих производа. Чуде се да у Финској има свега довољно и да је сва роба доброг квалитета.

Један заробљени лекар, који је на фронт дошао чак из Сибира и тако пропутавао целу Совјетију, тврди да опште стање исхране у другој половини 1939. године, иако је жетва 1939. г. била добра, горе него лањске и пре-клањске године. Ситуација се погоршала од почетка рата с Финском. По његовом мишљењу узрок је у дезорганизацији држ. привредног апарата.

Совјетска индустрија не ради добро, по мишљењу совјетских заробљеника из два разлога: шефови су комунисти, често неспособни, а између сарадника у предузећу нема никаквог поверења. Свако се боји преузимања одговорности и отуда нико нема иницијативе.

Сви заробљени војници са села су из колхоза, али су сви од реда присталице приватне својине, тешко подносе колхозни режим и не верују у његов дуги век. Они показују највеће занимање само за оне „индивидуалне парцеле” чланова колхоза. Може се закључити да су сељаци у маси ствари противници совјетског режима и да ће при првој тешкоћи у коју режим буде запао то бити на делу показано.

Заробљеници веле а то се потврђује из друге стране, да је војска добро наоружана. Изгледа да је ратна индустрија најбоља организација „пацифистичке” Совјетије.

Сви се слажу с тим да је мобилизација извршена у нередy. Јединице су се организовале тек на фронту.

Политички комесари имају претежну улогу, па као незналице у војним стварима, мешају се у чисто војничке ствари. Команданти немају храбрости да се томе много опиру из страха да не буду гоњени као сумњиви или неопробани. Војници због разних недаћа које су доживели у Финској немају поверења у спрему својих старешина, а нимало не воле политичке комесаре.

У 1939. години терор у унутрашњем животу Совјетије је нарочито био јак - у првој половини, због тешких мера према радницима и сељацима - а у другој половини, због Пољског, и опет због Финског рата. Троцкизам је потпуно уништен. Уопште је у Совјетији рад против режима изванредно тежак, због невероватно развијене шпијунаже. Становништво је у тој мери депримирано да сматра да само услед спољних или војних недаћа може доћи до пада режима. И сами заробљени комунисти верују да се у Совјетији режим може одржати само терором, јер не ужива симпатије у широким круговима, а нарочито не код сељаштва.

Један официр који је изгледао културнији од осталих, кад су му неки чланови анкетне међународне комисије за борбу против комунизма истакли апсурдност и неконсеквентност неких тачака комунистичког програма,

одговорио је да о томе не може дискутовати, јер никад није читао или чуо ма какву критику комунистичке доктрине, а исту је научио у комунистичкој школи као неку религију.

Религиозни живот је у Совјетији ослабио. Број цркава и свештеника је минималан. Али је интересантно да Руси, чак и они који не посећују цркву и не моле се Богу, настоје да децу кришом крсте. Дакле код њих је жива мисао да веза с религијом не сме бити прекинута.

Веронаука је строго забрањена у школама. Али има родитеља који настоје да упознају своју децу са Светим Писмом и хришћанским обредима.

Млади војници су далеко слабије религиозни од старијих. Старији (између 30 и 40 година) скоро су сви религиозни, мада су принуђени да то крију. Причају да старији сељаци чувају свете иконе, мада се боје да их отворено показују у својим кућама. Сељаци помажу и хране тајне свештенике и калуђере, којих има приличан број.

Закључци ове међународне комисије су следећи:

- 1) Руски народ у већини мрзи комунизам, он га трпи и подноси али га није прихватио, пошто га сматра противнародним. Отуда верује да раније или касније мора бити уништен.
- 2) Терор и обмана су два главна и скоро једина средства којима се режим одржава. Млађи слојеви немају појма о вансовјетском животу. Ратови су ту врло добро користили за проширење видокруга совјетских грађана на штету самог режима.
- 3) Комунистички режим није ни приближно испунио своја обећања. Аграрна реформа има против себе сељаштво. Апарат државни је врло рђав, без међусобног поверења и иницијативе.
- 4) Неке веће спољне компликације које би дуже трајале совјетска влада не би могла да издржи. Руски народ је у то убеђен и отуда жели да такве компликације настану.

ЗАКЉУЧАК ⁸⁴

- 1) Не само да нема наде за скори престанак рата, већ се напротив морамо надати његовом ширењу и интензификацији.

Унапред можемо ово рећи, тамо где се буде проширио, биће интензивнији него тамо где је до сада био.

- 2) Три предела изгледају могућа данас као нове ратне зоне: Скандинавија, Балкан и турско-совјетска граница, јер се налази у близини петролејских поља.

- 3) Последња криза Француске где су победили агенти Редитељеви, Израилеви, то ће рећи и агенти Москве учинила је да Савезници истакну на VI заседању Врховног ратног савета енергичан став према неутралцима - док би се рекло као да се према Совјетији има да попусти.

⁸⁴ Билтен, бр. 42; 2. април 1940; стр. 10-11.

Ово значи да ће акција пооштрења првенствено погодити Скандинавију и Балкан, а да се облаци према турско-совјетској граници има да разреде.

При том, Савезници који се убише причајући о демократији и правима малих народа, мисле да поступају исто онако безобзирно за истинска права малих народа, као што су то чинили Немачка, Совјетија или Италија. Једино оправдање које могу истаћи При том јесте да ту безобзирност нису у савремени живот увели они, него друга страна.

4) Совјетији, разуме се, такав став годи одлично, јер ће он пожар одржати, али ће га мало удаљити од ње, нарочито, ако успе да га изазове на Балкану.

Јер у том случају, пожар ће морати да обухвати и Италију.

5) У основи, Немачка не може бити задовољна таквим развојем ствари, јер она угрожава одиста њено снабдевање.

Тиме исто тако не могу бити задовољни ни неутрални, скандинавско-балканске државе, јер то пожар уноси у њихову кућу.

Тиме не може бити задовољна ни Италија, јер то доводи у опасност и њен мир.

Али Немачка чим је загазила у рат, морала је водити рачуна да логика рата неће знати само за њену логику.

А неутралне државе, рецимо ми на Балкану, морале су знати да има само један начин да одрже свој мир, а то је онај који ми указујемо од марта 1939. године у овим истим Билтенима: стварање балканског блока.

А Италија је морала знати да се мир не може одржати спречавањем балканског блока. Место да његово стварање активно помогне, и да са овим блоком буде у савезу, она је више волела да има други став. Сад и она може да види ситуацију коју је себи тиме створила.

Али најлепше је што се овде мора истаћи да је сад логика догађаја довела на једну линију Англо-Французе и Совјете - који сваки са својих разлога желе да Балкан буде увучен у рат.

6) Ми преклињемо, молимо, саветујемо и захтевамо да се најенергичније стане на пут вршљању разних агената иностране политике у овој земљи. Разни бирои, (културни, саобраћајни, обавештајни, - италијански, немачки, енглески и француски) са стотинама својих чиновника и хиљадама својих агената преплавили су нашу земљу.

Управо је понижење трпети све то на својој територији.

А најбољи је начин да се на тај начин нађемо једног дана у рату.

Ми молимо Краљевско Намесништво да нареди својој влади (јер немамо другог начина да с њом говоримо) да позове посланства немачка, италијанска, енглеска и француска и затражи од њих да одмах опозову све своје прекобројне и непотребне (за поштене радње с нашег гледишта) службенике, којима је циљ у ствари шпијунажа и пропаганда.

7) Али исто тако молимо да се одмах узме у руке, енергично, брзо, паметно мисао о стварању балканског блока.

Није урађено ништа у том погледу, јер није ни рађено, јер се није никад хтела видети права ситуација.

Све се мислило да се може и без тога, иако је јасно за нас мале што немамо двогледа, нити седимо на високим местима, већ слободним својим очима само гледамо истину, да је балкански блок услов без кога се не може очувати ни одржати наш тако нам потребан мир.

8) За тај мир нема жртве које не треба поднети, осим слободе и разумног достојанства.

Све друго је мање, јефтиније и треба да буде миру жртвовано.

Треба одмах предузети кораке у Софији, у Букурешту, у Атини, у Анкари, - али исто тако у Риму и Берлину, - као и Лондону и Паризу.

9) Али ко то да предузме?

Влада ЈРЗ и ХСС!!

Тражимо владу праву - непартијску, ако треба и војничку, ако се не може направити непартијска влада.

Да се добро разумемо: не тражимо ми концентрациону партијску владу, јер је то влада концентрисане слабости, већ тражимо владу која ће моћи да води општенародну и општедржавну и националну политику.

Али, гле! ми већ ушли у унутрашњу политику - и нехотице.

Отуда овде да прекинемо.

РЕЧ, ДВЕ СРБИМА⁸⁵

Шта да напишемо што већ нисмо рекли?

Којим именом да крстимо безглавост и расуло за које бисмо само проклетство на његове кривице и страшни гнев на његове извршиоце могли имати, кад не бисмо били уверени да има пребола тешкој нам и на изглед страшној болести?

Ми нисмо од оних који за све ово бацају анатему на Хрвате. Ми за све што се дешава кривимо углавном Србе. Хрватски грех долази као секундарна појава: он живи од српског греха.

И ако Срби немају довољно храбрости да то виде да то себи кажу, да се због свог греха дубоко покају, искрено га омрзну, истински себе због њега презру, онда нема спаса Србима, па ни Југославији. Онда су тешки болесници без наде на оздрављење, болесници којима се истина не сме говорити, и којима се олакшавају последњи часови благим речима и слатким напицима.

Ако Срби имају храбрости да истини у очи погледају, да је себи кажу, да свој грех признају и исповеде, искрено га омрзну и презру сами себе због њега, онда је њихова невоља само блага опомена и лаки прекор, устаће они и ускрснуће, и с њима сва лепота и величина коју су кроз векове своје историје знали испољити.

Нека онда не слушају оне што им брижно шапућу да праве српску јединицу: ништа им није потребно. Где ћеш веће српске јединице од Југославије, коју су прошла поколења створила за Србе, као и за Хрвате, као и за Сло-

⁸⁵ Билтен, бр. 42; 2. април 1940; стр. 11-13.

венце? Нека не губе времена дакле о „српској јединици” - нека се не враћају назад, ако су одиста јуначко колено, као што се о њима мислило, већ нека једном постављени циљ, Југославију, неодступно, ма и сами самцати засад, бране. Јер изван тога је све кукавичство и декадентство, први знак пропасти једног царског соја које до сад нигде и никад за толике векове не пође уназад, јер се никад не поколеба да пође лакшим већ увек тежим и опаснијим путем.

Нека не падну у искушење да пођу за хрватским примером. Мала ће бити одговорност Хрвата сутра, јер им је далеко мање и дато од истинске величине и замаха. А нека знају и другу, и не мање важну ствар, да прво „треба извадити” брвно из ока свог, јер како се пре може видети шта је у оку брата свог.

Ми видимо међутим како ничу листови српски и удружења српска, - и све нам се чини да то долази као неко подражавање хрватској бољци.

Али рецимо и да није. Рецимо да заиста и треба да постоје и листови српски и удружења српска.

Али тада се питамо: зар ће ствар по Србе ићи боље, зар ће им живот бити светлији и радоснији, ако се на томе зауставе, ако свака улица буде пуна речи „српски”, ако свако удружење буде носило име српско, као и сваке новине и часопис сваки?

Ако се на томе зауставе, ваистину им неће помоћи све то ништа, јер ни беспуће, расуло и срам који све то прати ништа мањи неће бити, па ма колико то китили српском тробојком и српским именом.

А ми не видимо да се има храбрости, истинске да се иде до дна наше бољке, да своје зло сагледамо истински и јуначки, онако као што су нам стари јунаци своје најтеже крваве ране без опијања смели погледати.

Све нам изгледа да непрестано са себе хоћемо да скинемо кривицу тражећи на кога бисмо је бацили, - а кад то учинимо, онда покривени српском етикетом, ми мислимо да је то довољно за нашу снагу.

Не чини нам се да имамо смелости да сагледамо наше отпадништво од Христове истине, услед чега су нам пресакли толики извори чојства и јунаштва, а домаћини су нам то престали бити.

Све бисмо рекли да Срби не виде да им је сва величина и лепота, и божанство и снага, и слава, и мудрост, баш у тој христоносности и крстоносности. Него би хтели као да се зову Срби, а да буду богати као Енглези, - да се заклинју у српство, а уживају као Французи, мудрују као Немци, лукаве као Италијани. Не виде, тако изгледа, Срби да из свог корена снагу морају црпети, а не ни из немачког, ни италијанског, ни америчанског, ни англо-француског. А тај корен је у тој Христовој снази, мудрости и љубави, - које се учени Срби стиде и једва храбрости имају да и саме обичаје кришом, и као извињавајући се, испуњавају. Не велимо ми да је Христова истина дата или намењена само Србима. Већ само једно имамо на уму: плодови српског живота без Христа и његове истине су опори и горки, а плодови који доноси живот српски на Христу саграђен, могу се мерити са слашћу, и крупноћом и мирисом са плодовима ма кога било народа и ма кога било времена.

А баш ту истину, коју нам очи истински отворене одмах могу открити Срби, не говоре, не истичу је, не признају је - као да није она једина, пресудна, неминовна, а све друге истинице и истиничице само од ње и кроз њу се од лажи разликују.

И ми што пишемо ово припадамо српском племену. И не стидимо се тога, већ се поносимо. Али не пустом и празном речи што се изговара „српски”, већ оним духовним кореном што је одиста дивну славу везао за то име. Без тог духовног корена, оно није одиста ништа славније од циганског или ма ког другог презреног имена, јер му плодови „без Христове калемгранчице” ништа нису славнији од оног које даје ма које друго презрено дрво.

И зато нам мора изгледати чудно кад видимо заразу непознату у Срба да свуда истичу име своје с једне, а да се плашљиво избегава да се нађе, објави, истакне и понесе оно што је српству дало непропадљиви сјај.

Зато и јесмо скептици. Не видимо да ће тзв. „окупљање Срба” без тачне духовне оријентације, без исправне народне им бусоле моћи да Србима да ону снагу која је потребна и њима, и Југославији.

Никад нисмо били против тог окупљања - с допуном не само Срби, већ и Хрвати и Словенци, којима је Југославија оно што је Србима, треба да се заиста скупе.

А како и око чега?

Треба мисао око које ће се народ скупити, треба пут на ком ће се скупити. А та мисао и тај пут пре него што би били политички или економски, морају бити духовни, јер из духа излази политика, а из политике економија. И зато се управо и не можемо скупити, што нисмо духа једног. У томе и лежи проблем. И не можемо наћи духовно јединство, осим у Христовом корену.

А ми то баш ни помислити не смемо. А камо ли изговорити? А камо ли то с вером као свој народни програм истаћи, високо изнад своје главе, јер нам је у памети само какви ли ћемо изгледати у очима других људи или другог народа?

Не кривимо дакле Хрвате. Окривимо себе. Нашом слабошћу греховном њина снага греховна се хранила и ојачала. И не трчимо да подражавамо брата свог нејаког, већ ходимо својим путем, христовосним и крстовосним.

Све друго ће бити дато због тога и кроз то.

САБЛАЗАН⁸⁶

Читаоци ће видети како стоји стање у извесним крајевима наше земље из чланка „Селачка писма из Славоније” у одељку „Прилике у Хрватској”. Нека би ту било и мало претеривања, па је ипак највећи део истине, а то је одиста много.

⁸⁶ Билтен, бр. 42; 2. април 1940; стр. 22-23.

Наше јавно газдовање у то време, под тако тешким приликама, кад треба да се осети солидност целог народа, представља јаку саблазан.

Узмите само случај сената краљевине Југославије. Сви изабрани и постављени сенатори примају своју целу дневницу - као да сенат постоји, да се конституисао, да ради г. др Корошец, као председник бившег сената, наређује исплату, уверен да за то неће имати ни коме да одговара. Чудимо се Главној контроли што даје визу на такве кредите уопште. - Поред ових нових сенатора, дневнице примају и десетак старих сенатора, чланова неких одбора старог Сената.

Зар г. др Корошцу не пада на ум да је то помагање комунизма - против кога се ипак с времена на време, појави са по којом изјавом?

Расипничко трошење поверљивих кредита је већ постао обичај, тако да кад се деси чудо то одступели Министри или Председник преда већу суму неутрошених поверљивих кредита свом следбенику - то представља читав скандал. Остали обично сматрају за своју дужност да потроше све до последње паре.

Ни нови „хрватски” министри нису ништа бољи од осталих. Сам др Мачек је до сада примио од председника владе на лично располагање, већ у септембру месецу преко 500.000 динара, а од тог времена сваког месеца никад мање од 250.000 динара.

Па онда њихови кабинети „Српски Глас” је изнео случај сина министра Андреса који је од јуче свршеног ђака ускочио у државну службу с платом од 7600. динара и оставио за собом високе државне чиновнике. Али тај је случај цвеће према кабинету г. Мачека, где једна дактилографкиња прима 5.000 динар месечно, а осам секретара његових свакако морају имати далеко више.

Сматрамо да је државна потреба најпрежнија да министри покажу на делу штедњу с народним новцем а прво од себе и својих кабинета, и својих синова и рођака, да покажу пожртвовање, да би се од других то могло тражити.

У Крагујевцу питао нас један радник шта мислимо ми о радничким правима, јер њега само то интересује.

Одговорили смо: прво, да ми о томе ништа не мислимо, јер уопште не мислимо само на један сталеж, ма који то био пошто се мислити само на један сталеж никако не може, а да се штета не нанесе осталима, па преко тога и томе сталежу; а друго, да ми уопште не мислимо о правима.

Радник нас је запрепашћено гледао, па као да није разумео, поновио је: „али мене интересују само радничка права, те вас зато само о томе питам”. Одговорили смо му поново и додали: Ми о правима не мислимо, откад смо чули паметне речи једног Божјег човека, да „ако се станемо грабити о права, неко ће остати без права, а ако се грабимо о дужности, биће права за све и на претек”. Зато и ми збораши о правима никако не говоримо, већ само о дужностима, о служби.

Сад је радник очигледно био разумео, али нас је гледао као неког занесенака и у себи мислио: „Где живи овај човек? Зар не види данашње време?

Какве дужности? Каква служба? Зар се сви не грабе само да што мање раде, а што више сладе?”

Видели смо то, па смо продужили: - „Реци ти нама ово: да се једног јутра пробудиш и прочиташ да је дошла нека нова влада, све сами неки нови људи, и после неког времена чује да су ти нови људи заиста чудни: убише се радећи и служећи. Заборављајући на себе и своје. Чувају народно и државно као очи у глави. Откидају од сна и јела да своју службу сврше, а о неком уживању њиховом и њихових породица ни трага. Живе сасвим скромно, као сасвим обични грађани. Реци ти нама кад би то чуо, да ли би ти било тешко да радиш и мучиш се?

Још нисмо тако рећи ни завршили, а радник нас одмери и избаци из уста својих кратак, али достојан да буде запамћен и забележен:

„Умро бих радећи!” - одговори и не затражи више да му се само о правима радничким говори.

Да! наводимо ово за потврду наше тезе да је најосновнија државна потреба и закон отаџбине да на чело земље дођу такви људи: прегаоци, јунаци и апостоли. То није потреба њихова. Они сагоревају и сад свакако и кад нису на власти. Али „свјећа се не ужиже да се стави под суд већ на свјећњак да свијетли људима”.

А оваквим газдовањем јавним саблажњавају се људи: Гоне се на рђав пут, на зло, пуне се мржњом.

Зар то др Корошец не зна? Или је заборавио, или савест своју предвојио и тако се оглушио о ону Христову: „тешко онима кроз које дође саблазан!”.

ЗАКЉУЧАК ⁸⁷

1) Изгледа да Краљевско Намесништво сматра да ова ситуација треба и даље да траје, не бисмо иначе на седници сенатора ЈРЗ видели министре Б. Максимовића и др Марковића.

И не верујемо да није тога, да би Драгиша Цветковић наговештавао у овом свом говору, „рад на даљем преуређењу државе”.

2) Ми мислимо да би одиста било крајње време да се увиди да досадашњи експерименти значе само слабљење државе.

„Хрватско питање” није решено - ако је постојало - јер његове две компоненте постоје: остаје српски грех и даље, а хрватски грех, по природи ствари, одваја се од др Мачека и купи се око М. Будака - све то у знаку слабости и анархије.

А никако нам памет, ма каквим је пробама изложили, не говори да уколико су теже прилике у свету и код нас, утолико лакши људи треба да су на врху земље.

3) Сматрамо да је неколико секунди остало ваљда још времена да се доведе влада, не концем традиције странака, већ концентрације снаге, и памети. Где се нађе јунаштво, карактер и памет ту нека се узме и у владу уве-

⁸⁷ Билтен, бр. 42; 2. април 1940; стр. 24.

де. Ако их нема међу људима у капуту и гуњу, нека се узму у војсци. Ако их нема међу генералима, нека се узму од пуковника и нижих чинова. Ми мислимо да их има у капуту и гуњу, а да их има и одличних и међу генералима. Али понављамо, узели бисмо их тамо где их има.

Смешно је, и бедно, да се скупља нека ЈПЗ које међу Србима у ствари нема (осим међу Словенцима и Муслиманима). И да она носи у данашње време на својим преслабим плећима државу. Све то у циљу само да се садашње стање продужи: да лакши од лакшег од Срба избијају тамо где се јунаштво, карактер и памет траже од нас више него икад.

4) Срби су криви за то много, јер још нису нашли свој пут - који су одувек имали.

Место да се у данашња времена тако преозбиљна, заједно са националним Хрватима и Словенцима окупе у велики моћни народни покрет, кроз који ће заструјати њихов полет и одушевљење, они су као „везан човек на прузи”, немоћно броје секунде, свесни опасности, али греховима својим везани да јој се уклонити не могу. Ти грехови су отпадништво од славне им и дивне духовне основе Христове, те их с једне партизанство, а с друге кукавиштво и шићарцијство, везују и смрти излажу.

Кидање са партизанством је њихова прва дужност. Не стварање нових странака, а још мање коалиција странака, већ кидање с партизанством и окупљање у моћни народни покрет на духовним Христовим основама, ради спаса Југославије и народа нашег.

5) Ми смо се обраћали породичним партијским људима и предлагали им да партије ликвидирају саме.

У принципу виде да је ствар добра, али немају смелости да томе приђу, уверени да и партије могу бранити народне интересе.

А народ види да „партије не могу бранити народне интересе”. И где год смо то рекли пред народом, добили смо пристајања и одобравања.

Отуда верујемо да кад се удар за то да, кад се позове народни Сабор да то реши, да основна начела и врховне смернице том покрету изабере - да ће партије остати саме, по страни, као суво грање.